MIRCEA DANELIUC
STRIGOI FĂRĂ ŢARĂ
(ediţie revăzută)

Editura Virtual 2011
ISBN: 978 – 606 – 599 – 576 – 5

Unchiului meu Victor, din a cărui viaţă nenorocită s-au dezlegat aceste pagini.

Şi lui Alexandr cel Mare, din Kok-Terek. Celor cu răbdarea de a mărturisi despre alţii şi ţie, mulţumesc, Serafim Saka

„Pe Keret, să-l plângeţi cu jale întocmai ca mugetul taurilor, ia pe un mort să-l plângeţi, şi să-l în inima voastră morţii degete al lui El".

Legenda lui Keret (text lacunar) SUNT O IAPĂ. Sunt o moaşă.

— Unde merge?

O aud Doamne Strânge burlanul cu mânurile Albe sau vinele Vinete Mănuşa trasă întuneric văd numai când trec becuri Abur din gură Promoroacă colţul de la broboadă şi în perii de sus de la buză Speriată Obrajii dezumflaţi Moi Găuri prin gură Îi curg mucii şi n-are ce face mi-i a râde Teotia Motia Doamne ce-i în urmă Nu Nu-mi place buşteanul Nins Acoperişul de tablă e îngheţat şi rotund sub burtă mă tem să n-alunece Mi-i milă de ea. Am scăpat Am scăpat Nu te bucura nu te bucura

— Unde se duce trenul ăsta?

Ar trebui s-o ţin cumva. Cum să mă sucesc?

— Auzi ce spun? Poate ne duce la loc, în răsărit, la Kamceatka.

— Să ne ducă şi la mama huciului, am scăpat!

Ce-am vorbit? Vorbele o ieşit din mine ca duhul, aproape că nu le-am spus.

Ca fumul de la maşina trenului
Te-nţeapă în ochi şi-n gât şi nu-i cald cum ai crede
Numai şuberu-i călâu
De data asta-i gata sunt evadat
Doamne nu-ţi întoarce faţa
Nu lăsa să-i ardă
Uite eu sunt aici
Bag mâna
Buzunarul cald
Am acte

— Ţine-te cu amândouă. Să nu iei mânurile, că te duci!

Recele-mi face bine acolo Tabla-i rece la o piele Un sloi de şoric

— S'ngheţate?

— …Nu le simt.

— Să-ţi trag broboada sub burtă?

— Am şorţul, îmi spune.

Măcar o staţie o gară Nu poţi să mergi mult în fum de cărbune te-omoară. Dar o staţie poţi la prima Scară de fier lângă frână Rece la plămâi.

— Într-un ceas, două, opreşte el într-un loc şi poate intrăm undeva… Or să fie vreo sută de kilometri. Timpul trece, nici nu ştii când. Numără. Numără în cap ca să nu te mai gândeşti.

Mi-i foame şi nu pot să umblu cu mâna. Cu faţa-n jos Rece acolo E bun Totu-i să-ţi ţii mintea cu treabă Unu trei patru Un doi tri patru cinci şase şepte Câte cinci în coloană v-aliniaţi Stepanenko tablagiu trei table Rândul din dreapta un pas la dreapta Mişcă bandiţi Stepanenko şi Kliucikov Dă Doamne să nu greşească să nu se-apuce iar de numărat! Suflă ascuţit îţi vâră rece sub telogreică[1]. Câte cinci în coloană! Stânga la mine!

— Comandanţii de plutoane, cinci paşi în faţa companiei! De la sergent la fruntaş. Executarea! Un – doi – trei – patru – stai!

Vaci Praf Cald Vacă Dom colonel bărbat frumos Călare Pentru onor Ne sucim pe blacheuri Trântim din călcâie scoatem praf

— Românii, la stânga! Stai!… Basarabenii, la dreapta! Stai!

Cine-i român

Și bucovinenii Bucovinenii ce fac

Și eu și românii ne-ntoarcem polog la stânga

La stânga v-aliniaţi

La dreapta

La stânga-mprejur

Un doi în front v-aliniaţi

Mă uit la români sunt gradat basarabean

Am dinainte gradat regăţean

---

[1] pufoaică

Nu-l cunosc
Caporal regăţean.
Se uită la mine
Tremură buza
Glas colonel
Glas ud

— Bună ziua băieţi dragi ostaşi! ora 12, în conformitate pactul germano-sovietic Basarabia o fost cedată. Ordinul Marelui Stat Major al Majestăţii sunt nevoit dezarmez. Ordon executarea şi rog să vă supuneţi

Muniţia şi armamentul se depun
Fiecare în liniște
Știulboană de praf
Nicio zeamă de vânt dar colbul se urcă
Semn că cineva aproape şi-o pus ştreangul
Urcă de sub bocanci şi intră în ochi
Plâns de om călare
Colonel încălecat
Numai bărbatul înăsprit şi închis e în stare să plângă din gât
Nici mama
Nici Aliona Vera
O plâns şi compania
Buşesc în plâns
Ilie fără ţară

Ies voluntar. Îmi place să săp. Îngropăm un tun românesc în pământ românesc ca să-l scoată românii când le-a fi lor momentul. Îmi bate epoletul, mi-o căzut bumbul.

— Care-i ţinuta, sergent?

— S-o rupt, să trăiţi!

— Ia de la un camarad din Regat! Schimbaţi bumbi între voi ca s-aveţi ce vă da îndărăt când vă cheamă sub arme. Executaţi foc!

Faţa lui domn colonel
Palmă de bărăgan lată
Călâie Unsoare Aspră Aspreală Volbură Suge colbul

Ne rupem bumbii şi-i schimbăm. Mie mi s-o nimerit unul nou. Îi

lucios. Tragem cu puşca în aer şi plecăm la ordin, unii înspre apus, alţii la răsărit. Ne fâlfâie la toţi epoleţii pe umeri ca nişte fluturi de cârpă. Parcă dăm din mână, aşa cum ne depărtăm noi abătuţi şi spate la spate, basarabeni, regăţeni.

Sunt o iapă; Motia de la poartă! Cu ce-i mai rea iapa de Nastea, care o căzut şi ea în fundul Kolîmei, în blocul ei împuţit, cu bucătăria şi closetul la comun? Şi-n greaţa aceea de miros care nu iese; n-ai decât să crăpi uşa, du-te şi ţine geamurile deschise toată iarna, cât vrei. Dă cu degetul, e-un abur gros de curge pe pereţi şi pute ca smoala. Nu mai spun de liota de plozi nemâncaţi careţi tropăie-n cap… Cine nu ştie ce-i Kern-ul, îi spun eu! Eu, unde stau eu? La Paris!?… Slavă Maicii Precista, măcar nu-s la bloc. Cu ce-s mai brează, te-ntreb? Că nu vin ca ea la poarta lagărului să-mi caut bărbat? Ne nada, mirsi, am fost cununată, mie mi-ajunge. Şi nici n-am obrazul, nu te supăra… Să te văd cum ieşi tu după douăşcinci de ani! Iese nenorocitul, vai de capul lui, îl bate vântul cu pantalonii ghem pe el, se bălăbăne pe picioare, nici n-apucă să clipească din ochi ca să vadă încotro, şi tu ca ploşna pe capul lui: unde te duci, bre, omuleanule, cine crezi că te-aşteaptă? Ce casă mai găseşti tu acasă? Cine-ţi dă de lucrat? Rămâi zdesi cu Naştenka, hai să-ţi dau să mănânci şi intrăm la reuniunea tovărăşească. Poate-ţi iau şi cizme de piele.

Doamne, întoarce-i, dacă s-o luat după noi! Tatăl nostru carele eşti în ceruri… Dacă ne scapi, aleagă-se praful de casa mea, să vină armata să-i pună foc, s-o jefuiască cine vrea de tot ce-am strâns, şi porcălanul care-i flămând amu, s-o ieie şi Sovietul Orăşenesc, dau casă, numai scapă-ne de ei!

N-aş face asta să ştiu că mor! Şi-aşa, n-apucă să iasă decât unu, doi, într-un an. Aici te măriţi tu, la punctul de control? Poate-poate amăgeşti vreun amărât. Da merită? îl mai şi slugăreşti pe deasupra. Ce să spun, cizme de la Univermag! Că după boarfe vine el, dacă vine… Iaca, iapă sunt şi eu, stau de nouă ani. Bătucesc pâslari.

Mor de fum. M-o aburcat copilul meu pe vagon… Doi fugiţi. Femeie în etate, întinsă pe burtă şi mă ţin de hogeag. Gheaţă sub noi. Dacă-i numai de-o stanţie, om vedea, ce să facem? Da îngheţi la mânuri. Jos nu mi-i frig, că am şorţul şi i-am luat şi pe cei de molton. Nu mă tem

să cad, mi-i frică să nu alunec de-aici. Stalin, să fie iertat! Mi-i frică să nu-l ajungă răceala… locul lui e gingaş. Procleaţi, cum te-o schilodit, holera de câini! Bine le-ai făcut c-ai plecat, cu acte cu tot! Cine-i prost să nu plece? Şi eu plecam. Ce s-aştepţi, să arzi ca şobolanii? Că v-am spus frumos, măi ştabî, măi! Lăsaţi-ne, oameni buni, să facem obiele şi să primim şi noi o carte poştală de la mama. Iaca, v-am păstrat şi produkti. Nu s-o atins nimeni nici de pufoaicele, nici de buşlatele voastre. De ce să moară atâta omenet? Sunt mama lui Iliuşka, săracul. Îi frumos să trageţi în el?

să nu fi intrat peste ei şi să-i ieie la numărat!… În rând câte cinci, davai, bîstree! Unde-i H-617? Cine-i H-617? Vezi la H! Hnat Ilie… Unde-i Hnat Ilie cel roşcovan, de-l strâng izmenele în faţă? Să ştii c-o fugit iar! Cum o fugit? O evadat, javra de român, cu acte cu tot! Daţi alarma! Daţi telefon! Sirena! N-o ajuns departe, asmuţiţi escorta! Streliaite, nistojiţi-l!

— M-am uitat la ea cât s-o rugat. Dar nu s-o rugat pân' la capăt. Se cunoştea când se roagă şi când se gândeşte.

Domnul Hnat se opri. Îşi simţea capul ca o canistră goală. Dădeai cu degetul, suna.

Priveşte într-un punct şi-şi pune mintea în mişcare ca să fie sigur. Când îşi dă seama că nu mai ştie unde rămăsese şi că filmul s-a rupt, surâde fericit şi aprinde un carpaţi.

Bătrâneţea nu-i rea, are şi ea ce are…

Motia, atunci, pe vagon, când se ruga şi când se gândea… Prost că se urcaseră gata îngheţaţi. Până nu te vezi dus, n-ai de unde să ştii dacă nu te-o mirosit vreo patrulă. Odată te trezeşti împresurat!

Dar, parcă îi legase Dumnezeu la ochi, Slavă Domnului, nu i-o dibuit în şanţul de colectare, nu le-o dat prin cap… S-o putut târî până-n gară şi se temeau de câini. Erau vreo trei, din aceia care nu se-ncumetă prin lagăr; ştie animalul că nu scapă, tot îl mănâncă cineva.

— Câinele, cel mai bun e copt moale, sub tablă, în jar de lemn.

Noapte, dar senin şi-un ger uscat!… nu credeau c-or să poată prea departe. Se auzeau în spate Ziss-urile cu cisternă şi poate de asta n-o fost nimeni atent la cotarle. Hămăiau jigodiile, şi nu era singurul necaz: scârţâia sub ei. Numai urme-o lăsat. Dar mai stai să te uiţi când

îţi iei lumea-n cap? De-a buşelea?…

— Săraca mama, patru ore ne-am uitat din lada aceea! Şedeam ciuciţi şi ne uitam la ei printr-un cep de scândură. Am îngheţat ca doi căcaţi.

Doamne, apără şi încurcă-i, că ne-am temut, Doamne! Aş fi luat talonî de la noi din Kern, de bilete aveam strâns. M-am pregătit, am pus deoparte. Da plin de miliţioneri şi s-o temut copilul. Noroc de noapte. Şi trebuie să-l asculţi, că-i bărbat şi el, face de-amu cam treiş'unu, treijdoi, că l-am făcut la şaisprezece. Îl faci când te măriţi, ce să faci? Nu-l faci când vrei, îl faci când se prinde. Nu te gândeşti că nu-i bine să-l naşti la necaz… Dă-i mult de lucru la ţară.

S-o temut şi n-o vrut să intre. Am ieşit din ladă şi ne-am tras pe sub nişte vagoane cu buşteni, că tot din lagăr vin săracele, vai de capul lor, dar nu i s-o părut bine nici aici, m-o urcat deasupra la personkă. Poate ne ajută ea, Sfânta Parascheva de la Iaşi, şi nu ne-or prinde până s-o opri oleacă, la prima gară, dar care-i aceea? Poţi să faci şi trei zile dacă dai în stepă. Trei zile în fum nu pot. Mai bine frig. Sub tabla asta cred că-i încălzit. Se simte după bleahul de la şuber. Stăm cu mânurile degerate pe el. Înăuntru, laşi scândura, vine nacealnikul, aduce rufărie de pat, poţi să-i ceri şi-un ceai, ceva, are samovar, tot. Astea-s trenuri care pleacă, nu-ţi dă peşte sărat fără apă ca la cele care vin încoace. Poţi să-ţi faci nevoile cât vrei; n-ai butoi, nu aluneci în scârnă, opt în cabină. Vagon moale. Spalnîi vagon.

Când se făcea mirosul mai tare, era sigur că vine… Chipul maică-sii cobora în el de sus, parcă se lăsa din tavan odată cu damful acela înecăcios de naftalină. Motia nu vorbea decât din gâtul lui. Sau ceva aşa, cu glasul ei nu… Dacă eşti îngheţat tot şi te ţii ţapăn, mintea nu zburdă. Cazi pe un gând şi te strângi de el, până se albesc degetele. O fi auzit ea nu ştiu ce despre trenuri, dar şi le închipuia după ureche. Opt în cuşetă, auzi!…

— Dar de treizeci, ce zici? Trântiţi cu furca, asta când era personkă de oameni! Trăgeai o beşinică, flutura cămaşa pe cinşpe, mureai de râs. Am şi uitat câţi. Nici trei sute nu-s de colea, la vagon prost, bou-vagoane, roşii, ştii din care. Trei sute, cu movila de fecal şi de morţi lângă uşă! Nu-ţi vine să te râzi ca mutul? Mureai; frate să-ţi

fie, tată, îl arunci în gunoi de om, un să-l pui? Că n-ai un să-l pui! Nu-i un loc, nicăieri!… Să nu mai văd tren în viaţa mea! Nici cu buşteni, cu nimic, să nu văd!

Puteam să iau, naibii, talonî, c-am strâns nouă ani şi-o dat Domnul şi poate o zis şi El gata! Am banii în chiloţul de molton. Nu ştie nimeni. Are gume şi la mâneci, foarte bun chilot. Da dacă s-o temut… Uite-l, galubcik moi, cum întinde mâna peste mine ca să mă ocrotească!…

— Ţii minte, Motia, când ne-o demobilizat la Roşoşani, în 40? Şi n-am venit cu mâna goală, am venit c-un bumb de regăţean. L-am pierdut. Şi bocancii militari de i-am adus eu acasă… Ai văzut ce-o ţinut? Aş bocăni oleacă, dar mă tem. Ce şpiţe-n cur le-am tras, să n-am parte! Fac bocanci buni, românii, au cizmari. Şi italienii, la fel. Şi mantale. Lână… Ţi-i frig?

Şezi, bre Izu, mă, nu trage de epolet, te-ai sclintit ori ce ai?! Izu Moroşan şi alţi tâmpiţi. Stupesc în ochi. Smulge epoletul. O calcă în picioare, mantaua de pe mine. Mă Izu, nu mă fă! de pe margine se uită ca proştii. N-am nicio armă. Mă, n-auzi, dezonorezi Armata Română! urlă, stuchește. Îi văd mărgele de scuipat la gură, în colţ. Ce să spun, aşa mă cac eu în Armata Română! Da’ de ce, mă Izu, cum să spui tu aşa ceva? De ce să-ţi faci tu treaba mare într-însa? Trăiască Armata Roşie! Jos România! După ploaie; bocancii-s buni, dar alunecă. Mă dau pe flegme şi-n glod printre petliţe şi bumbi. Ne păzim capul cu mânurile. Gloata de grajdanini urlă cu bulbuci. Ne hăreţesc. Albi de scuipat. Al dracu’ să fii cu tot neamul tău, dom colonel Ciobanu, cum ne-ai dezarmat tu la Roşoşani şi-ai făcut tot circul cu tunu-ngropat şi cu bumbii de la epolet. Am tras după vrăbii pentru onor. Ardealul la fel l-aţi cedat, fără un foc, la fel de domnește. Uite cum vă grăbiţi să nu vă ieie Stalin din urmă! Uite ce vânt ca un tifos! Şi uite cum mă-ntorc eu acasă printre scuipaţi… Steaguri roşii. Jos Cred că i-am bătut de i-am farmat, nu mai ţin minte. I-am bătut de i-am smintit cu mânurile goale şi cu bocancii, nu mai aveam nicio armă. Numai şpiţe-n cur!

— Vreau să dau de Izu Moroşan. Să mă uit la el şi să-i trag două şpiţe-n cur. Atâta mai vreau: pe Izu şi Vera. Şi Aliona. După aceea, să mă sui pe lejancă şi să sparg seminţe.

— Mai vrei colivă?

Dă din buze, cum face el, nu se aude nimic. Poate are vreun plan. Îi dau. Ştiu că-i vine s-o hălpăie, da se sileşte să înghită cu grijă, mestecă lung ca de sufletul lui Iosif Visarionovici, Dumnezeu să-l ierte. Scoate gustul încet, terciuieşte bobul cu bob. Limba lacomă, miroase cu ea ca şerpele. Poartă coliva prin gură s-o umezească destul. Cred că-l doare. S-o dezgheţat şi-l doare când stă. Se uită dus. Sfântul Gheorghe, tras ca de boală şi cu suliţa în balaur. Se uită la el. Se cercetează unul pe altul. Şi-l aud:

— Mi-i silă de faţa asta…

Se uita, vrasăzică, în geamul icoanei. La el se uita el, cum se vedea el în sticlă. Nu-i place, că-i roşcovan. Da se-nspică de cărunteţe. Spuzeşte, copilul meu.

Domnul Hnat se aplecă să-şi lege şireturile şi pierdu un pârţ

— Era mai bine sub Ceauşescu, îi scăpă cu aceeaşi ocazie.

Pantofii erau la o anumită vârstă, dacă-i scotea din picioare se ridicau singuri de vârfuri, bărcoaie. Cu branţurile crăpate pe lateral; acolo unde avea monturile şi alte depuneri pe os se zbârceau ca o faţă de zulus tatuat. Dar, de departe, nu se cunoştea, luceau gras. Îi dădea şi cu vaselină şi cu cremă Victoria. Nu se zgârcea. Fără grăsime îi porţi vreo doi ani; îi am de nu ştiu când! E drept că şi galoşii mai cruţă la udeală, da fac unsoare bună românii, zici că-i sohodol, îţi vine s-o iei cu pâine. Poate tălpile să-ţi pară cumva, că erau groase şi sfârşeau brusc la subsuoara călcâiului, divulgând pingeliri repetate.

Dar nu pantofii îi încălţa el, îi privea numai, erau la piciorul patului. Se lupta să-şi lege nişte vechituri de bocanci cu pielea lemnoasă şi uscaţi chircit, ca mortul în ger. Plini de noroi vechi, păreau cazoni. Îi tremurau mâinile, încurcându-se în şireturi – ţepene şi acelea, nu se lăsau intrate prin găuri – simţea că se-nvineţeşte la faţă, îi venea sângele. Isprăvi de bine de rău cu unul şi, înainte de a-şi îndesa piciorul gol în strânsoarea de metal a celuilalt, îl apropie cu talpa şi inspiră. Îi plăcea cum miroase, mirosea a mucegăit. Îşi imagină cu mare plăcere cum o să coboare scările, o să dea de aerul jilav al beciului, va descuia lacătul şi se va închide pe dinăuntru… Noroc că-i venise ideea cu foaia de placaj! O puteai trage cu toate fiarele pe ea, nu vedea

nimeni, şi te apucai de săpat…

Aplecările astea nu erau bune, că-i făceau presiune în cap. De când îl omorâseră cu scândura, câteodată i se făcea negru. Se ridică ameţit. Mai bine pui piciorul pe un scaun ceva, dar acum făcuse o prostie, nu trebuia să se-aplece. Înălţă capul şi ascultă atent; se auzea pe scară…

Nu putea fi Nataliţa, era joi. Sau ce-i azi? Nu era timp să ascundă bocancii şi nu mai avea niciun rost; mă prinde, mă prinde! Pantofii, daţi gros cu Victoria, luceau negru din toate ridurile sărate cu mătreaţa aia sau ce era ea. Domnul Hnat suflă asupra bombeului scofâlcit, lăsând-o să se ridice spre a se depune iar, relativ imponderabilă, prin cotloanele casei. Se lăsau admiraţi. Îi iau şi mă duc la cantină, îşi spuse.

Şi-i veni în minte talpa Motiei pe scara de fier a vagonului, la Vitbarcik, când s-o dat jos. Mamă, ce puţeau, ca două chişti afumate!… Încercă să rezolve şi gândul ăsta, dar amintirea nu se dădea dusă. Trebuia luată încet şi se concentră asupra detaliilor. Bara îngheţase tun, lipea mâna. Hai, mamă, dacă scăpăm şi de-aici, am scăpat…

A scoborât-o aproape ţeapănă, femeia nu mai era bună de nimic. Vai de capul ei! Dar ce să discuţi, trebuia să te laşi fără să te simtă nici îngerul. Să zaci trântit acolo mai bine de trei ore; de fum, cât o înghiţit, nu mai spun, erau negri la nas! Cum, necum, să se lase jos o putut.

— Să te frec cu zăpadă?

Asta-i, când eşti fugit… Noroc că era patru dimineaţa şi ger, ăia dormeau în scaun la Mişcare. Când o ieşit, şi-o ridicat gulerul la şube, dar le-o albit imediat în locul unde-şi fereau gura.

— vaşi dokumenti!

Era bun că era ger. Gerul cel mai tare, când scuipi jos şi face poc, e dimineaţa înainte de răsărit. Cam cinci dimineaţa era, şi ăia ieşiseră de la cald.

— Dokumenti…

Numai de control n-aveau chef, rusnacii. Hârtiile, umezite de jilăveala din buzunar, parcă erau date cu pap. Le frecau la colţ să le desprindă, dar nu-i ascultau degetele. Motia lângă el, sloi, se uita la mâini cum i se luase pielea pe fier. Uite ce-o găsise! Îţi sare inima din piept; ăştia dacă observă întreabă. S-a prefăcut bine dispus şi şi-a

deschis nasturele de la spate, dar a trebuit, pentru asta, să-şi tragă şi poala la pardesiu. ălora le-a scăpat privirea şi s-au blocat.

— Aoleu, batiuşka! Da văd că-ţi merge bine la frig… N-avem pe-aici decât o locomotivă, nu ştiu dacă ţi-o fi bună, de pe vremea NEP-ului.

Şi-o început să se hăhăie ca tâmpiţii.

— M-am făcut că mă hlizesc şi eu, povestea pe vremuri domnul Hnat când îşi mai aducea aminte.

Ea era, bătea la uşă. S-a dus să-i deschidă, numai că broasca avea ceva de la un timp, nu ştiu ce-avea, trebuia s-o gâdili cu cheia.

— Ce te-ncui aşa? se prăvăli Natalița răpusă de scări. Nu putea suferi să-l găsească închis.

— Ai pus prea multă naftalină din aia şi tuşesc.

— Da? Iar te-ai încălţat cu şcrabele astea? Ia uite, numai pământ ai făcut pe jos! Un te duci?

— Mă duc să văd la ciuperci.

— Nu iese nimic, dă-le dracului. Ai lăsat vreo lumină, ceva?

Totdeauna intra supărată. Ori de la urcat ori pentru că aşa-i mai bine să începi a lucra. Să nu creadă că gata… Dar te scoate din minţi.

— Eu îţi arunc catrafusele alea de-acolo, să ştii!

— Nu!

Umpluse toată boxa de la subsol cu un maldăr de fiare şi cutii cu pământ, că face ciuperci…

— Cine ţi-a făcut lădiţele alea?

— Eu.

— Se cunoaşte. La ciuperci trebuie gunoi de grajd şi lumină, cum vrei să iasă? Şi geamlâcul l-ai astupat.

— I-am pus numai o botelniţă, pot s-o iau când vreau.

— Ce-i aceea botelniţă?

— Ce i-am pus acolo ca să-l astup…

O privea cum deschide geamurile şi şterge cu palma mătreaţa de pe pervaz.

— Din asta se fac, mormăi femeia, scuturându-şi mâinile şi umblând cu ochii pe sus, după molii. Dar nu aştepta vreun răspuns. Aceeaşi discuţie de nu ştiu câţi ani.

— Ţi se pare că fac deranj?

— Da, nu! Dacă nu vrei să mai vin, nu mai vin.

— Dar ce-i azi, vineri?

Primi înapoi privirea aceea pe care n-o putea suferi. Era o căutătură de milă prefăcută şi acră cu care te uiţi de obicei la un prost. Domnul Hnat se enervă şi scăpă săpunul; după ce se încălţa, se spăla pe mâini. Reuşise să iasă din bocanci. Cu cât îmbătrânesc, îşi spuse, mă fac mai nervos. N-am răbdare. Etatea…

Semnele bune se vedeau. Uita masiv. Acum nu mai era sigur nici de Vitbarcik. Cred că Vitbarcik era, aşteptau să se însereze. Iarna, lumina cade devreme, pe la patru, aşa că într-o oră, două cel mult, iar trebuiau să dea din picioare. Te-nvârţi prea mult într-un loc: te-ntreabă de acte, ca-n gară; dar n-o putut să-i întoarcă, aveau. Nu pot să spun, totuşi, că nu le-o stat inima-n gât până s-o văzut în biserică.

Motia se scobi de-o kapică şi ceru o lumânare. Nu erau decât ei, mortul şi lume puţină. Căzuse într-o zi de lucru şi cam dimineaţă; nu prea vii la biserică dacă nu-i duminică; te ia la ochi şi te cheamă la Partid. Ilie se uita la sicriu şi se gândea la Stalin. Când se crăpa uşa bisericii, intra o muzică jalnică de pe stâlp, de ziceai că-i mesteci coliva la catafalc. Ce de-a muzică i-o dat, ai de mine şi de mine!… O intrat c-o zis că-i mai cald, dar nu era. Şi-aşa, buhul se duce. Precis că ştiau deja de unde veneau, se vedea pe ei, de aceea nici nu intra nimeni în vorbă. Însă, colivă, pe săturate! Nu ca la Mirăuţi; nu era nici dulce, nici cruce de bumboane; arpacaş, dar ţinea la stomac. Ce-o putut şi ei, nu se face grâu peste tot… Luau cu gura de pe hârtie, lingura n-o mai avea.

— Mai vrei?

Putea oricât, i-o dat de la ea. O mâncat şi pentru el şi pentru mort; se săturau unul pe altul.

N-ar trebui să te bizui prea mult pe hârtii şi pe gările lor. Mai bine le ocoleşti. Mai sănătos… Molfăia arpacaşul în biserica aceea îngheţată şi o dată i se păru că simte pe faţă o atingere bună. Sau ce era asta? Ceva rece… Poate-i un semn. Ridică ochii spre gaura turlei şi i se brânzi dintr-odată pielea găinii. Motia nu se uita încoace şi i-o fost ruşine să-i spună.

Mortul între icoane, în faţa iconostasului, şi maică-sa ajutând la

pomană. Făcea grămejoare şi le punea pe hârtii de caiet. Nu era bisericos, dar în cer e-un Tvoreţ. Te-ajută şi iartă numai El ştie când, dacă nu înjuri mult şi, mai ales, nu huleşti. Pân-atunci, ai de tras; câteodată şi înainte de scârbă… O fi bine să mănânci în biserică? Se uită după ceva de lemn ca să bată şi duse mâna în spate, unde era strana. Păi, de ce strică ei biserici şi bagă-n altar saci de fosfaţi? Că se tem şi frica te ruşinează. Şi te-nrăieşti de ruşine. Nu se pot uita în scobitura bolţii, ştiu că are ochii pe ei: Dumnezeu e deasupra. Deasupra greşelii.

Şi dacă nu greşeşte, că de aceea-i deasupra greşelii, cum se îndură El să te bată înainte să fii vinovat? Poate nu mai apuci să faci rău, poate te cheamă şi rămâi bun-bătut… Ştie cineva ce-am să fac? Dacă-mi ţine necazul deja pregătit, degeaba mă zbat că tot o zbârcesc! Ori ce? Se posomorî; când stai nouă ani, te înveţi că tot timpul, în spate, se pune la cale ceva… Se mai dezgheţase şi începuse să-l doară.

Mă durea tot la loc, dar mai rău mă durea sufletul că i-am lăsat pe Iura şi pe Riciński cu nebunia din lagăr şi cu cisternele acolo. Azi ştiu c-o intrat peste ei pe la patru din zori, cam la vremea când eu o dezlipeam pe mama de răsuflătoarea vagonului, şi-o pus maximka pe ei. Ziss-urile, până acum mai mult aşa, pentru impresia artistică, nu pentru foc cum credeam. Eu, să zicem, am avut noroc şi-am scăpat, dar i-o călcat în picioare, o intrat ca tancul, cu tulumba sculată. Nu că îngheţa jetul pe ei în două secunde, da era o lovitură ca de cazma, rupea mâna! S-o băgat şi-n barăci pe geamuri, pe uşi, zobite şi alea; degeaba! îi snopeau cu apa şi omul se face sloi la minut. Om, paturi, ciment, nu contează, îngheţi ca burlanul! Erau vreo minus 45 de grade, răcneau ca la tren. Mitralierele, însă – treabă ca lumea! Din foişoare, câte două perechi, pentru că ştiau c-or să deie să scape. O rămas întinşi vreo două sute prin zonă. Cine-o mai şti vreodată de ei, cine-o fost sau care cum…

Te simţi, mă rog, destul de jegos când îi laşi şi te care. Şi dacă nu, ce? Un mort mai mult; ţapăn pe-o scândură lată şi cu… antena la cer. Mai era el acum în biserica asta, la Vitbarcik sau cum s-o chema? Nu trebuie să întorci capul, nu trebuie să-ţi aminteşti de nimic, altfel crăpi. Ispita prostească să mai trăieşti înc-o zi. Nu i-o dat Teotia Motia şorţul

şi el l-o luat?

Nataliţa se opri din măturat şi-l ascultă cum coboară. Una dintre bocănituri se auzea mai înfundat. Treptele erau de lemn şi nu călca la fel. Pune mai întâi dreptul, se gândi, îl ţine genunchiul. Apoi, un zgomot metalic, a gol… A dat cu cratiţa-n ţeavă; era una ieşită din perete, acolo unde se întorc treptele spre etajul doi. De la instalaţia veche.

— De unde ieşiţi, că m-aţi înnebunit! strigă femeia, exasperată, interogând forţele perverse ce unelteau în această garsonieră dublă, de la trei. Duhnea a naftalină, pusese cât să omoare un regiment. De unde naiba tot ies? Era plin de molii, puteai să dai şi cu verde de Paris. Avea cincizeci şi unu de ani, putere de patruzeci şi o faţă de şaizeci, dar aşa ceva nu mai văzuse. Uite ce-i aici! Uite ce praf! Încălecă maţele televizorului ca să răsucească aia de la butelie, dar era strânsă. Asta mai lipsea, să mai iasă şi gaz! Puţea atât de rău că nu mai ştiai, te puteai trezi cu orice. Doamne fereşte, ardem ca şoarecii!

— Toate boarfele…!

De data asta, se gândea la movila din beci. Avea obiceiul tâmpit să adune tot ce găsea; unde-o fi deprins asta, numai el ştie; le cară şi le depozitează, numai împuţiciuni! Era mie-n sută că din boxă aducea moliile; în halatul ăla vechi şi-n şcrabele lui. Acolo se puiau! Când a deschis punga cu fasole, s-a umplut tot subsolul

În vremea asta, domnul Ilie Hnat, cu mersul lui de raţă, traversa Eminescu aventurându-se pe trotuarul din dreapta. Numesc aventură orice ieşire din casă într-un oraş ce se refuză învăţării lui pe de rost. Cunoştea locuri puţine, dar sigure: policlinică, poliţie, muzeu, gară, Mişu. Şi cantină, spre care zburda şi acum, zdrăngănind sufertaşul. Cu restul reuşise: uitase. Când nimerea în altă parte, adio, era pierdut. Ţinea minte, însă, Bolintineanu – 43, unde domicilia şi unde se căţăra Nataliţa de două ori pe săptămână pentru curăţenie şi spălat. Dacă se rătăcea, întreba. Sunt o fetiţă, domnule… îi suna în cap.

Buzăul nu-i foarte mare, ajungi de oriunde pe jos, iar domnul Hnat nu părea deloc obosit cu memoria, deşi în clipa aceasta Nataliţa îi ieşise din cap la fel ca şi ziua de joi. Sau de vineri. La şaptezeci şi ceva, ai nişte pretenţii şi tu. S-ar cuveni să ai măcar atâta experienţă ca să uiţi când doreşti. Dacă nici la bătrâneţe nu poţi, dai în demenţă senilă,

toate porcăriile. Paranoia! Nu spun că-i uşor, dar ştiu câţiva care au izbutit; vorbesc de persoane în vârstă, bătrâni senini. Senini am spus, nu…!

Domnul care tocmai îşi schimbă sufertaşul din stânga în dreapta e unul dintre aceia. Se hâţână, aplecat; spatele, în partea de sus, oferă imaginea calmă, deal-vale, a unui mic muşuroi pastoral. Păstrează nereprimate o asprime şi un fel mefient de care nu scapă nici pe closet. O fi simpatic, nu ştiu. Părul, de lungimi diferite, pentru că se ciumpăvea singur în oglinda din baie, maschează insuficient porţiuni mici de rarişte, dar nu ca acelea de pecingine; un fel de rosături. De parcă era păscut; în rest, alb. Faţa îl deconspiră de la distanţă a fi una de duşman al poporului, un zek. Pentru acest motiv, e abordat câteodată cu deferenţă.

— Tot Sighet?

— Nu. La Kern.

— Kern?

— Kolîma. Şi ceva la Periprava, opt ani…

O meticulozitate ce se traduce vestimentar: pantaloni cu genunchi, călcaţi cu ziarul; mâneci încreţite la haină, iar sus – batistă; cămaşă în pătrăţele, alegerea Nataliţei, guler oarecum fleşcăit; cravată pătată – nu se vede decât partea cu nod, unde nu se observă grăsimi, deoarece restul penetrează un sveter tricotat manual; pantofi lustruiţi, ciorapi fără găuri la călcâi şi un alt atribut, ceva mai notabil…

Omul e o fiinţă crăcănată, obişnuia să cugete fără a îndrăzni a face şi public, pentru că nimănui nu-i place să vorbeşti omenirea de rău; noi ce suntem aici? Să zicem, de pildă, Hnat Ilie. Prezent! zice, dar săracul ce ştie el ce-i acela prezent? Ce-i acela prezent?! Pe om îl mănâncă în dos ce-o să vină, viitorul, acolo i se pare lui că trăieşte, dar talpa n-o pus-o! Stă cu lăbăştoanca ridicată.

Şi cu alta înfiptă-n trecut. Un cocostârc jănghinos. Nu-i de râs? Ai învăţat tu din greşeala cuiva, măcar dintr-a mea? Ia zi foame! Zi slugăreală… Începe să caşte. Vorbeşte-i de cruzimea omenetului, de când s-o dat el jos din copac; te ia de ofticos sau de rus. Sunt o fetiţă, domnule, ce nu se vinde…

Îi plăcea să pipăie din mers crăticioara şi s-o simtă caldă. Dar

asta, la întoarcere. Dacă ştia că are acolo o chiftea şi pireu, ba poate şi-o bucată de castravete tăiat pe lung, borşit, cum o fi, ajungea acasă cu zece minute mai devreme, pe ceas. Avea o ceapă de Ural vechi, cu cifre romane; se mai gălbejise el, dar umbla. Făceau ceasuri bune ruşii pe timpuri, n-aveai să-i schimbi decât cureaua şi părul. Îi plăceau murăturile. Chiar cele cu miros, mai trecute. Din când în când întorcea capul şi se uita îndărăt.

Lepădarea de amintiri nu numai că te face mai tare, dar scapi de tot ce-ai greşit şi ce-ai îndurat, te poţi urca la cer gol şi senin cum vine pruncul. Chiar aşa se şi cuvine să pleci, ştie cineva un alt fel, mai bun? Domnul Hnat avea o tehnică: scăpa de bubele aducerii-aminte aşa cum te storci de coşuri. Sare răutatea afară şi nu mai coace. Se face la loc; apeşi cu unghiile, până iese cu rădăcină, albă, ca ţâţâna la zmeură.

— Martor mi-i Dumnezeu că am scris şi-n gând şi pe foiţă de mesteacăn şi pe hârtie de sac. Am scris ca să-mi golesc capul. Nu uiţi, nu rezişti!

Asta, numai dacă vrei; nu te obligă nimeni. Poţi să nu faci treaba, dar te cureţi. Şaptezeci la sută, poate mai mulţi, dau în primire.

— Eu am putut, domnu' Mişu, am uitat serios, dar niciodată nu-i destul. Din când în când, ca şi la buchisit, mintea te vinde dacă te prinde neatent. Când stai într-o biserică ca aceea, lângă mort, îţi dai seama. Sar gândurile pe tine ca păduchii în închisoarea de tranzit din Habarovsk. E foarte supărător.

— Despre mine, făcu Maltopol, în timp ce se iţea pe vârfuri, de unde era, din mijlocul cozii, ca să vadă dacă e tot ciorba de ieri – despre mine să rămână lumea ce este, n-o s-o schimbe nimeni. Să vină alţi nătărăi şi s-o ia de la capăt, din treizeci în treizeci de ani, prin aceleaşi gropane. Suferinţa nu foloseşte la nimic.

— Da' de unde! Numai chinul ţine lumea asta încleiată cum trebuie; ia să nu fie supărare, să vezi cum se năruie tot.

— Ştii de ceceni?

— Nu.

— Nu ştii ce-a făcut Stalin cu cecenii?

— Ştiam, dar cred c-am uitat. Ştiam ceva…

— Genocid cu popoare întregi, domnule! I-a decimat. Cum să nu

sară ăştia acuma la gât, dacă le-a dat liber?

Atent la trepte, domnul Hnat nu puse stângul, decât atunci când fu sigur că celălalt e bine proptit. Totdeauna-s slinoase, nici nu ştii cum te duci. Le tremură mâna şi varsă din sos. I se întâmpla şi lui, dar azi nu-l durea, era o zi bună. Puteai să spui că-i voios, ajunsese că nu ţinea minte decât exact ce făcea sau vorbea în secunda din urmă. Atât. Hai, un minut după, cinci minute, poftim! Şi ştergea după aia complet, dar ştii cum?, de parcă cineva apăsa pe delete. Trăieşte tu clipa, dar efectiv, şi dă-o la spate! Să vii să-mi spui şi mie cum e… Ce-i, jucărie; e-un lucru muncit! Şi o mare mulţumire, nu pot să mint, dar muncă, trebuie exerciţiu zilnic. Îţi aminteşti ca să uiţi.

Nu ştiu, câteodată da, câteodată nu; numai Dumnezeu ştie. Dacă te doare de ceceni, gândeşte-te la ei, ce să-ţi fac!

— Domnu' Hnat, ce pătimeşti nu-i bun la nimic, te rog să mă crezi. Cel puţin, pe lumea asta. L-a făcut pe cecen mai milos? Face zeama asta mai de doamne-ajută, la ce-i bună? Du-te la administrator şi plânge-te că nu ştiu ce; să vezi cum se uită la ceas. Că-l doare-n cot şi pe el, săracul. Ţi-a căzut necazul pe cap, e necazul tău, nu-i al lui. Cine-i vinovat? Cine te-a pus să te-nvârţi peacolo-şa?

Trecea prin faţă la Muzeu, unde lucrase. Începea să-l ţină piciorul; mersul de raţă îi venea de la stângul. O lăsă mai moale, tot nu-l grăbea nimic. Văzu un blacheu şi se aplecă, aproape nou; îl băgă în buzunar şi mai întoarse capul o dată, în urmă.

Încântat, se văzu descuind lacătul de la subsol, adăugând blacheul la movilă, cu cap, ca să-l poată găsi la nevoie şi trăgând tot maldărul odată cu foaia de placaj. În felul acesta, se dezvelea jos o căscătură umedă, aproape neruşinată, aşa cum se uita la tine deschisă şi buzată la gură ca mitra pământului. De aia şi spui buza gropii, era la vreo doi metri de-adâncă şi lată cât să te laşi în picioare, un horn. Hai, ceva mai lărguţă… dacă îndoi şi genunchii. Şi cu scorbelituri pe margine ca să ai pe unde călca dacă vrei să te urci. Simţea că azi e zi bună; dacă era zi bună făcea şi cincisprezece centimetri, săpa cu o lingură. Pământul îl punea în lădiţe – cum umplea una, bătea alta, ştia să le facă. Capete de scândură găseşti pe şantier, la Aedificia. Cuie – pe drum; numai să vrei să te uiţi. Că trebuie să bagi undeva şi ce scoţi; îl

pui în lădiţe şi-i spui Nataliţei că aştepţi să încolţească bureţi. Să vezi cum se uită ca toanta… În sinea lui, surâdea, dar ce se vedea pe faţă era la fel de închis şi posac. Te uitai şi nu bănuiai nimic. Până să dea colţul în Republicii, uitase total de ceceni şi Maltopol. Ca şi cum n-auzise.

— Ai umblat cumva la aragaz?

— Nu. De ce?

— Miroşi a mercaptan.

— A ce?

Prostii… Miros de gaz! Ce miros de gaz? Nu răspândea în jur decât un damf uşor de naftalină şi, dacă te uitai de departe, aveai câteodată impresia că-i vălureşte aerul pe lângă cap, dar nu totdeauna. Ca atunci când e cald şi dogoreşte asfaltul, cum să spun, ca benzina când se usucă. Iei o găleată cu benzină şi vezi imediat cum se evaporă deasupra şi tremură. Unii zic c-au văzut treaba asta; eu, la el, nu. Oricum, se ştie că-i un produs volatil, altfel n-ar mirosi. Şi asta care-i acum nici nu-i bună. E colorată, o dat-o cu esenţă; aceea era ca lumea, care se găsea în comerţul de stat, cristalizată, din cea albă. Dădeai o dată şi le trăsnea. Cum să nu miroşi, dacă pune Nataliţa ca la nebuni! Cât le-ai scoate la aerisit, tot…

Ce linişte!

Apăru iar maică-sa, o fâlfâire moale, tocmai când se aştepta mai puţin. Acasă n-avea nicio poză cu Motia. Cu nimeni, nu se ţin în casă fotografii. Îi apăru căznindu-se în groapa de la Dobricani, cu sânge, cu tot. Pe urmă, ăla cu spatele, pe graniţă, în foişor. Izgoni gândul imediat, nici nu-l lăsă să se prindă, delete… Era teribil!

Amintirile te înghesuie ca duhul rău. Aşteaptă numai să te găsească slab. Când umblau prin taiga, capul era foarte bun. Avea alb în minte, frumos, dar nu s-o ţinut. Trebuie zilnic măcar două ore de exerciţiu, măcar dimineaţa! Zici, gata, am scăpat, ca la evadare, dar n-ai de unde să ştii c-ai răzbit şi duci deja lagăru-n cârcă prin frumoasa Uniune Sovietică, cea mai dreaptă dintre orânduiri. N-ai de unde şti, abia peste vreo lună dacă eşti ceva mai sigur, şi nici atunci… Vin, ale dracului, şi se înşurubează la loc: apoase ca zămârca, miloage, izinite, nişte spălăcituri. Le laşi, zici n-au putere, sunt ca iarna-n aprilie. Le-ai lăsat, te-o încălecat! Başca cele noi, de la Periprava, că aveau şi românii

nevoie de stuf. Alţi opt ani. Acte false şi sabotarea relaţiilor internaţionale prieteneşti. Şi trecere de frontieră: opt ani! Pe ăştia i-a făcut la cataramă, n-a mai încercat nimic. Nu c-ar fi îmbătrânit sau că, evădăcios cum era, l-ar fi lăsat pornirea de a tăia sârma. Dar şi-a zis că asta-i pedeapsa lui pentru mama, a strâns din dinţi şi a închis ochii. Hai să fie şi-un lup mâncat de oaie! mai facem opt ani, dacă mor românii că l-am supărat pe Tătuca… Ce bucuros era domn avocat Mirescu, se bucura la raci!

— Bine era la România, Teotia Motia!… Am făcut multe lucruri.

— De ce-mi zici aşa, nu ţi-s mamă?

— Cum?

— Teotia Motia.

— Ş-apăi…

Apa o bea altfel. Te-ai aştepta la nişte înghiţituri mici, la fel cum mănâncă. Apa nu, hulpav, îi văd mărul lui Adam cum se ridică şi se lasă în gât. Îi înţeapă pielea gâtlejului, te temi c-o şi sparge. Albe. Rare. Fire de păr. Trebuie să facem ceva să se radă; dă de bănuit. Îl doare, se cunoaşte. Se ruşinează. Se acoperă.

— Nu vrei să iei şorţul?

— La ce să-l iau?

— Îi larg şi are buzunar. Putem pune gheaţă în el.

Văd că nu mai spune nimic; îl ia şi-l leagă. Iliuţă, bietul de el, ce să fac mama mea? Te doare. De ce te ruşinezi? Se uită la mine şi crede că nu-l văd. Ţine ochii mici.

— Te-ai mai încălzit? mă întreabă ca azi-noapte pe tren. Vrea numai să-mi mulţumească pentru şorţ, dar n-o putut să spună, bednîi moi. Mă fac că n-am înţeles.

— Ne-o păzit Cineva… Domnul s-o uitat de sus la bezna de-aici şi o văzut tot spinări de vagoane cum fug. Şi doi, săracii, se ţineau să nu cadă. Trebuie că I s-o făcut milă

— N-o să mai dăm prin gări…

— Nici pe jos nu-i rău, dacă nu te mănâncă lupii.

— Zicea de Uşorojkovo.

— Uşorovka.

Dacă Dumnezeu cel Milostiv se uită şi acuma de sus, vede stepa

troienită de vijelău, un drumeag podidit şi doi omuleni care, de departe, zici că-s femei. Într-atâta te schimbă un şorţ. Îl sucea vântul şi-l lovea peste picioare ca un bolovan, pentru că-l umflase cu sloi de la streaşină. Doi fugari. Păşim cârligaţi ca să ne ferim la ochi şi la gât. Pe un drum omeţit nu mergi cât de repede vrei. Ne mână din urmă întunericul. Încă opt vârste şi vine Uşorovka. Se văd nişte răchiţi.

— Nu-s bat. N-am băut nimic, Motia, da aşa te bat, că nu te mai scoli de jos! Mă pun pe tine şi te pisez cu pumnii, te farm toată!

— Nu fi necăjit, Iliuţă, fă-te că nu vezi. Şi Domnul Iisus o venit în grajd.

Se uită la mine şi-i tremură sufletul pe buze ochii. Se vede şi după ochi Nu-s bat îmi vine s-o bat Uşa grajdului o deschis-o Aud vaca Răcnesc în şoaptă

— Alt mujic n-ai găsit? De ce aici?

— Hai la altul, dacă vrei.

— Când la altul, că-i noapte! Unde mă duci amu?

— Iliuşka…

— Eu o să fac ceva rău. Nu ştiu ce, dar mult nu-i. Nu mă fă!

Cum să mă deie în grajd lângă vacă dacă i-am cerut să mân undeva Rândaşul lui ori ce-s eu Că-i dezbat tot grajdul dacă mă pun

— Dă-te, că-i dezbat grajdul!

— Eşti sărit, ce ai?! Asta ne trebuie?

— Ce-s eu, rândaşul lui, ori ce? Ori că vin de unde vin?…

— Poate de asta.

— Ori că-s român şi se teme că-l fur?

O fi el mai breaz calmucu iakutu iatacu pocitu mâne-sii

— Să-ţi spun eu de ce: o văzut muierea şorţul…

— Poate şi de asta.

— Ce rus îi acela care-i în casă cu hazeaika şi se teme de-un jigărit? Mă lipsesc de basamakul lui, vă iau la omor pe toţi! Tu ştii cine-s eu?!

— Nu fi nebun. Aţi băut oleacă şi nu eşti deprins.

Scârţâie Uşa din tindă Iese rusul în izmene Cleampa Lampa. Se uită după topor

— Şto slucilosi?

— Nicevo… Vsio păreadki.

Nu-i zic nimic Ba mai şi screm un zâmbet Nu-mi trebuie moară-n cap Căscătura porţii Uliţa Beznă şi omăt viscolit Crivăţ Siberia Mama după mine Mai mult să n-o văd în ochi

— Hai, Ilie, are fân. Ce-i o noapte? Ne-o dat şuba şi un ţol de podele, nici nu trebuie să ne dezbumbăm.

Tac iar mă doare Gheaţă

— Ţi-i foame?

Pot să mănânc cât vrei tu Nu zic nimic Nu-s bat Nu-s nebun sunt supărat Case mogâlde înţeapă omătul Viscoleşte Intră sub şorţ Mama în urmă N-o văd Urlă câinele

Când praful se scurmă singur şi bufneşte dornă, ca-n 40, la Roşoşani, vrasăzică s-o spânzurat cineva. Nu departe. Mai ales dacă nu suflă vântul. Şi când suflă tare, la fel…

Ce voiam să spun?

Trăiască Uniunea Sovietică, Jos România, Jos kulacii!… cum să mai fie mulţi, i-o înfundat prin toată Siberia şi pe ei, încă de prin 30. Kulaci… ca să-ţi spună cumva, nu puteau zice chiaburi. Dar ne stricau vestoanele şi trăgeau de bumbi ca nebunii. De stuchit, nu mai spun. Tăntălăi. Am zis: băi, nu-i frumos, aşa şi pe dincolo, şi, dac-am văzut că nu-i cu cine vorbi, am plecat cuminţi aşa cum ne-o-nvăţat dom colonel Ciobanu. Erau oameni care ieşeau la poartă, noi în uniformă, vai de capul nostru, ne dădeau mere. Da numai mere, auzi! Am mâncat la mere de m-o luat cufureala.

Din loc în loc, puteai să vezi cai. Erau pe inventar cazon, cai de tain cu ovăz; i-o slobozit fiecare unde-o putut. Acuma, vedeau militar – se luau după el. Veneau după tine şi câte Nu toţi o nimerit România.

Da ruşii? În chiar noaptea aceea! N-o mai stat că patruzeci şi opt de ore, că armistiţiu, că nu în noaptea aceea! Cum intră ei, cu tancul. Şi cu avioane pe sus. Ai fost în armata română – spion! Fără tocmeală. Spion! Ia-l! Să-l fi văzut atunci pe Izu cum s-o învioşat el… De ce naiba îmi tot aduc aminte de asta?

Eu am ieşit de sub steagurile lor, m-am lăsat în luncă şi pe seară eram acasă la Mirăuţi, plasa Briceni. Nu s-o luat după mine. Vera, speriată, m-am poticnit de prag când am văzut-o. Era ceva mai

împlinită şi am ştiut că de la naştere. Făcuse piept; Alinuca în pătuţ, avea cam trei săptămâni. M-am descălţat şi m-am dus s-o văd; nu dormea, dar nici nu plângea. Se uita la mine şi făcea spumiţă la gură. Alt copil n-am avut şi… sigur că ştiu ce-i acela sugar când vezi că-i al tău, te moi, nu poţi. Apuci câteodată şi clipe străluminate. Îi împletiseră de nou căciuliţă cu roz, botoşei. I-am dat un deget şi s-o prins de el cu gheruţele.

— Te-ai spălat pe mânuri? m-o mustrat Vera.

Nu-ţi face rău dacă ţii minte asta…

O intrat într-un suflet amândoi, şi mama şi tata, că erau peste drum, şi-am început că vai, ce ne facem, c-o venit ruşii la loc. Acuma, ce să mai faci? Dacă s-o cedat de la Statul Major, poţi să iei pe cineva de gât? Poate c-or fi fost şi ei strâmtoraţi. Om vedea ce-om face, până una, alta, hai să mesim ceva, că ne prind ăia cu burta goală. pus masa.

— Să nu cumva să zici nu ştiu ce de kolhoz, zice tata. Nu mai e de-ntors, kolhozul a fi de-acum soarta noastră. Să nu zici nimic de rău, chiar dacă-ţi vine.

— Da unde-i kolhoz aici?

— Mă, tu eşti prost? Nu-i, da să fii atent ce vorbeşti!

Le-am spus de Moroşan. Mama şedea cu mânurile în poală şi se uita la mine. O ţineam minte, în fetia ei, după poze… dar şi după ce m-o făcut, era mai frumoasă ca Vera. Da şi Vera, ce frumoasă era, ai, ai, ai, ai!… Ai de mine şi de mine! Nu pot să spun, că nu crede nimeni. Cea mai elegantă din toată plasa Briceni. Ca-n vitrina de la Adler-Foto din Cernăuţi, furnizor al Curţii Regale; cartonlucios. Nu ştiam cum să-i scot afară, că eram şi eu venit de la regiment, nu-i greu de-nţeles. Mai şi cinstisem câte ceva. S-o găsit şi nişte ţuică, o mai prăjit una, alta, o pus acolo…

O pândeam din pat. Vera s-o urcat lângă mine, abia atunci când o zis gata, copilu-i curat, adormit şi lăptat. Am aşteptat, ce să? Când am luat-o de fată, era slabă şi gingaşă, vedeai printr-însa. Albă la piele şi închisă la păr; asta mi-o plăcut la ea! Atâta că n-o chinuia facerea de copii. Putea să doarmă şi fără asta. Carton-lucios, cum am zis… Gleanţevaia! Aliona nu ştiu când s-o prins, s-o nimerit. I-am tras cămaşa peste cap, era în cămaşă. Dar, pot să mă jur pe ce vrei, mai

dornică şi mai supusă decât în noaptea aceea când o aflat că ne-o dat la ruşi n-o fost niciodată. Numai de grija ruşilor, altceva nu cred. Nu ştiu ce-o fost, când plângea, când se rupea fără nicio ruşine. Frica îţi tulbură duhul în tine, din adânc. O sărit numai când m-o simţit că mă moi.

— Nu! Nu mai vreau copii!

— Iaca-i bună!

— Nu-i de făcut copii.

— Da când îi?

Nu m-am putut ţinea. Şi chiar dacă voiam, nu-i femeia mea, da' de ce?… O sărit fuguliţa şi-o ieşit în tindă. Se păzea, am auzit-o cu cana la lighean. Când o văzut că ascult, o râs scurt, după aceea s-o întors în aşternut încruntată. Uşa o rămas deschisă şi s-o pocnit un geam. Plângea în pătuţ.

Toată odihna asta – vin, aşa, armistiţii în viaţa oricui – o durat patru zile. Ruşii o intrat şi-n Mirăuţi, se dădeau cu tancu-n drum şi erau şi care le-o ieşit înainte cu flori. Steaguri roşii pe la prăvălii, tot dichisul. Chiar începusem să mă gândesc dacă n-ar fi bine să mă cer undeva la ei, la kolhoz, dacă s-o face, unde-o Am armata la geniu, poate un cadastru, ştiu eu, poate era ceva de măsurat, puteai face un ban.

Noaptea o intrat; aşa intrau, în zori, pe la patru, ca să te ieie din pat. Copila o dat în plâns, o început şi Vera. Erau nişte lepădături de prin sat, Culeaşcă, umbla bat, Moroşan, bunînţeles, popa, cine mai era? Poliţişti ori miliţioneri, dracu' ştie cum îi chema.

— Ai făcut armata la români?

Ştia o lume, ce, o fost după mine? Gata, la şpioni!

— Ai făcut propagandă românească!

Ce să-i spun?

— Când am făcut?

— Când ai făcut?… mă îngână Izu Moroşan şi se înfige în mine. Şi-l văd pe popa Nacu dând din cap, dar privea în podele. ce-l aveau la mână şi pe ăsta, de-l aduc noaptea în casă fără să citească?

— N-o făcut nimica, o aud pe Vera, jelindu-se.

— Propagandă românească, sunt martori.

Şi ziceau asta pe româneşte, mă jur pe ce-am mai scump! Gata. Sibir! Nu stăteau la tocmeală, intram în primul A lui Nisioi, chit că era

șpanche, Nisioi Laurenția, s-o pitit în coștereața de la picheriţe când o intrat și la ei. O stat nu știu câte zile printre ouă, în cuibar; aducea o vecină câte-o cană cu lapte, de se mirau proștii că învață orătăniile la muls. Îți dai seama ce purici erau și cât s-o fi scărpinat fata, că era și mare, abia încăpea, să mori de râs! Noi, unde să ne-ascundem?

— Aveți pa zăci de minute și puteți lua pa zăci de kile, împachetați!

Un kilogram pe minut, ce să iei mai întâi? Pelincile și o sticlă cu apă. Eu, cu armata mea, i-am nenorocit pe toți… L-or fi luat și pe tata? Moroșan așteaptă să vadă ce fac.

— Pa zăci de kile de cap ori de familie? întreb ca prostul.

— Pa zăci de minute! urlă.

Mă uit la Vera, se uită la mine și dă în plâns. Nici ea nu știe pe ce să pună mâna. Alinuca plânge, o făcut moale. Începe s-o cureţe. Casa miroase a copil mic. Eu mă încalț.

— Ia ceva mai gros… îmi șoptește Culeașcă. Și se uită lung ca să înțeleg. Îmi tremură mânurile. Mă agăț de privirea lui băută ca de icoană.

— Și maşina de cusut, îl mai aud.

Vagonul de vite nu-i făcut pentru trei sute, ne-o bulucit acolo cu otozbirul. Cine-o mai ținut cont la urlete și la văicăreli, că nu ne auzeam nici noi între noi? Bărbații într-o parte, femeile și copiii Au crezut ei că dimineața nu se-adună lumea, dar tot s-o strâns. Doamne, ce era! Asta o fost adăuza, că ne-o mai ținut. Toată grija era să nu ne călcăm în picioare, dar fiecare lungea gâtul și se lăsa îmbrâncit ca s-apuce să mai vadă pe cineva. Strigam după Vera, dar răcneau toți toate numele, ca la turci în piață, ce să te înțelegi? Nici rușii cu baioneta nu prea se-auzeau. M-am înfipt într-unul, cred că mi se umflaseră vinele din gât ca dracu', că s-o dat înapoi.

— Am femeia acolo, cu copilul de trei săptămâni! Trebuie spălat, cine-l schimbă?!

— Nazad!…

— Îmi omori copilul, rusule, iob tvoi mati, i-am spus cum am putut. Mi-l omori cu zile, poate ai și tu copii pe-acasă și ți-i stinge vreo boală!

N-avea la sigur, era prea tânăr. S-o uitat lung la mine şi-am crezut c-o să deie cu patul. Dar o zis numai:

— Vstavai!

O trebuit să urc, mă împingeau şi din spate. Ce-o fost bun e că m-am ţinut de uşă. Mă gândeam că poate scot pe undeva capul şi-o văd. Şi mi-o folosit. Nu ştiam unde ne duce, ne uitam prin scândură şi vedeam nume de gări. Aşa părea, că-i bine; nu ne urcau în Siberia, ne trăgeau în jos, spre Odesa. Când am trecut Nistrul, o oprit într-un loc. Secvinţi, parcă era sau nu ştiu ce. Şevinţi… O tras uşile ca să ne deie kilkă din aceea sărată. Dacă întinzi mânurile şi-o iei în pumn, te-ai omorât, că nu ştii ce să faci cu ea şi o hăpăi. Şi după aceea vezi că apă nu-ţi dă. Peştele mic trebuie să-l iei în pulpana hainei şi să nu-l mănânci imediat, aştepţi mai bine o ploaie şi pui cana unde curge. Dar atunci nu ştiam şi ne mai uitam şi la haine, să nu le-ngrăşăm. Era unul între noi cu pantofi de lac şi şal alb, l-o scos dintr-un bal. Mulţi s-o curăţat De când ne-o dus la Habarovsk, vorbesc, mult după aceea, hăt. La fel, scrumbie sărată şi voblă, mureau pe capete. Şi mai e ceva care nu mi-o plăcut la ei; îţi aruncau pâinea-n fecal. De râs, dar asta era. Deschideau oblonul ca să scoată morţii… ori murdăria era lângă uşă! Te rugai de ei să nu şi, de-al dracului, acolo ţi-o zvârleau, să se râdă!

Dar cum am prins deschis, am scos capul şi am început să strig după Vera. Totdeauna-i bine să te pui la margine.

— Veraaa! răcneam şi rusul mă lăsa.

Şi-o făcut loc câteva Vere la uşa lor, dar o ieşit şi-a mea. Ţinea copilul strâmb şi jelea, nu puteai să înţelegi nimic. Şi-l văd pe rus că se îndreaptă într-acolo, gata, mi-am zis, trânteşte oblonul la loc. Nu se uită în lungul trenului, şi într-o parte şi-n alta, îşi sumecă arma şi-odată o smulge de-acolo cu copilă cu tot. Săraca Vera o căzut pe taluz c-un genunchi, dar n-o scăpat fata. I-o fi spus ce i-o spus, că femeia n-o mai stat pe gânduri, s-o zvârlit în crâng şi dusă o fost, nu s-o mai mişcat nicio frunză. Ne-am îmbulzit toţi în uşi, am crezut că ne dă drumul. Şi gură-cascărimea din gară s-o dat mai spre tren. Niciun ordin, nimic. Maşina fâşcâie şi – haţ, se-ntoarce rusul şi apucă o muiere din cele venite să vadă; s-o apropiat, vrasăzică, prea tare. Scurt, sus, în vagon, pe locul Verei! Ca s-o aibă la număr. O zvârlit-o ca pe-o rufă. Aceea ţipă,

se zbate, degeaba. Putea să fie şi-o rusoaică de-a lui…

O plecat trenul şi nu zicea nimeni nimic, tăceau ca moartea. Mi-era o ruşine cum nu pot să spun, dar îmi şi cânta inima. Poate le-o scăpat Dumnezeu. Asta-i soarta, ce să faci? Ne-o dat jos exact la Odesa.

— Ce-i cu ea? Ştii ceva?

Io-s de vină, c-aveam mintea dusă când l-am născut. Mergem pe şina ferată. Nu c-ar trebui s-ajungem în nu ştiu ce gară, dar drumu-i viscolit. Pe-aici, de bine de rău, o trecut plugul. Mă uit la el, cu şorţul lui plin de zăpadă, îl cocoşează în faţă. Azi nu-l doare aşa. Are chipul rău, ursuz, cum au deţinuţii de-acolo. Se uită din când în când în urmă, din năravˌ de parcă-i poterit. Nu-i nimeni. Linia pustie, omăt gros, nişte ţărci şi urme de jivină pe lângă noi, nu m-ar mira să fie de lup. Frige vântul. Aşteptam să mă-ntrebe asta de când am plecat. Nu s-o mai putut ţinea.

— Ce să-ţi spun? Nu i-ai scris?

— N-o răspuns.

Îl roade de Vera. Dă din buze, cum face, ştiu la ce se gândeşte. Numai mama, săraca… Mă uit pe sub broboadă ca să-l văd. Nu vorbeşte. Merge cocârjat, cu ochii la linia ce răsare colo şi colo, pe unde-o umblat drezina. Omeţeşte. Îi bun că ne-astupă urmele. Îmi aduc băiatul acasă. Are bocancii uzi şi eu pâslarii; un să-i usuci? Când îs uzi, te rod. Şchioapătă. Îl iau cu mâna pe după mijloc, îl sprijin că-i slab şi mergem aşa prin lumea asta supărată şi albă.

Da. Aşa o scăpat: Vera, Alinuca, Laurenţia – chioamba lui Nisioi, şi naşa Olga. Îţi vine să râzi… Asta uit mai greu.

Pe noi ne-o dat jos la Odesa şi ne-o băgat la beci. M-am bucurat c-am putut s-o văd pe mama la poarta puşcăriei, când ne-o adus cu cinci dube. Cum m-o găsit, cum s-o luat după noi, cum o ajuns înainte, n-am înţeles, măcar c-am zicea, am prins cursa. Se omora toată să facă ceva, să vorbească, să plătească, poate mă scapă. Ori să-mi trimită nişte mâncare.

Credeam c-o pot vedea de la fereastra celulei, ştiam că se chinuie-n drum ca o nevastă, dar botelniţa nu se lua decât patruzeci de minute pe zi, şi-n ziua aceea apucase să se ridice. Botelniţa era un oblonaş… Singura bucurie de-acolo – când se deschidea; că picioarele

n-aveam un să le-ntind. Nici să mă cer afară pentru o nevoie. Celulă de doi şi ne-o băgat douăşopt ciudă, nu erau toţi ovrei. Bagă şi borfaşi ca să-ţi fure mâncarea şi să-ţi amărască zilele. Ovrei, refugiaţi din Polonia, cum s-arate un refugiat! Cu copii, cu ce-aveau, o fugit de prin Gdańsk când o dat nemţii-n ei. Şpioni; i-o strâns de pe unde i-o găsit. Şpioni polonezi, ce să fie şi ei, eu ce eram? Le-o luat şi lor curelele şi le-o smuls nasturii, ne ţineam pantalonii cu mâna.

Atâta că la anchetă parcă nu-şi mai aducea aminte de nimic, ghebistul naibii, stătea băţos în scaun ca Piatra Craiului.

— Hnat Ilie! Ia spune, de ce crezi că te-am adus noi aici?

Că eram prost… Aştepta să zic nu ştiu ce, să mă prindă c-un capăt de ceva ca să ştie de unde să m-apuce şi să-mi facă dosar. I-am zis că ce, ce-am făcut eu, nu ştiu nimic, ce, io-s vinovat că m-o luat în armată?

O anapozenie, noroc că era vară, ne-o scos cu duba undeva la margine, într-un luminiş, la gropi. câte-un hârleţ şi mie şi la ovrei, săpaţi, iob tvoi mati, până dă boala-n voi! Ne-mpuşcă, am zis, noroc că era vară. Muncă domnească, dar încă nu ştiam. Iarna, la treizeci, treiş'cinci de grade la Kolîma, să vezi acolo cum îi! Pământu-i tun şi dacă te scoate la îngropat morţi, trebuie să faci foc ca să-l dezgheţi măcar de două pălmi. După aceea, iar foc şi tot aşa. Când ai amonal mai dai cu el, că de sărit, sare-n aer, dar n-ai totdeauna şi morţii vin goi în căruţă; ţi se face frig numai când vezi. Cu numere la picioare, n-apuci să săpi pe cât vin. Unii mor chirciţi, nici să-i dezdoi nu poţi că se rup. N-oi fi prost să scormoni o groapă pe lung. La câtă mâncare îţi dă… Scobeşti acolo ceva rotund cât să intre şi, dacă nu se uită escorta, îngrămădeşti deasupra gheaţă spărturi; ori se topeşte până-n aprilie ori dă peste el vreun bursuc sau ceva. Îţi vine să râzi, dar aşa-i… Eu, la săpat, n-am nimic. Crucea nu cere să fie sfinţită, crucea-i sfântă că-i cruce. Şi două beţe dacă pui sau din pietre, pe jos, are cruce la

La Odesa era, în schimb, vară. Auzeam ovreii cum icnesc, icneam şi eu că nu eşti deprins, dar până la urmă eram înaintat cu vreo juma de metru spre centrul pământului. Ne mai lăsa oleacă, ajungeam în America. Îmi place să săp, dar nu cu kalaşka în ceafă. Săpam şi mă uitam: ovrei lângă ovrei. Şi unul Răchită, din Bălţi. Ce fac eu aici?

Când s-o făcut de-un metru-jumate, aud: stoi!

— Lăsaţi uneltele şi intraţi în groapă la fund.

M-o luat cu frig. Am pus hârleţul şi m-am lăsat înăuntru. Linişte… O oră, două, linişte. Nimic. Auzeam din când în când cum se foieşte câte-un ovrei. Nici mie nu-mi era tocmai bine. Mă-nalţ oleacă de cap; pază. Fuma. Se face seară şi văd că ne-aduce o cană cu apă şi o felie de pâine, atât o mănânci, dar poate mai vrei şi altceva, nu? Unde faci? Mă ridic să mă cer.

— Stoi!! şi clănţăne închizătorul.

M-am dat iar la fund. Hă?… Tu ce făceai? Noroc că mi-o venit gândul cel bun să fac într-un colţ, că era strâmt de tot. Dar cât poţi să-ţi fereşti tălpile, mai ales după patru zile, că ne-o ţinut patru zile! Poţi să-ţi închipui… Te spargi de râs, cred că la fiecare, unde-o săpat, era la fel. O venit seara, puţea, cânta o mierlă şi mă uitam la stele. Nici vorbă să ne scoată. Ştie cineva cum pute hârdăul într-o Toată lumea zice că ştie… Ce-am avut acolo, în groapa aceea, era o dezmierdare!

Mă uitam la stele şi mă gândeam la Vera, la mama şi de-ar şti ele cum stau eu unde stau. Ce caut aici cu polski şpionî? Că numai eu şi cu unul din Bălţi nu eram. Şi, la secundă, m-o săgetat. Mă, dacă din grabă te bagă la ovrei, că se-ntâmplă!… Cu faţa asta cărnoasă, roşu cum arăt eu la păr, te pomini că le dă prin cap că şi io-s. Na, beleaua! Te vâră aşa, la grămadă, şi după aceea ce faci? Da’ nu cred. Au date materiale. Stai puţin. Şezi cuminte.

Dar n-o scos nimeni pe nimeni patru zile. cu o felie de pâine şi o cană de apă pe zi. De rest nu mai zic, murdărie sub noi, ni se găinăţau şi ciorile-n cap, vai de mama noastră! Da o-nceput să şi plouă, s-o muiat pământul de curgea peste mine, intra apă-n groapă, îţi venea să te-omori. Ud ca o izmană, cum să te usuci, scoteam apa cu mânurile, nu mai spun ce scoteam! Ce era la fund, să te ferească Dumnezeu! Strănutam toţi, şi eu şi ovreii, dar nu se băga nimeni. Puteau să te ţină şi-o lună. Barem să te-ntrebe ceva.

Când l-o scos şi l-o dus pe primul ovrei cu pantalonii în mână, mi s-o făcut o frică să vărs. Până atunci îmi tot făceam în minte cum să tratez. Cu cel de aducea mâncarea nu se putea nimic. Dar acum, parcă era ceva… altceva. Eram precis că l-o dus să-l execute, dar de ce nu

se-aude nicio împuşcătură, nimic? Ne împuşcă sau nu ne împuşcă? M-am perpelit, numai eu ştiu. Peste o oră, altul la rând…

Mi-o stat inima, însă trebuie să spun că pe omul acela îl pomenesc în rugăciunile mele. Nu ştiu cum îl chema, dar când îl duceau o făcut să-i scape în borta unde eram… o pearjă, măi! O prună! O lăsat-o din mers, pe taluz ca să nu cadă pe fund, în fecal, s-o gândit. Şi-am prins-o c-o mână, escorta nu se uita.

Acuma, ce-i o pearjă? Nu-i de foame, că mai şi scuipi jumătate din ea. Poate că acela o păstra, poate că, s-o mănânce când n-o mai putea. Şi când o crezut că gata-i, mi-o scăpat-o mie. Nu ştiu, poate n-o vrut să moară cu pruna în buzunar, nu ştiu ce să spun, dar aşa o jale m-o luat că-mi venea să mă dau cu capul de mai. De ce să mor eu cu o prună în mână? Aşa o deznădejde mi-o venit de la fructa aceea şi un gând atâta de scurt, că m-am ţinut cu degetele şi m-am săltat deasupra, pe buză.

— Nu-s ovrei! am răcnit.

Ţac, ţac, zdrang, închizătoarele, toate ţevile pe mine! Mamă! Am zis: ori-ori… Mi-am dat drumul la pantaloni, că oricum nici nasturi n-aveam, şi le-am arătat-o, staţi oameni buni, nu trageţi! Nu trageţi!!

— Asta-i puhula ce-o am!

Urlam, de-mi crăpa ceva prin gâtlej. Eram terminat, că nu se uită; trage vreun prost, ăla eşti! Le-am arătat-o bine, pe toate părţile, ca să vadă că are şi piele şi ţugui.

Cinstit spun cui vrea să m-audă: puhula aceea m-o scăpat, poate că Nici azi nu ştiu ce-o vrut cu noi patru zile. Noroc că n-aveau cu mine nimic. Era şi arătoasă, asta iarăşi e drept. Cu vine groase, tot. Da' de ce să te bage în hrubă, aşa, la buluc? S-o dat mai aproape, am crezut că se deznoadă de râs… I-o bufnit pe gură, horcăia din ei că m-o făcut să mă strâmb şi eu ca Zdrelea când l-o apucat ţâţul; mi-o buşit lumânările pe nas, îmi sărea glodul din plămâi, mă jâmbeam şi plângeam, nu mai ştiu ce făceam. Cum să uit asta? Râdeau cu muci.

— Da Niculae, cât s-o zbătut să te scape şi el!

Vorbeşte de tata ca de-un străin N-o spus Odihneşte-l Doamne Că-i greu să mori cum o murit S-o zbătut cu ce s-o zbătut cu kolhozul lui Trăiască Armata Roşie Linia întâi Două luni Văduvă Nu-i bine de

evadat iarna Nici vara târziu Te prinde iarna Vara devreme atunci când iese albina Miere Ar fi bună o muiere – S-o făcut că-i cu ei, o strigat ura, s-o dus, s-o rugat…

Îmi vine s-o bat. S-o rugat. Ura! Urăsc trupul ăsta schilod. Mi-i scârbă de carnea mea.

— Ştiu eu foarte bine ce-i umilinţa… oftă bătrânul domn Hnat. Umilinţa nu-i numai o poftă care ţi-o faci cu aproapele, aşa, ca o plăcere, ca ceva cu sila, ca un viol; umilinţa e-o sculă. Ascultă ce-ţi spun, am violat şi eu la viaţa mea, am avut multe viciuri.

Nataliţa tocmai îi spunea ceva de dulce în gând. Ce să-i zici, nu te uiţi că-l bate vântul?… Cocoşat, jigărit, cu faţa aia a lui. Am violat şi eu… Ptiu! Ghiuj prăpădit, curg pârţurile din el. Doamne fereşte şi păzeşte, urâtă-i bătrâneţea!

— Da de la ce-o venit discuţia asta? tot el, după aceea, curios.

Mai bine te faci că n-auzi. Închise uşa chicinetei şi nimeri cu privirea peste durligele lui, piele gălbuie şi os, pe care nu le scotea din pantalonii de oraş. Acum era fără, îi ieşeau din chiloţii prea largi, dar nu-l supărau decât unde avea varica mai încâlcită. Băgase fierul în priză şi se pregătea să-şi scoată genunchii cu ziarul.

— Au prins luciu, îi calci de-i omori.

Colac peste pupăză, îşi mai aminti şi de mizeria din pivniţă. Murdare, pline de microbi, pişate de câine, le găsea şi le căra acasă. Dar nu ceva să zici că-i trebuie; din astea, ziare vechi, arzătoare de tuci, o roată de nu ştiu ce, un televizor spart, un braţ de lampă… Mai zici că faci molii!

— Aduci rugină în casă, trage a sărăcie.

— Da?

— Pixul ăsta la ce-i bun, că nu mai are pastă, nu mai are nimic?

— E bun, lasă-l, fac din el o ţevuşcă.

— Şi unde-o pui?

— Nu ştiu, poate s-o cere undeva.

Te bagă la nebuni. Gioarse, n-ai pe unde să treci.

— Aş vrea să închid geamul.

— Mai lasă-l.

— Nu-i curent?

— Lasă, le face bine curentul. N-ai să mori, mai ies, dracului!

Astăzi, e drept, mai puţine, dar vinerea trecută îţi intrau şi în gură. S-a dus cu sufertaşul şi a lăsat-o singură cu alea pe cap. Parcă ningea cu molii; oricâte omori tot nu le dovedeşti, se fac înapoi. Dar şi naftalina miroase ca aragazul, are dreptate… Te temi, naibii, iei foc şi n-ai pe unde ieşi. Uşa se înţepeneşte singură, stă încuiat cu geamul închis şi cu trenţele astea, eu nu ştiu cum rezistă! Miroase ca la oameni săraci

— Iar ai astupat geamul din boxă. Ce-ai cu el?

— Da' de ce să se uite?

— Cine se uită?

— Sunt şi care se uită…

Te calcă pe nervi. Se întoarse ca să-i spună ceva, dar văzu ce văzu şi roşi.

— Porc bătrân!

Umilinţa e-o unealtă fără de care omul nu se înmoaie… C-aşa-i făcut el. Degeaba strigi nuntoarce capul, banditule, nu vorbi, ochii-n pământ!… dacă, să zicem, îl scoţi la umblat pe ciment într-o curte cu zid. Până nu-l faci să se bălăcăre în propria lui murdărie, să se culce cu hârdăul la cap, să doarmă pe piatră să-şi mănânce păduchii, să-i fie foame şi-n somn şi să-l arzi în şira spinării cu patul de la kalaşkă, nu faci nimic cu el. Tot timpul are ceva de reclamat. Asta, nu numai în Kolîma ori Peciora. Vorkuta, unde vrei tu! Uită-te-n jur: frunza mărului e spurcată de omidă şi cioară, cioara de purici, puricii de alţii, dracu' să-i ia. Trăieşti şi calci numai în spurcăciuni. Ieşi pe stradă, nu trece o jumătate de ceas şi-ţi strică cineva ziua… Poate că-i dată de la Domnul ca să te smereşti, umilinţa. O fi un lucru sfânt, deasupra priceperii.

Vai ce supărat am fost pe tata; şi azi câteodată-l visez! Aşa de supărat am fost; nu ştiu ce-o crezut el, dacă-i dă cu kolhozul şi cu Armata Roşie, m-o scoate pe mine de unde Singur m-am scos cu ce am avut să le-arăt… Asta-i minte de om? La ce-i bună minciuna, pe cine crezi cămbunezi? Îmbunezi lupul când dă în stână? Armata Roşie… Poftim, l-o luat la Armata Roşie şi-n două luni o fost gata! Nici n-o apucat să ştie ce-i linia întâi. Eşti român? Ia poftim pe graniţă să ne facem că intrăm! N-aveau ruşii cu ce, dar aşa i-o pus, numai ca să-i

zădărască pe regăţeni. O răbdat Antonescu ce-o răbdat şi când le-o tras una, n-o mai adunat o zdreanţă din el. Nici centura.

Să mă pui să-ţi povestesc asta, trebuie să-mi aduc aminte bine, altfel n-o uit.

Nu prea vorbea de Odesa, nu-i plăcea. Cum o ieşit nu se ştie precis. S-o abătut numai o noapte pe la Vera ca să-i spună gata, trec în România. Ai grijă, te chem. Nu-i de stat, dă Moroşan peste noi. Din cauza asta, nici pe Minodora n-o văzut-o, mama. Pe urmă, îţi pare rău. La vremea aia, Neculai, taică-său, era mult mai tânăr ca el, azi.

— De ce, mă tată, mă, că nu-s vinovat?

Dus o fost! Şi bine-o făcut. N-o scăpat decât aceia care o avut mintea de s-o refugiat în prima zi. Totdeauna-i bine să faci o treabă când e bramburească, când nu s-o aşezat încă nimic. Acuma, cine avea curaj să treacă-n Regat? Stătea rusul cu arma la Prut; te găbjea, Sibir, nici nu discuta! La serviciul lor de vize de la Chişinău, prost să fii să te duci! OVIR, nu ştiu cum… Te înscriai, completai nu ştiu ce, semnai şi nici n-apucai să pui mâna pe clanţă. Sibir! Şpion! Învăţa lumea ruseşte, de ziceai că-i muşcată.

Miros de broască

Stătea pe malul bălţii de la Izvideni şi se uita cum sar baboii şi se clătărea apa. Mai uşor peşte; puţin îi pasă dacă-l prinde rus ori român… La graniţă, ca la evadare; e bine să mai fi cu cineva, nu se ştie. Dacă nu era copilul, poate-o luam. Trebuia să treacă în noaptea aceea şi n-avea nicio idee.

În orice caz, nu-i bine să umbli ziua; unde te prinde lumina, acolo stai! Nu ştia de ce, că nu-l urmărea nimeni, dar aşa i s-o chitit lui că-i bine. Îi pusese ceva pentru drum, a mâncat, s-a gândit, s-a foit, nu i-a venit nimic. Decât că prin apă şi nu pe uscat; iar nu ştia de ce. Şi neapărat pe lângă Reni, pe-acolo. Îl trăgea aţa.

Bun. Ajunge la Reni. Cred că a doua zi. Era aşa, cam seară. Se uita după un loc cu apa mai îngustă şi, până la urmă, dai prin sat, n-ai cum. Pui ochii pe-o barcă şi-aştepţi. Vintire şi lotci unde te uitai, dar nu ştii niciodată cine te vede. Te tragi încet, iscodeşti cu ochii prin curţi, că dacă-i să sari în mahună, casa trebuie să fie departe, să nu te simtă. Şi se trezeşte c-un lipovean pe bicicletă.

— Ce-i cu mătincă, ce-ai pierdut?

Începe Hnat să-i dea raportul, aşa, cu frumosul, şi-odată se zborşeşte beţivul şi-l ia la înjurat pe rusească lui. Noroc că se-ntorcea de la crâşmă, i-o căzut bicicleta şi s-o aplecat după ea. Aşa îi dădeam nişte pălmi, că nu se mai scula! Fi-ţi-ar bicicleta de cap, ciort tvaei materi, hahol tâmpit!

— Teche-meghe!

— Ce mă, io-s techemegu tău, mă? Te faci la mine?! Mă, prostan beşinos!

— Teche-meghe!

— Când ţi-oi scăpa două lăbi, zici că ce-i aia!…

Şi-o fost nevoie să dispar, îşi aduce aminte domnul Hnat, nu fără oarecari ezitări. În loc să-mi pună dinainte un storceag, ceva, că poate vin şi eu de la drum, uite ce-mi face!

Trebuie să mă gândesc imediat, că mâine nu mai garantez. mai ştiu: m-am băgat în nişte căstrăval şi am început să mă uit. Înţepa, al dracului, la frunze, nu puteai să te mişti. Mai bine mă uitam după altceva. Erau nişte sălcii mai pe lângă apă, dar trebuia să treci prin loc desfăcut. Şi nu vedeam, f tu-i ceapa lui, niciun grănicer, asta mă înnebunea! Unde stăteau vârâţi? Nici foişoare, nimic! Poate se benoclau la mine şi aşteptau să pun picioru-n apă. Nici vorbă, până nu se-ntunericea, nu se putea nimic. Tufa unde stăteam ciucit era ea destul de bună, dar acum ar fi fost momentul, că sărea avatul. Fleoşcăia bine şi puteam să trec. Niciun soldat, pe nicăieri, mă, ce treabă-i asta?

Ce de-a stuf am mai tăiat la viaţa mea!… îşi aminti domnul Hnat.

Apa, moale, bine întinsă, abia licărea. Într-o oră era noapte. Mai stau un ceas… Şi mirosea a mintă creaţă, de-ţi lua minţile. Tare de tot, cum miroase la Dunăre. Mă cam luase foamea şi aş fi mestecat nişte măcriş, dar nu se vedea. Stupitura-cucului, ciulini, cinstea-câmpului, mărar sălbatic, astea erau. Un storceag ar fi fost de ce-aveam nevoie. Unul ca lumea îl faci cu mărar mult. Dar dacă n-ai morun, tot degeaba. Cu alt peşte nu faci treaba, avatul are oase şi nu-i gras. Morun, îmbucătăţit mic şi dres cu smântână. Şi mărar… Al dracu', lipovean! Ce-o fi acela teche – îmi ghiorţăia prin burtă şi am început să mă tem că m-aude paza. M-am lăsat pe şezut, poate că-mi ţineam stomacul

prea strâns. Oricum, te dor şi genunchii. Era plin de mărar, nici n-am văzut dintru întâi. Şi şlompăiau avaţii într-o bucurie, ceva de speriat! Cred că era ciotcă de moruni pe la fund. Am întins mâna, am apucat o bureană şi am storcit-o între degete: tot mărar, mirosea bine. Trăgeam mărarul pe nas şi mă gândeam la Susai Petrică. Cum făceam noi baie la Izvideni şi cum o intrat el cu bicicleta-n iaz. Culmea e că dacă dai bine din pedale, mergi o bucată! Am văzut cu ochii mei, s-o dus vreo zece metri. Când s-o oprit, s-o scufundat, dar de mers, o mers, ne-am şi mirat.

Mi-o venit gândul ăsta şi o-nceput să mă furnice scurt, mi s-o uscat gura. M-am mai uitat o dată în jur, era linişte. Avaţii se bălăceau, nicio bănuială, nimic. Nu-i ţine, însă, mult, ştiam, vreo trei ceasuri. Asta este, ce să fac? Nu-mi place să mă-ntorc din drum, dar cred c-o să fie nevoie să mai dau o dată prin sat…

Poate că, nu ştiu, nu cred că-i drept s-o trec şi pe asta la evadări, pentru că prima încercare serioasă am avut-o undeva pe lângă Azansk. Vrei ceva cu Azansk?… Acuma-mi vine una cu miros de tămâie. Tăiam lemne în taiga, cea mai măşcată pădure de pe glob, mai lată şi ca norul de la Cernobîl: zece mii pe o mie de la doborâtură-i greu, puţini dacă rezistă doi ani.

— Cum tai, mă, prostane? îi spuneam la unul, Grumaz, de prin Tighina. Cu frumosul: ce ceapa mă-tii faci, mă! Cum îl pui? Să mai trag şi după tine, nu mi-i de ajuns?

Tunta mare, chicuşul, adică munca cea mai fuşărită o făceau în lagăr românii. Trebuie să spun, nu pot! Înţelegi?… Atâta cât să se vadă oleacă, nimic în plus, lucru prost. Şi ţiganii la fel. Şi, bunînţeles, borfaşii de-i băgau printre noi ca să te strice la normă. Munceau alţii şi pentru ei. Copacul nu se doboară cum îţi vine, îl faci să cadă cu vârful spre rampă ca să-l poţi comăni şi să-l poţi debarda de crengi. Altfel, munceşti ca boul şi mâncare-ţi dă atâta cât plan ai făcut. Mori acolo, pe el. Nu, zice, c-am îngheţat la spate.

— Da eu unde-am îngheţat!

Minus patruzeci de grade şi erai tot o apă; sigur că-ngheţi la spate! Îngheaţă şi, vorba aia, şi sufletul! De aceea te şi aduce aici ca să-i laşi, naibii, să mori de plămâi! Nu prea era om, Grumaz, atâta că-i

plăcea să cânte, dar nu cânta, nu era voie.

Singurul lucru bun că vara ieşeai din putoarea barăcii şi intrai la verde. Mirosea bradul, mirosea lemnul, cântau tot felul de păsări şi se făcea lichenul fraged. Dacă nu mai puteai de foame, mestecai lichen dat în sohodol din acela de uns roţile la roabe. N-are nimic, am mâncat. Numai să-l găseşti, că şi acela venea când aveau.

Erau şi femei. Scoteau şi femei la Te-nţelegeai la minut, nimeni nu pierdea timpul; pe-o felie de pâine, pe-un nasture, gata, pac, că erau şi ele tăhuie.

— Ce te uiţi? întrebau. Cine?

— Cea cu mâna legată

Alegeam mai mult tineret, eram destul de apreciat.

— Pesmet eşti?

Ştia toată lumea că primesc pachete.

— Nu. Pe-o aţă de cusut.

— Paidiom!

Sunt gropi peste tot, găseşti una. Calcă pe lângă tine şi-şi văd de treabă. Dar trebuie s-o faci la minut. Şi iarna, pe zăpadă, nu strâmba nimeni din nas. Viaţă grea, te îmboldea să trăieşti.

Aşa. Dacă pui în remorcă un buştean mai scurt, să zicem c-un metru şi clădeşti alţii deasupra, şi, dacă nu te-o văzut nimeni, poţi să te vâri acolo. Dacă ai curaj…

Am stat, m-am uitat, m-am mai dus, am venit… nu ţi-i la îndemână să încerci singur. Dar dacă vrei să dispari, nu-i alt sistem, decât să ţii asta tot timpul în minte şi când se iveşte ocazia o tai scurt. Nu mai ştiu ce-am făcut, am uitat. M-am băgat. Gardianul avea capul întors şi mi-am făcut socoteala că până la numărătoarea de seară mai sunt pe puţin patru ore. Dacă nu cumva i-or opri şi noaptea ca să-i facă norma lui Grumaz.

Depinde, pe urmă, unde te duce: la vapor sau la gară… Eu m-am nimerit la gară. Nu numai asta, dar am reuşit să mă şi trag de-acolo fără să mă simtă. Aştepţi să se-ntunece. Ştiam că-n urma mea poate s-o dat alarma şi iar trebuia repede, că veneau să mă caute cu câinele. Am ieşit greu, am săltat buşteanul cu spatele – nu m-am vârât ca prostul, m-am băgat mai spre vârf – şi-am putut să mă las sub vagon. Vai de

capul meu, numai eu știu! Eram tot o rană pe umeri, dar m-am Bun. Ce să faci? M-am înțepenit cum am putut între osii, știam că nu înduri s-o duci mult, dar poate mă las între șine din mers, poate am noroc. Acte nu, asta era prost. pleci fără acte, te dibuie. Chiar mă gândeam ce-or zice acuma ai mei, că alarma îi dată. Așteaptă să vadă și fac rămășaguri: scapă sau nu… Ger ca dracu', și stăteai și anchilozat. Mirosea a unsoare; cât îți trebuia să aluneci? Ascultam ce vorbeau rușii prin gară, părea deocamdată că-i liniște. Stau cât stau și-odată simt rece-n tureatcă… Lingura! Ah, fir-aș al dracului, n-am apucat s-o arunc; mă prinde, atât mi-o fost! Nici n-am mai băgat mâna înăuntru ca să mă scap de ea. Dacă mă găbjesc, cu ce mai mănânc? Și ce n-am dat ca să bată o sârmă și să mi-o facă; o avere am dat!… O venit și-un câine; nu din cei de la escortă, dar m-am temut. O cotarlă jigărită, flămând și el, ce să-i dau?

Și-odată aud departe boc-boc, boc-boc… Venea către mine. Dădea jeleznodarojnicul cu ciocanul de lemn. Parcă bătea la pian. Ajunge, bocănește, ascultă, mai bocănește; aveam inima cât puricele. Nu știu cum o bătut, ce i s-o fi părut lui, că se-apleacă și se uită. Duc mâna la gură și mă rog de el ca de Dumnezeu să tacă. Să se deie că n-o văzut nimic…

Bătaie ca la fasole și o lună de carceră! Ieși de-acolo strâmb ca Monti Cristu, ăla. Să fii bucuros că nu te-o etapat undeva, că nu te-o dus în alt lagăr! M-am jurat că nu mă mai bag sub tren în viața mea. Deasupra, poate că, dar sub el, să știu de bine că mor!

N-o să mă creadă nimeni, dar Hnat Ilie o trecut, în 40, Dunărea cu bicicleta. Cui i se pare că nu se poate să-ncerce! El așa o trecut-o. Sigur, dacă pui la pedale și două tălpici, te apeși mai bine în apă. Le-o făcut una din tablă și una dintr-o draniță, o rupt-o din gard. Ce-o găsit și el…

— Totu-i să dai din craci sănătos, să te ține. Dacă mă scufund, mă gândeam, îi dau drumul dintre picioare și o iau câinește. Voinicească face gălăgie, nu-i bună, cu toate că ai mai mult spor, dar Câinească te scoate.

Grăniceri nu s-au arătat, dar, când s-a văzut dincolo, și-a dat seama. Era prea devreme, nu apucaseră să are și frontiera. Deocamdată, ceva așa și așa; păzea și rusul, păzea și românul, dar

fiecare pe unde credea el. Până una, alta.

— Da mă bucuram de avaţi, că plioşcăneau pe tot şenalul şi-mi furau zgomotul. Asta mă păzea, dar nu trecea nimeni. Cred c-am călcat o grămadă de moruni pe cap. Ajung dincolo şi mă trezesc cu alţi lipoveni, ăştia români. Cu felinar.

— Dau bicicleta pe-un storceag ca lumea şi mărar mult!

N-aveau decât malasolcă de biban.

— Nu mă-ntreba nimic, am uitat…

— Ei, ai uitat! Stai nouă ani acolo şi-ai uitat? Spune să ştie şi femeia.

— Am uitat. Opreşte sania!

Acuma o să se scoboare, o să treacă drumul şi o să intre în sihlă. Se dă jos. Trece drumul şi se pierde-n desiş. Ştiu ce face. L-o stârnit Liusea Sergheevna. Liusea Sergheevna opreşte iapa şi cată la copil. Îl îmbumbă, îi trage mănuşile. Iese abur din iapă şi din gură. E o iapă hrănită, păroasă la coadă şi la copite. Nu ninge, dă-i ger. Când se lasă de pe-un picior pe altul, face clomp!; omătul bătucit scârţâie sub ea. Aşteptăm. Ştiu ce face… Femeia crede că s-o dus să se uşureze. Iapa, da. Acuma începe, îndreaptă coada la rădăcină. Se deschide pearja ei, de parcă vrea să tragă aer. Cald. Şur. Ciur. Topeşte zăpada; gropcică gălbuie cu zimţi. Se simte iute la nas. Nu cred că i-o văzut şorţul, că s-ar fi mirat. Ce bărbat poartă şorţ? O fi cizmar. N-o văzut de cojoc. Am cumpărat cojoc la Uspenki. Cojoc peste pardesiu, n-are cum să vadă.

O ştiu după faţă la ce se gândeşte. Am văzut-o cum s-o uitat la mine când m-am lăsat din sanie…

Trebuie să spui ceva, nu poţi sta aşa până vine el. Ce să-ntrebi?

— Nouă ani, Minodora Ivanovna? Există în Uniune aşa ceva?

— Uite că există.

— Nouă ani, pe degeaba?

— Nu-s degeaba, Liusea Sergheevna, nu-s degeaba, că i-am trăit. Dacă o vrut Bunul Dumnezeu să-i trăiesc aşa, I-am făcut pe plac. Nu vreau să-i uit, de ce să-i uit, nu i-am trăit eu? Ştii ce casă am lăsat?… Un conac!

— Da chiar moaşă?

— Da, ce-i greu? Te uiţi şi înveţi. N-am moşit şi-acasă, la

Mirăuţi? Moaşă, da. Nu trebuie să mănânci din ceva? Cine-ţi dă? Le-am spus că-s moaşă şi le-am moşit.

— Şi-ai lăsat casă, păsări, tot?

— Da câte case n-am lăsat! Faci case şi le laşi. Numai case-am făcut, numai case-am lăsat.

— Ţi-o ia Sovietul, n-o pierd ei…

— Nu ştiu, măcar de-ar fi de sufletul lui Neculai. Ori poate-o lua-o una Nastea, o femeie de-acolo care m-o ajutat s-o ridic. Să-ţi spun ceva… În 39 sau în 40… când o-nceput războiul? În 40, era înainte de-un Paşti, nu… în 39, făceam nişte babe, ştii ce-s acelea, cozonaci din cei înalţi, îi coci în formă. Şi-i scot din rolă, Liusea dragă, şi-i răstorn pe masă. Erau o frumuseţe, rumeniţi gălbui, cu jgheaburi pe margine, ştii cum. Şi intră o ţigancă în bucătărie să-i dau ceva. După căpătat, cum umblă ei. Închide uşa! strig la ea, că se făcea curent şi n-au voie să prindă aer rece că se tuflesc. Ea, că să-i dau şi ţine uşa de clanţă; afară frig, le-o tras curentul imediat. Aşa m-am amărât, că mă gândeam să le-arunc. Cum să tai la Paşti babe moleşite? Le faci din nou; era făină, eram la România, nu era cine ştie ce. Nu era încă foamete. Da' de ce te-ai supărat aşa? se miorlăie aia. Iaca m-am supărat, zic, că ţii uşa căscată. Ia-le de-aici, ia-le şi mănâncă-le sănătoasă! Erau vreo opt, zece, nu ştiu câte erau. Ţiganca nu mai putea de bucurie, îndată le-o strâns. Hai, măcar, să-ţi ghicesc. Du-te, pleacă, să nu te mai văd! Hai, teotia, să-ţi ghicesc, poate ţi-o prinde bine. Şi-mi ia mâna cu forţa şi se uită în ea. Da numai un ochi o aruncat, atâta. Aoleu, zice, îţi moare bărbatu-n război. Asta mi-i crucea, ştiam de-atunci; doi ani am stat cu frica-n sân, nici vorbă nu era să intrăm, da aşteptam să se-ntâmple. Nici nu i-am mai spus lui Neculai. Îţi pierzi bărbatu-n război, zice, şi din casa asta se-alege praful! Goală pleci dintr-însa şi te duci în lume, nimic nu iei… Şi-aşa o fost.

— Şi ţiganca?

— Ieşi afară, mai mult să nu te văd în ochi! am dat-o afară.

— Doamne, Maica Precista!

— Da. Aşa o fost, cum mi-o spus. Crezi c-o intrat ea la mine, că aşa s-o nimerit? Mi s-o făcut semn… Şi-am umblat, Liusea dragă, după copilul meu, pe unde l-o dus. Toată Uniunea Sovietică o cunosc! Ca să-l

ajut să apuce ziua de mâine, să-i mai aduc un cartof fiert, o bucată de pâine, un tub să se ungă la genunchi, ce puteam şi eu. Unde-l ducea, aflam, în tren şi hai după el. Să nu mai văd trenuri! Am stat şi cu chirie, am stat şi pe muncă şi de milă am stat, am lăsat în urmă o grămadă de case. Îl am, nu ştiu cum, pe suflet. L-am născut greu şi o ieşit slab; era în anul acela când s-o făcut România întreagă şi eram grea cu el. Ştii de ce spun?…

— Nu.

— Aşa m-am speriat când am auzit, vai de mine şi de mine! Să vezi acuma război, le ziceam. O întregit România şi vine el rusul… Nu te supăra, Sergheevna, aşa mă gândeam, proastă, na, şaişpe ani. Mă temeam. Acuma, ori de frica mea ori că s-o smintit înăuntru, Ilie nu iese. Fac nouă luni, nouă luni şi-o săptămână, nimic! Îmi zice una, tot moaşă, fă băi fierbinţi că se porneşte el. Da ce n-am făcut! Aduce Neculai ciubărul şi mă bag în uncrop. Degeaba. Abia la nouă luni şi două săptămâni, ai mai văzut aşa ceva?!… Uite aşa avea înfăşurat buricul pe gât, de două ori! Vânăt era, sărăcuţul! Nici nu mai avea putere să iasă, l-o tras. L-am născut amărâtă, de asta nu pot să-mi iert. Că tot atunci, cu două zile înainte, o murit o nepoată de la tata-meu. Zice, Minodoro, apa-i tot caldă şi nu te-ai soponit, fac o baie şi eu. Şi s-o băgat în ciubăr. După aceea, numai în cămaşă, îl varsă în ogradă. Frig, sfârşitul lui noiembrie, începutul lui decembrie, aşa era. Seara strănută, îi curge nasul, după aceea tuse rea, pleomonie, nu mai ştiam ce să-i facem, în cinci zile-i gata! Ca lumânarea s-o stins, fată la cinşpe ani, îţi spun.

— Doamne, Bogorodniţa!

— Să ferească pe toată lumea! L-am născut la necaz, eram ştii cum?!… N-am fost bucuroasă, plângeam. De asta-i aşa, mai slab.

— Îi vătămat la ceva?

O văd cum mă priveşte, ori cu milă ori ca să afle. M-am scăpat numai cu unsoarea de genunchi.

— Nu, zice, că l-am văzut că dă din gură, aşa. Îi tremură, parcă. Spune ceva?

— Nu ştiu, Liusea Sergheevna.

— Da’ de ce nu mai vine?

— Aşa stă el, mult. Fumează, cre' că.

Ilie nu se-aude de unde s-o înfundat şi tocmai nemişcarea asta îmi face inima grea. Ilie, ştiu… Da' trebuie să vorbesc cu ea, să nu simtă. I-o rămas urme de bocanci în omăt. Iapa iar se deschide verzui. Cade balegă călduţă, aburoasă, bucăţi. Se face neagră. Îmi place cum miroase, miroase a cal. Mi-i frig.

— Înseamnă, Minodora Ivanovna, că ştii toate închisorile din Uniune.

— Teotia Motia de la poartă, io-s aceea! Numai la Kern n-am stat pe la uşi. Nu era bine să ştie ei că-s acolo, ca să-i pot trimite pachete. Am un mecanic de locomotivă, unul Timoşka, Dumnezeu să-l ajute, i le punea el pe unde oprea în staţie.

Nu-l chema Timoşka, îl chema Gordei, dar n-am vrut să-i spun ca să nu-i fac rău omului. Cine ştie?

— Da' de ce l-o luat? Ce-o făcut?

— Nimica n-o făcut, uite, mă jur şi-mi fac cruce, nimica! La Kern o fost capătul. Douăşcinci de ani, trebuia să-mi pun şi eu de casă acolo, ce să mai zic! La marginea hărţii, deasupra noastră – Polul Nord! Nu mă temeam decât să nu facă vreun pocinog pe-acolo ca să-l etapeze altundeva; făceam casă degeaba. Erau destui basarabeni, m-o ajutat cât o putut şi ei; Veronica, era una, Ţepordei, mai mulţi. Buhai, iarăşi… Şi ruşi m-o ajutat, veneau la clacă de pus chirpici; Nastea, una, necăjită şi ea, fără bărbat, vai de capul ei. Stă la bloc.

Nu trebuia să-i spun de chirpici. Am apucat să-i zic că-i conac.

— Oraş acolo sau ce?

Nu mă trage de limbă? Ce-o importă pe ea dacă-i oraş, de oraş vorbesc eu? Poate m-o luat gura pe dinainte şi asta bagă la cap. Uite-o numai cum se uită la mine!

— Ce oraş, două blocuri prăpădite cu sobă de cărămidă! Restul, izbe. Mie-mi trebuia casă ca să cresc un purcel, ceva, câteva rău, cu ce să faci un pachet? Un pic de slăninuţă, un pic de kutia de Crăciun, câteva felii de pâine, ce-ţi dă voie să-i pui. Un fel de sat, n-are decât un atelier de pâslari, ce oraş! Lucrul cel mai măşcat e lagărul, fără ăsta nu-i nicevo. Totul s-o făcut pe lângă lagăr. Aici au casă şi gardienii şi escorta şi conducerea, toţi ştabî de-acolo. Două magazine de haine,

unul de pâine pe talon şi gata. Mai multe femei ca bărbaţi.

— Aşa-i peste tot.

Cred că şi-o pierdut răbdarea. Se uită după Ilie. Vrea să plece. Am să-l chem.

— Poate că, da acolo-i cam altfel… Cine face termenul şi se liberează nu-l trimite înapoi, cade pe domiciliu forţat, nu-l dă acasă la loc. Femeile rămân, nu mai au putere, e bine şi-n Kern. Unde să se mai ducă, cine le-aşteaptă? Şi-aşa, după cinşpe, douăzeci de ani, nişte zdrenţe, parcă-s sălbăticite.

— Da lui cum i-o dat drumul înainte?

— E bolnav, nu-ţi spun? Are acte.

— Vai de capul lor, săracele, nici blestemată n-ajungi aşa! Ferească Dumnezeu!

Da bărbaţii, cum?

— Nu le mai căina, că-s nişte curve cum n-ai văzut!

— Ei, taci!

— Ai de mine şi de mine!… Cum o întors gardianul capul, cum s-o căţelit. La minut, nici n-apuci să tuşeşti! Într-o bortă ceva, pe zăpadă, cu fundul prin gardul de sârmă, nu importă, numai să rămână borţoase. Ai rămas, ai regim mai uşor, te trimite şi la spital. Copilul nu-l mai vezi, ţi-l ia, îl duce în altă parte, la orfelinat, la Oraşul Copiilor. Multe rămân gravide de două, trei ori ca s-apuce să-şi vadă plozii dintâi. Da' ce, una am moşit eu? Pe cine crezi c-aduce acolo-şa? Numai din acelea pe bani şi politice. Şi hoaţe. Curve rele!

— Hai, nu spune! Cât o fi ceasul?

— Nu le zice iepe? Ce, pe degeaba? Ştii cum le spune la barăcile lor? Palatul iepelor… Kobâlnîi dvor

Am vrut s-o înveselesc oleacă, mai bine să n-ai duşmani. Dacă-i prefăcută, te duce şi opreşte sania la miliţie. O văd că-i cu gândul la altceva, îşi ia băiatul în braţe. Frumos, copilul, rumeior.

— Dă să-l scuip o ţâră să nu-i fie de deochi.

— Şi de ce ţi-i dor acuma mai tare? o aud. De România ori de Republică?

— De Republică, zic fuga; nu ştii niciodată cu cine vorbeşti. Mă duc eu după el…

O văd cam instrunată, poate se teme pentru copil, nu mai are răbdare. Scobor, mi-o amorţât picioarele, calc în urmele lui. Merg uşor, mă feresc de crengi, ştiu eu de ce. Şi-l văd, aşa, la o azvârlitură, acolo, bietul de el. E sucit cu spatele şi, când m-aude, sare ca peştele. Ilie, drăguţul mamei, iar…?

— Stai! Liusea Sergheevna!

Zurgălăii de la sanie!… Icnim. Ne pornim într-un suflet, zăpada-i pân' la genunchi. Dăm în drum, dar hazeaika-i departe, dă bice. Mână cu capul întors. Mi-o fost frică pentru copil, nu vă mâniaţi!, o aud. Aduce vântul până aici. Mai aveţi două vârste până-n Pribornoe!

Şi ne punem pe jos, ce să facem? Aici ne-o lăsat, s-o temut că suntem evadaţi; fugarul ucide la drum. Cădem laolaltă. Ilie dă cu pumnii în şleau.

— Nu bate pământul, nu-i bine…

Balegă rece. Numai iapa asta de Liusea, numai ea l-o smintit. Mă trag lângă el şi-l cuprind. Ştiu cât te chinui, draguleanul meu drag, dar nu-mi place asta să văd, Ilie, nu-mi place. Şi totu-i alb şi totul departe şi stăm abătuţi. O murit şi Stalin şi totu-i la fel; am auzit că era năduşit şi o băut apă rece. Iau o mână de omăt şi-l mănânc. Mare-i lumea Ta, Doamne, de ce m-ai pus la atâta lărgime, ce-mi trebuie mie mai mult de-un loc de ogradă?

— Hai, mamă, să ne-ntoarcem la loc.

— Iar vorbeşti prostii?

— Eu m-aş întoarce în lagăr.

Bate-i-ar Dumnezeu cu scândura lor!

Da. Viaţa de lagăr te întăreşte, nu poţi să zici. Pentru cine scapă. Care nu mor cum le dă drumul, dar mulţi trăiesc mult. Iaca, mai trag câte-o gură de aer şi mai scot şi eu capul. Puşcăria şi sărăcia ascuţesc ageria!… N-am decât boala veche şi un ulcer la picior, că m-am întors pe jos din fundul Siberiei. Atâta că sunt şi oleacă cu nervii… Şi prind aer în păr. Intră aeru-n el şi-l albeşte. Dar îmi ţin spinarea dreaptă, am ţinută şi nu mă feresc cu niciun şorţ. Când te uiţi la mine, te miri!

Stătea într-o poziţie imposibilă. Trebuie imaginat cu genunchii la gură, încastrat în strâmtoarea puţului şi cu mâna dreaptă lovind cu satârul sub el. Nu vedea ce face, săpa ca orbul. Îşi dădea seama cu

degetele când se aduna ceva pământ mărunţit şi atunci apuca lingura de după ureche. Produsul excavaţiei astfel ridicat era trecut în mâna stângă şi, de aici, destul de neîndemânatec, dar cu multă atenţie, înălţat spre lădiţa de lemn pregătită deasupra, la buza gropii. Lingura se urca bâlbâit. Când ajungea la operaţia asta, ţuguia buzele şi scotea vârful limbii. Capacul de placaj era tras, dar clădit cu fiarele de pe străzi; trebuia mare grijă la mâini, că-i tremurau, şi odată ţărâna vărsată printre troace n-aveai cum s-o mai mături, dădea Nataliţa peste ea şi intra la idei.

Cum, necum, cel puţin doi metri erau făcuţi. Sigur, cu osteneală destulă, cu tot felul de scăpări, icnete, nu ştiu ce, şi în primul rând cu răbdare căci ideea finisajului era o ispită. Încă un metru, unujumate, nu mai mult!… La cota inferioară se cerea o alveolă mai lărguţă ca să poţi întinde picioarele cât de cât, de aia şi sapi. Dac-om fi sănătoşi, îşi spunea, poate scot şi-un tunel până dincolo. Dincolo ăsta – dincolo de gard? – era o noţiune destul de tulbure şi nici tunel nu ştia la ce-i trebuie, cu toate că e bine să-l ai.

În orice caz, ce fain să te laşi pe fund, să nu te doară nici capul, să nu te gândeşti la nimic, să ai linişte! Nu te mai ajunge nici nemernicia lumii şi toată răutatea ţi se scurge-n pământ… Jilăveala se lipea răcoros în timp ce săpa, zgomotele de afară ajungeau estompate iar curând era de presupus că se vor îngropa şi ele, la fel. Foarte plăcut… Îşi aduse aminte de cum săpase la Roşoşani, la demobilizare, ca să răsădească tunul Armatei Române… Şi nici n-o băgat unul bun, era şi crăpat la ţeavă, de dat la topit. Rugină. Cu epoletul fâlfâind pe un umăr… Foarte plăcut; răcoare şi pace. Singura treabă care-l deranja puţin era aia.

Sunt un domn… cu baston, ca să zic aşa, domnul Hnat, stau singur şi am grijă de hainele şi pantofii mei. Îmi stăpânesc mintea. Mi-i greu a mă deprinde să nu mai spun tovarăş, mă scap. Era mai bine sub Ceauşescu, pronunţă mental, vindicativ, şi se simţi vag despovărat; ăştia noi, sta-v-ar în gât toate pensiile, parcă le daţi de la voi! M-am dus să văd dacă nu se poate mări o ţârucă ce-mi vine pe lună şi s-o uitat la mine cu dosul. Poftă de mâncare mai am, cu vechimea în muncă stau prost. Mănânc nişte bani nenorociţi, mi-i greu să urc la etaj, dar trăiesc.

Când lucrezi la pădure, te alegi cu reumatism articular, dar, cu voia Domnului, nu-s gras. Scobor cu bastonul, iau laptele, mai trec pe la policlinică să fac o tablă, intru la Mişu în sifonărie şi-i citesc România. Ziarele de-acum parcă-s curve unionale; se împerechează cu toţi. N-ai ce face, dacă vii de-acolo, tot de rus te ţine lumea, pân' ce mori. Poţi să stai şi-n cap. Am şi accentul prost… Poate că nu-s decât rus, altfel de ce m-o băgat şi românii dacă-s plecat de la ruşi?

Am făcut nouă şi cu opt – şap şpe ani şi mă simt plătit, măcar pentru mama. Dar tot n-am făcut douăşcinci, cât mi-o pus la început, la Kern!… Tot i-am şmecherit cu vreo opt! Poate c-o trebuit să plătesc, poate, câteodată pedeapsa o iei înainte de faptă. Cre' că la El nu există ce-o fost şi nici ce-o să fie, poate că-i numai aşa, un azi lung. Hnat Nu ştiu-cum… românul acela rus! Prezent!… Prezent, am spus.

Cei de vârsta mea, vai de capul lor!, jigăriţi, rablagiţi, n-au culoare în ochi. Îi ruşinează femeile. Eu nu. Când trec, se uită lumea. Mă de departe. Am tinereţea în veci.

Îl durea. Doctorul Mărculescu îl programase pe marţi. Când e marţi? Boală rară, nu găseşti pe nimeni să se priceapă ca lumea. Cred c-am slăbit, am să mă cântăresc.

Hâţână cheia în broască. Ori aia defectă ori din cauză că-i tremura. Trecu pragul şi se închise imediat, din reflex. În primul rând, îţi scoţi la comandă bocancii; deja lăsase pământ lângă prag. Bine că nu era vineri, era singur acasă. Îi scoţi, te duci cu ei în mână şi-i bagi după scaun, la closet. Pe urmă, făraşul. Scoase din buzunar cele două C.D.-uri aduse din beci. Le găsise săptămâna trecută sub bancă, lângă havuz, şi le clătină în lumină. Făceau ape frumoase chit că unul părea pârlit. Le lovi, ascultă cum sună a plastic şi le ascunse precaut în şifonier sub hârtia de la prosoape ca să nu le caute mult.

Se simţea ceva, ca de butelie. În niciun caz a oameni săraci, nebună şi aia. Poate că n-ar fi rău să se tundă puţin, căută cu ochii aparatul de ras… Naftalina asta nu mai era ca pe vremuri, mirosea a mai multe, nu le mai fac dintr-un singur material. Amestecă tot felul de chimicale. Câteodată crezi că-i de la gaze; au chemat şi pe alţii. De unde gaz, că nu era tras decât până la doi! Nu ştiu, poate scapă la un vecin şi se ridică prin duşumea. Au încercat şi cu chibritul şi cu săpunul, de

unde!, aragazul nu răsufla.

— Nu-i de la gaz, conchise domnul Balica. Ăsta-i miros de calorifer.

Asta-i bună! Acuma, calorifer! Ce calorifer?

— Ştiţi cum miroase apa din calorifer?… Atunci, de ce vorbiţi? E plin de şicane, se dedurizează, prinde un damf special, de stătut. N-aţi avut curiozitatea?

— Nu.

— Ştiţi ce beznă-i acolo?

— De unde să ştiu, domnu', îşi pierdu Nataliţa răbdarea, mă bag eu prin calorifere? Vezi vreun calorifer? Avem sobe.

— Nu vă contrazic, dar miroase a interior de calorifer. Ăsta-i iz de calorifer.

— Aşa-i acum naftalina, biluţe. Aşa miroase ea. Din praful ăsta ies.

— Care praf?

— Uite praf! Uite!

Execută o tangentă asupra mesei, lăsând să rezulte o dâră concludentă. Îşi scutura palmele. Domnul Balica, pensionat ca profesor de matematică, se uita la ea dubitativ.

— Vreţi să spuneţi că din praful ăsta ies molii?

— Nu-i praf, nu-s tâmpită! E un fel de mătreaţă, uite şi dumneata.

— Molia iese din ouă. E o insectă, o informă cu bun-simţ.

— Arată-mi mata un ou!

— Aici n-o să găsiţi, căutaţi în haine.

— Poftim, controlează! Eu n-am găsit. Deschide dulapul.

— Eu zic să căutaţi ouă…

— Dar puricii cum se fac din praf? Şi viermii din mort? Se ouă cineva în el?

Ajunge o firavă împotrivire, dar în spiritul logicii, şi ştiinţa alunecă imediat spre metafizică. Domnul Balica ridică din umeri.

— Şi melcii când tună? plusă Nataliţa cu un ultim smash.

— Unde anume? tresări domnul Hnat.

Se gândi o clipă să deschidă geamul, dar renunţă. Cine ştie ce

eşapament mai intra? Mirosul, dacă iese dintr-un loc, nu te omoară. După zece minute nu se mai simte, te obişnuieşti. Trase un scaun şi puse piciorul. Înainte să apuce capătul noroit al şiretului, o văzu… În dreapta uşii; se uita la el şi aştepta.

Simţi aşa, un fel de frison. Ceva străin, o prezenţă ocultă bântuise prin garsonieră, profitând de drumul lui până-n piaţă. Altfel, cum să ajungă acolo? Nataliţa? Exclus, n-are cheie. Şi dacă şi-o făcut? Poate din asta s-o nărăvit şi broasca… Dar o sticlă de lapte e-o sticlă de lapte! Nu-i chiar de lapte, una din plastic, de apă minerală, lua lapte-n ea. E o femeie care aduce şi-i dă vărsat; mult mai ieftin şi mult mai gras! Nesmântânit, mai bun ca la Micro Deli. Cum o ajuns lângă uşă?

Încercă să-şi amintească din toate puterile, prin asociaţie de idei, prin orice şi nimic!… Poate, aşa, o secundă, maximum două, îi apăru un grănicer întors cu spatele, dar scăpă repede de el ca să rămână concentrat pe lapte. Era ceva de dincolo de fiinţa lui, dintr-o lume paralelă cum zic ăştia la televizor când vorbesc de lumea cealaltă.

Sticla stătea în picioare, proaspăt spălată; o prezenţă suspectă care-l tulbura. Mai avea încă urma de apă sub ea. Un avertisment… Nu-şi aducea aminte, degeaba, parcă intrase în altă casă. Te ia o nelinişte… nu ştiu dacă vorbesc de ceva cunoscut. Întâi a privit-o înlemnit, după care, fără să vrea, a trebuit s-o ia raţional. Era sticla veche de lapte… Nu? Înseamnă că a clătit-o şi a pus-o chiar el lângă uşă ca să n-o uite când pleacă. Aşa te duci după lapte, cu sticla! A ieşit şi, totuşi, a uitat-o de parcă nici n-ar fi fost… Nici în piaţă nu şi-a adus aminte, pentru că uitase şi de lăptăreasă. Dacă n-ar fi uitat, poate şi-ar fi amintit la tarabă. Între timp, te întorci acasă şi te bagi în beci. După care, urci în garsonieră şi dai de sticlă… Logistic.

Domnul Hnat se lăsă pe scaun, încântat de nivelul scăzut al ţinerii lui de minte. Muncise mult pentru asta, uite roadele! Uitase şi de tuns. Lumea e materială, nu cum spun tâmpiţii că totul e subiectiv, totu-i în cap sau nu ştiu pe unde. O sticlă e-o sticlă, o materie de plastic, nu poţi să spui că nu e! Ai lăsat-o lângă uşă, rămâne lângă uşă: e o deplasare obiectivă. Dacă o uiţi şi o găseşti tot acolo, înseamnă, logic, că un act de voinţă – nu contează că l-ai uitat – a reorganizat lumea concretă şi aia te aşteaptă cum ai lăsat-o, independent de închipuiri,

mofturi sau, nu? Lumea este indubitabil mă-terială, altă dovadă nici nu-mi trebuie. Dovezi materiale!

— Îţi aminteşti ca să uiţi, asta-i toată treaba… spuse el mulţumit şi cu glas tare, pentru că era singur. N-ai cum să uiţi, dacă nu-ţi aminteşti. Ce-am vrut să spun?

Cel mai des nota în cap, seara, pe vagonkă, dar mai mult cu brigada când aşteptau numărătoarea şi stomacul, simţind zămârca, începea să năduşească. Hârtie nu se găsea; te prindea, ăla erai! De aceea; aveai un capăt de creion, dădeai cu el pe ce puteai: pe sacul de ciment, pe coajă de mesteacăn, pe ce te ducea mintea. Cel mai mult puteai să scrii în gând, când te ţineau în careu. Trecea şi vremea, uitai şi de foame. Vorbitul e şi interzis, dar şi oboseşte.

— Treaba e simplă, trebuie numai să te apuci aspru de ea, pentru că se face greu, ca şi la învăţare. Când îţi bagi în cap tabla înmulţirii o scrii şi-o scrii până faci scurtă. La fel şi cu dicţionarul, când te apuci de vreo limbă.

Ce voia el să zică? Că dacă te iei să înveţi ceva, trebuie să-ţi aminteşti tot timpul ce-ai îngrămădit în zbârciturile tale din cap. Să repeţi. La fel şi să uiţi, numai invers… Amintirea apasă acolo şi scoate. Lucrarea asta nu trebuie spusă la doctori pentru că scriu după aia cărţi şi câştigă o groază de bani.

Zicem c-aştepţi în front să te strige pe număr. Nu te poţi gândi numai la terciul care vine după, că te gălbejeşti la faţă, te tragi, faci gaură în duoden şi nu se uită nimeni la tine, te duci. Poţi, însă, să-ţi faci rugăciunea. Te sileşti şi-ţi aminteşti tot, da tot, de când te-o vârât ei acolo! La milimetru, cu aceleaşi cuvinte, ca ceva scris. Ca pe apă. Şi la fiecare apel adaugi ceva nou, nu te teme că seamănă. Ai să vezi că-ntr-o bună zi păcăleşti creierul. Îl hărţuieşti şi-l dovedeşti. Te trezeşti c-ai uitat o bucată din viaţa ta sau a cui vrei. Eu, ce-am trăit nu merită păstrat, mai mult mă încurcă. Am trăit ca să mor. Şi dacă-mi pun mintea uit ce vrei tu, nu contează. Mă forţez să-mi aduc aminte aşa cum te zgreapţăni cu degetu-n bubă, să scot afară ce-o mai rămas, zgura, altfel n-o uit. Cum iau tromboretacim pentru varice…

Amintirile nu pot fi decât materiale, conchise domnul Hnat, pozitiv. Sunt materie în altă stare care există. N-au unde se duce şi nu

se pierd; bâzâie în jurul tău ca ţânţarii de la Periprava. nu te fereşti, bagă trompa-n tine şi sug. Plesneşte-i pe unde-i vezi! Să vorbesc de treaba asta cu Mişu, mâine…

Aprinse veioza şi se lungi pe partea lui. Unde dormise Motia, rămânea neatins. Arcul oftă, dar nu mult. N-oi fi slăbit? De la ce? Sprijini degetul mare de la mâna stângă pe marginea ramei, apoi întinse palma şi-l mută unde stătuse degetul mijlociu. Dacă le ţii apăsate, nu mai tremură. Păşi astfel cu mâna de trei ori şi jumătate, până jos, până atinse podeaua. Cum se mişcă viermele, din cap în cap. Patul era înalt de trei palme jumate; nu ca să ştie sau să ţină minte, dar, aşa, să fie el măsurat… Frumoasă zi, am uitat patru lucruri foarte serioase, nu mai ştiu care.

Avea pământ sub unghii, tocmai încerca să le scurteze cu dinţii şi-şi dădu seama după gust. Ridicând privirea spre tavan, îşi ţinu respiraţia. Acolo, deasupra pernei şi dincolo, în dreptul fotoliului prăpădit în care-i plăcea să se îngroape ziua, după ce se închidea singur, se îngrămădiseră câte un ciopor de molii. Unele cu aripile închise, ca nişte scobitori rupte, altele ridicându-se fâlfâit dădeau să se pună şi nu erau mulţumite. Cum te foieşti în pat, înainte s-adormi. Parcă apăruseră şi două pete mai închise pe spoiala de var, largi, cam de vreo jumătate de metru, deasupra locului unde-i venea capul. Umezeală? Le place umezeala. Privi lung, suspicios.

— Poate de la fumat… S-o pun să zugrăvească.

Dar numai ideea deranjului îl descurajă imediat. Văzu toată casa stropită, ziare pe jos, o mizerie! Închise ochii şi, curând, nervii din degete se mai potoliră. Îi tremurau, venise cu problema asta de-acolo, de la scândură. La fel şi buza de jos, ca şi cum vorbea nu ştiu ce în gând. Ca schimnicii aceia de prin Ural, isihaşti, cu rugăciunea inimii, care mişcă limba când dorm: Doamne Iisuse Histoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul…

— Aş mesteca nişte tămâie de pin.

Şi gura i se umplu numaidecât de mireasma iute. Salivă amăruie. Deschise ochii. Nu te apuci de răşină de pin decât dacă ai mestecat acasă, la Mirăuţi, sânge de vişin. E la fel de cleios, dar nu aşa aspru. De dorul lui te-nveţi cu aia de pin şi după aceea vezi că nu te mai poţi lăsa.

Nu ţine de foame dar o mai păcăleşti, dai de lucru-n bârdan. Ca o gumă.

Nu te încrede în nimeni, nu te teme de nimeni, nu te ruga de nimeni, nu te bucura, nu te întrista, împietreşte-te!

Aţipea îmbrăcat. Nicio fotografie, nicăieri; chipul maică-sii nu putea să i se arate decât rar sau în vis. Teotia Motia s-o mutat de la noi în 79. S-o rupt cu ea scara de la păsări, erau la Focşani. Nu apucase s-o înţepenească decât la un colţ. Prorocirea ţigăncii…

— N-o fost destulă scândură. Am ţinut-o de mână până s-o stins şi s-o uitat tot timpul în ochii mei ca să ne iertăm. Am înţeles şi de aceea n-am plâns. Deşi la bătrâneţe eşti mai lăcrimos. Şi iaca, trăiesc!

De la Focşani, casă la Buzău! Asta pe urmă, hăt, după ce trecuse Dunărea cu bicicleta. În 40, s-o oprit la Galaţi.

— Aici nu mi-o spus nimeni, nicăieri că miroseam a ceva. Frumos, la Galaţi! Treceai apa şi era plaja aceea, cum o cheamă?… Zăceai la soare, aveau bere Unirea şi mici, nu te durea capul.

A nimerit în Galaţi, pentru că trecuse pe la Reni. Când ieşi din gârlă, vai de capul tău, cu hainele lipite pe tine, străin şi cu familia la dracu-n praznic ce faci? Vrei ceva cald. Şi undeva unde să pui capul. Cu ăştia, care fug acum în Germania, nu-i la fel? Dă-i colo, dă-i colo, şi până la urmă l-a dus o fată, una Jeni, la un unchi de-al ei pe strada Şendrea, în Mazepa. Casă, mă rog, cam zguduită, dar chiria mică şi se vedea Dunărea, asta i-a plăcut. Stătea la etaj, într-o fostă hulubărie şi se uita la vapoare. Plăcut.

Jeni, ataşamentista. Dăduse de ea la Drumuri, în căutare de lucru. Altceva, unde? Cu ce mai deprinsese în armată, era în stare să ţină o miră şi să bage ochiul în teodolit. Deocamdată lucra la faleză, se repara un tronson rupt de cutremur, la subinginerul Niculescu. Băiat bun, îl mai chema la masă, una, alta, se mai interesa de el, că dacă eşti refugiat nu se-nghesuie nimeni să te ia în braţe. Toţi cred c-ai venit ca să ceri.

— Te-aş duce la Cuib… îi spuse Niculescu.

— Păi… hai.

— Eşti cumva evreu? se interesă imediat.

— Eu?!

Era de treabă. Era cu Jeni, aia, erau împreună. Nu s-a legat nimic

cu cuibul, se apucase de casă.

Lucrul bun se afla, însă, în altă parte. Nici măcar la mama huciului, la doi paşi, o navetă scurtă. Se făceau fortificaţiile alea, Nămoloasa-Galaţi; aici plăteau ca lumea, erai boier. Lucrare ca la balamuc, dar nu prea angajau din ăştia de dincolo de Prut decât greu, se codeau şi trebuia să găseşti omul. Nu-ţi spunea nimeni în faţă că se tem de spioni sau nu ştiu ce, dar mai bine nu. Ştii cum e: eşti basarabean? Cu tot dragul, dar n-avem deocamdată locuri. Aici ar fi vrut el…

Până una, alta, îi era un dor de Vera şi de copil, de-i venea să se arunce sub tren! Gata, am bani, lucrez la Drumuri şi m-am apucat să fac casă. Când vii, că nu mai pot! îi scria o dată pe săptămână şi primea înapoi mai puţine, dar ştia că nu pridideşte rusul cu cititul la poştă.

Facerea de casă era aşa, un fel de… Cum să spun? Reuşise să-l convingă pe unchi.

— Ce-ţi trebuie bucătărie de vară, nea Picu? E şi zgâlţâită de la cutremur. Eu aş farma-o, pe cuvântul meu! Dac-o spargi, iese un corp de casă. Trei camere, îmi dai şi mie una; chem soţia de la Mirăuţi. O ridic singur, mai aduc câte ceva de pe şantier…

Nu zici c-o vrut? Bun, dă-o jos şi fă-o! Când nu ceri mare lucru… Hai să facem casă!

A stricat-o într-o zi. Şi mai avea o problemă… Trebuia să scape de accent, că vedea şi-un prost că-i de dincolo. E nevoie să vorbeşti mult. Domn subinginer îşi pierdea timpul pe la cuibul lui; i-o văzut pe Smârdan cu profesorii de la Traian. Umblau popular. Ăsta, nea Picu, se culca devreme; ce mai apuca să vorbească la şantier, mai mult cu Jeni.

— Cine-i Jeni? se interesă Vera în a treia scrisoare şi nu trebuia să fii prea deştept ca să simţi că intrase la idei. Probabil se scăpase cu ceva, undeva.

— Jeni, mamă?! Jeni-i drăguţa lui domn subinginer Niculescu.

Era cam necuviincioasă, începuse să-i pună mâna. Mai la început din greşeală, dar când o dat de ce-o dat îşi tot făcea loc.

— Nu pot, zău, am copil mic…

Sigur că-i de râs, râdea Jeni de se-auzea dincolo, la plajă… Pisica-i spunea! Plaja Pisica. Se simţea prost. Nu din habotnicie sau nu

ştiu ce, dar era tot ca un fel de făgăduinţă. Făcea casă, strângea bani, o aştepta să vină, de ce să fii porc? Se pupau numai; platoneală. Erau nişte bolovani pe malul apei; se pupau acolo până li se usca gura şi li se înnoda ceva la prapur. I se făceau mâinile neruşinoase şi se urca pe el, în braţe, zicea că simte tare-n dos de la piatră. Atât! Nu-i spunea sau să-i ceară ceva. Se foia, dar nu mult, până se punea bine şi se lipea de el. Îl căuta cu gura şi cu tot ce mai avea la ea, pe muteşte. Ilie era acela care se simţea prost, că trebuie să zici şi tu ceva.

— Jeni, şăzi… Nu vrei să vorbim regăţeneşte oleacă?

— Nu…

— O să rămân rus toată viaţa.

— Rămâi rus.

Dar la început, totul corect. Săru' mâna, bună-ziua, aveţi un creion?, lucruri din astea. Să trăiţi, domnu' Niculescu! Vreo veste, cumva, de la forturi?… Ceva normal. De la Nămoloasa-Galaţi nu venea vreun răspuns, lucram la faleză. Şi nici nu mă prea grăbeam, chiar dacă m-ar fi chemat, trebuia să termin casa şi aveam nevoie şi eu de câte-un sac de ciment; de la alt şantier cum s-aduci? Se zvonea că vine războiul, dar nu se dădea nimeni de ceasul morţii, cârciumile pline! Puteai să te plimbi pe Cuza până-ţi intrau picioarele-n cur. Atâta că praf şi moloz; case căzute de la cutremur. Jeni îşi lucra la croitoreasă, după serviciu plecau amândoi, eu la gazdă, ne vedeam a doua zi, respectuos, una, alta, abia peste vreo două luni am găsit bolovanii.

— Nu cred că scap de accent. Când vii de-acolo te ţine de rus.

Vera începuse să-mi trimită fotografii de-ale ei prin scrisori… Ce se gândea ea: să-l ţin cald!

Aşa rămâi rus toată viaţa… Rusul, aoleu, muzicuţă, unde eşti cu Odarka ta, maladeţule? Am nevoie să-mi amintesc.

Undeva pe lângă Verhoiansk, un sat, nu mai ştiu cum îl cheamă. Ce nebun, Doamne, n-am mai văzut aşa ceva! Era şchiop. I-o tăiat un picior de-aici, de sus, în războiul civil. Cred c-o umblat pe la banderovişti, dar n-o vrut să spună. Ne-o primit în casă, că n-ajungeam decât îngheţaţi. Doamne, ce!… Avea o proteză de lemn; arăta de parcă şi-o făcut-o singur. Ne-am tras spre lejancă, era cald.

La început, s-o uitat el cumva la noi, dar o trimis fata s-aducă

ceva basamak. O venit fuguliţa că era tânără şi se mişca iuţişor. O adus şi nişte carne uscată, afumătură. Am început să mâncăm cu ceapă.

— Şi cum îi?

— Cum să fie, papaşa, ferească Dumnezeu! Mi-o dat drumul cu acte, dacă vrei să vezi, ia…

Şi am început să scot hârtiile. Le despătueram cu grijă, că începuseră să se ferfeniţească de cât le-am tocat.

— Lasă, nu-mi trebuie mie. Cât ai făcut?

I-am spus. Nu apucasem încă să-i fac şi pe cei opt, la români. Eram tânăr.

— Gospodi Boje!

Şi-şi face o cruce largă ca să deie pe gât. Mi-o plăcut de el.

— Şi mama?

— Mama o intrat la fabrică, tot acolo, să-mi poată trimite mâncare.

— Mamka, săraca… zice şi-şi pune palma pe mâna ei, de parcă lui îi trimisese ce mi-o trimis. S-o umezit la ochi. Fără mâncare nu trăieşti mult, zice.

— Dacă munceşti puţin, trăieşti şi cu puţin, dar pe noi ne duceau la pădure. Şase kilometri la dus, şase la întors şi zece ore acolo, la doborâtură. Să nu mai văd copac în viaţa mea! Cinci metri cubi, la trei oameni! Când găseai o coajă de barabulă în balanţia aceea de mei, ziceai că-i 7 Noiembrie!…

— Şi ger al dracu', cre' că.

— Şi gerul, dar altceva te prăpădeşte. Mila de tine şi jalea pentru acasă. Zece la sută dacă mai ies de-acolo cu termenul făcut; nu rezistă. Zece, cinşpe morţi pe lună. Aduceau alţii, nu te teme.

— Dumnezeu e mare! Te-ai ţinut fest.

Ce-i cu fata asta? Ce vrea? O văzut şorţul. M-am uitat şi eu, mai bine. Era voinică, pesemne că ea ducea casă, nu şchiopul.

N-am mamă n-am nevastă n-am copil n-am pe nimeni în taiga şi mă bucur Pun pasu-n zăpadă Mai sunt trei kilometri şi ne dă caşa Orz Dorm merg mi-i foame Kovalski nu suflă Zăpadă mare iese piciorul greu Pot închide ochii şi dorm oleacă numai să nu calc afară din rând că trage fără somaţie Acuma la cotul acela dacă aş lua-o din loc Sârma

lui Parnes I-o fur să fiu nu ştiu cum o găsit o sârmă Kovalski răsuflă

— Doamne, ce foame-i acolo, îţi întunecă judecata! Numai dacă te sileşti să uiţi; cine nu învaţă asta se duce. Da' trebuie să vrei tare, că zilele te păcălesc şi te pun să-ţi aduci aminte. Nu rezistă orice prost, trebuie să ştii cum. Mulţi încearcă să se bage pe la bucătărie, la normare, pe la infirmerie, unde-i mai cald. Ăştia se curăţă primii. Am văzut nu ştiu câţi… Ţi-i foame şi-n somn.

— Eşti viu, ce să faci?

— Ce-i aceea viu? Dacă eşti viu, mori! Trebuie să fii deja mort. Să ai gol în cap. Aveam un polonez, Kovalski, ăsta se ţinea să nu răsufle. Putea să tragă aer o dată la doişpe paşi. Când nu mai trecea peste buştean şi trebuia să-şi ridice piciorul cu mâna, începea să mănânce licheni; boala dă târcoale întâi. Din cauza lui ştiam toate lungimile din lagăr. Dacă un pas are juma de metru şi el, din cap în cap, răsufla de să zicem, de optzeci de ori, ştii tot, şi pe lat şi pe lung.

— Şi nu-i făcea rău la piept?

— Nu, avea plămâi buni. Se învăţase, îşi îngrijea sănătatea. O dată la doişpe paşi… Să n-ai încredere în nimeni, deduşka, că nimeni nu te ajută degeaba! Şi-i bun să mai tragi cu ochiul şi-n spate, că nu ştii ce vine.

L-am văzut cum şi-o băgat mâna ca să-şi hâţâne o măsea. Apoi înjură cu gura căscată, îşi făcu o cruce largă şi dădu kakaraşka, scurt, peste cap. Mirosi pâinea

— Nu prea bei…

— Nu prea-s învăţat şi mi se urcă. Noi, mai mult cu vinul.

— Eh, vin pe-aici…

La Briceni se face mult.

— Avem undeva o cramă, mergi trei zile cu Ziss-ul pe dedesubt.

— Atunci, nu-ţi mai trebuie nimic.

Credea, pesemne, c-o am eu acasă, la Mirăuţi.

— Dar mama? Mama de ce nu spune nimic?

— Ce să spun? se înroşeşte Motia pe sub tulpan. Eu la păslari şi vara bureţi. Cumpără lumea prin gară.

— Foarte bine, face rusul, oceni haraşo, de parcă o felicita că ieşise prima la vândut ciuperci. Ce bine era cu treaba asta, nu-mi

dădeam seama. Poate că aşa i se părea lui normal, după capul lui.

— Du-te, Odarka, şi vezi, poate mai e ceva pe-acolo-şa…

M-am uitat la Odarka. Am prins-o cu privirea pe mine, dar şi-o luat-o repede. Îi era milă, sau mi-o văzut şorţul? M-am uitat după ea cum s-o ridicat.

— Da' n-ai întâlnit pe unul, zice moşul, că-l vedeam că nu se mai poate ţinea, şi-mi zice un nume de rus, nu-l mai ţin minte, am uitat. Erou al Uniunii Sovietice.

— Unul aşa şi aşa, întreb eu?

— Nu.

— Am întâlnit un Erou al Uniunii, dar nu aici, la Kuibîşev. Ţii minte, Motia, Kuibîşev?

— Ei, cum!?

— La Kuibîşev, ofiţer de marină.

— Nu de marină, zice bătrânul, ofiţer-ofiţer. L-o luat prizonier la nemţi şi-o evadat din Germania. Cum s-o întors, gata! L-o găbjit şi – Sibir!

Vine Odarka şi ce crezi c-aduce? O sticlă cu vin, începută. Georgian. Cine ştie de când îl ţineau, îl deschideau, poate, numai la Crăciun, că era acru ca dracu'. Borş. Poate ca să-mi face mie o plăcere. Ce-aveau şi ei prin casă… M-am uitat la ea. Mi l-o pus serioasă, a dracului, şi cuminte de pocnea carnea pe ea! mai descoperise nişte basamak, ceva pâine şi slăninuţă.

— Eu un singur matroz am văzut, atât! Nu mai ştiu ce-i cu el. Avea şi decoraţii dar i le-o şutit. Băgau hoţi între noi, din ăştia de drept comun, tâlhari cu cazier. Îţi lua de pe tine. Dacă ai ceva şi nu bagi în gură pe loc şi n-apuci să înghiţi, vine şi ţi-o smulge. Din bot!

Am început să râd şi, după aceea, şi el.

— Îi lasă şi cu cuţite, îi lasă, nu le zice nimic. Numai să te calce-n picioare, să te simţi ca un vierme.

N-o băgat şi-n Buzău, în Bolintineanu, tot felul de lume?… Nici nu mai vreau să vorbesc. Dau la radio tare, de-ţi sparge urechile. La trei case, una de cocălar! I-o metodă de-a lor, o ştiu din lagăr.

M-am cam matolit.

— Era nepot, zice rusul. Nu matrozul, celălalt, nepotu-meu…

Erou al Uniunii.

Şi se şterge la ochi. Cum dracu', numai ce râdea! Când eşti bătrân te-ai muiat, nu mai ţii. Nu te bucura, nu te întrista, împietreşte-te! Dacă nu faci asta, te-ai ras! Dar pe el îl răcorea să înjure; îi ia la-njurat, pe urmă mă ia de cap şi mă pupă. Pe gură, ca la ei. Mi se făcuse şi mie cumva de el, m-am pupat cu moşul pe gură de vreo cinci ori. Am mai tras un basamak şi deduşka ia muzicuţa. Cânta bine, am simţit şi eu că mă moi.

— De muieri ţi-am zis?

Şi le-am zis de iepe în zăpadă, mai mult pentru Odarka, vedeam că ascultă. Cum veneau ele pentru o porţie de pâine apoasă – nici trei sute de grame n-avea –, pentru o ceapă dacă primeai pachet, flămânde amărâtele, stoarse. Cred că eram luat de apă, le-am spus şi ce boli împărţeau pe la unii. Eu.

Din cele româneşti nu ştia, dar o tot frecat muzicuţa până o adormit Motia în scaun. Ne-o culcat în odaia din faţă, de-abia ce-o făcut focul, era încă rece. Ei doi, tot acolo unde-am mâncat. El pe lejancă, ea pe o laviţă. M-am întins şi nu puteam să dorm, mă mărisem, mă dădea jos din pat…

Ce să fac, mi-am luat curaj şi am ieşit uşurel. Uşa cu scârţ, dar nu s-o mişcat nimeni. Îl auzeam horăind şi m-am dus direct. Am întins mânurile pe întuneric, i-am tras jos cerga şi am apucat-o. Era caldă şi cărnoasă rău, nici nu dormea. O aşteptat s-o apuc şi numai după aceea o vrut să se zbată. Sare, zdupăie pe podele şi fuge afară de parcă să se răcorească-n omăt. După ea, dar închid uşa cu cheia să nu iasă rusul. O ajung în ogradă, sub geam şi-o trântesc. Nu mai ştiam, când îmi vine nu mai ştiu de nimic: sunt nebun. Era zdravănă, Odarka aceea, dacă voia îmi trăgea una de mă lipea de casă. Ce eram eu, un slăbănog nemâncat! Putea să mă bată cu cociorva. Dar nu, topea zăpada sub cur şi ţipa ca naiba, muşca şi dădea din picioare. O sărit toţi, dar târziu, ce trebuia să fac începusem. Nu pot să-ţi spun ce dolofană şi ce albă la piele era, ziceai că scoate lumină. Şchiopul mătăhăia şi bontănea prin casă, că nu putea ieşi. Mama, da. Şi-l văd că deschide geamul şi vrea să se răstoarne pe noi. Eşti nebun?! Cu ciotul acela de lemn! Descreierat, dădea să se caţăre pe pervaz. Se aburca şi cădea la loc. Trosc! Nebun

hodorogul, aşa ceva n-am văzut! Încăpăţânat. Mama dădea cu picioarele-n mine, dar ce, mai simţeam? Mă ţineam de Odarka strâns, nu mă dezlipeai nici cu sudura; eu, când m-apucă, nu-s om!

— Dă-te jos, câine, să nu te mai văd! În puşcărie să stai, vedea-te-aş legat, Doamne iartă-mă, lasă femeia! Ilie, dă-te jos că mor aici, plec singură, să nu te mai văd în ochii mei!

Doamne, Maica Domnului, păzeşte-l şi ocroteşte-l pe Ilie Hnat, că-i smucit şi de multe ori face rău. Poate că şi-o pierdut curajul, poate că-i flămând, poate că-i bătut sau poate-i bolnav. Păzeşte-l şi dă-i gândul bun să nu se pună-n gură cu nimeni, să nu cadă pe gânduri şi să calce afară din coloană că-l împuşcă automat! Ocroteşte-l, Maică Precista pe Ilie Hnat, fiul meu, şi nu-i lăsa să-l etapeze din lagăr, fă-l să fie răbdător, să nu facă gât, ca să nu-l ducă de-aici. Mi-am făcut casă, uite, ca să stau lângă el şi să-i duc de-ale gurii. Dacă-l mută altundeva, ce fac eu cu casa asta la care-am muncit, cu răule şi purcelul? Nu rămân ele părăsite ca să intre oricine? Nu mor ele de foame? Unde mă mai duc după el? Mai are nişte ani, or să treacă, şi dacă dă Dumnezeu poate ne-ntoarcem la noi unde-i cald şi-avem neamuri. Nu-l lăsa, Maică Sfântă, să-i sucească mintea vreo iapă de-acolo, pentru că-l ştiu slab şi săritor şi-i uşor de minţit. Să se-ntoarcă la nevasta şi copilul lui care se gândesc pentru el. Şi la mine, care mă gândesc pentru el. Dă-i, Doamne, sănătate lui Gordei că-mi lasă pachete prin gări. Nu le pot pune de-aici, c-or să mă cunoască că stau aproape şi, poate, m-alungă. Şi lui Ţepordei şi lui Buhai şi Nastiei, săraca, c-am fost cu ea şi-am pus lumânări. Ajută-mă să fie multe de moşit ca să pot pune deoparte ceva. Şi iartă-mă, Doamne, pentru minciuna mea, c-am minţit şi m-am jurat c-am bătut pâsla până s-o întărit, dar nu mai puteam de acid. E plin de aburi de-acid în secţie acolo, tu ştii, Doamne, şi mă doare rău capul. Am lăsat-o afară ca să îngheţe udă şi m-am jurat c-am bătut-o cu mâna. Iartă-mă, Doamne, pentru jurământul meu strâmb şi pedepseşte-mă să se nimerească la mine când oi vrea să cumpăr, pe banul meu, pâslari din pâsla care-am stricat-o. Un serviciu ca al Nastiei mi-ar fi bun, ea lustruieşte cutii de lemn pentru aparate de radio cu picup Baikal. Doamne, fă-l să simtă căldura inimii mele, un copil am şi-aş face orice pentru el. Dacă-i bătut l-aş dezmierda, dacă-i flămând l-aş hrăni, dacă-i

îngheţat l-aş încălzi cu broboada mea, dacă i-ar lua o mână sau un picior, Doamne fereşte, i-aş da de la mine. Ajută-mă, Doamne, Ilie Hnat se numeşte…

— Sunt o târâtură! striga Parnes, duminică. Sunt leneş! Sunt ticălos! Mă sustrag acţiunii de reeducare. Alerga în jurul stâlpului şi puţea a rahat. Nu sunt demn să mai fiu cetăţean sovietic! Mirosea

Domnul Hnat se opri, urmărind cu ochii ceva ce plutea în zigzag. Şi pleosc!… Plesni palmele şi se uită imediat în ele. Desfăcu degetele. Nataliţa se căsca de lângă aragaz, strângând inconştient spălătorul în pumn, fără să bage de seamă că apa i se scurge peste farfuriile clătite… Aiurea, n-o luase. Femeia dădu din mână, ca şi cum ar fi zis: un neisprăvit. Molia zburda undeva, pe jos nu era. Bătrânul îşi luă ochelarii şi se uită atent la covorul rărit. În afară de găurile vechi, nimic, doar petele. Aşteptă puţin, poate începea să se zbată din aripi, dar nu. Tot pe sus, la tavan… Muta privirea, nemilos, în diferite direcţii, cu palmele depărtate, pregătit pentru un nou atac. Dacă nu te uiţi în contra luminii, n-ai cum s-o vezi. Păţea des chestia asta. Dispăreau în văzduh şi, odată, când te aşteptai mai puţin, începeau să păbâie ca jucate pe aţă. Nu te gândeşti imediat la ce ai în dulap?

— E un miros de pământ, constată Nataliţa, de astă dată sigură. Cu o noapte înainte, era dejurnă la scos hârdăul. Îl scoteau doi cu o prăjină trecută prin urechi; câte unul de-un capăt

Dimineaţa, ce să faci?, plin ochi. Dacă nu eşti atent şi calci ca prostul, verşi pe tine şi dracu’ te mai primeşte-n baracă! Ori, Parnes, ogârjit… Nici să te speli nu poţi, că n-ai unde te usca. Pâslarii nu-i trăgeam tot uzi? Mai bine să te scoată la lucru, chit că împuţi toată coloana. Acolo te mai tăvăleşti prin zăpadă, mai iei cu surcica, faci ceva, aici ce? Era şi duminică; ne-o scos la corvoadă, dar program administrativ. Nu ştiu ce s-o făcut Parnes până luni, când ne mânau la pădure, am uitat. Deocamdată era otkazcik, ţipa că nu iese la lucru şi l-o pus la stâlp. Nici nu cred c-am vorbit atunci cu el, că eu înnoiam sârma la zonă.

Din când în când, dacă era ruginită, sârma ghimpată se schimba. Băteam sârmă nouă pe stâlpi, patru metri înălţime, ca să stăm cuminţi înăuntru, să nu ne vină vreun gând.

— Tot timpul ridici o puşcărie în jurul tău.

Şi le era o frică la gardieni, mamă Doamne! Dacă te topeai, o beleau! De aia beleau şi ochii, se ţineau cu kalaşka. Era şi sârmă pe liniar şi din cea învârtită. Gândul, însă, tot te bătea… Dacă-i simţi neatenţi, bagi cuiul de două ori. O dată ca să faci gaură în stâlp şi a doua oară cu sârma. Nici nu iese când vin la control şi dacă ai vreo nevoie nu trebuie decât să-i dai un picior… Totu-i să ştii unde-i pus, în care din pari.

— Uite pe-aici, Pincu Ghermanovici, îi ziceam ăluia, lui Parnes. Când vrei s-o întinzi, pe-aici; apeşi o ţârucă mai tare, numai să-mi spui şi mie ca să m-aştept.

Ştiam că nici n-o să fugă şi că nici nu vorbeşte. Erau patru rânduri de sârmă, plus bulumacii ascuţiţi din avanzonă. Nu trecuse încă nimeni peste gard. Poate pe dedesubt, dac-o săpat cineva…

— Dar nu atunci i-am spus, i-am spus altă dată, nu mai ţin minte. Poate că atunci când o găsit cârpa.

Era un batic. Sufla vâjgălăul din stânga şi o cam riscat. Când bate din stânga, e nenorocire. Din dreapta mai e cum mai e, că ţine pădurea. S-o aplecat din mers şi l-o scos din zăpadă, probabil trecuseră femeile înainte. O prostie, pentr-un batic! Puteau să-l vadă. Orice cârpă o-ndeşi numaidecât în dosala de la pufoaică. Dacă ai cu ce, o coşi, ţine cald. Şi hârtie, orice! Pui pe tine.

Nu mai ştiu… Îl văd numai cum dau să-l dezbrace. Maliuhin, ăla, un hoţ, trage de pe el ca să-i scoată flaneaua. Parnes Pincu se chirceşte pe jos, se face covrig şi urlă ascuţit, femeieşte. Nu se bagă nimeni, îl văd pe Oloi, altul din Bălţi, că stă şi se uită. De ce nu te bagi, mă, Oloi? Da' tu de ce nu te bagi? Cum să te bagi, bre, că-s o bandă! Se strecoară noaptea şi te taie la gât. Găseşti adăuza sânge închegat pe vagonkă. Şi nu le face nimic, se hlizesc; se pişă pe tine de râs. Nu poţi decât să se ţine de hainele de pe el şi zbiară, săracu' Parnes, nu-l doare nimic dar zbiară de parcă-i înjunghiat ca să-l lase. Ţipă şi face ochii roată-mprejur poate poate fugi undeva. Dacă ai mâncare şi trag să ţi-o fure, te pui cu burta pe ea şi răcneşti. N-am răcnit şi eu la fel, ca muierea, când am primit pachet din Sverdlovsk? Ţi-l smulge numai ce ieşi de la magazie. pachete nici eu nu mai ştiu de pe unde: de la

Skovorodino, de la Bratsk am primit, de la Kolimsk, mai de unde? Iakutsk, Sverdlovsk, de peste tot

Nu ştiu cine le pune, dar bănui. Vera nu răspunde. Ori i-o deportat pe toţi, după mine, ori i-o terminat cu seceta… Doamne, ce-am mai răcnit!

Are ochii lăcrimoşi şi clipeşte des. De la scorbut, nu ştiu, poate de la pelagră; ai mei îs mai buni. Maliuhin, călare pe el, se râde. Îi place să-l vadă urlând, e-o plăcere să baţi, simţi că trăieşti. Escorta se râde şi ea.

— De ce nu te râzi şi tu, Pincu Ghermanovici, eu cum te-am învăţat? În ziua când nu mai poţi să te râzi de ce ţi se-ntâmplă, eşti gata. Ce-ţi trebuia cârpa aceea jegoasă? Să n-ai nimic, să fii mai liber ca altul! Să nu ţii grija la ceva şi să nu-i stârneşti că te jefuiesc. Suge-ţi gingiile, dacă vrei numaidecât să te doară ceva. Cârpe n-ai tu?

Domnul Hnat rămase cu privirile în gol, dar nu după molii, iar avea alb în cap. În câte-i azi? Vine pensia! Acest ultim gând îl mai înviora niţel, deşi erau bani puţini, n-avea destulă vechime, n-a avut când munci; ultimul loc – la muzeu. Îl făcuseră într-o fostă clădire a Securităţii, câţi intrau? Cui îi vine să intre în curtea aceea, chiar dacă scrie Muzeu; citeşti şi treci strada. Nu se căra mult noroi pe picioare… El n-avea niciun deranj, deschidea şi unde erau geamuri mici, în subsol, mătura, dădea cu aspiratorul, n-avea ce să strâmbe din nas: serviciu bun.

— Erau nişte ciori, încearcă să reia, şi-o făcut un cuib de sârmă. O strâns de prin şantiere, dracu' le ştie, şi-o încropit un cuib din sârme şi cloceau în el. Erau bune, mă tot gândeam cum să mă sui. Dacă omori un corb, nu mai plouă trei ani! Şi tace. Începeai să crezi că-i căzut pe gânduri, dar nu era.

— Ne pupam ca doi bolovani, spune dintr-odată şi râde.

Până la un moment dat, căci, într-o zi ploioasă, cu părere de rău, au făcut-o. Te simţi aşa, de parcă i-ai umblat în portofelul Verei şi ea avea acolo banii de mobilă. Ilie nu era prea bucuros, oricum, nu eşti niciodată prea voios după asta şi Jeni plângea. N-avea nimic pe suflet, a întrebat-o, dar ăsta era felul ei de a-şi arăta mulţumirea. Îl mângâia pe gât şi plângea de-i tremurau ţâţele. I-a spus că nimeni n-a făcut-o

fericită vreodată, că Niculescu vine de la cuibul lui şi se-mbată şi că n-a mai cunoscut alt bărbat. El era al doilea.

Nici nu mă gândeam că nu-s, totdeauna eşti numai al doilea, dar ce avea cuibul cu băutura nu ştiu. N-ar fi crezut că viaţa poate fi atât de frumoasă. Ea.

— N-ar fi mai bine să-i spunem?

Ştii cum s-a uitat la el?… Ilie se grăbi să admită că simţul prevederii e extrem de util şi pot interveni motive de statut social. Nici el nu era dispus să se frământe prea mult, căci dacă te zbaţi laţul se strânge. Primea fotografii de la Vera, unele cu fetiţa, se simţea orişicât. Şi cum totul risca să devină o poveste tristă, domnul Hnat descoperi intuitiv o metodă ce avea să fie perfecţionată peste mulţi ani. Ca să obţină starea de slobod, trebuia să ajungă mai întâi la aceea de saţiu.

Pentru aceasta, amorul cu romînca a fost abătut spre zone paroxistice, fără odihnă, fără mâncare, spre epuizare de neuroni, ca un război total. Nu de mult, căzuse Parisul. Hitler, parcă intrase dracu-n el. Lumea înnebunise şi ei erau două dogori. Treaba a durat cam trei săptămâni, timp în care serviciul reproducător nu l-a trădat niciodată. Nicio clipă! Oricâte solicitări îi erau adresate. Era mândru că-l are.

Ataşamentista a înţeles imperativele şi s-a aruncat în această antantă gălăţeană fără nicio rezervă, cu garda jos. Era un plâns şi un vaiet acolo – că fără tristeţe nu e nimic împlinit –, credeai c-o murit cineva. Viaţa se teme de plumb şi se cere afară. Niciodată carnea n-a fost mai exasperată decât la război şi la sfârşitul lumii, când se anunţă. Ce-i viu se răsteşte, scoate botul, ştie ce vine. Când se fac copiii mai mulţi?… Şi-n lagăr, cât de prăpădit erai, cât de nemâncat, ros de scorbut, odată vedeai că se ridică de cap!

Starea de saţiu, când partenerul poate fi dezlegat, a fost atinsă abia peste trei săptămâni, cum spuneam, odată cu semnele unei bolicele absolut inexplicabile. Jeni se jură pe familia ei că n-are nimic să-şi reproşeze, aşa încât Ilie a fost nevoit să consimtă c-o luase de pe vreo clanţă. Abia atunci Vera şi-a recăpătat un soţ despre care ştiuse tot timpul că-i aparţine. Se apropia de perfecţiune.

Îl mai deranjau foarte puţine lucruri. Trebuie să fie o mare uşurare să nu te mai gândeşti la ce-a fost; ţi se deschide viaţa, cred că

te simţi tânăr. Singurul neajuns e că pe măsură ce uiţi creşte nevoia de somn. Poate fi o reacţie compensatorie, poate că te consumi undeva, fosforul, se cere o refacere, Dumnezeu ştie. Adormea uşor, fără vise, chiar şi-n fotoliu.

Ştiau ceva, pentru că nu mai erau fricoase. Se adunau peste el şi pâlpâiau fără zgomot, imateriale. Zburau deasupra, roind, uşoare ca rupturi de hârtie arsă. Picotea. Nu-şi dădea seama…

Geamul se curbă, atât cât îl lăsa sticla şi explodă în bucăţi. În aceeaşi clipă, se prăvăli peste el un zgomot hurducăit, apocaliptic, ceva care te-ngroapă. Ca bucătăria de vară de la Galaţi, când i-a căzut calcanul. Cioburi, moloz, praf.

Sări din somn cu mintea cleioasă şi bâjbâi după primul gând, înspăimântător: cutremur! Avea inima-n gât. Picioarele se zbăteau sub cearşaf. Dar norul de praf nu se vedea, era dimineaţă şi prin fereastra spartă intra numai frigul. Se temea de cutremure ca de nu ştiu ce, prinsese vreo cinci. Apoi, dădu cu ochii de ea: era o bucată, se oprise la piciorul noptierei. Asta zdupăise, aproape jumătate de cărămidă, podeaua era din lemn. Doamne, Maica Domnului, să te scoale cu bolovanul prin geam! Putea să-mi deie şi-n cap. Patul, tot, numai sticle! Şi-şi aduse aminte de larma de ieri. Mă omoară! Se smulse din aşternut şi înlemni imediat, ciucit. Un alt gând, mult mai rău, i se zvârcolea prin smoala din cap.

Mi-am rupt mâna!… N-o mai simţea; buimac cum era, părea că atârnă din umăr. O privea cum cădea strâmbă, întoarsă, şi răcni îngrozit dar nu veni nimeni. De-abia când începu să-l furnice, îşi dădu seama că dormise pe ea. Ascultă… Cădeau de la etaj geamuri sparte. O femeie ţipa. Ceva mai treaz, călcă printre cioburi şi se apropie de fereastră. Privi de la distanţă, ascuns de perdea, atât cât ajungea să vadă afară.

Aruncau din cuibul de peste drum şi crăpau tot ce nimereau în vecini.

Se dăduse jos din trenul de Galaţi, ieri, în Gara de Nord, pe la prânz. Lume, plin. Nişte tineri care veneau la tine cu foi, erau şi fete: Jos Rioşanu, Sus Petrovicescu, Jos masonii, Jos guvernul, Vrem guvern legionar! Manifest studenţesc, erau studenţi, nu mult mai tineri ca el.

Ilie Hnat luă hârtia pe care i-o întindea fata şi mulţumi. Când îţi dă cineva, trebuie să iei, mai ales dacă-i gratis. Nici n-o azvârli, că era plin pe jos de la alţii; o citi şi o băgă în buzunar, împăturită. Se dumiri că era vorba tot de Mişcare, altfel ce le trebuia lor guvern? Celelalte lucruri îi rămăseseră obscure, dar nu-şi bătu capul. Să-şi facă guvern!… Ce-l interesa mai mult era gara, prima gară serioasă care-o vedea şi, în 41, încă-i plăceau trenurile. Se servea ceai şi cafea la măsuţă, erau domni şi doamne bine îmbrăcaţi, cu nasturi din aceia cusuţi în stofă, cum se purta pe-atunci; s-a aşezat şi el. Nu că era mai ieftin decât cafeaua, dar când eşti învăţat cu ceaiul… Găsi mărunţiş, îi rămăsese de la bilet; banii mari îi avea mai la fund. Luă un ceai şi scoase un ziar din suportul de nuia, puteai să le citeşti şi pe toate. Ce scria acolo, discutau şi bucureştenii – îngâmfat popor, ăştia – manifestaţie, revoluţie, nu ştiu ce neamţ mort, un maior, chestii; avea de scos lada şi de schimbat trenul. Şi-a băut ceaiul, traversă peronul de parcă lua acceleratul de Paris şi întrebă unde-i biroul de colete.

Ăsta avea să fie primul necaz. Trebuia să caute nu ştiu ce magazie în triaj. Umblă, întreabă, caută triajul, ca să-ţi spună ăia că mai au o oră până se termină serviciul şi n-au timp de lada ta. Mâine! Ce oraş, Doamne!… O ladă de brad, pentru Făgăraş, la Serviciul de Drumuri, ce-i o ladă! O încercat să deie ceva, să vorbească frumos, aiurea!

— Dar ce crezi dumneata, că asta se descarcă aşa, cum ai venit?

Ei, ce faci până mâine? Şi cu toţi banii la tine, în oraşul ăsta duşmănos şi murdar! Şi era o minune de vreme, cald, frumos, ziceai că-i martie, nu ianuarie, cum dă Dumnezeu la revoluţie. O luat un tramvai din, cum îi spune, aia care dă din triaj. Înghesuială ca-n obor, s-o forţat cu valiza; avea una galbenă, de carton, o stâlceşti când vrei. L-o dus până la Liceul Lazăr şi acolo o stat. O aşteptat, dar când o văzut că nu porneşte, s-o dat lumea jos. Plin de lume, unde se taie Schitu Măgureanu cu Brătianu şi până la mal: plin! Când o scoborât, nu strigau, probabil se odihneau, dar o început numai ce. Sumane, cămăşi din acelea, aceleaşi treburi ca-n hârtia din buzunar: guvern legionar şi masonii!

Erau foarte porniţi, mai bine nu te bagi. S-o strecurat cum o

putut, bine că era cu valiza, se vedea că nu-i de pe-aici. Până la malul gârlei n-aveai unde s-arunci un ac! Noroc c-o venit un perete de teatru şi s-o rezemat de el. În faţa lui, o casă înaltă, frumoasă, pe care scria Un Cuib Românesc. Bun. Aici era cuibul lor. Dacă putea să treacă, scăpa, dă-i greu cu bagajul. Şi trebuia să te ţii şi de buzunare, că nu ştii de cine te freci. Ce s-o mai silit el, ce l-o mai împins, s-o trezit pe partea cealaltă, unde-i hotelul ăla, Dâmboviţa, sau cum îi spune. O trebuit să intre, că-l stâlceau.

După tejghea, la recepţie, vreo patru; nu ştiu ce treabă făceau, patru. Cum o intrat, s-o uitat la el şi la valiză. Tot trebuie să iau o cameră, ceva, până mâine, şi-a spus tânărul domn Hnat. O fi scump aici?

— Se achită înainte.

Asta-i culmea! Da' ce, arăt a hoţ, sau ce? Mă rog, fiecare cu creşterea lui… O întrebat întâi unde-i toaleta, că avea de scos din banii cei mari şi erau băgaţi dedesubt.

— Ai ceva la bancă? îl descususe Niculescu, în urmă cu câteva zile.

— Am, dar nu mult.

Nici nu putea să aibă cine ştie ce, lucra de vreo jumătate de an.

— La ce bancă?

Ei, na! Acuma voia să ştie şi unde-i ţine!

— La asta, cum o cheamă, la Marmorosch-Blanck.

— Dă faliment.

— Cine, Marmorosch-Blanck?!

— Dacă vrei să mă crezi. Dacă nu, lasă-i.

Erau ai lui la putere, poate ştia el ceva. Ei, cum e să vină unul înainte de Sărbători şi să-ţi spună scoate banii că dă faliment? Nu înnebuneşti? Şi nici nu-i poţi scoate când vrei, ai o dobândă, şi ori e închis ori, dacă-i o bănuială cu banca, coada-i până în stradă. Nu poţi decât aştepta cu bucile strânse până după întâi. Pe urmă, Sfântul Ion şi tot aşa… I-a scos în prima săptămână de la Bobotează şi i-a ţinut în casă. Dacă tot era vorba de Făgăraş, ce să-i mai treacă prin comisioanele lor, erau bani munciţi.

Dar până la Bobotează nu s-a putut, a trebuit să-i lase în bancă.

Îţi dai seama ce grijă şi ce boală de nervi!… E drept că te şi gândeşti nu dă, domnule, nimeni faliment tocmai de Sărbători, dar poţi să mai ştii? Toate cădeau, ba de la cutremure, ba de la preţuri, umbla prin oraş ca un orfan şi se uita în vitrine. Lume care se împingea, căra pachete, striga după şoferi şi câini, şi abia ce ieşise din beci. Aveau exerciţii de alarmă, o dată la trei zile; Hitler se făcea că intră în Bulgaria, nimeni nu credea că-i ceva serios, omul ia totul în râs. Şi obiceiul ăsta tâmpit să scumpeşti totul de Crăciun, nu te puteai atinge de nimic! Citea preţul şi se gândea uite ar fi bună asta pentru Vera, sau asta, sau mai bine chiar asta. N-avea de ce să-i ia, unde să le bage, în dulap? Dar, dacă ar fi fost aici cu el, poate da. Lasă, ţine tu banii, mai bine!

Jeni îşi făcuse impresia că-i cam zgârcit şi se răcise. Asta-i cam neplăcut, să ştii că te tratează cum te tratează. Nu că nu-şi permitea s-o scoată undeva, dar ai curaj de Niculescu? Ce, ea nu ştia? Şi de lanţul ăla pentru gât s-a făcut că n-aude, cu toate că-i repetase de câteva ori c-al ei s-a coclit. Acuma, dacă nu-ţi dai seama şi singură ce-i acela un biet refugiat şi mai ai pretenţii ca de la un ştiu cine, mai bine nu mai discutăm! Un pic de obraz!

Dar nici să stai singur de Sărbători, că-ţi vine să te arunci de pe ponton… Până la urmă, îl invitase o familie, Baciu.

De Ajun, a luat un buchet pentru ei şi o cutie cu bomboane Finesse pentru Jeni. Să te simţi domn. S-a dus să i le ducă, pentru că amorul lor agonic avea ultimele crampe şi e bine să le laşi să se astâmpere de la sine; o femeie îţi poate face mult rău. Ţineau de Niculescu, amândoi… Din când în când, Ilie se vedea cu el la doctorul Garaiss, în aceeaşi problemă.

— Du şi buchetul sus, pune-l în apă, îi spuse, când fata coborî ca să-i deschidă în hol.

Umbli cu garoafe în înghesuială, le faci de nu se poate! Jeni voia să-l ia la ceva cumpărături, avea sifoane de dus… Aşa. La întoarcere, Ilie zice dă-mi florile, pentru că avea de mers mai departe, cum spun, la familia Baciu. Aia s-a uitat la el, să-l îngroape; i le-a adus şi i le-a dat de cap. Nici tu La Mulţi Ani, nici nimic! Şi-i spusese de la bun început că erau pentru doamna Baciu, ce-o fi crezut ea, le pusese şi-n apă… Să fii sănătoasă!

Dar subinginerul Niculescu, altă stofă! Se întâlneau şi la doctor şi pe şantier, dar niciodată n-a întrebat nimic, ce, cum, aşa şi pe dincolo. Domn! Nici el n-a deschis vorba.

— Tu eşti sigur că nu eşti jidan? atât.

— Vai de mine şi de mine!

— Nu te-ai muta într-un loc mai liniştit?

— Da' de ce, aici ce are?

— Ştiu eu? Dacă vin să bombardeze, vin pentru port.

— Adică…

— Or să fie nişte lucruri urâte. M-a sunat cineva din Făgăraş, n-au oameni. Şi leafa-i alta.

Hnat se uita la el şi se căznea să priceapă. Da' tu de ce nu pleci?… Îi făcea vânt, sau era pur şi simplu un băiat de treabă. Cred că era de treabă.

— Făgăraş? Unde-i Făgăraşul ăsta?

Greu să te muţi, aşa, întruna. Dar nici să te bagi toată ziua în beci, nu poţi!… Chiar dacă nu ţinea mult; o jumătate de oră, o oră, şi puteai să ieşi. Nu mai vorbesc de bani; i-a scos şi-i ţinea între arcurile de la scaun. Ţi-e frică, s-a tot codit, i-a scris şi Verei. Niculescu era nervos, îl chemau pentru declaraţii c-a intrat nu ştiu cine-n în cazarmă, într-o noapte, şi-a furat nu şi ce arme. Îl bănuiau pe unul de-al lor, de la cuib, unul Roncea, dă-i luau şi pe alţii. Subinginerul nervos, pe bună dreptate, ţinea el puşti acasă ori ce?! Lăsase şi şantierul de izbelişte.

— Toţi dobitocii, toţi jidanii au intrat în guvernul ăsta de hoţi! Câţi români sunt acolo, i-ai numărat? Ia şi-i numără! Toată adunătura!

Acuma, se simţea şi Hnat cumva… El de unde venise? Nu? Nu se făcea să i-o spună de la obraz, dar nu cred c-a fost cu intenţie. La evrei se gândea, nu la românii de dincolo.

Până la urmă, a comandat lada. Cel mai supărat a fost găzdoiul, că-i dărâmase bucătăria şi l-a lăsat cu cărămida în braţe. Şi cine-i vinovat? Ne-a prins iarna. Asta-i viaţa! Aşa-s vremurile

În 25 a pus-o pe tren şi şi-a luat bilet de-a doua. Avea de schimbat la Bucureşti, unde ştia că nu-i linişte, dar ce treabă avea el! Sărea dintr-un tren în altul.

— Domnu' Suru, tot avutul meu, toată bruma ce-am putut s-o

adun… i se plângea rănitului, de parcă i-o rătăcise el.

— De unde eşti? gemu ăla.

Îi spuse şi intră în baie ca să clătească prosopul. Umpluse cearşaful de sânge şi pătură, pat. Era unul dintre cei de jos, luase un glonţ în picior; trăgea armata de vreo două ore. Bărbat tânăr, pe la treizeci şi ceva, nici nu se văita mult, dar din când în când îl lua slăbiciunea şi trebuia să-l scuturi, să-l tragi de urechi. Când pierzi sânge, asta e. Cu Motia, în cimitir, cum o fost?… Îl legase cu ce găsise, mai sus de rană, dar trebuia doctor, ce se pricepea el? Uzi prosoape, pui rece, dar mai mult ce să faci? Se auzeau nişte motoare.

— Ia vezi… gemu omul din aşternut. Nu vorbea aşa slab; când i l-au băgat în camera de la Dâmboviţa, era mai viu. Dar, cu timpul… Sângele.

Ilie Hnat se apropie prudent de fereastră şi dădu la o parte un colţ de pătură. Toate geamurile le-au spart, se temeau de lunetişti. Parcă de asta nu mai puteau lunetiştii, dacă erau! Asta-i tactică, să crăpi cu cărămida geamurile la hotel? Jos, legionarii tăceau cătrăniţi. Dinspre Uranus şi de pe Splai veneau trupe nemţeşti, nu ştiu dacă motorizate se cheamă, motociclete şi maşini întărite. Probabil că şi din spate, dinspre bulevard, dar nu puteai vedea. Îşi dădea seama după cum se întorceau ăia în toate părţile şi fereau bălţile de sânge de pe jos, să nu calce. Ceilalţi nu tăiau motoarele, opreau şi luau poziţie. Din spate, se masau alţii.

— O venit nemţii.

— Da? se învioră Suru. Apucase să-l întrebe şi el cum îl cheamă.

În aceeaşi clipă, izbucniră urale şi aplauze. Ieşiseră de pe unde se pitiseră, de după uşile teatrului şi băteau din palme. Nemţii tăceau, n-aveau ordin. Ura! Legiunea şi Germania!… Spuneau, adică, punctul lor de vedere. Ce voiau ei, platforma şi revendicările, ca să înţeleagă şi cine nu vorbea româneşte: Heil Hitler! Sieg Heil! Jos Rioşanu! Ministrul de la Interne… Jos masonii din guvern!

ăia, în maşinile lor, ascultau şi tăceau. Nici când auzeau de Hitler nu arătau că se bucură, parcă uitaseră şi nemţeşte. Sus, un stol de păsări. Nu se poate, e prea devreme să vină, poate-s ciori. Se poate şi ciori, dar se făcuse aşa de cald, ziceai că se sparge primăvara.

N-am încercat şi noi, mai târziu, acolo la Kern, să stăm de vorbă omeneşte? Atâta că era ger, nu era ca la Bucureşti. Am făcut un comitet de discuţii, o delegaţie, frumos, am scris mare pe zid ce pretenţii avem ca să nu ne ieie de hoţi. Tot aşa, pitiseră undeva cisternele şi tăceau. Şi nici nu ceream mare lucru, nici măcar nu era cine ştie ce răscoală, mai mult grevă; să nu mai fure din porţii, să deie cearşafuri, să nu ne mai ieie duminica: patru, cinci lucruri. Şi să ne scoată hainele de-acasă, măcar să le fi îndesat sub pufoaice, că muream de frig. Nici de femei nu ne-am atins cu sila, asta aşteptau ei ca să intre cu tancul: violul! Care-o vrut – treaba lui, treaba ei! Puteai să umbli prin lagăr cum aveai chef, ne-am îmbrăcat cu ce aveam pe noi când ne-o arestat şi iepele zgrepţănau vopseaua unde scrisesem pe zid ca să se deie pe buze. Nu le mai plăcea cu sfeclă, că se lua. Ce mare lucru le-am cerut şi noi?

— Vin trupe germane!

În cameră năvăliseră doi, camarazi de-ai lui Suru, ăia de l-au cărat până sus.

— Ăsta-i jidan! zice unul, dând cu ochii de Hnat.

— Nu-i, lasă-l în pace, dă cu mâna ăla din pat. Cum ies ăştia cu wermachtul mamii lor, ce-s acasă la ei?

— Au venit să ne scoată.

Uite, domnule! Plăteşti camera, dă buzna, nici pardon, nu nimic şi te jigneşte! S-a întors spre fereastră ca să nu aibă de-a face. Aplauzele de afară se înteţiseră, poate din cauză că nemţii tăceau. Se deschide iar uşa şi apar doi chelneri cu o frapieră.

— Doriţi ceva la cameră?

Ăştia umblau ca prin tren.

— Atenţiune! se aude dinspre Splai. Un ofiţer în picioare, pe maşină, cu pâlnia la gură. Fără achtung, dar vorbea stricat. Aveţi zece minute ca să eliberaţi piaţa!

O rămas ţepeni. Nu le venea să creadă. Au mai strigat Duce, Duce, dar şi neamţul o repetat ce spusese. S-o uitat şi la ceas. Cum, domnule, nemţii?!…

— Horia Sima, strigă cineva, ordonă încetarea luptei!

Murmur, dar unii încep să se urnească; înjuri, nu-i nimic de făcut.

— Futu-le…! mă rog, aşa şi pe dincolo, Suru. Nu pentru căcănarul lor de maior am ieşit noi în stradă?

Găsiseră acum câteva zile un neamţ mort şi zicea lumea că Rioşanu-i amestecat cu Internele, dar dovadă nu era, chiar dacă-i făcuse vânt Generalul.

— S-au dat cu Antonescu, curvele! Germania-i o curvă, nu-i nimic, o să le-arătăm noi curvie, ascultă ce-ţi spun! striga Suru din cârpe, dar acum era singur, ceilalţi ieşiseră că aveau treabă jos. Pentru ce sunt eu împuşcat de armata asta jidovită?! Pentru ce-au murit băieţii, nu pentru neamţul lor? Să nu se retragă nimeni, e revoluţie!

Du-te tu şi le spune, se gândi Hnat, eu nu mă bag.

— Trebuie să mergi la un spital, îl sfătui, în loc de asta.

— Ne-au trădat, nenorociţii! Ce spital, ca să pună gheara pe mine? Atâta aşteaptă, dă-mi telefonul.

— Îi mort de pe la nouă-jumate.

— Nemernici… Nu ne retragem. Am început, aici murim!

Ilie Hnat încuviinţă, ca să nu-l supere mai rău. Îndemnul legionarului nu i se păru foarte atractiv. Când ridică ochii, Suru îl privea neaşteptat de speriat. Vru să se mişte, dar nu se putea da jos, era lac de sânge.

— Te duci până acasă la mine? zice. Măcar să ştie.

Asta mai lipsea!

— Unde?

Şi-i dădu o adresă, undeva în Viitor.

— Ia de-aici, să ai de taxi.

— Şi dacă m-apucă cineva că-s jidan? Chiar mă tem.

— Te bagi în maşină. Ia-ţi şi valiza; dacă-i ceva, zici că te duci la un tren.

Mi s-o arătat, săracul de el, era amărât şi scobit şi-mi cerea mămăliguţă cu brânză. Eu n-aveam decât pâine şi nici pe-aceea nu i-am dat-o. Îi făceam semne să vină pe unde umblam. Şi, pe urmă, parcă era noapte şi-l aduceau cu brigada de la muncă. Treceau prin centru unde-s blocurile, pe la kino, prin faţă la stalovaia, şi eu îl ademeneam cu pâinea aceea să m-ajungă din urmă. Şi o ieşit din rând şi m-am bucurat, nu-mi era grija că-l împuşcă, şi venea cuminte unde-l

chemam. Atâta că vedeam că-l doare.

— Hai după Teotia Motia, hai…

Şi m-am dat după Kulturnîi Dom şi o venit şi el. După aceea, am trecut pe la Promptovarî, şi el la fel, pe unde-l îndrumam cu pâinica. Prin faţă la Ţepordei o început să bată câinele, dar nu s-o temut. L-am dus aşa până sub fereastra de la casă, unde stăteam cu păsările şi purcelul, să i-o arăt să ştie şi el unde-i… O fost un vis de la Maica Domnului.

Crezi că taxiurile creşteau pe trotuar? Cine-i prost să se vâre unde se trage? Şi, dacă se nimerea o maşină – omor pe dânsa! L-au lăsat fără nasturi, dar era, totuşi, în drum spre unde avea treabă. Pe jos, trebuia să fii prost! La Ministerul de Război: blocaj de soldaţi; scosese Antonescu armata.

— Ce facem? zice şoferul. Întoarcem?

— Doar nu vrei să ne proţăpim aici!

— Şi-o luăm prin Dudeşti? O să fie alt preţ.

— Dă-i drumul, n-am venit să mă uit cum mă-mpuşcă!

Au întors. Pe Calea Victoriei, lângă teatru, tancuri. Coloane nemţeşti cu mitraliere, dracu' ştie spre unde, către Şosea undeva. Şi-un praf şi un fum!… Şi-aşa-i blestemat oraşul ăsta să nu mai scape niciodată de gunoaie, câini şi ţânţari, dar acuma ca la pojar! Şi-o prăfăraie!… A trebuit să oprească taxiul ca să se mute pe bancheta din spate, se uita mort. Mai jos, înspre Dâmboviţa, trăgeau de-a binelea; iar au trebuit să dea un ocol. Să mori de inimă…

— Vine generalul Dragalina, îi spuse şoferul ca să-l calmeze. Şi generalul Coroamă, toţi!

Foarte bine, să vină cât mai mulţi, numai să fie linişte! În Dudeşti, ca după război! Prăvălii ovreieşti arse, vitrine sparte, se vedeau urmele jafului. Nici alea pe care scria Magazin românesc sau Proprietar creştin nu scăpaseră mai ieftin. Jaf! Copii cu muci, nu mai spun! Umblau prin scrum şi adunau ce se mai găsea, o zdreanţă, un lighean. Le cărau şi le stivuiau în mijlocul străzii. Unul în etate călca prin cărbuni; încă mai fumegau şi se uita de parcă-l iertase Dumnezeu, parcă nici nu fusese dugheana lui, nu mai avea nicio grijă. Fum, praf, funingine, oameni murdari, ziceai că eşti în Africa, c-o intrat Rommel.

— Vreţi şi la Străuleşti? Aud c-au atârnat jidanii la abator.

— Dă-i drumul, dă-i drumul de-aici!

Nu era nimic de privit. Stai în hotel şi nu ştii ce se-ntâmplă. O spaimă difuză, un gust sălciu, te simţeai ochit din tot locul. Ce era o maşină? Deschidea unul portiera şi putea să te tragă unde vrei! îşi ridică gulerul ca să-şi îngroape faţa aia suspectă. Îl luă şi tusea.

Alt blocaj. Nu se putea nici pe-aici. Armată. Anunţau prin megafoane că cine e prins jefuind, cine trage, nu ştiu ce…

— Vreţi să mergeţi pe jos? Nu-i departe, o stradă.

— Nu mai vreau nimic, hai la gară!

Domnu' Suru, am făcut ce-am putut. Ce nu pot, nu pot. Dumnezeu să te scape, eu atât am putut!

— Am auzit de vreo şase mii de morţi…

Doamne fereşte şi păzeşte! Ce caut eu aici? bâigui domnul Hnat. ăia de-ai lui Niculescu, din Galaţi, păreau de treabă, uite numai ce văd! Sunteţi nebuni, ce-am eu cu voi, vin din Basarabia, nu v-am adus eu porcăria asta pe cap! Lăsaţi-mă-n pace!

Crezi c-o mai găsit vreo ladă-n triaj, o găsit pe dracu' să-i ia!

— S-a expediat.

— Când s-o expediat, n-am fost ieri aici s-o iau cu mine?

— Au expediat-o azi-noapte.

— Cine o expediat-o?

— Tura de noapte, nu-i loc de magazinaj. Dacă avea adresa pe ea, i-au dat drumul.

— Atunci, pe mine de ce m-aţi ţinut peste noapte?

— Eu v-am ţinut?

Nici n-aveai cu cine vorbi. Să vezi acuma cum o aruncă şi-o sparge şi nu mai găseşte nimic! De aia voia să meargă cu ea, să vadă cum o încarcă, descarcă, să fie de faţă. Băga-s-ar dracu-n voi de idioţi! S-a urcat în personal, ce să facă?, era numai o grijă. Vagonul rece, omenet zgribulit, înghesuială, fiecare voia să-şi ia lumea-n cap, să nu se mai uite-napoi, să nu vadă. Se auzeau şi împuşcături, nu aproape, dar ieşeau dintr-o ţeavă. Începu să bureze şi geamul murdar se broboni negriu, de la fum. Vedea zidul gării şi nişte brazi ruginiţi, de la Crăciun, aruncaţi laolaltă. Cine să-i pună aici aproape de peron şi de unde-s?

Ăştia se ard, când îi scoţi, după Bobotează. De când stau în glod şi la ce? Erau uscaţi, cu crengi încâlcite, ţepoase; ridicai unul, se ţineau de el încă cinci. Uzi. Nu mai aveau nimic, se vedea prin ei, mai păstrau pe ici, colo, nişte urme de beteală, o flutura vântul. Cred că era singurul care se uita la ei. Jos, un strat de ace uscate, aproape negre. Ciuguleau nişte vrăbii.

A luat un ziar de la cineva şi dădeau acolo toţi morţii: şaptesprezece militari şi vreo trei sute de civili. Nici vorbă de şase mii, cum zicea ăla. Au tras şi-n aer… Dar cine a stat şi i-a numărat?

Ies în drum şi opresc calul Am văzut-o de cum o trecut podul tânără Ridic mânurile lângă botul lui şi-l fac să stea Zmeie Flutură bulendrele pe mine am barbă Ivan Susanin Ilie o aud în spate Ţipătul ei când îi înfricoşată de ceva Ilie Nu mă uit

Mă doare acolo Răcnesc şi înalţ mânurile sus de tot

Fug după rusoaică Brazdele întoarse şi pot să le număr o sărit din teleagă şi o luat-o pe arătură Alunecă Mă aude gâfâind când îl auzi cum gâfâie te sperii şi nu mai poţi Strigă lung Nici nu mai strigă după ajutor pamaghite strigă lung aaai ştie c-o să cadă îndată şi eu ştiu Brazde Tropotim înfundat Glodul se prinde de încălţări Nu mai duce o ia într-o parte Mă arunc peste ea şi n-o prind decât de scurteică o aud pârâind Dă din pâslari şi mă păleşte-n obraz Mă dă sângele o înjur şi mă las pe spate. Se ridică şi muge fuge Nu mă mai scol după ea sunt prea slăbit Zac în clisă şi gem Mă şterg cu zăpadă Aud gâfâială şi-n spate ştiu că-i mama Mă vede de sânge şi i se moaie picioarele Vine cu bota Mai mult să n-o văd în ochi Dă cu bota în mine cu bota Nu mai vreau s-o aud

Dă cu bota în mine Mă pun în genunchi şi mă salt de pe jos Merg împleticit şi dezblehuiat mă strigă nu mai ştiu de nimic Copaci Mă bag în pădure şi mi-i scârbă de crăci o rămas în urmă Vreau să dorm Mă pun pe-un trunchi retezat şi dorm de câte ori am dormit Stau se face seară şi vreau să uit tot Mi-i silă de tot ce-i al meu Mă deştept şi mă doare Tot acolo mă doare Tremură mânurile şi mă ţin de Mi-i frică mă uit înapoi les încet Vreau să intru în sat dar nu vreau să văd om

Mama o văd pe mama Aşteaptă-n cărare Moartă de frig Dragu meu ce să mă fac eu cu tine Dragu mamii puiu meu galubcik ce ne

facem noi Mă ia în braţe se pune jos şi mă şterge de sânge Are mânurile reci De ce plângi acuma de ce plângi Mamă N-am fost cuminte Tremură mâna Du-mă mamă înapoi Taci Du-mă înapoi în lagăr o să fac ceva rău Taci mergi cu mine când m-oi opri eu atunci ne oprim Ţii minte la Vitbarcik Am uitat şi cât am stat în biserică Am uitat Era mai bine aici e la fel şi nici nu dau caşă de orz Taci îţi spun ridică-te Cum să te-ntorci Cum or să se uite la tine la la un neputincios un nemernic Nici eu nu m-aş uita mai bine Poţi să mergi să fugim Buşesc în plâns cu cât eşti mai aspru lăcrimezi din nimic se cere plânsul afară Mamă cine-i mai bătrân dintre noi Mi-am irosit toată viaţa Nu-i nimic o să fie şi bine Mergeam cu trenul şi Mă uitam la sonde şi mă gândeam: uite petrol, uite grâu, chit că era abia încolţit, uite bauxită, uite apă, uite munte! Cum să nu vină neamţul şi să le petrol?

Unde are el petrol? La toţi le curg balele. Ce vine el cu mitraliera la mine în Bucureşti! N-are dreptate Suru?

— Nu se ştie, zicea domn inginer-şef Voicilă, de la Oficiul de Drumuri, şi clătina din cap. Mai este şi generalul Dragalina, încă nu-i gata…

Bag mâna-n foc că mânca şi el verde, altfel cum mă prezentam eu cu transfer de la Niculescu, din Galaţi? În interes de serviciu? Cred că era, dar tăcea; avea o slujbă şi el, nu era prost să iasă la trântă cu Generalul; îi căpăcise la Bucureşti. N-o avut nici curaj să mă momească la cuibul lor. Ce era clar era că de bolşevici n-avea drag, dar aici, în Făgăraş, mai răruţi. Puteai să vezi altceva: saşi, români, unguri, ovrei, de toate felurile. Era şi-un budist. Şi casele altfel, începeau să apară de pe la Braşov, din tren.

Domnul Hnat clipi neliniştit, de parcă nu era la el în casă. Aveai impresia că se uită după molii, poate chiar se uita, dar cred că-şi umbla prin creier, scormonea, scăpase ceva. Îşi reveni repede.

Aveam nevoie de casă. M-am dat jos în gară, m-am interesat, lada mă aştepta. Mă duc la Drumuri şi mă prezint. Nu, zice, şantier avem la Albeşti. Unde la Albeşti? Nu departe, câţiva kilometri.

— Şi eu unde stau?

— Deocamdată, cred că la canton, la Albeşti. O să-i dau telefon lui Frăţoiu.

Frăţoiu era şeful de la Albeşti. Nici măcar subinginer, ceva maistru, n-aveau oameni. Îţi dai seama că nu mi-o convenit… Dar dacă-i momentan, hai să vedem, n-oi muri.

— N-avem, domnule, loc. Şi-aşa stăm vai de capul nostru. Unde să vă cazăm? se răsteşte Frăţoiu la mine. Am ştiut din prima că-i nemernic, avea şi faţă de prost.

— Dom şef, m-o trimis domn inginer Voicilă. Daţi-i telefon.

— Voicilă poate să spună ce-i trece prin cap. Ştie el ce-i aici?

Înţelegi cum se referea la superior… Ca tot românul când simte că s-o întors macazu-n politică. Voicilă căzuse din căruţă la Bucureşti şi slugile, gata! Guriţa mă-tii, domn Frăţoiu!

— Domnu' Frăţoiu, eu vin aici de la Galaţi, n-am unde stă.

— Şi eu ce să vă fac, domnu' …?

— Hnat.

— Domnu' Hnat.

— Mă duc înapoi la domnu' Voicilă?

— Duceţi-vă înapoi la domnu' Voicilă.

— Bine!

Ce bine, că Voicilă ăla n-avea nicio autoritate, niciuna. Se temea pentru scaunul lui. Dă-i, umblă de la unul la altul, fă scandal şi până la urmă mi-o eliberat un birou la canton. Mirosea a cerneală şi-a gazolină şi trebuia să intru pe la Contabili. Mă, voi sunteţi nebuni?! Dac-o aduceam şi pe Vera? Sau pe oricine, nu? Vreau intrare separată; am zis că dărâm tot şi-mi fac uşă. Să-i vezi atunci cum s-o beşicat! ăla, Frăţoiu, parcă-l uitase cineva pe plită… Că, gata! Am zis că-i temporar, o săptămână, ajunge!

— Domnu' Frăţoiu, am necazuri, sunt refugiat.

— Şi eu v-am pus să vă refugiaţi? Nu vedeţi ce-i aici? N-avem destule şi noi?

Auzi ce-mi zice! Ce-mi trebuia mie să plec din Galaţi?… Îmi venea să-i scriu lui Niculescu şi să-l iau la-njurat. Uite în ce intri! Vera, dincolo, cu ruşii pe cap, poţi să te scrânteşti. Numai dobitoci.

— Domn şef, eu nu ies de-aici. Scoate-mă cu forţa. Mă duc la Antonescu!

Ştiam că nu mă poate da afară, statutul de refugiat e statut de

refugiat, nu era moment de ţigănie. Căzuseră Derna, Benghazi, Tobrukul, nemţii se pregăteau de Bulgaria, puteai să-i vezi şi pe şosea, veneau în coloane, plini de noroi, dracu' ştie pe unde-i hărtăniseră. Scrâşnea din măsele şi nu putea face nimic. Şi asta pentru o odaie nenorocită, dar rău, ştii, mârşav! Era tot supt la faţă şi nici pleoapele nu le ridica bine, de parcă-i părea rău să nu apuce şi altul ceva.

Seara se lua lumina, că se temeau de bombardamente. Tot-absolut, beznă, nici faruri la maşini! Vitrinele acoperite cu hârtie albastră din aceea de îmbrăcat cărţi la elevi; stăteam, chipurile, în Făgăraş şi nu apucam să-l văd cum arată.

— Mai bine cu neamţul decât cu rusul, zicea Laucman, un ovrei pe care l-am cunoscut.

Eu ştiu? Dacă eşti vecin de treizeci de ani cu Hans Tindicoti, crezi că toţi nemţii-s la fel? Am văzut şi ruşi oameni. Şi degeaba mă hârâiam cu Frăţoiu, era un birou prăpădit, ce să faci în el?

— Domnu' Voicilă – că până la urmă m-am dus iar pe capul lui, la cine să mă duc? –, s-o luat atâtea case de la ovrei, nu se găseşte şi pentr-un refugiat român ceva, acolo, cât de cât?

— S-au luat, dar a intrat domnul judecător Rusu, cred că ştii. Domnul inspector Mâţă, Teodorescu… De ce n-ai răbdare, stai chiar aşa de rău?

Sigur că rău. un sas în gazdă, unul Kraus, praful s-o fi ales şi de ăsta. Lucra şi el tot la Drumuri şi stătea peste gard de Laucman, vecini cum ar veni. Avea şi o motocicletă zdravănă de 350, un Zundapp cu ataş. Căra cu ea ce vrei, şi merele din livadă şi cartofii şi benzina care-o fura de pe şantier şi pe mine. Căra şi fân; Laucman avea vacă, una Marta. Pârâia de zăngăneau geamurile în tot Făgăraşul, ştiai când trece. Mă ducea şi mă aducea, dacă nu trebuia să bage-n ataş una, alta. Ce mă inerva era mutra lui Frăţoiu; m-o văzut dus şi gata, ziceai c-o câştigat nu ştiu ce.

Cu Kraus lucram la un acostament, se făcea tronsonul Rupea-Sighişoara. Pot să pun mâna pe orice, şi pe proiect şi pe miră, nu-mi cade coroana. Treaba la acostament nu-i pentru proşti, că-ţi cere să-i dai înclinaţia transversală egală cu cea din şosea, mai ales dacă eşti în curbă; dacă vii cu o maşină bună să nu simţi centrifuga. Or Frăţoiu,

ăla, meserie – ioc!, habar n-avea, l-am făcut de râs în public

Cum lăţime de-un metru? Da' unde te crezi mata, la munte? La munte-i de-un metru, aici, regiune colinară, cel puţin un metru-jumate! Dacă pui pomi, chiar doi!… Poţi să te uiţi şi-n cărţi. Un tâmpit! Avea de furat material, nu ştiu ce-avea.

Tunte din astea dai şi-n lagăr, dar acolo măcar ai de ce. Vorbesc, înainte de să mi se-ntâmple ce mi s-o întâmplat de la scândură. Baikalo-Amurskaia s-o făcut în Siberia, dacă nu ştii. Nu pot să-ţi spun ce-i acela frig! Blestemi frigul mai rău ca pe gardieni; simţi osul rece-n picior. Unde-ai lucrat? La Drumuri. La drumuri; eşti bun de calea ferată, treci şi fă-o iuţişor că vine trenul!

Ce noroc am avut! Dacă nu mă lua la pus şina, azi eram în pământ; la pădure nu rezişti mai mult de-un sezon. Cine crezi c-o lucrat la linia lor? Cu ce s-o făcut? Nu cu deţinuţi şi cu orchestră, ca pe Transfăgărăşan la noi? Sau nu; aici, cu armata…

Ce era să spun? Dădeai rasol, n-aveai cum, fără rasol nu se poate! Nu poţi munci la fel de iute cum mănânci, chiar dac-o scos şi orchestra să-ţi cânte marşuri. Tot condamnaţi şi ei; suflau în trâmbă până făceau ţurţuri la muştiuc. Dar, oricum, mult mai uşor, nu-i puneau la consolidat. Hai că traversele veneau gata impregnate cu plămânii altor nenorociţi din lagărul de la Taişet, de prin Kazahă, dar cine le punea aici la nivel? Să zicem că şi înclinaţia şi curbura erau de la alţii, pe desen. Dar cine-o face şi ziua şi noaptea la lumină de bec, că tovarăşul Stalin nu ştia decât fuga-fuga: haida-ha! haida-ha! La minus patruşcinci de grade! Ia ieşi afară la minus zece şi sparge nişte lemne…

Te scremeai, maladeţ, cu buşteanul în braţe până simţeai cald în izmene. Cădeai sub el. Ia taie-l, ia bagă-l, pământu-i ca fierul, ia taluzează-l, pune piatră, pune ciment, iute, că-ngheaţă! şi vezi după două lodbe dacă mai poţi să te mişti… Mai ridică o lopată din aia, concasată, şi spune-mi şi mie cum e. Eu, de bine, de rău, nu mă plâng dacă săp. Eşti doctor, eşti avocat; aici eşti căcat, îţi spune oricine. Te uiţi roată dacă nu te vede şi îndeşi gheaţă cu piciorul ca să stea cumva. S-o topi – s-o topi, trenul lor, dă-i în mă-sa, să vină alţi nenorociţi s-o ridice, până la primăvară nu se vede nimic. Să deraieze cât vrea! Dacă-ţi pui în cap s-o faci bună, apăi mori; mai bine o laşi! Să plângă

mă-sa!… Altfel cum să-i dai rază şi vizibilitate la cinci sute de metri, când tu cazi din picioare şi terciul lor n-are decât vreo două, trei calorii? Te-o luat ca să te ucidă cu munca, de ce crezi că te-o luat?

— Cu orice preţ, Pincu Ghermanovici! Să vrei să trăieşti cu orice preţ, chiar dacă-ţi moare fratele! Să te întuneci la chip şi la inimă, să nu mai simţi nimic, să fii ca bulonul ăsta de fier. Lasă-i să te strângă, tot lor le-ngheaţă mâna. Şi moale cu hărnicia; munca nu-i lup, nu fuge-n pădure! O găseşti şi mâine. Numai la tuntă să-ţi steie gândul şi la cum evadezi. Ia un biscuit de-aici.

I-am dat doi. Primisem pachet de la Bratsk, mi se pare. Îi mai dădeam una, alta; îl bătea vântul, tuşea. Mă ţine-aici, mă-nţeapă aici, unde nu-l înţepa!? Parnes mi-o mulţumit pe ovreieşte şi m-am prefăcut că înţeleg. Dacă mă credeau de-al lor, cu atât mai bine. Erau băgaţi peste tot: şi la bucătărie, şi la frizerie, şi la magazie, la staţionar, peste tot. Eşti cu ei, n-o duci rău. Parcă asta mă doare pe mine, că mă crede lumea ovrei! Ce să spun!…

— N-o mai duce nici el mult, ascultă-l cum vorbeşte la difuzor… zice Parnes. Se gândea şi rodea într-un colţ.

— Cine?

— Tătica Iosifescu.

— Da, se cam îneacă… Şaptezeci.

Pe dracu', mă gândeam, Stalin ăsta la cum e hrănit apucă şi-o sută de ani. Nu ştiam atunci c-o fost mai vânos ca Dolfi, o putut să bage-n pământ vreo douăzeci de milioane. Dar tot l-am avut…

— Ştii ce-aş mânca acum? mă întrebă Pincu, dar nu mai ştiu ce-o spus, cred că tot la ştiucă din aceea de-a lor, umplută, era cu mintea. Dădea cu unghia în scrijelitura pe care-o făcuse un amărât din Taişet pe traversă. Erau romburi, cum le faci într-un băţ, la munte, când tai în coajă. O crestat şi el ca să fie lemnul frumos, poate tot într-o pauză ca aici. Al dracu'…

Stam aşezaţi în lungul liniei, fiecare la frontul lui, până hăt după curbă. Trebuia cu spinarea îndoită ca să alunece vântul. Spulbera omătul şi-i vedeai ca toamna prin fum, când aprinzi la vie.

La vie nu te-apuci de bureană decât pe la unsprezece, că are frunza rouă şi numai apă te face. Copacii – cuşme de sticlă! Nici vulpea

nu mai scheuna. Aveai lingură, mâncai cu lingura.

Un biscuit trebuie să ştii să-l mănânci. Nu-l bagi în gură şi-l molfăi întreg până-l motoveşti cu scuipat. Decât dacă vrea să ţi-l fure vreun penal. De aceea se uita Parnes în toate părţile şi-i ronţăia dintele. Un biscuit are dinţi de jur-împrejur şi rozi întâi dinte cu dinte, să-l simţi cum crănţăne-n gură, şi-abia după aceea te-apuci de inima lui, dar tot aşa, câte-o fărâmă. Cine-l mănâncă dintr-odată e-un prost. Pincu ştia ce-i acela un biscuit, ştia şi ce înseamnă să primeşti doi deodată. Alţii n-o văzut unul în douăzeci şi cinci de ani, nici nu mai ştiau cum arată. Era bucuros.

— Mestecă bine, poate-a fi de sufletul cuiva care mi-o dat şi mie.

— La Odesa, în patruzeci.

— Ai dracului de români, cu Antonescu lor, cu tot!

— Da voi cum aţi dezonorat Armata Regală?

— Eu?

— Când rupeaţi epoletul de pe veston şi-i stucheaţi între ochi!

— Cine, eu? Erai în Odesa când o intrat românii?

— Eram altă dată.

— Atunci nu vorbi.

— Ştiu eu ce spun. Îmi frământam rahatu-ntr-o groapă şi mă rugam de înger să nu mor dintr-o felie de pâine, asta am făcut eu la Odesa.

— Am lăsat şi-un frate, tot în Odesa…

— Şi eu am auzit c-aţi pus explozibil la Marele Stat Major

— Am pus eu ceva?

— Care-o pus… S-o târât pe dedesubt, că-i plin de beciuri, şi-o pus bomba. Românii aceia nu aveau copii pe-acasă?

— Tu cu cine ţii? se răsteşte Parnes cu gura închisă, de frică să nu-i sară dintele de la biscuit. Scorbutul nu iartă, mai avea vreo trei în faţă, se clătinau; măsele – nimic.

— Uite ce-i, Pincule, nu vreau să mă cert pentru ce-o făcut alţi tâmpiţi la Odesa. Eşti ştirb şi ogârjit şi stau cu tine pe lemnul ăsta la Kern. Mănânc şi vreau să-mi tihnească.

Stai, că-ţi spun amu-ia!

Kraus mi-o dat o odaie în stânga casei, într-o cămară, şi nici

nu-mi lua mult. Cu toate că sărea banul şi se slăbea de la o zi la alta; ar fi putut să ceară. Un pat, un cuier şi o masă. Scaune o adus din grădină, din cele împletite. Mâncare făcea săsoaica; cam dulce, cu rântaş, ca la ei: cnedle, nocărle, da curat! Nici n-aveam ce-i mai cere, mă gândeam numai de-o sobă pentru la ajutam. Căram cu

Zundappul, dacă era ceva de cărat, mai săpam la grădină, ce era pe-acolo. Când veneam de pe şantier mă lăsa să conduc. Ştii cum erau astea nemţeşti… N-aveau moarte! Topeau benzina, ce-i drept, dar cine se uita? Nu costa ca azi şi Tindicoti mai umplea pe şantier. Tindicoti, pentru că la ei, la saşi, că-i iarnă, că-i vară, scoţi nevasta şi copiii afară şi-i pui la gimnastică. Un sfert de oră, da sfert! Striga la ei ca să stea drept şi să întindă coatele de la mânuri, că vorbea stricat: tindicoti, mă! Aveam şi eu un pic de accent, dar nu ca el.

Tindicoti, Tindicoti. Se trăgea lângă vreun butoi şi făcea plinul. Dacă putea, mai lua şi acasă. Atunci, trebuia să mă întorc cu altceva, că o punea în ataş. Şi o trecea peste gard, nu-i frumos să spun, o trecea peste gard la ovrei, la Laucman, vioristul şi ăsta avea cumpărători că nu se găsea. Ţara avea greutăţi.

Nu voiau, domnule, să-mi deie casă, se uitau la mine ca la un rahat în drum, Doamne fereşte! Până-ntr-o zi… Ridică privirile încet, de parcă i-ar fi fost frică să nu le sperie. Acolo erau. Deasupra capului, pe tavan. Ce-or fi găsit de stăteau în locul acela e greu de spus, că şi zugrăveala părea cumva umedă… Umedă, de la ce? Poate-i gras. Poate am igrasie şi nu ştiu. Vreo infiltraţie din pod. Şi dacă toată mătreaţa asta, cum îi spunea Nataliţa, nu-i decât tencuială mărunţită? Poate-o mestecă ele. Poate-o mănâncă şi-o excretă.

Măsură, reflex, ziarul cu palma, dar ce i se adună pe degete şi pe lat era altceva. Nu mirosea a humă, altă materie, era şi-n dulap. Toate hainele găurite, nu puteai să le stârpeşti cu nimic. Cu fierul de călcat ce mai reuşeai să omori din ouă, cu altceva nu ştiu. Înainte era Flit, domnule, dădeai un flit şi terminai. Lucru nemţesc.

Sigur că te necăjeşti când dai de rufe mâncate, dar cel mai supărător era – nu-i spusese nici Nataliţei – că se băgau şi-n pat. Pesemne că se dezvelea noaptea şi alea intrau. Se scula pe la cinci, când simţea că-l fâlfâie. Nu că-l gâdila; aşa cum spun!… Se trezea fâlfâit.

Descheia pijamaua şi zburau de pe el. Care erau mai leneşe, le strivea cu palma, ca pe ţânţari. Asta ce mai era? Ce găseau de mâncat sub bluză şi-n pantalon? Şi de ce pe piele? Te simţi şi istovit, parcă te golesc de puteri, îţi dă somn. Poate de la săpat, se gândea, n-o fi aer în boxă. Nemţi peste tot, ca muştele pe… era să spun. O văzut c-avem şi gata, la supt! Ei îţi spun când ai voie, când n-ai voie, când stingi lumina, ce dracu', domnule, ia mai slăbiţi-ne! Ba c-o luat Iugoslavia, ba că n-o luat-o, ba că se pun pe capul turcilor, cred că nu ştiau ce alarme peste alarme, lumea nici nu se mai grăbea, deşi se vedeau că zboară spre Mirăuţi, Bucureşti, încolo, tot cârduri-cârduri. Le auzeai noaptea; săraca Vera, ce trebuie să fi fost în sufletul ei! Cred că-i topea cu sirenele. Ce-aveţi, bre, toţi cu Basarabia aia, o bucată de loc, şi-aşa-i necăjită, vai de mama ei, mânca-v-ar păduchii! Dragul meu soţ, Ilie. Îţi trimit dorul nostru, al Alinucăi şi-al meu şi al mamei Minodora, precum şi două babe cu nucă. Noroc cu Puterea Sovietică, altfel n-aş fi ajuns să le fac. Vreau să vezi şi tu ce făină scoatem noi aici, la kolhoz…

Parcă eu eram prost… Pentru rusul de la poştă scria, nu mie. Altfel nu mă mai găseau cozonacii cât lumea, şi-aşa i-am primit uscaţi.

Mi-era şi mie dor de ea. Şi de cea mică şi de mama mi-era, că ştiam că se chinuie şi mai scoate un ban de la calea ferată; lărgeau ruşii linia ca să nu intre nimeni peste ei. De tata, nu ştiu cum să spun, n-am fost prea apropiaţi, dar îmi părea rău de el. Mama lucra la linie când se cerea. Şi, ba aici, ba acolo, mai deschizi un ziar şi auzi că începe iar hârâiala cu Prutul şi Basarabia. Războiul Sfânt! Adică pe ei îi doare de Basarabia şi eu n-am unde să-mi pun capul. Că tot după casă umblam.

Până-ntr-o zi, cum îţi spun, când mă cheamă la şcoală. cheamă şi mă urcă pe scenă. 10 Mai era, că înainte de asta o fost nişte coruri, o pus copiii la cântat. Uite, zice domn director Puşcă, uite un om amărât care s-o refugiat din Basarabia noastră, aici, între fraţi, şi nu-i dă nimeni casă. Oraş mic, se-aude, ştiau toţi după ce umblu. Acuma, când setea noastră de Glie o să sece tot Prutul sau nu ştiu cum o spus…

Păi, când e însetarea aşa mare, începi să speri, obligat. Nu zici că primesc hârtie că-mi dă casa lui Laucman?… Dar nu direct. Întâi m-o cărat pe la toate întrunirile lor de Neam şi Ţară ca să mă arate la lume şi să fiu exemplu la cuvântări.

— Reîntregirea! Nu ştiu mai ce! Unitate!!

Şi mă trezesc că-l dă pe Frăţoiu jos şi mă pune şef la Albeşti… Am crezut că n-aud bine. Asta, poate că le-o fost mai uşor decât casă. Bun şi-aşa! Oricum era un prostan, eu cel puţin aveam pregătire. Crezi că s-o supărat şi s-o dat cu fundul de pământ? Nici vorbă! Ştii cum se gudura? Ai de mine şi de mine! Mă băiete, îmi făcea o scârbă… Ei, stai tu, Frăţoi, şezi numai că-ţi arăt eu! Dar nu i-am arătat nimic, îmi trece repede; du-te, domnule, şi fă treabă, numai bine s-o faci. Şi să te găsesc la program!

Numaidecât, alte cuvântări, Frăţie, întregire, chestii, şi-mi dă casa lui Laucman, vecinul. Sami Laucman, vioristul, cel cu benzina. Care dădea lecţii de vioară, necăjitul, şi nevastă-sa de pian, şi-o plătit la toţi ca să-l lase într-însa, şi-n dreapta şi-n stânga, şi nu le-o folosit la nimic. Cred că erau destui care se gândeau că eu l-am scos şi i-am zis: Sami, nu-mi plac treburile astea.

— Mă Sami, n-am niciun amestec, să mă bată Dumnezeu, să-ţi spună şi Tindicoti că stau la el şi m-aude!

— Nu-i nimic, domnu' Hnat, aşa-s vremurile, parcă poţi să faci ceva? Mută-te sănătos; eu, dacă nu ai nimic ampotrivă, sunt două cămăruţe la demisol… Sau trebuie să plec?

— Poţi să stai unde vrei. N-o iau, domnule, fii serios, n-am nevoie.

— Nu, te rog eu frumos! Era speriat. Ia-o dumneata, că nu ştiu pe cine-mi mai bagă! mai bine o iei dumneata.

— Nici nu mă gândesc. Şi-i şi prea mare, ce fac cu ea?

— Dumnezeu o să te răsplătească! O să-ţi dăm şi noi ceva. Te rog din suflet.

Întorc capul şi-i văd nevasta-n verandă; grasă, gravidă cu Milu. Se ştergea cu batista pe gât. Era cu a lui Farcaş, cea mică, făcea pian cu ea. Probabil că se oprise din plâns, pentru că arăta udă nu ştiu cum. N-auzea ce vorbeam în grădină; l-o văzut pe Sami că se roagă de mine şi se uita încoace, la fel. Între timp, bărbată-su avea probleme de beşică, se ţinea greu. Ştii cum e, dă necazul şi te trec toate cele. Nici n-o mai intrat în casă, s-o dus în fundul grădinii, sub păr. Am venit şi eu şi-am început să ne urinăm. Trece ce trece şi-l aud foşnind şi pe

Tindicoti, ciolănosul, găsise şi el un loc. Nu-mi place să se uite cineva la mine când fac treaba asta şi l-am prins că trage cu ochiul.

— Sami, zic, tu crezi că-i mai bine cu mine, dar să ştii că nu-i.

— Te rog nu mă refuza. Am şi vaca.

— Te gândeşti, poate că, ăsta-i singur, n-are pe nimeni, pleacă dimineaţa şi vine seara. Numai că am şi eu familie, nu-s strâns de pe drumuri.

Tăcea. Eram în fundul grădinii şi nu se auzea decât şuroitul. Ziceai că plouă.

— Hai să bem un şnaps, face sasul, dar nu ne stătea gândul la asta.

— Mai bine rămân la Tindicoti, cum stau. Or să-mi deie ei altceva.

— Nu! Te rog eu frumos!

— Vezi c-o venit un elev…

Un copil cu vioara. Aştepta lângă scară să terminăm cu vezica. Avea lecţie.

Kraus, ăsta, parcă era un sac cu oase; şi la faţă, la fel, ca un om de tablă. Am cinstit amândoi până pe la vreo nouă, când o sunat alarma, şi el o ieşit să se ridice în mânuri pe bătătorul de la covoare. Nu-mi venea să mă mut dincolo, cu toate că grădină mare, curte, opt camere… Îl auzeam pe Laucman cum cântă la vioară şi Rica la pian. După aceea, s-o apucat să mulgă vaca.

Ştiam că nu iese bine. M-am mutat. Sami umbla după mine prin casă.

— Te superi dacă ţin ănchis bufetul? Am acolo vesela şi tacâmurile.

— Închide ce vrei. Goleşte-mi şi mie două camere; până vine nevastă-mea, nu-mi trebuie mai mult.

— Da’ de ce să golim? Te rog să te simţi ca-n familie! Aşa ceva!

Ce să spun! Nici el nu ştia ce zice. Vorbea cu tine şi se uita în toate părţile. Nu putea sta cu ochii într-un loc. Te uitai la el, mătăhălos, cu fundul lat şi cu turul pantalonilor lucios şi căzut, nici nu ţi-ar fi trecut prin cap că poate să cânte la vioară. Şi la degete era gros, dar ştia bine, şcoală la Cluj. Aducea pâine de-a lor, de la Comunitate, din aia

vălurită şi crănţănoasă. Foarte bună, mai ales cu bere! O scos pianul pe hol şi m-am mutat unde cânta Rica.

— Vine războiul.

— Nu cred. O mai deschis o cramă la Făgărăşana.

În prima săptămână o fost cum o fost. C la ei, mai deschideam un vin, că-mi aducea Frăţoiu, să nu se simtă omul nu ştiu cum. E greu să te lase cineva fără casă.

Întâi, că s-o pus praf… Şterge praful, Samuele, şterge-l tot, n-am nimica, nu-i mobila ta? Închide-ţi argintăria, dacă crezi că ţi-o fur! Pe urmă că, uite s-o zgâriat parchetul! Uite c-ai pus cana cu apă pe noptieră şi-o rămas rotund pe furnir! Da, n-ai putea mata să te descalţi când intri? Să nu laşi geamul, că intră moliile! Mă simţeam ca la muzeu, să n-am parte… Îţi vine să te duci dracului, dar cine-ţi mai dă altă casă? Poate voia cineva să vină la mine, dacă voia, cum să vină? Mă ştia a doua zi tot Făgăraşul, se auzea până-n Mirăuţi! Şi apăreau tot felul de plozi cu gândul la ţurcă să clămpănească pe capul meu. Unde să facă pianul? Stăteau ei jos, e drept, dar… Tot în hol i-aducea. Şi iei şi te-ntrebi, mă, cine-i de drept în casa asta? Ia hai să facem un pic de ordine. Dar nu poţi, îţi vine cald în obraz, am încercat, n-am putut. Şi, pentru că n-ai curaj, te înveninezi în tine, te roade, îţi vine să spargi ceva. Tot la Kraus mă duceam seara, nici nu mai întreba nimic, era clar. Aveam nişte stări, că…

— Mă, Sami, eu mă mut.

— Da' de ce? Te deranjează copiii!

— Nu, eu te deranjez.

— Nu-i adevărat. Te deranjează pianul. Îl vând.

— Doamne fereşte, cum să-l vinzi!

Acuma, mă credea şi ţăran.

— Aş vrea, totuşi, să mă mut altundeva…

— Nu! Te rog frumos! Ilie! Mi-e frică, am deschis azi-noapte pe Londra şi crezi că mi-a plăcut? Nu mi-a plăcut deloc.

— Nu te teme, rusu-i tare, nu-şi prinde Hitler urechile. Nu-i prost.

— Da' de ce să te muţi?…

Se temea de mine că plec. Dar nu s-o speriat ca lumea, decât

peste vreo lună şi ceva, când o venit Vera cu copilul. Când o ajuns şi mama, mamă!, era mort!

Şi-n timpul ăsta, neamţul cade pe greci. Toată lumea cu diplomaţia şi el o face pe nesimţitul şi pune mâna. Avea Sami radio, jos. Asculta pe întuneric şi ne zicea. Nu mai spun de unguri că intră în Iugoslavia să-şi apere, adică, minorităţile. Aveau minorităţi acolo. Fix ca Hitler cu ăia, am uitat, cu sudeţii lui. C-o bombardat sârbii la Budapesta, Arad şi nu mai ştiu unde… Când? Sârbii?! Da' ce, n-auzeam? Ăştia nu se pot aia de foame, ce-o bombardat ei? Aşa, mâine-i vezi pe unguri şi-aici, dacă-i lasă. E plin de unguri, ce-i greu? Au model.

Nu mai avem mult. Se vede deja România. Dar nu cred c-apuc, nu mai am nicio putere. Nelipăuţi, Laşchiuca, Todireşti… Tot numai gropane de boambe, pământ ars de neploaie, pârâuri secate şi vie mănată… Sunt şi eu ca Basarabia asta mâncată şi Bucovina de sus, ia la mine cum sunt, mă târâi şi nu mai cred că ajung. Îmi fierbe în burtă, mi s-o îngălbenit pielea, îs ruptă de şale la mers. Mă ţine-n călcâi şi mă-nghimpă, o şchioapă. Mă uit la mine cum mor. Mi s-o scurs ţâţele pe piept, mi s-o umflat în dreapta, la ficat, şi mă doarenăuntru. Mi-o înflorit vinele mai jos de genunchi şi, putregăită cum îs, am dat mugur. Să nu-ţi vină să plângi!… Nu ştie ce-i aceea etate, te pândeşte să greşeşti cu ceva şincolţeşte. Se teme că mor şi-şi trage viaţa din mine, vrea să trăiască. Şi eu îl simt cum se prinde şi ne temem unul de altul.

A, şi aia de la Bucureşti!… Vine una cu primarul să-i dau jumătate de casă că s-o refugiat din capitală. Da ce-are capitala, îi război, o luat-o rușii, Doamne ferește? Ce ţi-o trebuit să te refugiezi? Nu dau nimic, mie-mi vine familia de la Mirăuţi, nu pot să dau!

— Domnu' Hnat, se trage ăla mai spre ureche, s-a intervenit de la Asociaţia Româno-Germană, are pe cineva…

— Şi dacă are, ce? Nu mai aveţi case? Bag-o la Teodorescu, nu i-aţi dat casa lui Verpoller?! Nici nu mă gândesc, scoate-mă cu lucrurile în stradă! Sunt şi eu refugiat.

— Rus nenorocit… o aud pe nemţoaică, că n-o avut ce face şi până la urmă s-o dus.

Sami era undeva şi asculta de sub scară, l-am văzut alb. Ia uite, domnule, acuma cu protecţie şi de la nemţi! Asta mai lipsea! De ce nu

stă la Bucureşti? O luat Polonia, o luat Bulgaria, Grecia, o intrat peste sârbi, Turcia mâine-poimâine, aud că vrea să deie şi peste ruşi, da lăsaţi-o, domnule, mai moale, că nu-i nimeni prost!

Nu-ţi vine câteodată să ţii cu ruşii? Credea că-s vreun tolomac. I-o găsit în altă parte, nici n-am stat la discuţie. Când am scăpat de ea, Sami s-o îndoit de mijloc şi mi-o luat mâna ca să mi-o pupe. M-am tras, nu l-am lăsat; o pupat în gol. Rica scurgea nişte brânză de vaci într-un săcoştei de tifon nemţesc.

— Au semnat alt tratat, n-o să fie nimic. Ştiu sigur, mă ia Laucman ca să-mi facă şi el o bucurie

Dar cu hitlerii şi ruşii nu era clar. Unii că da, alţii că nu, c-o semnat nu ştiu ce, nu prea-i bine… Şi-odată vine ordin pentru ovrei să deie aparatele de radio şi gata cu ştirile de la Sami! seara cu lanternele, că altă lumină nu era, şi ne duceam în grădină să ne urinăm. În dos la şură; mare plăcere aveam! Când mă gândesc la politica de război, îmi vine mirosul de pişu. De pişu-vişin. Mirosea vişinul, mirosea a grajd, ne pişam lung, discutam de Tobruk şi Luftwaffe, era răcoare şi auzeai vaca cum rumegă. Trăgeai aer în piept!… În orice caz, curgeau nemţi mulţi prin Făgăraş, tot un rând. Şi morţi la faţă, îi aduceau de la dracu'. Bucuria lui Kraus, că-i trebuiau piese pentru motor. Venea şi lume din Regat, cu copii, şi căutau casă, părea mai sigur în Ardeal. Ceva era, c-o limitat şi benzina, nu mai lăsau nici maşinile; am băgat Zundappu-n şură ca să-l balege Marta. Noi aveam butoiul nostru, îl ţineam acuma la Tindicoti; l-am scos de la Sami, să nu ne toarne vreunul. Şi Frăţoiu, gata: la vară intrăm peste ruşi; Antonescu nu-şi vede capul de treabă, masează trupe la Drept e că propaganda cu Basarabia dogorea ca o plită încinsă. Nu era rău dacă puteam s-o luăm înapoi. Mă purtau pe la toate mitingurile unde se cânta muzică ardelenească şi mă suiau pe ceva. Am apucat să le spun că m-aş muta, dar degeaba, făceau pe niznaiul.

Cantonul Drumuri Albeşti

14 Mai, curent

Dragile mele.

Aflaţi despre mine că prin voia lui Dumnezeu sunt sănătos şi o duc binişor. Am o casă mare cu opt camere şi un pic de grădină chiar în

centru la Făgăraş unde vă aştept cu mult dor şi drag. Poate avem noroc şi ne-om vedea curând că lucrul furat nu aduce noroc, şi nici cu Basarabia noastră n-om sta noi departe în veci. Or să se întâmple lucruri nemaivăzute o să vedeţi! Şi foarte curând. Aici dă în foc, dar nu pot să spun mult. Scrie-mi ce e cu tine ai putut să faci norma la kolhoz? O crescut apa în fântână la mama? Ea cum se simte? Dar Alinuca? Stau aici şi mi se rupe inima de dorul vostru. Cu cât se vinde mălaiul la noi? Aici te duci la piaţă şi arunci cu zecile de mii. Şi nici aşa nu poţi să iei nimic ţăranul nu vinde dacă nu-i dai pe deasupra şi ceva gaz, ulei sau benzină. O văzut că sunt serios şi calificat şi m-o pus şef la districtul Albeşti şi mi-o mărit şi leafa. Umblu prin oraş cu o motocicletă nemţească Zundapp cea mai bună din toată lumea nici n-aţi văzut aşa ceva pe la voi dar, dacă ne ajută Dumnezeu or vedea mulţi.

Dragul nostru soţ, tată şi fiu.

Să ştii despre noi că suntem tare bucuroşi nu numai noi dar tot raionul Briceni, că plasă nu-i mai zice de anul trecut. O intrat Antonescu şi i-o fugărit pe ruşi de nu s-o adunat de pe jos. Când o zis Treceţi Prutul, n-o mai prins un picior. Tot Sovietul sătesc şi puturoşii de la kolhoz o pus în căruţă şi valea! Şi Izu lui Moroşan la fel îl ţii minte. Am primit soldaţi în casă şi i-am omenit. Era şi mama Minodora cu mine. Copila e sănătoasă şi zice tata. Ni-i aşa un dor de tine că acuma aş încărca şi aş pune pe tren dar trebuie să mai aşteptăm o ţârâcuţă. Fie ce-a fi, anul ăsta simt că ne vedem că-i un an norocos. Poate o da Dumnezeu şi or fi de-ajuns câţi militari o trimis ei din România, să nu mai fie nevoie să mobilizeze şi de la noi. Tu aşteaptă-ne şi să nu faci pe-acolo nu ştiu ce că venim. Să nu strici banii pe prostii.

A ta credincioasă soţie, Hnat Valeria, la 5 Iulie.

Le-am ieşit înainte cu flori, cu kvas, cu ce s-o putut. Eram aşa de bucuroşi, ca la nuntă! Ruşii n-o apucat decât un an, dar o mânat destui în Siberia, eram şi noi pe lista lor de kulaci. Numai eu ştiu cât am plătit să mă şteargă şi tot nu m-o şters. Şi cu bubele-n cap pe care le-aveam: Ilie arestat şi fugit peste Prut şi Vera scăpată din tren. Şi Niculae, Dumnezeu să-l ierte… Eu, Motia, ţineam amândouă casele; şi a nurorii şi-a mea.

— Dar cum de s-o îndurat?… mă întreabă românii, după ce i-am

omenit.

Se uita unul la mine, aşa, subţire, ca mama holerei. Du-te la Comenduire şi explică la toţi, caută martori, vină cu hârtii.

— Cum nu sunteţi în Siberia, cum de-aţi rămas acasă?

— Am avut un pic de noroc.

— Mă, voi sunteţi comunişti…

— Să mă bată Dumnezeu, dac-am fost!

— Sunteţi comunişti.

— Domnule, te văd ofiţer, te rog…

— Feciorul unde ţi-i?

— E dus nu ştiu unde. Crezi mata că-mi spune?

— Şi unde-o făcut armata?

— La români, la români!

— Da? Şi-acuma-i dezertor ori ce? Unde-i uniforma? Unde-s bocancii?

Şi m-o ţinut şi românii o noapte în casa Sovietului ca să răspund şi să scriu. Pe alţii i-o dus, ei ştiu unde.

Îţi ia România de pe scaun, nici nu te-ntreabă se poate sau nu, citeşte ca la frizer!

Domnul Mişu de la sifoane era într-o dispoziţie proastă. Nu că se zgârcea la un ziar, dar chiar de fiecare dată! Înainte, cel puţin, întreba. Măcar, am voie?, pot să-l iau? Nici aşa, te aşezi şi citeşti, că-l cumpără altul! Hai, o dată, de o sută de ori, dar nici tot timpul, domnule, că nu-s bibliotecă de stat!

Era pregătit să-i spună vreo două, nu chiar direct, dar aşa, să te simţi. Se suci spre bătrân şi avu senzaţia că nu vede bine. Ţinea ziarul pe umflătură. Ia uite la el!

— Ce etate ai, domnu' Hnat?

— Şapte şi şase.

— Păi cum, că eşti mai în vârstă ca mine cu zece ani!

— Am zis eu că nu?

— Şi ce faci? Îţi bagi hârtii în pantaloni, ce faci?

— Unde, hârtii?

— Ce-ai acolo?

— Aici? Dumneata nu mai ştii ce trebuie să se afle aici? Un

balaure.

— În halul ăsta?!

— Da, recunoscu domnul Hnat cu simplitate.

— Vrei să-mi spui că te-ai uitat la poza aia din ziar şi ţi-a venit sângele-n cap?

— Nu, aşa mi se-ntâmplă, acuma mai rar. Dar am nişte pastile şi-mi trece. Doare.

— Nu cred, făcu domnul Mişu, mefient. În pantofi nu bagi cocoloaşe de ziare?

— Ba da.

— Atunci, spune aşa…

— Ce dracu', domnu' Mişu!

— Nu cred, vreau să văd.

— Vrei să vezi?

— Da. Vreau să văd.

Domnul Hnat se miră, dar lăsă România şi-l urmă „la contoar". De fapt, era un closet strâmt, vai de capul lui, şi urmele de la tablou când l-o scos din perete. Bătrânii intrară, domnul Mişu se lipi cu spatele de uşă şi făcu semn pentru deschidere. Lui Hnat îi tremura mâna pe nasturi. Avea pantaloni fresco, din 62, cu nasturi. Simula destul de bine jena, dar în sufletul lui chiuia. Te caliceşti pentru un nenorocit de ziar, ia uite aici!…

Ce-i fu dat să vadă sifonarului în ziua aceea nici nu era de povestit, că te luau de nebun. La şaptezeci şi şase de ani!… Nu făcu nicio apreciere, lucru ce dovedea că nu numai oamenii artei practică asemenea eschivări. Ieşi de-acolo repede, de parcă l-ar fi înjurat de mamă. Intră cineva peste tine şi asta mai lipseşte!

— N-ai o aspirină? întrebă domnul Hnat, prietenos.

— Nu ştiu.

— Iau câte-o aspirină în fiecare zi. Ca să nu faci cheag.

— Şi cum reuşeşti să tapezi treizeci de aspirine pe lună? Trebuie să-ţi fie cam greu, opină Mişu, care simţea că plesneşte.

— Cum? Am acasă, cum adică?

Domnul Hnat era pe punctul de a-şi relua ziarul. Ochelarii făcură un plici de lumină şi alunecară în altă poziţie, în plan vertical. Clipea

des.

— Pot să-ţi dau un supradin.

— Ce-i aia? Bun, dă-mi câteva, admise Hnat.

Domnul Mişu clătină din cap, dar nu spuse ce-i stătea pe limbă.

— Vrei şi-un ceai?

— Mă rog, făcu celălalt concesiv, fie şi un ceai…

— Adică, ce?

— Ce?

— Dacă nu ceai, ce?

— Nu, ceai, foarte bine. Mă crezi cumva senil?

— Da.

— Dă-mi un singur argument.

O lăsă baltă. Cu o mişcare a limbii, bătrânul domn îşi repoziţionă proteza prin sugere şi se adânci în lectură. Celălalt înlemni lângă compresor, a doua oară. Îl văzu cu mâna băgată-n cămaşă, cum caută ceva de parcă nu ştia unde să se scarpine. Dar cu ochii în ziar. Şi scoase afară un fluturaş cenuşiu. Cum scoţi guma din gură sau biluţa din nas. Oricum, tot o treabă de mitocan. Dacă n-ar fi văzut insecta cu ochii lui, cum s-a căznit de câteva ori prin aer şi cum s-a lipit după aceea pe geam, l-ar fi încolţit îndoiala asupra propriei sale atingeri cu lumea; despre cea a lui Hnat avea deja o părere.

Ia uite la el, nesimţitul! îşi spuse în aceeaşi zi Nataliţa, peste vreo două ore. Aşezată pe pat, ţârâia gaura din pantalonul fresco. Molii nu se mai strânseseră pe tavan, decât deasupra, acolo unde stătea el în fotoliu şi vorbea singur, umflat la prohab. Le uşuise cu peria de păianjeni, dar se făceau la loc; unde se aşeza, parcă se puneau şi ele. Un nesimţit!… Domnul Hnat se uita cuminte la ea, ca şi cum nici nu bănuia ce-i crescuse. Din chiloţii largi, îi ieşeau picioarele ca două mâini costelive, gălbui. Ca să vadă dacă mă roşesc, se gândi Nataliţa, trăgând inconştient de marginea rochiei. Şi dacă eu îl aţâţ?… Doamne fereşte, dar ce i-am făcut? Pe cuvânt, dacă mai calc în casa asta! Şi sări de pe pat, fără să înţeleagă de ce. Un arc se destinse interogativ, sunetul avea ceva iritat. Bătrânul rămase pe gânduri, Dumnezeu ştie la ce se uita.

De fapt nu vedea nimic, decât, în întunericul minţii, groapa din beci… Fiorul de-acolo îl chema viclean şi aştepta cu privirea într-un

punct ca s-o vadă plecată. Ştia să îndure, de aceea era taciturn. Când nu prea vorbeşti cu el, de obicei omul pleacă.

O fi din pricina mea? se interogă sever Nataliţa, în timp ce se examina cu bărbia în piept, în raccourci, căutând în înfăţişarea ei ceva ce-l stârnise. Simţi că se înveseleşte timid, dar tot fără niciun motiv.

— Vezi că ţi-ai uitat pieptenele sub pantofi. Ai obiceiul prost că te încalţi cu el şi după aceea îl cauţi.

— L-am uitat? tresări el, voios. Asta-i Unirea în Brahman, la budişti. Am avut şi brahmani.

Vera sosi la Făgăraş într-o marţi, când nu-i bine să pleci la drum. Lasă c-a târât după ea şi fetiţa şi sarsanale tocmai din Mirăuţi, pe toate trenurile, cu mălai şi vin, de parcă de asta o întrebase el cum se dă făina! Cum a intrat în casă, s-a stricat şi pacea cu Rica Laucman. Nu chiar atunci, dar după o săptămână, adio! N-a suferit să-i sufle aia în borş, şi-a luat imediat faţa ei de carton-lucios şi s-a înfipt în madam.

— Te rog frumos, sunt în casa mea!

— Ei, nu mai spune, îi scapă ăleia.

Avea dreptate.

— Eu m-am refugiat aici?, adăugă.

— Eu nu-s refugiată de nicăieri! Sunt în România. La mine acasă.

Avea şi ea dreptate.

— Dar eu unde sunt? ţipă Rica.

Şi asta era drept… Dar interpretabil. Şi Hnat şi Sami: staţi măi femei, nu vă-ncăieraţi c-aude naibii cineva şi dăm de dracu'! mai mult Sami… Ce Dumnezeu, nu vă-mpăcaţi de la ce?

— Nu vreau pian la cap!

Până la urmă, au mai înghesuit din lucruri prin pod, prin beci, au mai ticsit o cameră, s-a făcut ceva loc. Puteai să mai respiri, nu te păzea cineva că ce faci, ce-ai rupt, ce-ai stricat, nu ştiu ce! Nici ieşirile de seară, cu lanterna în grădină, nu mai erau ce-au fost. Încercau să conserve acelaşi algoritm, dar tihna de altă dată se topise. „Da ea de ce i-a zis?" „Da a ta, cum…?" Dacă ai cap, te gândeşti imediat la un concordat şi nu doar la atât, ci să-l ţii şi proaspăt. Să le vezi, naibii, potolite, că dacă-şi scot ochii se duce totu-n fras. Belea! Intrau cu lanternele în tufa de liliac şi asta era totdeauna discuţia; lucrul celălalt,

pentru care ieşeau printre straturi, devenise secundar. Ce s-au mai liniştit, a fost atunci când a apărut şi Minodora, dar mult mai târziu. De hârât, s-au cam hârât.

Reuşise să facă din Vera o doamnă subţire, chiar imediat. Îl costase numai vreo patru sute de mii şi ceva. Plus un bidon de benzină, dar nu conta… Era un taioraş gris-souris – se purta atunci în draci – cu năsturei îmbrăcaţi, şi la mâneci, şi pe-o parte. Vreo douăzeci-treizeci de nasturi, foarte elegant! Cu guleraş de velură neagră, tot. Sus, puţin cloşat, lipit de talie – şi Vera avea talie, fără pântecuţ ca alea – răscroit, iar restul cădea până mai jos de genunchi şi trebuia să laşi ultimele două butoniere deschise. Adică, nu ştiai că se cască puţin… Ieşea un pic şi genunchiuţul, foarte bun când stătea jos şi punea un picior peste altul. Poţi să-ntrebi şi la garnizoană… Cine-i doamna, tot refugiată?

Pliuri lungi, ca-n Marie-Claire, de la şold până-n tiv, cloş, bogat, nu s-a zgârcit Riedler la material, băgase să fie bine. Ilie ochise dupiesul în prăvălie, din timp, i-l păstrau pe bustul din geam:

ţine-l că-l iau, vine Vera! Când ieşea cu ea pe Regina Maria, îi îmbolnăvea. Până la Cetate şi înapoi… Dacă-şi punea şi plasa, că-l avea până la umeri, răsucit în buclă, modern, adunat pe lângă tâmple, cum să spun, era mai aranjată ca multe din Făgăraş. Cel mai tare-i plăcea la cofetăria Embacher, cea mai bună din ţară. Când vrei să faci o impresie, te ocupi ca lumea; se punea la costum în faţa oglinzii şi, chiar dacă rămânea în ciorapi de frica parchetului Ricăi, sugea burta şi depărta cotul pentru a şi-o închipui la braţetă, cu un aer perfect natural. Şi un surâs neterminat, masculin, de bărbat stăpânit. O grijă de fineţe normală, dacă vrei, îţi iese…

Întâi o făcut praf vreo trei sute de avioane ruseşti care s-o găsit să deie din aripi spre aici. Zob! O intrat în ei ca-n brânză, vorbesc de tot frontul rusesc, nu se vedea nicio rezistenţă. Unde-i Armata aia Roşie? La Odesa, ce-o mai avut românii pierderi, o luat-o mai greu că băteau englejii de sus. Dar restul, ca la popice. Kiev, la rând! Ieşeau ucrainenii şi-i primeau cu flori. Blitzkrieg! Barbarossa. Nicio durere de cap! Sturmgeschutze… tunuri de asalt. Alarme însă dădeau; avioane surii care le duceau spre est, la Bucureşti, la Ploieşti, acolo se slobozeau, în ceara mă-sii, dar nu mai pot spune sigur dacă era în 41 sau mai târziu,

când am declarat noi război Statelor Unite, la 13 decembrie.

Aici, amintirile domnului Hnat devin reticente…

Pe capul lui Laucman mai căzuse ceva, trebuia să dea la rechiziţie aşternuturi de pat, izmene, haine, lucruri din astea. Care nu avea, cumpăra din oraş.

— Zi mersi, îi spunea Tindicoti, aici e linişte. Ai auzit de Iaşi? Bagrubăs! Scot ovreii din Moldova şi-i duc în Transnistria, la Bug, nu ştie nimeni. Dă-le izmenele, umple-i de izmene! Îţi dau şi eu o pereche.

Să nu-mi spună nimeni de Iaşi, că n-am ştiut nici eu! I-o băgat într-un tren, auzisem ceva, dar cine era sigur?, nici Laucman, l-am întrebat. Peste zece, unşpe ani, când m-am întors, atunci mi-o zis unul, la stuf. Aveau un model. Tot scrumbie sărată fără apă le-o dat, modă rusească. N-o scăpat, aşa se-aude, decât cui nu i-o fost silă să-şi beie urina.

— Da Lovinescu? Cine-i ăsta? Eugen?

— Habar n-am.

— Zice că dacă nu câştigaţi voi războiul, adică poporul german, or să ne conducă ovreii şi pantofarii…

— Da’ de unde ştii, s-o dat la radio?

Laucman închidea ochii şi ridica bărbia ca să nu-l mai întrebe nimeni. Te uitai la Kraus ca să vezi dacă se simte luat în râs, ori numai aşa.

— Poporul german? N-are cum să nu câştige, făcu sasul din mână, bombardează deja la Moscova.

— A mai încercat unul… mormăi Sami, şi ce brânză a făcut?

Vorbea cu măţă, brânză şi Bârlad… Măţa mea de la Bârlad mănâncă pâine cu brânză… Râdeam de ne spărgeam. Şi el, şi eu, şi Tindicoti, fiecare cu românească lui.

— Partea bună cu nemţii, interveni şi domnul Hnat, bătând lanterna de genunchi, căci i se umezise bateria, e că luăm Ardealul înapoi de la unguri.

— Asta-i bun, fu de acord Hans Kraus. Îl luăm.

— Da, da, făcu Sami sceptic. Cine apucă, nu mai dă drumul.

— Mai vedem, zise Hnat, de parcă lăsa să se înţeleagă că-i gata-pregătit să intre iar în uniforma aceea fără nasture la epolet. Se

gândi să se dea mai aproape, pe întuneric. Becul nu se mai aprindea. Se dădu mai încolo.

Din acest moment, cunoaşterea e iarăşi lacunară… E posibil să fi abordat şi problema celor două neveste pentru că, de bine de rău, se restabilise un statu-quo ante. Rica nu suporta uşile deschise, iar cealaltă avea nevoie de aer. În consecinţă, se auzea câte un trântit viguros la fiecare trecere a doamnei Laucman, care zguduia casa din temelii. Parcă n-ar fi fost a cuiva… Vera lăsa pur şi simplu găleata pe parchet, în hol, după ce-o aducea de la fântână, pentru urma frumos-circulară ce rezulta. În rest, conflictul luase aparenţa unui război de poziţii, ca şi cel cu ruşii, unde Hitler se încurcase pe la Smolensk.

Şi creşteau preţurile, ca la balamuc. În câteva luni, de trei-patru ori. Unde o să ajungem, Doamne!

— Hai să băgăm banii, să cumpărăm acuma ceva, că se duc! zicea Vera.

Alinuca începuse să meargă şi se juca în curte, pe iarbă, într-o balie cu răţuşte.

Cartofi, sfeclă, ţelină, varză şi castraveţi de murat; Frăţoiu venea cu alimente, mai mult legume. Simţise cu cine trebuia să vorbească şi i le punea Verei în braţe. Ilie Hnat, ca şef, se arăta ori indispus ori se făcea că nu ştie. Erau furate de pe undeva, toată lumea fura, război.

Dacă accepta ceva în schimb, era sub preţul pieţii; Doamne, o speculă de nu puteai să scoţi capul! Plăteau uneori în mere, câte-o coşarcă; apucaseră să cumpere de la Tindicoti. În anul acela nu le-au mai dus cu Zundappul; au închiriat o căruţă şi le-au băgat în beci. Pregătiseră rafturi de brad, le-au pus câte unul, cu mâna, aici mere, aici pere, mirosea ca acasă la Mirăuţi. a ne şi Ranette, altele nu ţin. Din cele verzi, răpănoase, nu! Prin noiembrie, se apucase nenorocitul să fure şi benzină.

— Lasă, dom şef, erai mata de faţă c-am pus ceva în butoi? se apăra Frăţoiu din umeri, şiret.

Când se nasc mai mult băieţi, e sigur că războiul poate să dureze mult şi bine. Ştie toată lumea, vorbeau şi-n Făgăraş. Nu l-o făcut şi Rica pe Milu? Când o moşit-o mama, la trei săptămâni după ce-o venit?

Alinuca luase în greutate şi i-au făcut o poză pe blană, la Foto Weinstein, mureai după ea. Ştirbă şi creaţă-n pulpiţe. Răţuştele erau gălbui cu alb şi cu ciocul roşu, din materialul acela tăblos care arde, din care fac ei păpuşi. Îl sparge copilul şi se poate tăia… Dar, atunci, nu le mai bălăcea în lighean, îneca un şoarece. Găsise unul în iarbă, mort, şi nu ştia ce-i, puiuţa tatii. Punea Vera otravă prin pod. Plutea umflat

— Ţi-am spus de ovrei? întrebă domnul Hnat, dând cu pliciul după o molie şi ratând. Îi tremura mâna şi ăla era pentru muşte. Mă cam scarpin, de la ce?

— Ai mâncat ceva vechi, explică prompt Nataliţa, evitând să-l privească.

— Ţi-am spus de ovrei?

— Mi-ai spus. ăia cu săpatul.

— Cine-a săpat? se alarmă domnul Hnat, bănuind că femeia umblase prin beci şi dăduse peste treaba aia.

— Nu v-au scos la săpat?

— De Făgăraş? Când ţi-am spus?

— Ce Făgăraş?

— Opt ovrei! Nataliţo, mă mănâncă aici… Mi-o adus opt ovrei ca să-i pun la treabă. Era doctorul Verpoller cu soţia şi cumnata, Miliţianu de la bancă, tot cu nevasta, cine mai? Doamna Leiba, domnul Grossu, de la Stilouri – Reparaţii – Schimbăm Arcuri de Ceas, nu mai ţin minte, care vă dau eu de lucru? Aici ne-o trimis!… Poate la Drumuri, la Albeşti. Nu, aici. La mine acasă?… La ce-i punem, Vero?

I-am pus la masă, arătau vai de capul lor! Am scos o faţă albă, am găsit la Laucman şi am început să aducem. Şi noi şi nevasta lui Sami. Nu era chiar grasă-grasă, aşa mi s-o părut mie la început, dar când te obişnuieşti nu mai pare. I-am zis, scoate tu argintăria, că se-nnegreşte degeaba. Ferească Dumnezeu, zice, de parcă cine ştie ce pe vârfuri şi era speriată ca dracu', mai speriată ca mine, că dacă auzea cineva, îţi dai seama, casa kaput! O mâncat, ştii cum!, de se-auzea cum le trosnea în urechi! Şi-atunci mi-o zis prima dată de lagăre. Ştia Grossu. O povestit nişte chestii, de-ţi cădea păru din cap, stai un pic… Nu ştiam, pe-atunci, că poţi să te înveţi şi cu asta.

Acuma, să vă fie de bine – nu pot să-ţi spun ce mi-o mulţumit, se

rupeau de şale, îmi era şi nu ştiu cum –, să fie primit, duceţi-vă prin grădină şi faceţi-vă că una, alta, să vadă lumea că lucraţi. O vrut unul să-mi deie un binoclu de teatru; lasă-mă, domnule, cu binoclul tău, teatru îmi trebuie mie?! Dacă scoateţi ceva din pământ, luaţi prin buzunări sau pe unde puteţi. Ştii cum e să nu mai ai nimic?

nimic?! Mă Laucman, du-te cu ei şi le-arată. Nu pot să-ţi spun şi de ăsta, plângea. Şi Vera, eu mă pot ţinea, dar Vera şi Rica!… Că n-ai cum, te uiţi la tine ce-ai ajuns, te vezi amărât şi te moi.

— Vai de capul lor… îi spun Verei după ce s-o dus, ca să spunem ceva, tăceam şi ne uitam cu lumina stinsă.

— Amărâţi, zice ea, dar cu lagărul nu-i chiar aşa. Au şi la ruşi. Or fi crezut că le mai dăm nu ştiu ce. Dacă era, auzeam şi noi.

— Doamna Lucica, eu nu mă mai duc la Hnat

— De ce, doamna Nataliţa?

— Doamnă, i-obraznic şi nici nu merită. A crescut dolarul, sar toate preţurile, aţi văzut ce-i în piaţă? şi eu tot la suma aia am rămas.

— O să vorbim cu el.

— N-aveţi ce vorbi, că n-are. E sărac lipit, aduce de la cantină. Măcar de-ar ţine curat, dar cară tot felul de vechituri. Plin de gângănii. Nu, gata, vă spun, nu mai pot! A trebuit să închiriez o cameră la un preot, că nu mă descurc. Unul din ăştia, abia terminaţi. Şi-i obraznic.

— E bătrân, săracul, doamna Nataliţa. O să întreb în Consiliu, poate mai punem ceva şi de la Fundaţie. Nu cred că-i obraznic, nici nu face umbră, prăpăditul, nu vedeţi?

— Ştiţi că uită şi cum îl cheamă?

— Ce să facem, toţi ajungem aici. Aveţi înţelegere.

— Că uită, mă rog, nu-i nici primul, nici ultimul. Dar se uită la mine şi-şi mută, nu ştiu dacă sunt clară, îşi mută, vă rog să mă scuzaţi, dar trebuie să spun. Cine rabdă asta?

— Poate te place, doamna Nataliţa…

— Doamna Lucica, vă rog frumos!

Domnule, o fost exact aşa cum se spune: iarna şi drumurile ruseşti l-o băgat în pământ pe Hitler. El îşi făcea autobane prin Germania lui, ca prostul. Dacă eram eu, întâi făceam drumuri la ruşi, ca lumea, şi după aceea intram ţapăn! Ajutor economic, fonduri

nerambursabile, de nu știu care, găseai un pretext, ceva, și le făceai din vreme ca să poți băga tancul! Cine te mai scoate din glodurile lor? Și un frig, mamă, Doamne, numai care n-o fost acolo nu știe! O intrat tare cu alea, T-34… Sigur că te încoțopenești undeva, că e Kursk, că-i Stalingrad, undeva tot dai bâca!

Se auzea Rica Laucman. Striga la gard: Iancușoru, nu l-ai văzut pe Hermănică? Pe urmă, din curtea cealaltă: ein, zwei, drei… tindicoti! Fiecare cu scrânteala lui. Sasul se apucase să facă bere în casă, din hamei, malț, el știa; îi pocneau sticlele prin beci, dar avea gust, era neagră. I-am făcut și eu niște kvas. Crâșmele tot pline, prăvăliile la fel, era scump ca la război, dar nici ca acum. Afirmați ia pielea! Puțin le păsa că nemții intraseră până la genunchi și nu-și mai puteau trage picioarele. Și românii la fel, cu italienii; se întorceau de la Cotul Donului, care pe jos, care cu ce apuca, numai să te vezi undeva unde nu bubuie. O avut noroc de engleji… Dacă nu erau englejii cu aviația, luam Stalingradul.

— Hai, măi Ilie, zicea Vera, să facem ceva cu banii, că se topesc în bancă și vin rușii peste noi.

— Ei, vin pe naiba! Da Paulus ce face? Fii serioasă, reorganizează frontul, neamțu-i neamț!

Or fi fost ei cumva, dar te omorau cu bombele. Și ăilalți, dar mai rău americanii; acuma, că le-am declarat și război, nu se mai uitau. Vedeai pe cer negru de avioane, nu-ți spun ce-o făcut prin Ploiești, București și nu mai știu unde!… Ardea, de făceai beșici pe piele și-n Făgăraș! Nu era bine dacă trimiteam și noi aviația peste ei, la Washington, că aveam piloți buni? Da cum?!

— Ce zici de ruși? întreba domnul Hnat destul de opărit, iar Sami Laucman lăsa numaidecât ce lucra, vioară, tot.

— Nu există! făcea Hans Kraus, căutându-și o mină liniștită. Câștigă Stalingradul, îl aduc și pe Rommel.

— Câștigă un căcat.

— Dacă-ți spun eu!

Japonezii pe partea cealaltă, dar dă-i naibii, nu de ăștia le era lor, veneau rușii peste Crimeea, Rostov, Marea de Azov. Dincolo, Italia ridică labele. Asta ca asta, dar Smolensk.

Kremenciug, Krivoi Rog, Dniepropetrovsk, toate locurile unde aveau să-l poarte prin puşcării; învăţase Uniunea Sovietică încă din Făgăraş. Ridicase rusul şi mânase hoarde întregi de ochioşi, călcau în picioare, le dădeai juma de vodcă n-aveau mamă, n-aveau tată, nu cunoşteau pe nimeni. Uite în ce ne-o băgat neamţul! Sami avea o bucurie, se prefăcea el că n-are, dar vedeam eu, nu-s prost.

Şi mai vine şi mama pe capul nostru!

Dar nu venise să stea, venise să-i scoată. Se temea tot timpul de câte ceva; păţise şi cu românii când o intrat. Cum o apărut, de-a doua zi: acasă şi-acasă! N-avea linişte, presimţiri, nu ştiu ce-avea, că nu se gândea decât cum să ieie trenu-ndărăt. Nici nu ieşea din curte. Unde să se ducă Ilie? Avea serviciu, era şef. De-abia făcuse rost de casă cu opt camere, unde să plece iar? Asta-i mai trebuia: una care să-l bată la cap: hai la Mirăuţi! Atâta că mai potolise nervii din casă, cu Rica. Asta, de când auzise de ruşi, parcă era mai normală. Tanti Minodoro, şi aia, şi aia… îi plăcea s-o audă că vrea acasă la ea şi, dacă punea mâna, făcea treabă, se lămurise. O moşise şi când l-o născut pe Milu, am crezut că-l pierdem; dureri o zi-jumate şi când o ieşit nu ţipa. Vânăt şi moale, nu zicea pâs, degeaba-l băteai cu palma pe spate ca să-i intre aer în piept, vedeai că se duce. Până nu l-o ptehişcat o dată Rica, tare, de bucă. Moartă cum era, o întins mâna şi l-o apucat cu degetele, strâns; până atunci n-o răcnit. Nu zici c-o trebuit să se prefacă moaşa că-l cumpără peste geam, altfel murea copilul cu zile, ştii ce slab era?… Aşa s-o ales Milu cu două mame; cred că-i undeva prin Israel, nu ştiu unde.

Minodora era spornică şi povestea cât de bine-i în plasa Briceni, că se făcuse iar plasă, la loc. Dar mai mult stătea prin curte, cu fata în braţe sau cu Milu, şi se uita la Olt. Putea să stea, dusă, cât o lăsai. Nu auzea nimic, stătea pe bancă şi i se urcau puii pe picioare. Râdea Dumnezeu de toţi.

Pe urmă, odată se punea în patru labe şi făcea ca poponeţul, de se-necau copiii de râs. Poponeţ, un guzgan… Făcea foarte bine, nu puteai sta serios. Ştia să se joace.

Avea o rochiţă de finet cu flori mici, maronii şi cu nasturi în faţă, deasupra cordonului. Mânecile, până la coate şi strânse cu aţă. Nu-i stătea rău, dar se îmbrăca bătrâneşte, nu ştiu ce era în capul ei. Altfel,

aproape tânără, avea pielea întinsă şi la gât şi la mânuri. Şi zâmbea molcom, dulce, aşa, cald, ştii cum zâmbea!… Ca-n poza aceea făcută cu rozoviu, din timpul fetiei ei, de deasupra patului

Dacă te vedea prin curte, nu te bontănea la cap cum fac toate: ai pus butoiul sub streaşină, ai dat la găini, ai dus druşleacu-n cămară? Se uita numai cum treci, să mor dacă mint, aşa blândă şi cu ochii buni, că-ţi venea să te duci lângă ea şi să stai. Şi, dacă veneai mai aproape, nu chiar lipit, aşa, la trei, patru metri, auzeai cum îi bate din piept. Aşa ceva n-am ştiut că se poate.

— Ce se-aude, mamă?

— Cred că-mi bate inima, Ilie.

Simţea ea ceva, n-avea cum…

Uite-o pe mama Doamne aceea-i mama Stă în faţă la stalovaia cu o bucată de pâine în ziar şi ne târşim picioarele pe gheaţa din Kern de la terasament suntem rupţi S-o înnoptat Are broboadă Ţine pâinica în mână şi parcă-mi face semn o văd toţi dar n-au cum şti că mi-i mamă Mă tem să nu simtă cineva ce-am văzut Mă încrunt Mă aspresc Mă întunec Cum o ajuns şi aici cum o ajuns unde stă Mâine o văd iar stă în faţă la Promptovarî tot cu pâinea şi se uită la mine o văd că i-i milă şi se ţine să nu se cunoască o văd şi poimâine în faţă la Promptovarî. Se depărtează cu pâinea o văd şi răspoimâine abia o văd şi-o căsuţă în faţă la o căsuţă I-a ei Casa ei M-o făcut să înţeleg unde stă Asta-i casa ei M-o găsit Am înţeles unde are ea casa îmi vin pachete

— Vine război mare, eu v-am spus…

— De unde ştii?

— Am văzut lăcuste, cum le ducea vântul. Când pleacă lăcusta, ies ruşii la război.

— Ei, lasă-mă!

— Vrei să ştii că le scrie şi pe aripi cât ţine frontul? Scrie-n ruseşte.

— Cât ţine?

— Prinde una şi uită-te.

Ce să-i spui? Câtă şcoală o făcut şi ea…

— Doamna Minodora, n-aţi vrea să vă trec casa pe nume?

— Pe numele meu?

— Sau pe-al lui Ilie.

— Păi, vorbiţi cu el, domnu' Kraus. De ce să ne-o treceţi?

— Ce să treci, Tindicoti? Ce, n-are casa lui? se burzului Rica.

— Nu ştiu, mă gândesc, nu ştiu ce vine…

— Şi cum să stau în două case? făcu domnul Hnat. Decât dacă-l las pe Laucman.

— Da' de ce să mă laşi? Nu stăm foarte bine?

— Asta-mi trebuie acuma, două case! De ce nu cauţi pe cineva?

— Mi-e frică, domnu' Hnat

De la o vreme, umbla cam posomorât, i se stricase şi berea. Nu se mai forţa în mânuri pe bătător, decât duminica. M-o podidit casele, ca să vezi!…

Când o debarcat în Franţa, n-o zis nimic. Nici când o vrut să-i ieie gâtul lui Hitler, generalii lui, cu dinamita. Dar când o ajuns şi la Sevastopol, Motia – gata. Dacă nu plecaţi, plec singură cu copil cu tot şi mă duc!

— Unde să mă mai refugiez iar?!

— Nu ne refugiem nicăieri, România-i peste tot! zice Vera. Mergem, punem lucrurile în lăzi şi le aducem aici. Avem câte case vrem.

— Aşa, da.

— Du-te şi scoate banii.

A scos o geantă de bani, ca să ia o ţoşcă de ouă. Vera s-a uitat la ele şi a dat în plâns. A trântit cu plasa-n podele. I-a îngălbenit pantofii. Ilie Hnat a tăcut şi i-a şters, ce să facă?

Nici Rica n-a obiectat că-i mocirlise parchetul, s-a aşezat la pian, el la vioară şi le-au cântat de plecare Balada şi ce-au putut ei frumos. Aproape o oră. Parcă-i prohodeau.

— Mă uitam din tren, doamnă Natalița, şi-mi venea să mor. Garnituri pline de refugiaţi. Ne încrucişam, fugeau din Basarabia şi Bucovina de mâncau pământul, claie peste grămadă, cu boarfe, copii, le-o spus şi Antonescu că nu-i de stat. Numai noi mergeam în gura lupului. Cine ştie dacă mai aveam timp, am plecat şi târziu. Ieşeau prin gări, în Moldova, ţărani cu vacile pe peron. Mulgeau şi dădeau lapte la amărâţii din vagon. Da cât poţi să dai?

Domnul Hnat se învoise trei zile, luni trebuia să fie înapoi. A umplut o ladă la Mirăuţi şi a pus-o pe tren. Restul trebuiau să încarce ele şi să vină fuga. N-aveau cum şti că-n timpul ăsta, la Făgăraş, casa lui Laucman n-a stat goală decât o jumătate de zi. S-au trezit cu Frăţoiu peste ei, avea repartiţie.

Vera şi Motia au rămas acolo, pe loc. Le prinseseră ruşii cu bagajul făcut şi au fost bucuroşi că-i scutiseră de încărcat. Au luat tot, nici nu s-au uitat ce-i în lăzi.

Lui Laucman, cel puţin, i-au golit argintăria, sfeşnicele, i-au spart dulapul, şi, dacă nu era Hnat acasă, o spărgeau şi pe Rica. Ţipa săraca, de ziceai că bagă cuţitul. A scăpat-o el, le-a dat Zundappul.

— Ceas? Velosiped?

Biciclete şi ceasuri; morţi erau după ceasuri! Le-o făcut, acuma, numai să tacă. S-o dus şi Zundappul, fie de sufletul lui Tindicoti pe unde s-o fi prăpădit el, prin Vorkuta, că s-o găsit şi butoiul cu benzină. Toţi saşii, imediat, mare, mic, nu conta, i-o ridicat ein-zwei, că le trebuiau nemţi la cărbune. Aveau mult de muncit, construiau cea mai luminoasă invenţie… Să-l călărească şi pe lumea cealaltă, motorul, poate n-o bârâi ca aici.

Să-i vezi cum se ţineau unii de alţii, cu rufele-n Casa nu s-o dat la vreun om, s-o luat pentru Comandament. Şi nu i-o arestat ruşii, o trebuit s-o facă românii, aşa era. Ăştia, refugiaţi din Basarabia, la fel. Te lua după acte şi te trimitea îndărăt peste Prut, la locul tău; acolo să stai! Păi cum, cine rămâne să muncească-n Uniune? Erau proşti? Doamne, ce-o fi cu Vera!…

Tremura inima în el. Şi vine Hnat cu lada şi dă în curte de lucruri străine. Se uită la Rica, şiavea şi aia o mutră lungă c-a priceput la moment, dar nu ştia încă cine-i mutat. Nu ştia că-i Frăţoiu. S-a dumirit, abia când a intrat în tindă şi a dat de copii şi nevastă. Ei acasă, el nu, era dus la şantier. Mă, ce treabă-i şi asta!

— Ce-i asta domnu' inginer, i-aţi dat lui Frăţoiu?

— Primăria, nu noi, zice Voicilă. Cred că-i ceva temporar.

— Ce temporar, c-o tras paravane de ştambă peste tot, arată ca dracu', n-ai unde să pui un ac!

— Şi-a cedat locuinţa la refugiaţi.

— El? Când?

— Sunt mulţi refugiaţi, de la bombardamente, vin de peste tot. N-au casă, domnu' Hnat.

— O dat-o ca să ieie ceva şi cu curte? Te-ai uitat mata la ce-o dat? Eu nu-s refugiat?

— Să nu mai spui asta mult, înţelegi? Acuma nu-i bine…

— Da-mi vine soţia de-acolo, cu lucrurile! Ce fac?

— Înţelegi?…

Coloane de ruşi care umblau cu ochii prin toate părţile, poate-i ceva de luat. Şi tot cu flori. Se găseau şi care le ieşeau înainte cu flori; ori îi puneau ei, ori poate că erau de la noi.

— Taci că-i bun, ăştia ne dau Ardealul înapoi de la unguri.

— Păi, nu ziceai de nemţi?

— Ăştia ni-l dau!…

Comandamentul, cum spun, acasă la Tindicoti, peste gard. Încă-i bine, ziceam; la Cetate era crescătorie de porci. Câte-un ofiţer, aşa, mai băgau şi la Laucman, când treceau spre Berlin, acuma invers, ca beţivanul de Poleakov. Nu şedea blând, decât dacă-i turnai pe gât, şi nu numai lui; trebuia să te prinzi la băut cu ei şi-ţi dădeau pace. Îi îmbăta Frăţoiu. Altfel, ştii cum era… Ajungi să te pupi pe gură, să-l ţii de cap la lighean şi Laucman să cânte. Cântau de frică, de ce cântau!

— Să trăiţi! Un ceai, ceva, o vodcă?

— Ceaiul nu-i vodcă, nu poţi să bei mult.

Praştie, şi-i punea Ricăi mâna la pian de faţă cu Laucman. Ce să zică Sami, săracul, te uiţi şi te faci că nu vezi… O dată, de două ori, de douăzeci, se înfige femeia în el să se simtă, mă Sami, uite ce-mi face, mi-o pus mâna la dos! Şi ce, te-o mâncat? Râzi şi tu oleacă, poate c-adoarme… Ce s-adoarmă, c-o trăgea şi de mână, voia în cameră la mine, nici n-aveam patul făcut. Încerca ea să se fasolească, s-o deie pe glumă, dar ieşea ceva, mai bine nu te uitai. Mă, Sami, eşti chior, tu ce faci acolo?! Ce să facă, era palid la faţă şi tot dădea să închine, zicea că-l abate cu băutura şi uită. Rusul, nu; de închinat, închina, dar era chitit pe ce avea de făcut. Mă, şi-i trage Rica o bleandă – am spus că era cam cărnoasă – i-o proptit o carabă de l-o pus în cur pe scaun! Şi cu borşul din nas! Nu zici că ne-am trântit pe burtă acolo unde eram, c-o scos

makarovul la noi? Că cine-o dat în ofiţerul sovietic!? Da cine mai ştie? Rica era deja dusă, s-o ascuns pe la vacă. Dă-i, ţine-l, dă-i de băut, şterge-l la gură, foarte greu o aţipit, în ceapa mamii lui… Răcnea şi se făcea cu pistolul.

Şi se scoală dimineaţa Poleakov, prostanul naibii, boit pe la bot, dormise şi îmbrăcat, nu mai ştia nimic. Şi uită port-hartul… De unde să-l scoţi acuma, că s-o dus, na, cine ştie pe unde, l-o luat cu maşina! îl găsise tot Rica, plin cu hărţi şi hârtii, sub un scaun. Casa parcă era de ţigani; paravane, pahare pe jos. Şi la baie, dacă te duceai, trebuia să tropăi la uşă, găseai totdeauna închis. Tot timpul era câte unul! Iese Hnat cu port-hartul în drum şi se uită, întreabă, treceau alţii.

— Şto ăla? vine un calmuc sau ce era. Avea decoraţii.

Încearcă el să-i explice, palkovnik Poleakov, naş dom aşa şi aşa, a dormit peste noapte şi-l dă din mână. Te gândeşti că-i trebuie omului, nu-i de joacă, îl iau alţii din scurt şi pe el. Apucă mongolul geanta şi dus e şi ăsta. Nici mulţumesc, nici pupă-mă-n cur! Şi cine se trezeşte după aceea cu Poleakov înapoi? S-o întors după aia.

— Dokumenti!

— Ce dokumenti?

— Mai dokumenti!

Şi scoate iar arma. Atâta ştia! N-am, domnule, nimic, nici nu ştiu ce vrei, mă trecuseră toate.

— Poate-i port-hartul ăla care l-o uitat, mă ajută Frăţoiu. Se nimerise şi el ca buba-n nas.

— Port-hart!

Guriţa mă-tii, domn Frăţoiu!…

Apucă-te şi explică-i, unul cu ochi de chinez, aşa şi pe dincolo… Ce chinez, toţi aveau ochi subţiri! Rusul, nebun, nu voia să ştie nimic: port-hart!

Stai, bre, că-l găsim, mai mergem şi întrebăm… În ăla parcă intrase dracul.

— Te împuşc! Ieşi în curte, te împuşc!

Domnule, stai puţin, am copii. Nimic, ieşi în curte!

— Faşâstskâie şpionî!

— Da’ pe mine de ce să nu mă ampuşti? se bagă ca bleaga şi

Rica, era sub scaun, acolo, eu l-am găsit!

Nu ştiu pe ce conta, că-i cântase ieri la pian sau ce? Sami dăduse-n bâlbâială, o trăgea de cot.

— Aşa să-ţi ampuşte şi copiii tăi, cine ţi-o trece pe-acasă! îl blestemă aia, că altceva nu-i venise la gură. Unde ştia c-o place rusul şi avea curaj, poate că.

— Cia ăla jănşcina, ciort svaei materi?!

Credea că-i nevastă-mea. Uitase tot, înţelegi? De parcă-i luase mintea cu mâna. Delete! Îţi spun, ruşii…!

— Nu-i a mea, zic, mă temeam că mai dau şi ăia de dracu', cântă la pian.

Nu ştia ce să facă, o tras de închizătorul de la teteu şi m-o îmbrâncit în ogradă. Vaca era legată de gard. Când ies în verandă, văd urme de noroi pe jos. Uite, mă gândesc, nu s-o şters pe picioare, iar se supără Rica. Ca să vezi la ce-mi stătea mie grija, atunci! Eram, ştii cum?!…

— Iartă-mă, prietene, n-am ştiut, am şi eu un copil…

— Şi pe mine mă-mpuşcă!

Dârdâia, era speriat rău, tot o apă. Am zis, kaput, atâta mi-o fost. Am apucat numai să mă gândesc la Vera şi la fată, când văd că ies alţii de la Comandament.

Peste o săptămână, Soroca mă cheamă! Eram judecat.

Iliuşka, milâi moi, unde eşti? Am ieşit în uliţă, despletită cum mă sculasem, n-am avut timp nici să-mi leg broboada. O ieşit noaptea, din proaspăt, şi n-o mai intrat. Întreb prin sat, nu l-o văzut nimeni, că era dus de pe la cinci, pe întuneric. Ilie! l-am strigat şi nu s-o răspuns. Poate-i la Kirovka, da cum ajungi la Kirovka? M-am aninat de o sanie; Boje moi, nu era nici acolo! Nu l-o văzut nimeni, şi-am ajuns pe lumină, la zece. Unde eşti? Dacă era pe drum, îl luam din urmă. Mă temeam să nu facă iar vreo prostie. Tot zicea că vrea să se-ntoarcă la Kern, mi-o spus, o luase înapoi. Nu mai răbda nici drumul, nici boala; de mâncare nu l-am lipsit.

S-o dus îndărăt, totu-i degeaba, Doamne, ne-am chinuit în zadar! La ce bun mai încerci, dacă ştii că te lasă puterile? Ce credea el, că-l aşteaptă cu v on borş cald? îi fugit şi cu acte… O să-l bată de-o să-l bage

iar la Sangorodok şi-o să vină neom, cum l-o mai adus o dată de-acolo. Dacă nu l-o prinde pe drum escorta, că nici aceia nu stau. Îs în stare să te omoare numai că i-ai scos în ger! Ce-i, greu? Nesupus la somaţie… Nu se poate să nu se gândească la asta şi, dacă s-o gândit, o luat-o pe linie. Merge pe linie ca să sară într-un marfal. Poate încă nu s-o urcat. Poate apuc să-l ajung.

M-am pus între şine şi am luat-o ’napoi. Mergi greu, că nu pun traversele la mărimea de-un pas şi-ţi iese sufletul. Faci cârcei. Dar nici pe altundeva n-ai cum, troianu-i cât casa. O desfăcut ei cu plugul, dar se face la loc, viscoleşte de nu poţi să tragi aer. Simţi cum îngheaţă în perii din nas. Şi sălbăticiunea tot pe calea ferată apucă, unde are de mers; uite urme. Poate m-o prinde v on lup… Numai urmele lui nu se văd. Nu poate umbla iute, că are bocanci româneşti, din armată, şi se fac cum îi fierul la ger.

Cât s-o făcut, de când merg? Doamne, ce-i răsuflarea asta de ceaţă din jurul capului meu? Broboada-i spuzită de chiciură. Numai de-aş putea sta oleacă şi să mă uit la lumea asta îngheţată, că mă-mpresură frigul şi-l simt cum răceşte căldura la piele. Mă roade un pâslar la tureatcă. Poate aici, uite fierul de la o şină dezvelită, poate nu m-oi lipi. Unde-i copilul meu? Zăpadă nu-i în copaci, numai gheaţă de sus până jos, parcă-s băgaţi în teci de păstăi, cum nu mor? Am lucrat la calea ferată, când s-o lărgit, la dispanser. Şi ce moaşă căutată eram… După război se nasc băieţi mulţi, că se face lumea la loc. E bine să mai şezi, te ghemuieşti şi nu mai simţi gerul. Dar trebuie să dau de el, înainte să sară în tren. Hai, teotia, sus… Sus, teotia, îndoaie piciorul şi pune mâna-n omăt ca să te laşi pe ea! Închingă-te şi ridică-te, c-aici rămâi, hai sus, odată, sus! Uite ce suflă!

L-am găsit la canton. Era singur în odaie şi dezbrăcat, aşa cum era… Stătea gol şi învârtea cu mâna globul pământului. Frânarul nu era acasă, era dus pe linie la macazele lui.

— Cum ai plecat aşa?

— Nu ştiu ce mi-o venit.

— Şi cum ai intrat aici?

— Am bătut la uşă.

— Şi unde ţi-s hainele?

— Nu ştiu unde le-o pus.

— Vrei să te las şi să mă duc?

— Nu.

— Vrei să mă omori cu zile? Crezi că te-aşteaptă la Kern să te pupe?

Săracul de el, toată lumea avea ceva să-l întrebe. Şi ciumele cele trei, de la Soroca, după ce l-o arestat şi l-o adus… Prin toată România, unde nu l-o purtat! Legat la mânuri, şi el se uita pe geamul de la vagon. Când o ajuns la graniţă, o întins gâtul: uite pe-aici îi cam bine de trecut, şi pe-aici ar fi bine; numai la asta se gândea, mi-o spus mie.

— Grajdanstva?

— Moldovenească.

— Dar şi românească…

Era ceva de rău. Se uitau la el cum stătea bietul acolo, în cuşcă, şi mâncau prune uscate de faţă cu el. Băgau mâna în coştei, când una, când alta, iar sâmburii îi scuipau în pumn şi-i puneau pe masa de judecată.

— De ce-ai fugit din ţara noastră?

Ce să le zici? Mai bine taci.

— Mai tare!

— Nu ştiu ce mi-o venit. Eram bat.

— Vă rog să reţineţi… Avem de-a face cu un element descompus.

— Eram săraci.

— Şi cine-i vinovat de sărăcie? Partidul?

— Nu.

— Atunci, recunoaşte-ţi vina c-ai ţinut Moldova Sovietică în sărăcie şi-ai părăsit-o! Izmenik!

Iar nu zicea nimic. Când te face trădător, ce să mai zici? Şi alea la el, ca cioarele, judecătoarele holerei, cu dinţii negri de prune.

— Care-i motoţicla cea mai bună din lume?

— Motocicleta sovietică.

— Cum o cheamă? N-o ştiut cum o cheamă.

— Să se reţină… Da aia nemţească, ştii?

— Nu ştiu.

— Minţi.

Şi ia şi-i arată o scrisoare ce i-o trimis-o Verei în vara când i-o dat casă.

— Al cui îi scrisul? Dacă ai ştiut să scrii, poate ştii să şi citeşti. Vino mai aproape. De ce batjocoreşti tehnica sovietică?

— Eu?! Să n-am parte!

— Da' asta ce-i? C-o să vedem noi motoţicle nemţeşti, cum adică să le vedem?! Şi ce dacă le vedem?

— Jur că spun adevărul!

— Ce-o spus tovarăşul Vîşinski? Ilie tace, acuma-l înfundă.

— Poţi să răspunzi în româneşte, înţelegem. Vorbeşti româneşte?

— Nu prea bine.

— Vorbeşti nemţeşte?

— Nemţeşte, nu.

Voiau să-l încerce pe româneşte; ruseasca o pus-o la loc când o intrat ruşii iar, n-aveai voie decât ruseşte.

— Ce-o spus tovarăşul Vîşinski despre adevăr?

— Ne znaiu.

— Că nu-i niciodată absolut, nu există decât din cel relativ! Ăsta-i un mare adevăr! De aceea, Tribunalul Poporului nu greşeşte.

— Vă spun adevărul.

— Ai neamuri în România?

— Da' de unde să am?

— Atunci, cum ai lucrat acolo?

— Am găsit de lucru la Drumuri.

— Familia ai dus-o în România?

— Deloc, puteţi să-ntrebaţi! Nu mă gândeam decât cum să mă-ntorc mai repede.

— Şi port-hartul cu secrete militare de ce l-ai sustras?

— L-am găsit, l-o uitat în casă, mă jur pe ce vreţi! O văzut şi alţii.

— De unde aveai motoţicla şi ce trebuia să faci cu ea?

— Era de la un vecin.

— Numele!

— Kraus. Hans.

— Neamţ? Unde-i Ţundap?

În cur sub laviţă, unde să fie! Tot la voi!

— O ţineam mai mult în şură. Nici n-o scoteam.

— Minţi. Aici ce scrie?

— Nu. Mă jur!

— Ne minţi în faţă?

— Umblam la serviciu. Nici n-o conduceam eu.

— Dar cine conducea?

— …Porumbescu.

Cum i-o venit asta, n-o ştiut nici el. Aşa păţeşti, când îţi ia Dumnezeu minţile. I-o ieşit pe gură, nu i-o trecut şi prin cap. Poate o vrut numai să-i abată.

— Porumbescu, şi mai cum? întreabă una şi ia tocul.

— Ciprian.

— Adresa exactă!

S-o făcut linişte, că nu ştia lumea cine-i, poate alt criminal. Auzise şi el de la Laucman. Aceea, gata să scrie, când sare alta.

— Se râde de Justiţia Sovietică! sau nu ştiu cum o spus. Ne ia în râs. Şi îşi pun dosarele peste gură şi încep să şopocăiască. Numai ochii li se vedeau, râraîtele dracului! Dacă-ţi spun cum se uitau la el, nu-ţi mai trebuia nimica.

— Te veseleşti, Hnat Ilie? Stai atunci că te trimitem noi undeva, unde o să-ţi îngheţe nu numai râsul. Şi rahatu din tine! N-o zis chiar aşa, dar i-o dat de înţeles. Ideologie reacţionară! Sabotaj împotriva Moldovei Sovietice! Răspândire de ameninţări imperialiste! Şpion! Neamuri în străinătate! Sustragere de secrete militare sovietice! Intenţie de sabotare a Industriei Sovietice! Denigrarea Tehnicii Sovietice! Desconsiderarea Justiţiei Sovietice! Nelegalnîi perehod gasudarstrennoi graniţi! Lemne ştii să tai? Două şi cinci de ani! În numele Poporului Sovietic! Poc!

— Ia ce vezi în cuier, mi-o zis mama.

— Da-s hainele lui, uniforma de chefereu.

— Hai!

Nu ştiu cum o presimţit. M-o luat pe sus. Şi bine-o făcut. Şi era o căldură de crăpai!

Nu atunci când m-o adus de la Făgăraş; atunci era bine, ţineam

geamul deschis, trei în compartiment, eu şi gardienii, puteai să răsufli. Te uitai pe geam şi vedeai o groază de locuri pe unde puteai trece frontiera, le ghiceai şi din tren, numai minte să ai. Aceea nu era căldură; căldură o fost când ne-o băgat două sute cincizeci în vagonul roşu, de boi, şi ne-o mânat prin stepă. Te omorau cu setea, erau şcoliţi bine. Şi apă n-avea cine-ţi da, nu era treaba escortei. Treaba lor era să-ţi deie tiulkă sărată şi le-am spus, nu mâncaţi, bre, sărătura asta de peşte, păstraţi-l în buzunar, aşa se face, muriţi ca proştii! Pui cana pe acoperiş ca să strângi o ţârucă de ploaie, dar nu apuci mult, ţi-o zvârle soldatul cu baioneta. Mai bine faci foi de azimă, din făină cu scuipat. Da subţiri ca hârtia, şi le coci pe tabla vagonului; peşte, nu! Unde se oprea nu-ţi dădea nimeni nimic, nici nu era voie. Duşmanii poporului, zicea soldatul de pază, şi-odată vezi cum se uită toţi la tine de parcă bagă cuţitul. Ce să le zici? Taci şi asculţi gardienii cum îi adună la frână şi le face învăţământ politic. Şi nemţii pe capul tău, din cer…

Vedeau tren şi nu ştiau ce-i, se uşurau de bombe pe el, în ceara mamii lor! Doamne, bine era în România, la Făgăraş! Militarul se mai azvârle în şanţ, tu stai închis în vagon şi te rogi. Dar şi ce repede te obişnuieşti cu tot răul!…

Când o venit Habarovsk şi ne-o dat jos, după cinci săptămâni, închisoare de tranzit. Am crezut că acolo rămânem. Zob o făcut trenul, tot! Noroc c-o apucat să ne scoată, o parte, şi mergeam la ordin în patru labe. Nu te lăsa să te ridici, de frică să nu fugi. Dar noi ne bucuram că ne puteam mişca picioarele cât vrem. Mergeai ca ursul şi cine nu se mai putea ţinea făcea pe el, vedeai cum îi curge dintre picioare. Şi la femei şi la bărbaţi, toată lumea. De râs! În vagon nu mai era loc de murdărie, lângă oblon se ridica mormanul cât malul. Mai bine strângeai din dinţi şi îndurai. Trei plăceri are pe lume omul necăjit: să mănânci, să-ţi poţi întinde picioarele şi să te uşurezi! cu mitraliera pe capul nostru. O dat cu incendiare până o văzut oameni sărind, după aceea o venit cu Ştukasul jos, la ras, şi cu căţana pe noi. Ne-am pus la pământ care pe unde eram, nu era voie să te ascunzi că te luau cu kalaşka şi ruşii de te păzeau. Stăteai acolo sub gloanţele de sus, ghemuit, cum ţi-o fi norocul. Şi-odată simt că mă cuprinde un gardian; se ţinea strâns de mine, orbeşte, mi-o băgat capu-n burtă şi răcnea, era

tânăr. Un urlet şi-o moarte, că nu puteai decât să te rogi! Mirosea a ars, se zvârcoleau acolo, pe piatră şi zbieram toţi la cer; unul cânta. Un artist, l-o luat dintr-un teatru, avea un costum fain, de catifea, strâns sub genunchi şi cu ciucuri. În el o făcut tot drumul, că altceva nu şi-o putut lua, pesemne că nici n-o dat pe-acasă. Acuma era jegoşit, atârna pe el că s-o frecat în vagon, dar materia bună. Nemţii de sus, cu mitraliera, şi el cânta ca la Balşoi. Vaiete, sânge, morţi; jigăritul s-o pus în cur pe peron, ud de pişat, şi hăulea pe italieneşte. Foarte bun glas, străbătea şi de sub avion.

Flăcăul meu uitase şi de kalaşkă, de tot, dacă voiam i-o luam. Stătea vârât sub mine şi mi-ar fi intrat şi-n maţe, numai să nu mai vadă nimic. Ofta şi zicea mamka. Dacă n-o zis de cinzeci de ori, n-o zis niciodată! O stat aşa până s-o dus nemţii, după aceea s-o dat adunarea şi care ne-am mai sculat de pe jos ne-am numărat. O mai trebuit să aşteptăm ca să vadă care-s morţi-morţi şi care nu. Îi scuturau cu piciorul, că nu toţi sub care băltea sângele erau şi decedaţi de tot… Unde eşti Sami, unde eşti Tindicoti să mă vedeţi!

Şi-acolo, în gară, sub becul acela chior, abia ce păşise din noapte, ca o iubită veche şi îmbătrânită de-acum, pe cine văd eu? M-o ajuns şi aici, m-o găsit, mi-o ieşit înainte…

Artistul Păduchi Cala colcăie Scutură-n apă Numai pe el o plătit cuiva în tren mujic gros lat Ivan Susanin Pugaciov face roluri Faţa Urme de clei i-o căzut barba în teatrul lui l-o luat

Operă Om cu studii Scutură păduchii în apă Gardianul se fereşte Şlepul galoşul ne duce

Lagăr departe Prea Vera Poate-i arestată Fac în borcan Nu pot răsufla tabla se închinge talpa Tabla Grămadă nu pot să mă sui Hoţii aer sus aer Coboară hârdău Fereşte capul Curge de sus te umple de Artistul scutură aer apă păduchi Piele şi os Moartea-n voiaj Vezi prin el Nu mai ajung până-n lagăr Morţii îi leapădă-n apă Plutesc Mama cântă subţire arini şi mesteceni şi pot s-o aud o aude oricine se trage din zarvă şi ascultă cuminte Cala încinsă Plutim închişi într-un şlep şi ea merge pe mal n-o vedem şi ne cântă Aida Gloria ţării cântaţi azi e Sărbătoare de departe vin bravi eroi Artistul scutură păduchii din haine şi ei zboară duios luaţi de vânt luminoşi scântei în pufoaică se

lasă pe apă Apa curge spre nord

— Mi-o furat portofelul! răcni domnul Ilie, ca ăla care se întoarce de la baia cu aburi, în cearşaf.

Nataliţa scoase capul, dar numai atât, pentru că ştiindu-se singură-n casă şi locul mai strâmt, scosese de pe ea ca să nu se ude. Spăla sub duş şi, ce storcea, le punea răsucite pe capacul de la closet. Rufele şedeau clădite acolo şi abureau.

— Cine ţi l-a furat? ţipă.

Asta era întrebare? Fără să ştie cum, iar îi trase ceva privirea în jos. Pantalonul lui Hnat era umflat la răscroi. Nu, că-i bună! Se uita neajutorat, de parcă aştepta să-i spună ea ce păţise; clipea des şi-i tremurau mâinile, dar nu se mai mira nimeni.

— La cantină? se răsti femeia la el, tot aşa, numai cu capul scos.

— N-am fost la nicio cantină, se enervă domnul Hnat. Vezi vreun sufertaş, ceva? Sufertaşu-i pe geam! Ieşi de-acolo, că am nevoie să fac!

Aşa se întâmplă: când pierzi sau îţi fură, ţi se urcă sângele-n cap şi vrei la veceu. Numai că Nataliţa nu era în situaţia de a ieşi imediat.

— Imediat…

Ăsta nu-i un lucru care-ţi dispare pentru că-l uiţi. Ăsta dispare pentru că-s hoţi. Pentru că-i plin de hoţi şi poliţia nu-i niciodată în stare. E un lucru câinos, îţi bagă mâna în buzunar şi-ţi smulge, parcă te-apucă de inimă. Era supărat, negru! Stătea tot acolo în prag şi tropăia cu genunchii lipiţi. De la o vârstă, te ţii mai greu.

— Am găsit lumina în baie, dimineaţa! îi scăpă domnului Hnat pe un ton de reproş.

— Şi ce, am lăsat-o eu? Ai lăsat-o când te-ai culcat.

— Eu nu, am controlat foarte bine.

— Atunci cine intră aici când dormi, eu?

Nu venea, decât s-o irite; trebui să iasă cum se găsea. N-aveai nici loc; dacă erai ceva mai plinuţă abia puteai să te-nvârţi. Luă şorţul şi, ţinându-l strâmb în faţă, fugi în bucătărie; îl laşi să se scape pe el? După aia cine curăţă, tata?

— Hai, intră. Unde te freci de pământ, le-am fiert de două ori!

Nu-i răspunse. Trebui să-i închidă şi uşa, căci nu s-a mai uitat înapoi, s-a trântit pe colac şi aştepta ca fetele. Ia uite ce-i aici! Ascundea

cojile de cartofi, nu le-arunca. Poate că le prăjește seara… Cum naiba poți să mănânci lături, la asta-i ajuns! Să nu-mi spui că-ți place!

— Erau niște lucruri pe capac, stoarse, ce-ai făcut cu ele?

— Le-am pus sub duș.

Avea o voce, parcă ieșea din mormânt. Cred și eu, nu mai era o treabă pur materială, uiți ceva și-o găsești unde ai pus-o. Era ca un rapt teritorial, un lucru pe care nu-l mai vezi toată viața. Și nu că n-ai ținere de minte sau nu știu ce; pur și simplu te jefuiește. Ești ca un palton în cuier, bagă mâna și-ți ia.

— Bine că le-ai pus sub duș… bodogăni Nataliţa.

— Ce mi-i aici, ce mi-i la Kern! Ca penalii, borfașii naibii… Vedea că ai aur în gură, se urca pe tine și-ți scotea dinții cu clanța, cu surcica, nu se băga nimeni.

— Vorbește mai tare!

— Și brice! îi lăsa cu brice, te găsea dimineața cu gâtul tăiat și nu le zicea nimic.

În răgazul care urmă, femeia își roti privirea prin cameră. Mai avea praful și de măturat. Adică, invers. Oricum, trebuia să-l aștepte să iasă, pentru că nu se putea apuca de nimic. Rochia îi rămăsese tot acolo, în baie, ieșise numai cu șorțul. Îl ținea strâns în față și se uita după molii.

Se declanșă seria de zgomote cunoscute și Nataliţa se refugie la loc, în bucătărie. Ușa… Ieșise. Îl auzea cum umblă prin casă.

— Vrei o nitroglicerină?

— Nu. Vreau să mănânc la oră fixă.

— N-am fost la cantină, îmi amintesc perfect, reluă domnul Hnat, de astă dată mult mai nervos. Când se concentra, se ținea cu mâna de ceafă

— Aveai și acte-n el? Unde-ai fost?

— Pe unde-ai umblat? se răsti Nataliţa din nou, crezând că n-o auzise. O farfurie alunecă: altă ciobitură pe margine. Uitase că-i numai cu șorțul și le punea în chiuvetă la scurs.

— Mă gândesc.

— Trebuie să te gândești unde-ai fost? L-ai uitat la Mișu.

— Mă crezi tâmpit? Știu foarte bine ce fac.

— Îţi închipui ce înseamnă să te-apuci de făcut alte acte? Nu cât te costă, dar cât ai de-alergat…

— Al dracu' să mai fie ăla care-şi mai face acte! mai bine-n pământ.

— Du-te şi dă-i un telefon, ia agenda.

— N-am fost la Mişu, n-am fost nicăieri.

Îi păru imediat rău că ţipase la el. Nu numai că o plătea, dar… Dar, Doamne iartă-mă, să nu mai ţii minte pe unde mergi! Îţi vine tensiunea! Lungi gâtul şi-l urmări prin deschizătura uşii. Avusese o clipă bănuiala că intrase cu umflătura din cauza la pipi. Da' de unde! Era la locul ei. Ba chiar o muta scurt, eficient, cu o singură mişcare de mână; zicea în mintea lui că n-are cine să-l vadă. Doamne fereşte şi ne păzeşte!… Uite ce cară acasă! Adusese un condensator de Dacie, aproape bun. De fapt, îşi mai deşerta o dată buzunarele, sperând într-o minune.

— ăla de unde-i, nu-i de la Mişu?

— Nu-i de la Mişu.

— Dar pe calendar de ce-ai scris Mişu?

— Unde-am scris?

— Doar n-am scris eu! Ai scris Mişu, ca să nu uiţi unde ai de mers.

— Asta-i altceva. Am scris Mişu, că aveam de trecut undeva pe lângă el şi nu mai ţineam minte cum îi spune.

— Nu zic eu? Întoarce-te ca să intru în baie.

— Da' de ce să mă-ntorc?

— Am lucrurile acolo, spăl! De unde-am ieşit?!

Domnul Hnat se întoarse concesiv, iar Nataliţa lipăi prin spatele lui în nişte tetra lăsaţi, strângându-şi şorţul la gât.

— Te duci pân' la cantină? o întrebă.

— Altceva… Ce mai trebuie?

Bravo, îşi spuse femeia. Hai c-am avut o zi bună: praf, cantină… ce mai era? Şi, brusc, simţi acul unei nelinişti.

— Da, dacă ţi l-au furat, cu ce mă plăteşti azi?

— Îţi dau talonul şi-mi iei pensia

— Că am şi eu nevoie de bani, am de luat un butoi de plastic…

De dincolo, iar nu se mai auzea nimic. Scoase capul şi-l văzu palid. Se ţinea în stânga sau numai de buzunar.

— Ţi-e rău?

— Mi-o furat şi pensia…

— Cum dracu'! ţipă Nataliţa şi-şi duse automat mâna la inimă. În clipa următoare, îi căzu cerul în cap; asta mai lipsea! Ţi-ai scos pensia?

— Da. Cred că da.

— De unde?

— Nu mă înnebuni de cap!

— De la poştă! Nu-i lângă Mişu? De aia ai scris Mişu în calendar. Ca să te duci la poştă!…

— Poate că i-am uitat, când i-am numărat. Mă duc înapoi. M-a ţinut un domn de vorbă.

— Cine te-a ţinut?

— Ne-am cunoscut acolo.

— Cum îl cheamă?

— Nu ţipa la mine, că… nu pot. Am plecat împreună.

— Du-te şi-l caută, la ăsta-i portofelul! Era amabil, bine-crescut?

— Da. De unde ştii?

— S-a umplut tot oraşul de escroci! Ochesc galoşi bătrâni, care duc prăjitura la ureche, şi-i lasă goi.

— Nu-i adevărat! Admit că, nu ştiu, sunt şi puţin surmenat, dar niciun escroc! Un amărât de pensionar. Mi-a explicat indexarea.

— Doamne, Dumnezeule, unde-am ajuns! îşi făcu femeia crucea mirării, fără a mai ţine seama că se afla în căscătura uşii, în faţa lui, aşa cum era. Îl văzu că se moaie şi se repezi la el.

— Domnu' Hnat! Alo!

Dăduse deja ochii peste cap şi avea tenul acela mat, ca hârtia… Gata, se duce, îşi spuse, şi-l luă în braţe ca să-l pună în pat. Constată două lucruri, în afara mirosului de pământ jilav pe care-l răspândea. Întâi, că era neobişnuit de uşor. Nu era niciun efort, dacă l-ar fi lăsat în clipa aceea, probabil c-ar fi plutit. Apoi, că mort-mort, dar umflătura la loc, singurul lucru în viaţă. Nu mai luă seama unde-i şorţul, nimic, fugi la robinet. În chiloţi, cum eşti, nu mai stai şi te uiţi, moare omul! Când veni cu paharul, domnul Hnat o privea, dar cam lung, nu puteai bănui

dacă vede ceva. Ridică anevoie o mână şi Nataliţa se trezi cu ea pe buric, dar nu obiectă, nu-i dădu peste, pentru că nici el nu părea să-şi dea seama. Poate se sprijinea.

Din ziua aceea a fost sigură că ea este cauza; nu se umfla din senin, se mărea când o simţea lângă el. Îl stârnea natural. Dar chiar la vârsta asta?! Se referea desigur la vârsta ei şi, iarăşi, cu o anume înveselire sub inimă. Acuma, ce să mai faci? Ăsta-i simţul şi totdeauna-i mai bine s-o dai pe glumă, mai ales când omul se întoarce de pe lumea cealaltă.

— Bolnav-bolnav, da'…

I-a fost ruşine să continue, se mulţumi să chicotească. Hnat lăsa impresia că nu pricepe şi că nu ştie unde bate. Părea serios, prefăcut, ocnă, avea şcoală, se vedea pe el.

— Du-te, Nataliţo, să nuse-nchâdă… Şi să nu uiţi de castravete, dacă nu ceri, nu-ţi dă.

Eu eram la carceră. Închisoarea tot în zonă, dar altă construcţie, din cărămidă, ca lumea, nu ca barăcile unde dormi. Am lucrat şi eu la ea, când s-o făcut. Îţi era drag să vâri lopata-n mortar, se vedea că-i un lucru serios şi celule, dar şi carcere. Aici nu intrai decât singur şi n-aveai nimic, nici pat, nici saltea, unde te suceai numai ciment! Jos, sus, şi la nord şi la sud – tot ciment! Acuma se vedea dacă erai deştept sau nu… Că n-aveai cum scăpa. Dacă scăpai viu, erai deştept.

Şi nu o zi, două; te punea cu săptămânile. La colţuri avea găuri lăsate ca să intre frigul; de aia te şi băga, să te cureţi. Nu vedeai pe nimeni, mâncarea: apă şi un sfert de felie şi, dacă te culcai pe jos, adică nu te uitai că-i iarnă, te îngropau chircit şi movileau gheaţă deasupra.

În primul rând: mişcare! Dacă stăteai, se punea la moment umezeala pe os. Eu, ca Tindicoti, mă prosteam. Mă strâmbam la pereţi. Făceam ca toţi dracii, te stricai de râs. Asta, întâi că te făcea voios, pe urmă nici nu aţipeai mult şi, dacă se uita vertuhaiul prin vizetă, zicea că te-ai ţicnit, poate te scotea mai devreme. Am văzut şi asta. Oricum, să stai numai într-un loc nu era bine. M-o închis şi atunci când m-am băgat sub tren…

Acuma, a doua oară, nu ştiam de ce m-o băgat. Am crezut la început că m-o mirosit, lucram la calea ferată şi mă cam interesam de

Ziss-uri. Îţi dădea pauză de masă şi nu erai obligat să mănânci cu ceilalţi, puteai să te tragi lângă un camion din acelea cu care aduceau traversele şi mai aflai una, alta.

— Fainã marcă!… Mai bune ca cele nemţeşti.

— Mda… făcea şoferul.

— Şi câţi litri ia la rezervor?

Nouăzeci, o sută douăzeci, nu ştiu cât o zis. Încercam să-l descos, mi se părea atunci că un camion mi-ar fi el bun. Furi un camion şi dus eşti, dar cu rezervorul plin, altfel degeaba. Şi, nu iarna! Cine fuge iarna e-un tâmpit. Te prinde. În aprilie… Până atunci mai întrebi, te mai uiţi, te gândeşti. De asta am crezut că le-am bătut la ochi; că mă dădeam pe lângă şoferi şi eram curios.

Îi vedeam cum se chinuie la pornit; cinzeci de grade, umblau cu cârpe aprinse. Şi îngheţa pe el; era tot Ziss-ul învelit în gheaţă ca o confetkă într-un pom de Crăciun, nici n-aveai cu ce s-o dai jos, apă fierbinte! Nu-mi venea să încerc tot-atunci, nu eram prost…

Nu. M-o luat c-o fugit boul de Parnes, pe-acolo pe la sârmă, pe unde-i zisesem de cui… O scăpat noaptea, când se schimba santinela. Fără acte, fără nimic. Şi pe cine s-o gândit el să-l ieie!…

Pe-un tâlhar, unul Mehmedov, musulman, un azer. Cum să pleci la drum c-un penal, ce minte ai?! Şi iarna, ca proştii!

Da-n ziua aceea chiar nu făcusem nimic, atâta că i-am aruncat un dumicat lui Ruslan. Ăsta era un câine de la escortă, dar ceva mai deştept. Dacă nu vedea paza şi-i azvârleai ceva, dădea din coadă, era prietenos. Nu se uita de la cine mănâncă.

Fiecare cred că-şi făcea rămăşaguri: cine-i mai ager, evadatul sau potera? Ca la meci. Foarte rar dacă izbuteşte vreunul, dar tot cu fugarul ţii, pentru că n-ai cum, chiar dacă nu ţi-i prieten, te pui în locul lui, fuge cumva şi pentru tine: arată că poate. O reuşit, gata, te uiţi la escortă şi-o scuipi în cap – în gând, bunînţeles… Te urci seara pe vagonkă şi te râzi cu toată baraca. Dar te şi micşorează cumva, că n-ai fost şi tu destul de bărbat…

— Suntem un neam de doi bani, îşi beşteli Oloi soarta, cu un aer înfrânt, ca tot românul care ştie pe cine să deie vina dacă se simte el mai înghesuit. Asta îl ajută să se creadă din alt aluat, când screme din

el cugetarea aceasta. Da eu te-am pus să caşti gura pe-aici, de ce n-ai avut sânge-n tine s-o rupi şi tu?! Boule!

Stăteam în celulă, mă lăsam pe-un picior, îl ridicam pe celălalt şi-l luam în mână să-l încălzesc. Mă mai strâmbam şi la uşă ca să-mi dezgheţ faţa. Răstimp, mă gândeam la evadaţi, prin ce trec ei în taiga. Cum urlă tigrul şi n-ai nici cuţit, adică, dacă era cu ăla, poate c-aveau. Da să intri-n omăt până-n şale, şi urma adâncă ce-o laşi… Cum ai putut, mă Pincule, să pleci tu cu turcul fără barem să-mi spui?! Cine ţi-o fost mai aproape, ăla sau eu? Ce n-am: îs mai prost, mai tălâmb, de ce el? Nu mă scuipi tu în gură?… De unde ştii, poate veneam, măcar să-mi fi spus! Cu-n penal, mă Pincule, mă?! Şi gerul de noapte!… Că trebuiau să se mişte mai rău ca mine în carceră, altfel începi să visezi dulcişor. Da foamea, când te lasă puterile? Şi fără acte la tine… O fi crezut că dacă iei un hoţ, poate răzbeşti mai uşor. Cât ai fi de tâlhar, cât de bine hrănit, tot trebuie să mănânci, măcar o dată la două zile! De unde? Ştii cum suflă-n pădure, să n-o mai văd în viaţa mea! Nu scapi, decât dacă dai de case şi furi oarece. Ai furat, îţi ia urma; ai ucis, tot aşa! Numai urme laşi.

Le-o fost uşor să mă găbuiască. S-o uitat pe unde-o ieşit; pe la care stâlp? Pe la ăsta! Cine-o bătut cuiul? Hnat Ilie… Hnat Ilie, davai!

Dar trebuie că nu erau tocmai siguri, altfel îmi făceau ei ceva. Nu erau precişi de cui, se gândeau că l-or fi smintit alţii, poate că, nu neapărat că-i dezbătut de mâna mea. În tot cazul, stăteam de cinci zile şi eram trecut os prin os. Săream eu, mă jâmbeam la pereţi, dar ajuta puţin; ger afară!

După cinci zile, Parnes, aproape mort, cu picioarele degerate şi cu tălpile negre… L-o descălţat ăla ca să-i fure bocancii. Să-i mănânce, să-i vândă, nu ştiu ce-o vrut, dar dacă-i fierbi bine îs hrănitori, numai pătrunşi să fie. Alţii, am auzit, s-o mâncat între ei… Oameni ca noi! Ce să faci, în pădure, iarna, eşti ca la pol! Mori, dacă nu faci ceva! I-o luat bocancii şi l-o lăsat în zăpadă, nici n-o întors capul. Se gândea, poate că, l-o hali ceva, lupii. Ştiu asta de la tâlharii cei doi care o intrat peste mine în carceră, cu scândurile.

— Ţi-am spus, zice nu şi care, iarna-i de fugit? Doi idioţi!

Păi, nu-i aşa?

Şi clătinau din gât, chibzuit, belindu-şi buzele ca să-mi dau eu

seama ce mulţumiţi erau de mintea care li se foia lor prin cap. Lumea nu iartă pe cei care ies din rând, pentru că asta o micşorează. Nu te iartă, mai ales dacă nu izbuteşti. O stat deoparte, fricoşi, dar o ţinut cu tine fără să-i pui; de ţinut, oleacă, tot o ţinut; şi tu n-ai răzbit pentru ei… Ca la meci.

După aceea l-o găsit şi pe tătar, aproape sălbăticit. Îl aduceau legat şi răcnea Mehmedov 607! Numărul lui; dacă-l împuşca, să ştie cineva cum l-o chemat ca să afle familia. Mehmedov 607, asta era grija lui…

Dar cine i-o mai văzut! Când am înviat din morţi, nu mai ştia nimeni de ei, o dispărut într-o noapte. I-or fi etapat în alt lagăr, i-or fi executat pe undeva, n-am aflat. E drept c-am stat şi prin Sangorodok.

Şi seara, aşa, pe la cinci – era de-acum întunericit bine – aud cheia în uşă. Mâncare nu se dădea decât la prânz, de la lucru nu erau încă întorşi, am crezut că-mi dă drumul. Dar nu, i-o adus pe cei doi… Doi hoţi, îi ştiam, o intrat cu două scânduri ca să se poată culca. Carcera era de unu, ne-am tras la câte-un perete, o pus scândurile pe jos şi s-o lungit. Nu întrebi de unde le ai, fiecare face ce poate, te descurci; o fi plătit ceva la gardian. Aveau bani, nu te teme, care tâlhar n-are bani? N-am întrebat nimic şi mi-o povestit ei cum i-o adus îndărăt pe Parnes şi Mehmedov, de la ei ştiam mă gândeam dac-or scăpa ceva despre mine, că vorbisem de cui; când fugi, te ia mai întâi la poceală. Turnător nu-i decât acela care te bagă la apă pentru mâncare sau pentru vreo slujbă la ploşne! Dar dacă vezi că te ia la omor, spui, n-ai ce face, înţelege oricine şi nu se supără mult. Nu-i zice nimeni nimic, aşa cum nimeni nu vorbeşte de rău nicio iapă; te gândeşti că şi soţia, poate, săraca, sau sora, într-alt lagăr la fel. Nu ştiam ce-o vărsat; măcar unul, dacă-l strânge bine cu uşa, se sparge… Dar semne, nu. N-aveam încă.

Când mi-o tras, m-am izbit cu gura de beton, nici nu-nţelegeam ce-i cu mine… Pe la trei noaptea, eram sărit din somn, chiaun. M-o pălit unul pe întuneric, aproape de cap, cam aici. Gata, am ştiut! Unul din ei, sau amândoi, o vorbit vrasăzică, Parnes şi celălalt. De asta mi-o şi băgat hoţi; când era ceva mai murdar de făcut, îşi făceau treaba cu ei. Altfel, de ce i-o lăsat înăuntru cu scânduri?…

Acuma, dacă eşti deştept, îţi fereşti capul. O coastă se mai face ea

la loc, dar capul nu. Numai că-i greu pe întuneric, eşti luat din culcuş şi nu vezi care unde păleşte. Izbeau în mine cu scândura la noroc, şi pe lat şi pe cant. Eu mă ţineam de cap şi urlam poate aude vreun gardian, careva. Ţi-ai găsit! Erau înţeleşi, trebuiau să mă scoată de-acolo zobit. N-ai ce să faci; te laşi jos, te calcă-n picioare. Mă suceam ca să iau mai mult în spate şi-am vrut, la un moment dat, să apuc una, am prins-o de-un capăt. Aici am greşit, că n-am mai ridicat mânurile. cum crapă osul, auzi asta în urechi şi nu mai ştiu cât o dat, cred c-am căzut pe ceva.

M-am trezit cu Ziegler peste mine, ăsta era un doctor austriac, prizonier german. Eram la staţionar, într-un pat cu altul. Stai, că-ţi spun imediat… Cum era? Deci, m-o pus cu unu-n pat, un leton, nu mai ştiu cum îl chema, Vitali, parcă. Dar cine-o văzut întâi, că eu n-am văzut-o, abia ce-am deschis ochii! Vitali ăsta o văzut-o, când s-o întors pe stânga. Sau nu… Nu Vitali! Neamţul, nu mă-nfăşa neamţul?

Avea şi mâneca răsucită la halatul acela soios şi mirosea rău a iod şi-a puroi uscat. Toată infirmeria duhnea, că lăsa deschisă sticla de iod; dacă intrai, să ştii c-ai intrat la sanpunkt nu cumva la privată. Doamne, ce mirosea şi acolo, mai rău ca-n celulă! Alte medicamente nici n-avea; iod, nişte ceai, nişte feşe rupte din cearşafuri vechi, o alifie îmbătrânită – jecojâncă din aceea şofrană şi cam asta. Dar degeaba lăsa iodul, căcăstoarea n-o biruia nimeni!… Nici măcar iapa de Zina Fedorina, pe care o luat-o femeie de serviciu ca să spele pe jos, să facă ceai şi orice-i cereai. Cât o mai fi dat şi aceea ca s-o ţină aici şi să scape de doborât la pădure… Nici măcar Zina nu izbutea să dovedească viceul, şi era vrednică! Dacă era făcut de tâmpiţi şi i-o dat tuntă?! Parcă era săpat de ţigani… Unde avea el scurgere? În plămâii nenorociţilor înghesuiţi câte doi într-un pat şi la Ziegler în nări! Mă, şi cât am vrut măcar o zi să mă creadă că-s mort şi să stau pe perna lor cu mânurile sub cap şi să mă râd că nu m-o scos la copaci!… Dacă ştiam cum pute, mă lăsam păgubaş, depăşeam şi norma la lemn.

Ce ziceam? Zina o văzut-o dintâi; o femeie are ochiul format, se uită unde trebuie şi vede prima. Nici nu-i greu, cu toate că nu s-o cunoscut numaidecât. Două zile am fost tehui, îmi puneau prişniţe cu ceai. Mă durea capul şi spatele acolo unde mi-o dat cu scândura, că nu

puteam răbda decât rece. Era uşor, noroc de iarnă, aveau gheaţă la streaşină. Şi-l văd aplecat peste mine, mă ţine de… exact şi mă-ntreabă:

— Ce-ai păţit, Ilia Nikolaevici?

Să-l auzi pe Ziegler cum zicea Ilia Nikolaevici, nu pot ca el, râdeai cu stropi! Dar atunci numi venea, chiar dacă-l simţeam pe neamţ că-mi umblă. Ceva nu era bine… Eram acoperit cu o pătură rărită, avea la colţ un număr ars; una pământie, reformată prin nu ştiu câte puşcării, numai urzeală. Mi se părea că nu văd ca lumea şi Vitali, lângă mine, galben de icter, se hlizea. Pătura aceea cădea… nu ştiu dacă-nţelegi… cum îi căldarea pe arac dacă pui o cârpă deasupra. Înţelegi? M-am speriat, că ziceam explodează, gata, mă durea de crăpam. Şi simţeai, aşa, între picioare, cum zvâcneşte ca ceva infectat, o umflătură ceva. Ştii cum doare?!… Să ferească Dumnezeu pe toată lumea! Am crezut la început c-am luat o boală.

Da lumea se râde, ce ştie ea? Nu ştiam nici eu, nu ştia nici doctorul, nici Zina, nu ştia nimeni, că nu s-o mai văzut aşa ceva pe-acolo la ei. Se uitau la mine şi nechezau, nu întrebau dacă mă ţine sau poate mi-i rău. Te ruşinezi, na, m-am întors şi eu cum am putut. Vitali ţipa că nu mai are loc în pat. Gesturi care le procedează ei, trăgeau pătura, bufneau în râs, n-aveam ce să le fac, trebuia să înghit

Mamă, ce-am înghiţit de-adăuza!

De la nerv era şi ei se hihăiau la mine! M-o nimerit cu scândura la nerv… Şi ştii cum o stat? Nu s-o arătat la început, abia mâine spre seară. Mai ruşine mi-era de Zina, dar m-am învăţat. Boala asta o fost norocul meu că nu m-o etapat undeva, pe la dracu-n praznic. Chiar mă gândeam: uite la ea, prima dată m-o scăpat la Odesa, acuma aici! Tot răul spre bine. Era a doua oară! Dacă nu mi-o dat decât carceră, când m-o găsit atuncea sub tren, acuma gata, nicio milă: Parnes eram! Ce se făcea mama, întreb, că-şi încropise şi ea o ogradă ca să-mi trimită pachet. Unde mă găsea ea pe mine? Şi chiar dacă afla, că m-o mai dibuit, săraca, pe unde m-o dus, cum o iei de la capăt?… Mare noroc am avut!

Noaptea, cam pe la douăşpe, unu, s-o lăsat la loc. crezut c-o fost, aşa, o nebunealã de-a ei şi şi-o revenit. De unde! Dimineaţa, la fel! Se ridică şi cădea când avea dânsa orar, n-asculta nici de ceai, de nimic.

Dar când era sus, ţinea nu era normal. L-am văzut şi pe Ziegler că se uită mai altfel, o început să mă pipăie pe după ceafă, dar se vedea că nu înţelege nici el mare lucru. Şiaceia, parcă se râdeau mai cu milă, mă vedeau că mă strânge. Când îi de râs, îi de râs; când nu, nu! Tot omul are ruşinea lui, la unii îi altfel, tre' să te râzi?! Pe treaba asta, m-o mai ţinut trei zile-n staţionar, că altfel mă zvârlea la muncă. M-o ţinut, poate se mai îmbună cumva, dar nimic, tot la fel! Până la urmă, o trebuit să mă scoată aşa cum eram.

— Să te fereşti de neplăceri şi să nu ridici greu, zice doctorul la plecare şi mi-o venit să-i trag una. Dar nu ştiu dacă-i păsa sau mă lua în batjocură. Arăta serios, n-am putut să-mi dau seama.

Să vezi în baracă ce veselie o fost!… Tot ce ai de povestit cu femei şi prostii le isprăveşti în câteva luni. O trebuit să vin eu, proaspăt, ca să mă ieie la măscărit. Veneau lângă vagonkă, ridicau pufoaica de pe mine şi se crăcănau de râs.

— Mă, Hnat, mă, asta-ţi mănâncă şi cinzeci de calorii!

Şi să ştii că-mi mânca… Ne cădeau dinţii de la scorbut şi pelagră şi uite ce-mi trebuia mie! Mă prefăceam eu fălos, dar eram ca o umbră, mă bătea vântul şi paza zicea că-s otkazcik, că mă fac.

— Cum adică nu poţi lucra? Nu vezi că eşti ca un harmasar?! Mă iei de prost?

Cine te crede că eşti bolnav? Dacă te uitai din afară, aşa era. Mi-am suit în cap şi brigada, le urcase norma la toţi, munceau acuma şi pentru mine. De cazanul patru, nici vorbă! Cel mai gros era terciul la şapte, pentru stahanovişti. Era bun şi patru, mă mulţumeam şi cu asta, strigam şi eu când îmi venea rândul: dă de la fund! Amestecă, amestecă bine! M-o trecut la unu şi nici nu puteam face gât. Piele şi os am ajuns, din când în când se mai molcomea, dar când se… învioşa la criză erau nişte dureri că mă ceream să merg în coloană numai să nu mă gândesc.

M-am făcut şi smiorcăit, nu mi-i ruşine să spun, plângeam din nimic şi săream la harţag. Gata, ziceam, nu mai văd malul; atâta mi-o fost! ăia se uitau la mine ca la o cârpă. Stai nouă ani într-un lagăr, te faci deţinut vechi, zek, adică te aspreşti la faţă, eşti întunecat şi stăpânit, nu laşi să se vadă niciun fir din ce ai înăuntru, lumea te crede tare şi rău, şi tu te blendeşti în plâns ca o capră. Şi c-un par crescut în

izmene!… Păi, ce zice unul tânăr? Acolo, ca să trăieşti, trebuie să mori mai întâi! Şi când zici, gata, am băgat-o la fund, odată vezi cum zgreapţănă şi dă colţ! Ca iarba din cimitir. Pune mâna şi opreşte apa; iese prin ceea parte! Viaţa nu se dă, nu ridică mânurile…

M-o băgat iar la închisoare, răcneau la mine, n-o putut nimic. Parcă eu nu voiam să fie bine? Ce boală-i prostia asta? L-o întrebat şi pe Ziegler; nu ştiu ce le-o spus, dar nu m-o mai luat ia în plăcea mie să fiu sănătos, să am nervul bun, ce naiba?!…

Singura bucurie ce-am avut-o atunci o fost un pachet şi m-am întremat olecuţă. Scrisori de la Vera tot nu, dar pachete primeam. Poate n-avea voie să-mi scrie.

Da, în culmea mizeriei mele şi a batjocurii, semeţirea aceasta!… Încercau să te scoată şi la lucru, cu forţa, degeaba! Lucram ce lucram şi picam. O dată, o crezut c-am murit, dar eu stăteam cu ochii deschişi şi mă uitam numa-n sus. O strigat la mine, m-o zgâlţâit, eram moale. Mă uitam la ciori, că înnegriseră cerul; se făcuse seară, începuse vântul şi veneau tot stoluri groase de pe unde umblaseră şi ele ca să mănânce. Se lăsau în cuib şi pândeam la cel din sârmă ca s-o văd care se pune. Ce-o fi fost în capul ei, mă gândeam, să-l faci din metal, că-i cel mai ursuz!… Nu te gândeşti că ţine rece la cur? Te şi-nţepi. Dacă nu tu, măcar puii.

O fost o zi tare proastă. Nu numai că m-o găsit să umblu toată noaptea pe tren şi-adăuza până-n prânz, dar o trebuit să-l ascult şi cum se zborşeşte la mine. Parcă-s blestemată, nu ştiu ce am.

— Ia-ţi boccelele şi să nu mai vii! Nu mai vreau să văd pe nimeni!

— Cum, măi, Iliuşka, sânok, stăm prima dată de vorbă după atâţia ani de vreme… De ce-mi amărăşti sufletul, nu-s mama ta?

De văzut, ne-am mai văzut – atunci, când i-am dat de-nţeles unde stau – dar de vorbit, la Kern, niciodată. Faţă în faţă, nu. Pachete, mai făceam să-i ajungă… Şi nici măcar Kern, Sangorodok. N-o avut ce-i face, l-o trimis la Sangorodok, se vedea că-i bolnav. Numai că nu poţi intra ca-n spital, tot un fel de puşcărie-i şi-aici, cumva mai muiată. Îl aduce cu gardianul la poartă; legat la mânuri şi bătut, Doamne, Doamne, Doamne!… Are faţa umflată şi vânătă, un ochi nici nu mai se

vede.

— Doamne, da ce ţi-o făcut?

— M-am lovit cu uşa. Să nu mai vii după mine, nu-mi trebuie alta nimic.

Pe ruseşte. Şi se-ntoarce să plece, nici nu se uită la ce i-am adus. Că, la bolnav, vii cu ceva: un măr, o brânză, ceva slăninuţă, vii cu ceva. Nici nu se-ndură să vadă. Le-o luat gardianul, o strigat după el.

— Ha-şăsti soţ seminadţati! Stoi! Ăla mamka! Vazmi bagaj!

1 le-o adus el şi el le-o luat, n-o putut ca să nu. I-o dat şi vreo doi dupaci, de faţă cu mine. Da aşa de rău mi-o făcut… Ce-avea, că n-am venit decât ca să-l văd! Nici n-am putut să mă uit cum am vrut: mai avea boala aceea sau i-o fi dat, poate, raze? Se-auzea muzică. De amărâtă ce eram, m-am dus şi-am votat.

Sala de mese era cât un pogon, de acolo venea şi muzica. Spre deosebire de lumea de-afară, dăruită măcar cu dreptul de pieton, zekul în general n-are dreptul, de fapt niciun drept, dar se nimerise o zi de votare şi s-o dat voie la program artistic. Era sărbătoarea de Alegeri; să se bucure omul! O tras mesele la perete şi s-o urcat ca să atârne crengi de brad, baloane, portrete, din alea, lozinci, difuzoare. Era de cuvântat despre mândria de a fi cetăţean sovietic, factor activ la construcţia… La Sangorodok, aceste lucruri, chiar şi baloane, se mai găsesc. O vorbit şi dintre deţinuţi ca să mulţumească pentru grija nu ştiu ce, ceva cu reeducarea şi minunatele condiţii în care-şi refăceau sănătatea.

Gardienii nu stăteau numai de jur-împrejur, erau amestecaţi şi printre ei, dar lumea avea răbdare, nu se foia, aştepta dansul. Totul are un sfârşit; stai aici cu anii, nu mai rabzi un ceas?… Iepele, rujate cu sfeclă, aveau baticurile trase de pe cap, le înnodaseră la gât. Eleganţiate, câteva chiar, dacă nu uitai unde eşti, chiar destul de… La faţă nu trebuia să te uiţi; pe faţă se citeşte ce mâl de viaţă ai, afli tot. Dar invitaţii de la Sovietul Orăşenesc şi comandirul de la Miliţie, palkovnik Sciatkin, arătau ceva interes; orice femeie, chiar dacă-i turtită de muncă, când e nouă e prospătură. Te uitai la ei şi ştiai cam la ce se gândesc. Telogreika de lagăr nu-i inventată numai pentru minciuna căldurii, e însăşi faţa Răului, a lucrului duşmănos, dar şi aţâţat. Nu trebuie cine ştie ce deşteptăciune ca să-ţi închipui dedesubt

colcăiala poftelor şi a păcatului exersat. Orice puşcăriaşă, cât de nenorocită, e de presupus a fi caldă şi dornică, cu simţurile încâlcite. N-ar fi fost greu, te duci la urechea comandantului şi-i spui numărul de pe spate sau faci o listă. El nu se amestecă, dar se rezolvă; se trimite cu escortă specială. Însă, ţi-e frică, te poate turna chiar el. Ai duşmani, de ce să te expui? Pentru o zdreanţă? Târşeală, dar de vrut, ar fi vrut, vedeau şi ele. Parcă de ce-şi luau automat nişte mutre cucernice, de tovarăşe bolnave şi cinstite cu număr pe pufoaică aşa cum erau, nu ca să-i stârnească, de ce?

Totul era organizat perfect, ar fi putut să fie o votare de neuitat, dacă H-617 n-ar fi ţinut morţiş, în chiar duminica aceea festivă, să-şi taie un lucru crescut excesiv şi care-i scurta zilele…

Nu mi-am luat bilet la spalnîi vagon, m-am urcat la clasă; ai şi-acolo un plakat, dacă vrei ţi-l laşi din perete. Nu-i chiar cald, dar băncile-s învelite-n muşama din aceea albastră, sus la fel, miroase frumos. Numai răsuflarea omului pute. Se suie cu mahorca lor, cu rachiul, cu ceapa pe care-o mâncat-o şi nu mai e bine. Duhneşte şi-a dinţi. Alţii scuipă pe geam, ce să facem… O noapte n-a fi un veac, o să treacă şi asta. Uite, mă gândeam, put, sforăie, nu se rad, nu se tund, au numai prostie-n cap şi uite că-s liberi şi n-au nicio boală! E drept asta?

Dimineaţa, aud ceva pe gang, că se deschideau uşile. Am zis că-i nacealnikul, da cum, că dădusem talonul de cu seară, când m-am urcat! Nu era el, vine o jănşcină cu o cutie în braţe, din cele de tombolă. Pentru votare venea, să ne-apuce din tren. O pus şi la noi portrete şi steaguri, era plin în tot Kernul. Aoleu, zic, scapă-mă Măiculiţa Domnului, că am pasportul neştampilat şi nu vreau să mă-ntrebe de ce, pentru ce, cum de-ai ajuns pân-aici… Şi mai era cu doi; ştiai momentan ce-s cu ei, ce hram poartă. Am crezut că-mi stă inima.

— Cine n-a mai votat? zice femeia.

Lumea se caută de acte, alţii c-o pus prin gări; spun şi eu la fel, dar nu mi-o ieşit decât cu jumătate de gură. Poate s-o cunoscut, nu ştiu, nu mi-o făcut nimic. O tras uşa şi s-o dus mai departe. Frumoasă femeie, cam asprită la chip, aşa, bărbătoasă, dar se vedea cum o fost; un haram de nevastă. Am prins numaidecât drag de ea că nu mi-o zis nimic şi m-am gândit să mă mut. Dacă se răzgândeşte şi mă întreabă

unde-am plecat?… Cel mai bine era să ajung într-un vagon de la spate, acolo unde umblase deja, ca să stau liniştită. Îmi iau boccelele şi încep să-mi fac drum: izvinite, izvinite…

Începuse să bată. Era alt om. Ce puteau să-i dea aici, ce medicamente aveau! L-o trecut pe bromură, altceva ce? Nici nu mai văzuse nimeni una ca asta şi nici la Moscova n-ai cum să-l trimiţi. Numai că-n el puteai să torni şi-o tonă de ceai, ca-ntr-un cal, n-avea nici pe dracu'! Doar să-l împuşti…

Nu se mai smiorcăia, se înrăise ca un câine când îi tai coada. La început, sigur c-o încercat ei să se hlizească pe unde-l vedeau. Până nu l-a trosnit pe primul. După asta, o văzut că-l uşurează oleacă. Le stâlcea mutrele şi băga de seamă că treaba îl mulţumeşte. Dădea în ei şi simţea răcoare-n plămân. Când nu-l durea, nici nu se uita că umblă cu pantalonii umflaţi, se obişnuise ca strâmbul cu faţa.

Îi bătea şi la lucru, unde-i prindea, unde îndrăznea vreun prostan. Nici nu ştiai din ce ia atâta putere, că nu era mare lucru de el. Sărea pe om, se strângea, chiar din mers, cu picioarele şi-l izbea cu capul în gură. Cum îl pocneau gardienii, aşa bătea şi el mai departe!… Îl băteau şi pentru că bătea, dar şi pentru că-şi făcea în viceu. Căci ajunsese şi la asta, nu mai răbda, era ca un dihor lovit cu sapa. Câtă silă-i era şi cât se scârbea, tot se mai băga înăuntru şi-şi făcea. Nu-l ajuta mult. Uşa nu se putea închide, tot lagăr, na; băgau capul şi se behăiau. Sau îl spuneau. Nu ştiu de ce-l omorau gardienii, când îl prindeau aşa, dar nu se lăsa nici el până nu punea gheara pe pârâtor. Chiar dacă ăla era mai vânjos, nu conta, lua şi dădea până-l buşea roşu.

În ziua aceea măturaseră curtea cu el, tot pentru una ca asta, l-o prins în subsol. Cum, banditule, tocmai de Alegeri ţi-ai găsit?!… Când o scăpat din labele lor, răcnea ca o fiară, nu făcea nimic, decât zbiera. Se îndoia de mijloc şi urla la ei. Paznicii gâfâiau încă; se opriseră şi încercau să priceapă. Îi curgeau bale din gură şi icnea din gâtlej, ziceai că-i înjură de morţi.

O dat drumul la dans, toate bune, şi odată răsare Ilie pe scări cu ştoiul într-o mână şi cu o bucată de geam în cealaltă. Ceva ce n-ai pomenit, cu ochii ieşiţi din cap, încă mai urla, dar cam fără putere. O sărit pe el, că nu trebuia să deie cu sticla decât o singură dată; sărea

sângele până-n tavan! Asta vrei tu s-o tai, mă berbecule?! Le faci hatârul, mă, îşi iau de-o grijă! Te coase, îţi pune un bumb acolo şi te trimite la muncă, eşti sănătos! Vrei să te ologeşti, nu asta, taie-ţi mâna, cu aia lucrezi! Bateţi un cui în cap, toarnă-ţi leşie-n pâslar şi ieşi în frig, poate faci o cangrenă, dar nu asta, boule, că ce ai tu e tinereţea veşnică!

În stalovaia, cânta orchestra de la Kulturno-Vospitatelnîi Ceasti şi ei dansau duşi, ca sub apă, fericiţi că dă Dumnezeu o dată la câţiva ani şi Alegerile. Cel de la vioară nu se prea auzea, prăpăditul, dar cântase la Filarmonica din Taşkent. Avea un picior degerat; cine se mai gândea acuma la boli!… Norocos, că dacă i se înnegrea mâna, nu mai cânta el în veci!

Zekii pluteau schimbaţi la faţă, poate şi din cauza căldurii, iar gardienii se hăhăiau între ei. Aveau kalaşcele aplecate de ţavă. Se hlizeau toţi; Boris Trofimâci se ţinea de operaţie şi râdea tembel, de parcă era înainte de Anul Nou şi venea cu bradul din piaţă. Nu putea vals fiecare, dar cine-l ştia parcă era mareşal al Uniunii Sovietice; Zubaşkin călărea sala de la un cap la altul băţos şi brusemlădios, ca la film, izbind cu spatele şi cu dosul, dar nu se supăra nimeni, nici el. Ştia că toate privirile atârnă de bocancii şi de braţul lui ţapăn, şi asta le arăta: cum e valsul. Avea gâtul în ghips, nu-l putea zdruncina mult, dar muzica te rupea moale la suflet şi te punea să te gândeşti la lucruri pe care nu le spui, dă-ţi umezesc ochii şi te fac să legeni din cap după cum se lasă armonica. Ce-ţi pasă că te vede Râbinskaia? Dansau femei cu femei, bărbaţi cu bărbaţi, duşmanii poporului între ei, ologiţi, care cum apucase. De pe tot peretele cu masa roşie, binecuvântând cantina aceasta, Iosif Visarionovici îi privea blajin. La fel şi tovarăşa Strudetkaia, de la Uzina de Apă. Se uita mămos la schilozii care valsau şi-şi învârtea un deget prin permanent ca să-l încerce dacă nu se lăsase. Din viermuiala sălii o ajungea nu numai un omenesc miros de năduşeală cu iod, dar şi ceva nefamiliar, dulceag, mohorât.

Ilie Hnat era afară, nu-l auzea nimeni; orchestra, da, puteai s-o auzi. Se învârtea pe călcâie şi rotea o sârmă de capătul căreia se închegase un bolţărău de ciment. Aruncarea ciocanului!… Răcnea şi vântura cataroiul, iar, la distanţă, gardienii îl priveau îngheţaţi, aşteptând să-l sloboadă.

— Ai votat, teotia?

Tovarăşa aceea sănătoasă şi abătută – la trei geamuri de mine! Are cutia rezemată de bara ferestrei şi se uită afară la steaguri. Lume zgribulită, iese abur din gură.

— Da, cum?! zic şi mă lasă în pace.

Cei doi care erau cu ea nu mai sunt. Şade singură şi se gândeşte la ceva care-o supără. Începe şi asta să se pungească la gură. Etatea. Nu mi-o cerut pasportul să-mi vadă ştampila; am zis că scap, dar te caută peste tot.

— Frumoasă sarcină aveţi, tovarăşa, o mângâi pe mână şi vreau să trec.

— Da, zice, e bine…

Dar nu se dă.

— Ai votat? Sau te-am mai întrebat?

— Am votat, cum să nu, de dimineaţă!

— Pe cine-ai votat? Dacă nu vrei, nu spui.

— Pe Tătuca, pe cine?!

— Şi dincolo?

— Păi, toţi, cu tovarăşul Beria. Aţi rămas singură? schimb eu vorba.

— Nu, o intrat la vagon-restoran. Nu-mi place că-i fum.

— Nici mie, zic, ca să înţeleagă de ce nu m-am pus şi eu la o masă ca să beau un ceai. Poate crede că n-am opt kapici. Mă uitam la matale, eşti krasaviţa ca o artistă.

— Păi, sigur că sunt artistă. Am lucrat la circul din Alma-Ata. De unde eşti?

— Oho, mai din colo…

Că nu eram proastă să-i spun.

— Călăreai pe cai, ia dumaiu.

— Nu… Făceam ceva mult mai greu. Dresam porci.

— Hai, lasă-mă… Foarte bine!

— Porcu-i animalul cel mai greu. Nu te-ascultă.

— Hai, lasă-mă!

— Foarte greu, nu ştie de nimic. Dar cu bătaie măsurată şi cu foame ajungi la ceva. Dacă ai şi talent. Rar vezi porc în spectacol. Ai mei

se lăsau pe spate, ştiau să numere, mă muşcau de picior, în glumă, bineînţeles; aveam un număr distractiv.

— Să te ferească Dumnezeu de muşcătura de porc! Stai să-ţi spun…

— Lasă, că ştiu.

— Şi-acuma la care circ ai serviciu? zic, că m-o făcut şi curioasă.

— Nu mai sunt la circ, teotia, lucrez la farmacie.

— Da' nu cred că-ţi place.

— Ba da, e bine…

— N-am apucat să te văd. Dar prin Alma-Ata am fost.

— Nici nu merită. Nu mai au decât o nenorocită cu dresură de capre. O căţea, o umplut tot circul! Nu se uita nimeni la caprele ei, le urca pe o scară; mare brânză, care capră nu se caţără! Şi neapărat, că să facem o combinată, capre cu porci. Asta ca să fure atenţia de la ce făceam eu.

— Şi-ai lăsat-o, mama ei a dracului?!

— Dacă era cumnată cu operul pe instituţie, ce să faci? Şi-aici coboară vocea şi se uită în spate. Cred că mă trage de limbă. Aşteaptă să spun şi eu ceva de open. Aşteaptă, tu…

— Ştii ce vorbesc… Ce poţi să faci? Am zis c-o să am linişte.

— Şi n-o fost.

— Nici nu vreau să-mi mai aduc aminte, te rog să mă crezi! Mi-e foarte bine unde sunt. Dar să-şi bată joc de munca ta, că ştii ce-i un porc! Să-ţi ia animalele şi să te-arunce pe drumuri!…

— Să nu spui că i-ai dat porcii!

— Erau de la circ, nu-i ţineam acasă.

— Şi face ea acuma tot circul?

— Face.

— Şi porcii cum ascultă de ea?

— Porcu-i porc, ce pretenţii ai de la el? I-arăţi biciul, face!

— Doamne fereşte şi păzeşte, da la Partid de ce nu te-ai dus?

— Nu mai vreau să vorbesc, gata.

Dacă văd că nu vrea, o las. Poate ne-aude cineva… Ţine cutia roşie în braţe şi-şi vâră degetul pe unde îi spartă. O rămas cu ochii în ea, posomorâtă. Pe urmă se uită pe geam de-ţi face şi milă. Pe urmă, tot

ea, da știi cum? Cu colțul gurii la mine și cu ochii prin vagon.

— Pliscul. Ține-ți pliscul, mi-au zis când m-am dus să reclam. Părinții lui Mișa n-o fost kulaci? auzi? Asta-mi mai trebuia! Ca să vezi de ce-s în stare și ei!

— Și de la noi o luat oameni…

M-am scăpat, m-am scăpat, na!… Dă-i și ea speriată, că s-o scăpat mai mult; nu-i bine de vorbit de chiaburi.

— Gata. Bine că-i bine. Nu vrei să vezi mata unde-s tovarășii, că eu nu pot să intru acolo.

— Da cum nu? auzi, dacă tot lucrezi, poate ai auzit la farmacie… Are o vecină de-a mea un cumnat, așa și așa, și-i spun toată boala. Mi-i cam rușine, dar nu se cunoaște, ce știa ea cine-i, i-am zis că stau la bloc. Poate mai auzi de-un leac, ceva, că doctorii numai de luat bani îs buni. Poate-i de la scorbut.

— Crezi c-o fi legat?

Când aude de boala asta, lumea ori se miră ori chicotește. Nu știu care mai întâi. Dar ea nu; se supără și mai rău.

— Ce legat, teotia, când îi leagă e tocmai pe dos! Eu nu-s farmacistă, casieră, dar atâta lucru mai știu. Tot ce pot să-ți spun e că sunt odihniți, înțelegi? Curvari și odihniți! I-o fi dat una vreo bucurie.

— Așa mă gândeam și eu.

— Că dacă era la locul lui, la casa lui, la femeia lui, n-avea nici pe dracu'! Dar proasta muncește și el îi odihnit. Ia să-l pună oleacă la treabă! Crezi că lui Mișa nu i-ar prinde bine o boală ca asta? Vai de capul lui! Îngheață prin hală, acolo unde vinde și ridică la lăzi de i s-o mărit și hernia. Nici nu mai știe cum îl cheamă, vine acasă și cade lat. Asta-i boală de domni, de capitaliști! Băga-s-ar dracu-n ei, porcii naibii! Numai porci!

Se gândea pesemne la cei de peste ocean, aţâţătorii de război, că-și băga unghiile în cutie, să le rupă. Ne-or fi strecurat americanii niște boli de la ei. Vreo iapă de-a lui, de pe-acolo.

— Las c-o să fie bine…

— Te duci, teotia?

M-am dus, da erau la masă, nu puteam să-i scol. Mi-am luat și eu un ceai cu niște icre de pește, din cele roșii, ca mazărea. N-o fost

scump.

Ilie Hnat rotea bolovanul de ciment. Ţinea de sârmă cu amândouă mâinile şi ziceai că, dacă-i dă drumul, terci îi face. Paza se ţinea departe, gata s-o ia din loc. Cursa de garduri… Aveau garduri stivuite, câte treizeci pe stelaje; făceau prefabricate. Tot lagăr de muncă era, chiar dacă ceva mai spital. Munca vindecă tot, zicea ăla de lua sânge, cea mai bună doctorie! E în stare să ţi-o spună şi de o mie de ori. Sangorodok… oraşul proştilor! Tot ceva în jurul unui lagăr, ca la Kern. După lagăr trăiesc şi fără lagăr sunt morţi. Cum zicea? Cea mai bună doctorie… Cine-o ieşit de-aici reparat? Şi chiar dacă iese, nu-l trimite înapoi?

Gâfâia. Se opri pe tălpi. Pietroiul hurducăi de vreo câteva ori pe rampa de beton, lăsând o urmă albicioasă cu praf, aproape un cerc. Singurul avantaj era că din când în când puteai să te dai zărghit. Nu te băgau la carceră pentru asta, dar te legau de pat. Gardienii se apropiau cu prudenţă şi el rânjea. Au pus mâna şi l-au trântit.

După aceea, că are vizită, că-l caută maică-sa. Cum să-l vadă în halul în care era? Dar ce-i, după el? A mai luat vreo doi pumni şi l-au dus.

De ce tocmai el, Doamne? De ce tocmai el să aibă boala cea mai ruşinoasă din lume?! Şi nici la cap nu-i prea bun. Nu spun cât m-am zbătut să aflu ce are şi unde l-o dus!… Dacă nu era Nastea de la bloc, nu ştiu ce făceam. Asta, sâmbăta-i la poarta lagărului… Atâta grijă, atâta drum şi atâţia bani cheltuiţi! Şi să nu steie de vorbă, ca un străin… Da ce i-am făcut? Numai eu ştiu cum am trecut prin gară, când am ajuns, că trăgea opolceneţul de tine să te ducă la vot. Îi frumos asta? De ce să strige la mine, că-s mama lui!

Mă-ntorc în gară, unde să stau? Aşa-s de amărâtă, că nici nu-mi vine să mă urc iar pe tren. Mai am patru ceasuri. Vin la tine şi te-ntreabă dac-ai votat, te bagă şi te ia după acte, miliţioneri. Trebuie c-o făcut şi cald înăuntru. Unde mi-s mănuşile? Intru şi-i votez pe toţi, n-o să mor!

Ce m-am râs Ce m-am râs Îi stâlcesc Mutrele Mamă ce dau în ei Cine se râde

Cine se mai râde Acuma mă râd eu Desfac pachetul Hârtie Ce

mi-o pus bun Mere la scorbut

Viermănos Săţios Iartă-mă mamă Iartă-mă mamă Iartă-mă mamă Unde sunt Ce fac eu aici De unde se-aprinde lumina Nu văd De ce stau pe pat Patul cui Cine m-o băgat în casa asta Cred că m-o închis o închis uşa şi cum să ies Unde sunt

Singura lumină venea prin sticlă. Perdeaua era trasă, dar ziua nu se trecuse de tot. Domnul Hnat stătea în capul oaselor, aşa cum se ridicase, buimac, de pe pernă. Aerul îi vălurea în jurul capului, ca la sfinţi. Se uita în jur fără să priceapă nimic; locul nu era al lui. De lângă prag, îl privea un kil de lapte. În jur, smocuri de păr… Aoleu, m-o tuns cineva în somn! îşi duse mâinile la cap. În aceeaşi clipă, îşi dădu seama că se uită de sus… Îl ridicase ceva sau îşi pierduse brusc greutatea, stătea lipit de tavan. Cum reuşea să se menţină ridicat, era absolut incredibil. Neliniştit, întinse mâna ca să atingă plafonul şi dădu de un loc umezit şi cleios, speriind nişte vietăţi mărunţele. Duse la nas, avea miros de jilav, de pământ. Sau el mirosea… Începu să răcnească.

Curând, izbucniră tropăituri pe scară şi zgâlţâitul clanţei.

— Domnu' Hnat! îl striga cineva.

Era o voce de femeie, poate a doamnei Balica. Încurajat, mai răcni o dată, paralizat de spaimă.

— Vreau acasă! De ce m-aţi băgat aici?

— Domnu' Hnat, v-aţi închis pe dinăuntru. A ce miroase acolo?

Venea un duh greu de naftalină pe sub prag.

— Vreau acasă la mine! Duceţi-mă acasă!

Dacă te-aude careva că de la câinele acela, zice că eşti nebun. Cum de la câine? Uite, de la câine! De la Ruslan, câinele… O tras în el de la zece metri; nici n-o apucat să înghită, mai avea încă dumicatul în bot. S-o săltat, numai. O căzut într-o parte şi-o-nceput să iasă roşu de sub omăt. Faci păcat rău dacă omori un câine…

Eu lucram la rambleu, că tot la şină ne-o scos. Eram ieşit din spital şi m-o întors înapoi la Kern; era aşa, cam pe la sfârşitul lui februarie şi parcă începea să se răzmuie, sau numai în ziua aceea mi se păruse mie mai cald. N-aveau ce-mi face, asta-i boală de la nerv, n-o auzit de ea nici doctorul! Nu te scoate nimeni înainte de termen că umbli tu cu pantalonii umflaţi şi te doare de mori… Ai douăşcinci de

ani, îi faci, poţi să fii ţapăn de sus până jos, nu aşa! De lăsat, am lăsat o ţâdulă de cerere pentru Administraţia Generală a Lagărelor, Glavnoe Upravlenie, ca să nu zici că n-am vrut să scap şi n-am scris; tot degeaba. Cum vii – brigada lui Uzunov! Nu pentru muncă suntem aici, la ce suntem?

Ce era bun era că mă ştiau oleacă nebun şi se mai fereau. Nu se mai hăhăiau chiar aşa. Se mai găsea câte-un bou, bunînţeles, că din ăştia dă Dumnezeu, care venea la tine să-ţi ridice poala de la pufoaică, dar nu erau mulţi. Te-n ptehizda mă-tii, mă prostane, mă! Cu timpul, o început să se deprindă; asta-i, na! Te uiţi şi-ţi vezi de treabă. Îmi ridicau pufoaica mai mult când intram printre iepe ca să se chirăie cât e el de mintos. Dă-i şi băteam de ziceai că-i deznod. Mamă, ce-i trosneam! Ai de mine, f tu-ţi ceapa mă-tii!… Nu mai eram ticăitul care plecase, gata, ăla s-o dus! Ştii cum îi lumea n-ascultă decât de pumn, asta ţi-o spun eu care-am fost unde-am fost. Dacă nu dai înapoi, te calcă-n picioare, nu mai vezi malul. Şi-aveam putere că primeam pachet, am ciolane mari, când le blendeam câte-o labă îi luau de pe jos. Noaptea-n baracă, atât! îl căutam unde dormea şi-l zvârleam de pe prici, de pe vagonkă. N-aveau ce-mi face, mă strigau în tot felul, dar de departe. Eram altul, alt om! Te uitai la mine şi ziceai aoleu, nu mă pun cu ăsta, nu-i de şagă! Nebun! D ci că vedeai ce faţă aveam, te lua cu frig. Parcă odată cu necazul îmi crescuse şi vlaga, nici nu puteam să dorm, mă sculam pe la trei.

Nu-i adevărat că asta-i cea mai mare ruşine, când se umflă aşa. Alţii fură, dau în cap, îşi bagă-n puşcărie copiii, părinţii, dacă stai în lagăr vezi ce n-ai văzut de când eşti. Poate am şi eu o greşeală mai mare şi poate-am uitat-o. Dacă asta mi-o fost mie dat, trebuie să trăieşti şi cu asta. Te laşi, mori! Şi nu te hlizeşti decât dacă eşti prost, de ce să te râzi? Că nu-i aşa cum se crede: îţi creşte boala acolo şi numai de iepe eşti bun… Ar fi bine, dar nu totdeauna, mai mult doare. Te uşurează oleacă, femeia, dar nu scapi. Şi, la o probă, cât se cunoaşte? Pui pe tine ceva mai lărguţ şi nici nu se vede. Nu ştii cum doare… şi cine râde de durerea cuiva îl ajunge!… Cu ce mă deosebesc eu de-un şchiop ori de altul? Sau de javra aceea de Ţâmpău Dumitru, Ţ208, care primul s-o ridicat şi s-o întors la lucru, atunci cu câinele!

Nu ştiu dacă chiar primul, că mai erau cu el Svarakowski, alt polonez, şi doi ruşi: Leontiev şi unul Bugarin. Nu Bugarin, Butârkin! Ăştia, cu Ţâmpău în frunte… Câinii îi aveau pe grade şi cu tain de carne, nu ca noi. Le dădeau să mănânce de faţă când ne aduceau şi nouă caşa de mei şi-i ţineau legaţi, dar numai la dus şi la întors. La lucru îi slobozeau, erau învăţaţi, nu umblau fleaura, stăteau cuminţi la picior. Încercai să fugi, o comandă şi te rupeau! Foarte haini, oleacă dacă te uitai la ei, aşa, puţin mai lunguţ, îţi arătau gingiile. Câini buni, răi… Ţi-l dă în dotare şi-l îngrijeşti, prinzi drag de el.

Afară de unul Ruslan. Ăsta nu ştiu ce-avea, era mai lacom sau ce, că puteai să-i arunci şi lua. Îi dădeau toţi, când nu se uita paza, i-am dat şi eu. Ne zgâiam la el, moţăia, şi ne bucuram că vine iar cald. Când se întinde câinele pe zăpadă, înseamnă că simte primăvara, simte el ceva bun. Nici nu era vânt, soare, nu ne grăbeam, mestecam în linişte şi el culcat; culcat-culcat, dar cu ochii pe noi, poftă, na, animal şi el… Rupe Iura o bucată de coajă şi-atât mai aud: stoi! lajisi! culcat! – am crezut că strigă la om. Ruslan o apucat pâinea şi o dat să se-ntoarcă. Atunci, rrramp! Cred că Stepanenko, altul cine să tragă-ntr-un câine? Stepanenko! O căzut din prima şi s-o făcut o linişte de se-auzea cum se face ecoul mic prin toată Siberia. Rămâi cu lingura-n mână, nici n-ai curaj să mişti din cap.

— Ce-ai avut, mă, cu el, ce ţi-o făcut? îl aud pe Riciński.

Sigur că era opărit, eram toţi.

— Malci! răcneşte şi ăla, Kliucikov.

Nu atât de Ruslan, că şi ăsta, dacă primea ordin, te sfâşia în bucăţi, câtă pâine i-ai da… Da' de ce să tragi, că i-am aruncat o coajă, de ce? Dacă nimereai într-un om? Dacă dădeai în mine! Nu sufereau câine care mănâncă de la deţinut, li se punea negru pe ochi. Şi-l văd că lasă gamela jos şi face vreo doi paşi spre unde l-o doborât. Riciński… Ruslan încă mai tremura din picioarele de dinapoi.

— Stoi!…

Şi închizătoarele de la automate.

— Îl iau să-l îngrop, n-o să-l laşi aici!

— Înapoi! Sus! Toată lumea la muncă!

— Şezi, bre, că n-am isprăvit de mâncat.

— La muncă!! Sus! În picioare!

O înţeles şi ei c-o făcut o prostie şi-acuma răcneau ca să nu se vadă cât îs de proşti. Ne-am sculat mai moale, ziceam că poate vede starşâi-leitenantul că încă mâncăm şi ne lasă. Nimic, zbierau la noi şi se făceau cu kalaşka. Aoleu, mamă! Ne-o venit, nu ştiu cum, un curaj la toţi şi nu ne-am urnit. uitam ochi în ochi şi nu ne mişcam, na, i-am lăsat să urle până ce-or crăpa.

— Grevă? Otkazciki?!…

Dar n-o întrebat dintr-odată. S-o făcut întâi o tăcere groasă, s-o tai cu mâna, nu crâcnea unul, stăteam în picioare şi ne sumuţam din ochi. Ştii cum se uită un zek… Uite la mine! Abia după aceea o zis otkazciki şi-o stat ca şi cum aşteptau pe cineva să răspundă. Dacă refuzi să ieşi la lucru şi te scrie otkazcik e rău. Carceră, cu o sută de grame de pâine apoasă! Dar aşa, nu ştiu câte minute, nu s-o clintit nimeni; otkazcik, foarte bine, să văd ce-ai să faci cu toţi! Şi-o muscă dacă trecea se-auzea…

Era frumos, îţi spun, ţi se umple inima de aer. Când îi vezi cum scrâşnesc din măsele şi n-au ce să-ţi facă, îţi vine să cânţi! Până o căzut ceva moale în spate şi am întors capul. Era ca o lopată de zăpadă, şi-o dat drumul de pe-un molid; ştiam eu că se-nmoaie afară. Ne-am sucit şi ne-am uitat toţi, de parcă asta era treaba noastră, să ne mirăm ce mai cade din pom. Nu-i uşor să te înfrunţi aşa, faţă-n faţă. La piciorul copacului, unde-o picat, lăsase câteva gropuşoare în omăt, de parcă sărise vreun jder. Ţin minte. Atunci s-o urnit Ţâmpău şi ceilalţi, Butârkin şi restul. Ne-am uitat după ei, până unde-şi lăsaseră uneltele. Şi-o lins lingurile şi le-o vârât în turetci, mâncarea prin buzunări – chit că era caşă, dar unde s-o pui? – şi o săltat cazmalele. Le-o rupt de jos, îngheţaseră. Ne-am mişcat şi noi, ce era să mai faci?

Au stat aşa, cu puştile despiedicate, până la plecare, dar nici noi nu ne-am grăbit. Ne făceam, vedeau că ne facem şi nu puteau să ne spună nimic. O zi ca asta îţi dă viaţă-n tine pentru două luni. Nu şi-o făcut nimeni norma, ne-o ţinut până noaptea şi tot degeaba.

Câinele, săracul, o rămas în omăt tot acolo, nu cred că adăuza l-o mai găsit cineva. Dar, după ce ne-o încolonat, le-am făcut-o la loc. Am luat-o la trap de nu se puteau ţine după noi. Aliniaţi, perfect, n-aveau

ce să zică, atâta că dădeam din picioruţe ca la 7 Noiembrie în faţa tribunei. De parcă n-am fi muncit nimica şi eram odihniţi. Ne ieşise şi nouă limba, câţiva se împleticeau, horcăiau, Kovalski, vai de capul lor, că erau şi tebecişti, dar ce-i făceam acuma escortei merita toţi banii. Strigau, ne-o somat, şi pân' la urmă am stat. Clipeam din ochi şi ne făceam miraţi. Mamă, ce ne-o spurcat! Cu ce le-o venit la gură, şi iar ne-o dat plecarea. Da le scosesem şi sufletul… Acuma, ca melcul… Borş erau făcuţi, clănţăneau din kalaşce şi s-o pus doi gardieni în frunte ca să ne deie tonul la mers. O fost ca la circ, dacă vedeai, râdeai de te udai. Curva asta de viaţă, câteodată-i binişor în Siberia…

Când ajungem în zonă, careu!

— Cine-o fost cu provocarea?

Nimeni, cine să fie?

— Nimeni? Oceni haraşo, câte cinci adunarea! Ia de zece ori roată prin lagăr! Pas alergător!

Când ne-o oprit, ne tremurau genunchii. Trăgeai aer pe gură şi făcea hâr!

— Cia provokaţia?

Nikto? Haraşo. Ia mai daţi zece ture. Fuguţa!

— Stoi! Cia provokaţia?

— …Ha-617, hârenâie unul în spate.

Eu eram ăsta, 617, pe mine m-o dat… Am făcut un pas, nu se mai putea, ne omorau cu zile. Da-l ştiam după voce, era un tâlhar; îi vine şi lui rândul… Eu nu uit. Îmi ştiau şi hoţii de frică, las că vezi Ce dacă nu mai poţi răsufla, eu cum pot, cine poate?! Şi uite că lângă mine mai vine unul… Şi Iura! Şi pe urmă toată coloana, cleamp-cleamp, cu tot cu turnător, laolaltă! Ei, să fii gardian, ce faci acuma? Nu te dai cu dosul de pământ? Ne-o luat numai pe cei care-am fost în faţă, în rândul întâi. Niciodată n-am intrat în celulă mai bucuros.

Ca să plăteşti lumina, trebuie să vii când au ei program, nu când crezi tu. Nataliţa mai citi o dată orarul din geam ca să-l ţină minte şi apăsă pe clanţă. Nu ştii niciodată, poate că-i, totuşi, deschis. Nu era.

Bun, cât e ceasul? Aproape unu. Aştepţi în faţa uşii până la şi jumate, unde să te mai duci? Sau te întorci la uitucul ăla, în Bolintineanu? Sau acasă şi scoţi rufele din maşină. Mai bine acasă şi-i

spui c-ai aşteptat să deschidă… Ce neruşinat, Doamne fereşte!

În vremea asta, domnul Hnat făcea trei lucruri şi nu se îndeletnicea cu nimic. Practic, se bucura de dulceaţa unei stări de vid. Îşi ţinea o compresă cu acid boric, şedea pe scaun şi se uita în gol. Poate nu se gândea nicăieri sau dimpotrivă, e foarte posibil. Un zgomot apos, din două locuri; afară ploaia, în casă robinetul cu garnitura mâncată. Fâşâit de cauciucuri asfalt ud. Pâlpâirea catifelată molii şi mirosul iute Naftalină. Mama M-o scos din canton acarul s-o dus după miliţie dacă nu era ea mă lua Vreau vagonka mea De ce să fugi Poate omori pe cineva poate omor Hainele lui Am ieşit vândut la Krilor Haine de cheferist Cum vine pe ruseşte cheferist Nataliţa tropăi în faţa uşii, pe grătarul de fier, ca să sară noroiul. Ieşea un zăngănit mat şi sâcâitor ca cel de tacâmuri când le strângi după musafiri. Chiriaşul auzi şi deschise uşa. Iar s-a stors, se gândi când îl văzu. Avea o umflătură roşie pe frunte.

— Sunteţi acasă, părinte?

Întrebase şi ea de bună-ziua, se vedea că era. Nici n-aştepta vreun răspuns şi nici nu primi. Tânărul Cioca intră în camera lui, iar femeia se aplecă să-şi dezlege şireturile. În clipa aceea simţi că i se zbate ceva sub haină şi înţelese înainte s-o vadă. Desfăcu nasturii şi eliberă molia, dar în mod perfid, pentru că în secunda următoare plesni şi rată. Fluturele se bălăbănea în penumbră, între cuier şi contoar, căutând un loc sigur.

— Am început să le aduc şi acasă!

Uşa lui, întredeschisă; aprinse lumina. Molia aprecie imediat că pentru ea se făcuse serviciul acesta şi dădu să pătrundă. Nataliţa se dedică unei a doua suite de aplauze furibunde, cu atât mai grăbite, cu cât lepidoptera dovedea o capacitate rară de a folosi terenul. Licenţiatul coşuros reapăru în prag, ţintuind cu privirea ceva ce ea nu mai izbutea să distingă. Pocni palmele o singură dată, precis, şi i-o arătă între degete. Mersi, dacă eşti asudat, cred şi eu…

— Cred că le căraţi de pe undeva, doamna Nataliţa… Am mai prins trei.

— O să ne umplem, nu ştiu ce-o să ne facem…

— Mi se pun noaptea pe faţă şi visez urât. Visez numai puşcării.

— Doamne ferește! Pagubă de bani.

Tăcere, nu liniște… Acolo, la fund, e o tăcere jilavă ce-o simți doar în nări și cu pielea. La spate e altceva, e plăcut, e răcoare. Și nu te obligă nimeni să stai până te-apucă strănutul, poți să ieși când te saturi. Ai loc, poți să te pui în coate, cum vrei, și pe-o parte, iar dacă strângi oleacă picioarele, chiar pe burtă. Găina de ce sapă gropi și se bagă?… Iei pe tine mai gros și te întinzi în fundul puțului, totul rămâne departe, deasupra, tu pui urechea și asculți cum înflorește piatra în burta pământului. Trei metri și jumătate-i destul, n-are rost să mai scoți, dai de apă. Mai bine lărgești oleacă la capăt, faci scobitura ca un ciorap și poți să te-ntinzi. E reavăn și dulce, numai în pântec la chit, sau în femeie poate-i la fel. Tot ce-i afară: foială, clacsoane, praf și fierbinte, nici nu știi, nici n-auzi. Aici nu te gândești la nimic, stai și te scurgi, iese curentul din tine. Și morții, nu de asta-i îngroapă? Ai creierul gol, ești ca un os de prună în lut și-aștepți să-ncolțești și să crăpi. În jur, numai noapte. Bun să ai o vizuină acasă!… Nu mai e nimic din ce-o fost sau din ce o să fie, ești ca un înger, stai și aștepți. Pământul are suflet și el, cât îl vezi de încăpător; pământul nu-i mort. Nu-i nimic fără suflet, are și el duhul lui, unul mare; atâta că rabdă prea mult, te lasă în prostia ta să crezi că nu simte; numai odată se scutură… Uite râme, uite furnici, e tot viu, ca un om!

Domnul Hnat își făcu un tub din palmă și-l puse peste Ural; la urmă băgă ochiul. Cifrele romane abia luminau, dar putu să vadă cât se făcuse. Cu părere de rău își înălță bustul, apoi îndreptă picioarele și, ținându-se de pereți, se urni. Vederea i se obișnuise cu bezna, zărea destul de bine treptele pregătite, una pe dreapta, una pe stânga. Băgă vârful bocancului în prima și se săltă. Începu să se cațăre, căutând alternativ scobiturile, ca orbul. Mai avea cam un metru, când ceva îi fugi sub picior, dar reuși să se țină în coate, lipindu-se cu șalele și împingând din genunchi. Auzi dedesubt scurgerea țărânii și se temu… Înțepeni și așteptă să-l tragă la vale, dar nu se întâmplă nimic. Am stricat una, îl trecu speriat, să le fac mai adânci. Să-mi pun o cârpă udă cu ceai.

Se lovise și-acolo… Icni și se aburca afară; întunericul din boxă era lipicios. Se opri să respire. Numai unde era botelnița de la geam se

vedea un contur de lumină. Începu să distingă zgomotele casei. Se mai uită o dată la ceas şi se ridică, sprijinindu-se de stelajul unde-şi ţinea lădiţele cu pământ. Dacă le-ar fi privit mai de-aproape, s-ar fi mirat… Dar trase numai placajul cu fierătăniile peste groapă ca să nu se cunoască nimic şi ieşi. În urma lui, bezna începu să se foiască mărunt. Zbura ceva peste tot…

Urechea îi rămăsese bună. O auzi cum urcă şi avu timp să arunce compresa. Femeia intră cu capsa pusă ca să n-o întrebe nimeni pe unde se lehăise.

— De ce stai cu geamul închis, din asta se fac!

— Ai plătit lumina?

— E plătită, m-am dus degeaba.

Minţea fără să roşească, cum fac toţi cu persoanele presupus distrate. Era sigură că nu-şi aduce aminte de nimic. Ce fusese, de fapt?… Găsise autobuzul în staţie şi i se făcu silă de toate casieriile, mai şi ploua rău.

— Când am plătit-o? îndrăzni domnul Hnat cu timiditate.

— Eu ştiu când ai plătit-o? Ia, ajută-mă să le scot afară.

Se gândea că trece a doua zi şi plăteşte; nu mai ţinea el minte. Dar îl văzu preocupat şi presupuse că din cauza aceea. Unde ţinuse prişniţa, se vedea gălbicios şi ud, vai de mama noastră… Nu mai ştiu ce să mă fac, cum intru în casă i se urcă tensiunea! îşi reprimă un zâmbet al vanităţii şi trase un scaun ca să poată pune piciorul pe masă.

Bătrânul, însă, era frământat. Iar îşi freca ceafa, încerca să-şi aducă aminte. Auzind sertarul, Nataliţa putu să scape o privire în jos, lucru care o linişti. Desigur. Ca de obicei. O bolboaşă.

— Ce cauţi?

Răscolea în chitanţe; abia ce le pusese după dată. Şi nici nu spunea nimic; fojgăi până opri una şi acum o ţinea departe de ochi.

— Asta nu-i de luna trecută? Ce, mă crezi prost? Cum am plătit? Când?

— Aşa mi-au spus, c-ai plătit

— Hai, domnule, că nu-s nebun! Uite chitanţa, asta-i o treabă materială!

— Atunci, du-te şi plăteşte.

— Nu mai ies acuma din casă.

— De ce? Plouă?

— Nu mă simt bine.

— Nu te simţi bine? Dar ce ai?

— Nu mă simt bine, mi-i frică să ies, o scurtă el ceva mai categoric şi se calmă definitiv. Uitase instantaneu, îi veni altceva în minte.

— Baie ai făcut?

— Nu. M-am gândit la mama.

— Da?

— Ţi-am zis de cheferist?

— Lasă, mai târziu. Dă-le din partea aia.

Nu ies pe geam, nu-s muşte. Dacă nu le striveşti, nu scapi. Vedea şi ea, dar apucase să deschidă oberlichtul şi sta întinsă pe vârfuri, le uşuia cu perdeaua. Alta era, însă, treaba: când eşti cu mâna în sus, se ridică poala şi simţea că se uită. Nu putea vedea prea adânc, ştia asta, şi-l mai lăsă un pic. Când întoarse capul spre el, bătrânul dădea din amândouă mâinile, una cu prosopul, una fără. Şi cu ochii la ea, nu la molii, ca înecatul. Parcă dăduse de fundul apei şi flencănea din labe.

— Ce fâlfâi acolo?

— Madam Nataliţo, îi spuse foarte serios, matale trebuie să faci ceva la picioare. Eşti plină de mărar.

— Ce-ăla?

Acuma, e drept că părul creşte aproape la toţi, însă nu-i dăduse prin cap că trebuie să umble la el. Poate era şi mai păroasă ca om, nu ştiu, dar când auzi de mărar, nu se mai putu ţine, atât, se îndoi de râs şi strânse genunchii. Îl pocnea peste cap cu colţul de la perdea, dar nu rău. Există un anume fel de râs care nivelează orice raport. Ajunge o vorbă mai oacheşă, mai cu subînţeles, şi nu mai poţi ca-nainte, chiar dacă eşti la mâna lui şi plăteşte; îl iei cu tu imediat. El nu-i spunea tu? Mărar, auzi! O miră numai că se uita ca Stan şi Bran.

— Ce cheferist? Ce-i cu el? întrebă ceva mai târziu, potolindu-se, după ce închise geamul la loc ca să nu-l ia curentul. Nu-i venea să se apuce de aşternut, trebuia schimbat. Îşi trăgea sufletul, dar în sinea ei chicotea încă.

— Vine Comandantul, începu imediat domnul Hnat, şi se face la mine. Nu se lăsa rugat, vorbea ca lipovenii când se-ntorc din armată. Îţi povestesc de cazarmă şi-n sicriu, numai să stai să-i asculţi. H-617, lămureşte-ţi oamenii să intre-n barăci, că iese rău! Tavarişci Comandir, nu mai ştiu cum îl chema, eu nu lămuresc pe nimeni, nu-s eu tata lor! Hnat Ilie! zice. Tovarăşu' Ujgariov, zic, te rog să vorbeşti frumos! La mine să nu ţipi!

Şi zici că ce-i aia, dacă totul începe de la un câine, cum s-o tot spus. Dar Revoluţia Franceză de la ce-o început, f tu-i mama ei, nu tot dintr-un fleac? Sau aceea cu Lenin? Lucrurile mari încep de la lucruri mărunte. Nici nu-ţi dai seama când se porneşte ceva. Mai bine faci ca japonezul, că nu-i prost, erau şi la Kern nu ştiu câţi… La puhoaie nici nu trebuie să te uiţi; apele mici sunt serioase: mâncarea, patul, frigul, încălţările, cum te-nţelegi cu femeia, lucruri din astea.

Închisoarea lagărului era pentru ocne: cei care nu ieşeau la muncă, făceau câte ceva, ori se luau în gură cu paza. Hoţi nu prea băgau, ăştia erau de-ai lor, reeducabili, dar când eşti zek, săracul, taci şi înghiţi, că pe lângă puşcărie baraca-i palat.

Hnat nimerise-n celulă cu Riciński şi alţi câţiva, era şi Iura; din ăia de-i alergaseră pe gardieni la întoarcere. La geam gratii, normal, nu se deschidea şi tot ce vedeai era o urmă de soare pe zidul de la Intendenţă. Când era soare. Bătea în perete dintr-o fereastră din spate şi ştiai că e cinci şi un sfert. Nici măcar nu-ţi spune nimeni te-am băgat pentru atâtea şi-atâtea zile sau atâtea săptămâni. Stai şi aştepţi, ai da orice pe-o bucată de pâine, deşi puteai face rost cu câte-o buleandră. Scoteai o haină la schimb şi pe urmă te lua dracu'. Câte boarfe poţi da? Cel mai bine o duceai când aveai norocul şi te aresta pe frig. Am mai spus asta? Venea iarna, erai plin de haine pe tine. La căldură mai scoţi, dar dacă te ia vara pe urmă ce pui? Ca Hnat în septembrie, la Soroca… în 44. Dacă nu ştiai să te descurci, îţi pocneau ochii-n cap la primul ger; Siberia, nu Crimeea! Şi nu plânge nimeni, nici nu ştie unde eşti. Trăgeau o linie cu creionul peste tine şi gata. H-617… linie! Punct!

Riciński avea un capăt de creion. O călcat peste el la cantină, e bine să strângi, nu se ştie. Tot vreun nenorocit l-o pierdut şi acuma suspină. Cu ce scrii acasă? Vrei de la altul, plăteşti. Acuma, mă gândesc

că poate l-o fi furat, că se fură.

Cu mai mulţi e mai bine; în primul rând nu-i aşa de strict ca la carceră şi te mai ajuţi. Ştii vreo şmecherie ca să rezişti, dacă vrei le-o arăţi. Să vezi cum se strâmbau toţi şi ţumpăiau odată cu mine, ziceai că eşti la casa de nebuni, râdeau şi gardienii. Riciński, cu pictatul. Cum dracu-l mai chema, c-am uitat… Riciński. S-o găsit el în lagăr că-i bun de pictor. Nu era chiar prost, pictorii ţin de regimul special, scriu lozinci, gazete de perete şi interdicţii: aia nu-i voie, aia-i interzis, cum se pune pe gard. Dar el voia să se facă pictor şi după ce iese, dac-o mai ieşi. Pictor de ştambă. Chiar vorbeam cu el şi ne tot gândeam cât de lină o să ne fie călătoria aceea de întoarcere, el la Nijni-Novgorod, eu la Mirăuţi sau Galaţi. Peste şaişpe ani. Cel mai mult mi-o plăcut la Galaţi… Te uiţi aşa, ca găina în lemne şi te gândeşti la lucruri sfinte, până te ştergi pe la ochi. În regulă, tot, cu acte-n buzunar, şi să fumăm pe tren, la geam. Şi la vagon-restoran. Să poţi citi nume de gări. Şi să mănânci chişleag cu scrijele de barabule!… Chiar dacă ştii sigur – să zicem că faci douăşcinci de ani şi scapi aproape întreg – nu-ţi dă nimeni drumul acasă, tot pe-aici te ţine, îţi face domiciliu obligatoriu la Kern. N-are cine le munci.

Desene de ştambă şi ştofă, din acelea pe care le porţi pe tine: cerculeţe, pătrate, linii, brădişori, pictor bun. Maladeţ.

Se uitau la el, era deja vânăt la gură. Şi buzele şi limba. Aduna saliva între dinţi, apoi pupa vârful chimicului, îl învârtea sârguincios ca să se pătrundă de umezeală, strângea ochii şi trăgea o linie. Făcea treaba asta cu cotul depărtat, ştiindu-i în spate, nemişcaţi, într-o tăcere cucernică. Se dădu şi el puţin înapoi, tot cu ochii strânşi, apreciind impresia întregului. Isprăvise primul brâu de cârcei în jurul geamului: cârlige şi bucle. Frumos, estetic, de mare efect! Unde te uiţi mai întâi, când intri? Te uiţi la fereastră! Te uiţi acolo şi vezi dantela aceea pictată ca la icoane. Cine-o făcut asta?, întrebi. Aveam celula cea mai drăguţă din toată puşcăria. Mult mai reuşită decât înainte!…

Ce s-a întâmplat după aceea întrece orice. Cum ar veni unul şi-ar zice a căzut Uniunea Sovietică… Rămâi interzis. Cea mai mare ţară de pe glob! Cum să se întâmple una ca asta?! Uite aşa, brusc! Întâi s-a auzit un pocnet de sticlă, destul de aproape. Şi, tot atunci, pata aceea de

soare, care se reflecta pe zidul Intendenţei, parcă a luat-o cineva cu mâna. Se uitau la tencuiala umbrită şi auzeau încă cioburile, spărsese cineva un geam… Atât a fost.

Nu trece cine ştie ce şi apar doi la fereastră, cu ranga. Doi tâlhari, musulmani amândoi, Hnat îi ştia; asudaţi, murdari, ziceai că-s nebuni, că le băgase cineva un deget în ochi.

— O murit Stalin! răcneşte unul şi vâră drugul între zăbrele.

— Cum o murit!

— Nu ştiu cum. După o lungă şi grea suferinţă. S-o dat la difuzor.

Se uită unii la alţii şi-i ia frica. Nici nu ştii ce să faci. Hoţul smulgea gratiile din perete, proptea un picior în zid şi se opintea.

— Ce faci, bre, cu geamul, abia ce l-am înflorit!

— Libertate!! urlă tătarul.

— Lasă-l, dracului, cum stă.

— Altfel nu se deschide.

Era mirat că nu-i aude chiuind de bucurie.

— Bun, fă-l cumva, dar nu trage tare, că strici ce-am făcut.

Nu s-a lăsat, până n-a scos piroanele din cărămizi. Au mai împins şi cei dinăuntru un pic, cu mâna, altfel cădea tencuiala.

— Gardienii ce fac?

— Nu ştiu ce fac, zice penalul, îi muşc de sub gât! N-o ieşit nimeni la muncă. Hai, ce-aşteptaţi?!

Câţi erau s-au bulucit la uşă; i-a oprit Hnat.

— Staţi, mă! Staţi aşa! Staţi, că nu se ştie. Nu da în uşă! Să ne scoată ei…

— Cine ei? zice unul din hoţi, nu mai ştiu care. Paza?

— Dacă faceţi acolo ce trebuie, ne scot ei, nu te teme. Nu vă luaţi de gardieni, asta şi-aşteaptă!

— Da’ ce să facem, că nu ne spune nimeni!

— Cine-i şef la voi?

— N-avem niciun şef, voi sunteţi şefii.

— Atunci, să ne scoată.

Nu poţi conduce o revoluţie serioasă, dacă n-ai trecut şi prin puşcărie oleacă. Le-au dat drumul după două ore.

— H-617, îl ia comandantul, văd că ai autoritate, te rog să le bagi

minţile în cap! Nu s-a muncit de două zile şi trebuie recuperat. E vorba de Economia Sovietică, care pierde.

— Şi eu ce să fac? N-am nicio putere, tovarăşe cetăţean, vă spun cinstit.

— Bun, atunci ai să fii sancţionat. Ai să treci în Comitetul de Cantină…

Şi-i face cu ochiul.

Mamuţă…! Ca să ajungi la stalovaia trebuia să plăteşti gros, nu aşa. Şi să te placă şi administratorul, să-i faci ciubotele. Era ca un dar picat din cer, tu-i ceara mă-sii!… Păi, ia gândeşte-te numai: cameră de trei, încălzită, nici pentru raport nu te scoli; ăia pleacă la lucru şi tu îţi bagi degetele prin oale, scoţi alimente din magazie. Şi zahăr!…

— Am înţeles, zic şi mă urc lângă el în capul scărilor de la Comandament. Când mă văd băieţii, urale! De mult nu mai hăuliseră, săracii, aveau o poftă – ceva de speriat! Ridic mânurile şi fac semn să tacă. Te simţi ca Lenin.

— Tovarăşi, strig, şi se face linişte. Cine le-a mai spus lor tovarăşi, săracii, de ani de zile?… Numai bandiţi, numai târâturi ne-o zis, numai zeki şi kaeri! Le străluceau ochii. Dincolo, la femei, după gardul de sârmă, la fel. Ieşiseră toate afară să poată auzi. Tovarăşi, mi s-o făcut cinstea să fiu numit la cantină. Mulţumesc Partidului scump al Uniunii Sovietice! Prima măsură ce-o iau! cazanele: unu, doi, trei, patru, cinci, şase şi şapte se desfiinţează. Mă jur pe puhula mea, aici de faţă, că n-o să mai fie decât unul, la fel pentru toată lumea, şi pentru zeki şi pentru Comandament, aceeaşi caşă groasă la toţi!

M-am gândit la o cuvântare mai populară, ca-n armată. Omul, dacă aude suduieli bărbăteşti, te simte de-al lui. Mă, ce larmă o fost, nu pot să-ţi spun! Ai de mine!… Se înghesuiau să mă pupe.

— Şi să n-am parte, dacă mai fură vreo ploşnă! Care-l prind, îl fierb la foc mic!

Totdeauna-i bine să pomeneşti de hoţi la-nceput, lumea se bucură. Dincolo la iepe era şi mai şi, chiuiau ca la horă.

Am mâncat binişor, o mai scos câte ceva de prin beci, dar nu se-ndemnau să se culce, bântuiau prin zonă. Când mă uit în sus, se suiseră câte doi gardieni în foişor, cu kalaşcele. Mă, ce treabă-i asta?!

Mă duc peste Ujgariov.

— N-ar fi bună oleacă de muzică, că-s amărâţi săracii?…

— Nu se poate, zice, e doliu unional.

— Da la radio cum se dă?

— Se dă din altele.

— Păi ce, Mişa Steciankin nu ştie din astea? Ştie ce vrei, are Academia la Moscova.

Nu le era nici lor la îndemână, se înecase cu pipa Tătuca, nu ştiau ce mai vine. Şi cu noi acolo, pe cap. Până la urmă, i-o adus garmonika.

— Unde-i Mişa? strig. Ia să se urce aici, pe masa asta!

— Vezi că mâine ieşim la lucru conform programului, strigă comandirul, de parcă se temea să nu-l uităm în pat. Dar aşa, să se vadă cine-i ştabul. Ştabul, atunci, eram eu. Şi Riciński.

— Sper să n-avem bucluc!…

— Cum s-avem?

Se înhamă Mişa la aia şi începe cu una de supărare, de-ţi venea să muşti clanţa. Ar fi fost bun şi ceva de băut, dar de unde? Numai în dor şi-n necaz ne-o ţinut vreo jumătate de ceas, până ne-o văzut pe toţi, cătrăniţi, cum ne ştergeam pe la ochi. Poate ne gândeam acasă, nu mai ştiu la ce ne gândeam. Nu cred că ofta nimeni după Stalin, dar nu poţi să ştii, că aveam şi comunişti mari. Şi-odată o dă pe una zbătută, aşa, ca din greşeală. Da, una ca aceea! Şi s-o pornit o tropăială de parcă dădeau cazacii. Dacă-l luai pe Mişa de-acolo-şa, erau în stare de gât. De ceea parte, la femei, nu se vedea mare lucru, căzuse întunericul. Dar se-auzeau. Jucau între ele, ca şi noi, ce să facă? Nu zici că s-o apucat să deie cu pietre în becuri? Boc, făcea, dacă-l nimereau, boc!… Şi cădea lumina. Cum dădeau ăia cu cărămida-n geam la hotelul din Schitu Măgureanu, hotelul Dâmboviţa. Escorta se uita la comandir, omul tăcea şi răbda.

Mă, şi simţeam că trebuie să le mai zic ceva, dar uitasem! Prea erau bucuroşi să mă vadă pe masă.

— Da’ de ce nu invită cineva şi tovarăşele? E frumos asta?

Am întrebat, n-am dat cu parul. Eram chiar întors către ştabî. Dar zekii mei ce-o crezut?, o crezut că dau ordin şi s-o pus pe rupt

sârma ghimpată dintre ele şi noi. O dezbăteau cu călcâiele. Nu ştiu dac-o fost vreun semnal sau ceva, dar în momentul acela o pus mitraliera de sus, peste toţi. Ca-n iaz! Cu maximka. Ca-n Bucureşti, în 41, cu Antonescu pe legionari. O rămas nu ştiu câţi întinşi la pământ. Mie pe-aici mi-o trecut!… buluceală, horcăieli, Doamne fereşte, ţipete, numai asta să nu vezi! O stat şi muzica, o stat tot.

Poţi să şi mori! Să sari din pat cu inima zbătându-se în tine ca un pui în lighean! La mine seaude inima când mă tem de ceva, o auzi şi de la trei metri. Boje moi, ce m-am temut, abia ce-am închis la păsări şi m-am culcat… Cum, c-am auzit puştile de parcă erau în tindă! Îţi trebuie mult să-nţelegi ce-i acolo? Doamne, m-am rugat, Tvoreţ Milostiv, fă să nu-l atingă plumbul pe Hnat Ilie, H-617, păzeşte-l Doamne ca să nu-l vatăme nimic, că-i curat săracul şi fără păcat! Mă rog eu Ţie, Doamne, în locul lui, că n-apucă bietul şi n-are unde se ruga, decât în gând şi numai dacă nu-i stors de muncă. Apără-l, Doamne, şi-adu-l acasă întreg!

M-am urcat şi la Nastea, la bloc. Ai auzit, Nastea? Cum să n-aud? O tras în ei. Poate nu în toţi, nu plânge, poate o încercat să fugă vreunul. Dă Doamne să nu fie Ilie! Du-te şi află ceva. Acuma, la cine? Aşteaptă până mâine, n-am pe cine să-ntreb. Acuma, vreau, Nastea, acuma! Milaia maia, acuma, te rog, acuma!

Aşa de bucuroasă am fost, când am auzit că-i teafăr! Am pupat-o şi i-am luat o sticlă întreagă de Krasnaia Zvezda, duhi, parfum.

Şi să mai ieşi la lucru?!… Doar să fii prost! S-o rupt căruţa, gata! Dacă nu trăgeau ca proştii, poate că ieşeam, dar să tragi degeaba! Cine le-o făcut ceva? Până nu luaţi morţii şi-i îngropaţi, nu ne mişcăm din zonă!

Sigur că nu tremurau ei de asta, aveau cu ce să le bage minţile în cap, dar când te lasă Tătuca, nu pui imediat mâna pe ceatlău, mai stai, mai vezi, mai aştepţi…

— Să-i luăm gâtul! se băga ăla, Ţâmpău, din Cârpeşti.

Ăsta şi cu prostul celălalt, Grumaz, ca fraţii! Cum l-o văzut pe Hnat că se trage-n frunte, cum s-o lipit de coada lui! Nu se mai dădeau duşi, odată li se întărea degetul şi începeau să arate: tu aşa, tu aşa, păi să nu baţi la ei până-i ia somnul?… Să-l taie pe Ujgariov, comandirul, ca

să ne trezim peste noi după aceea cu tancul! Nişte boi! Chisaţi!

— Nu, zice Ilie Hnat. Nu aşa! Cu trădătorul de Ujgariov nu mai avem ce discuta. Dar nici Moscova nu ne-o putem sui în cap, că ne pune la zid. Să vină atunci cineva de la Sovietul Suprem şi să discute cu noi, avem revendicări.

Unu: să nu ne mai scoată duminica la pădure. Doi: o carte poştală pe lună. Trei: fără gratii la geamuri, ajunge c-avem sârmă de jur-împrejur. Şi patru: să se rupă cearşafurile vechi de la ştabî ca să ne facem obiele. Pe urmă, mai vedem.

Toţi, rosături la picioare, nu găseai o cârpă, nimic, nu mai vorbesc femei. Bântuiau prin zonă, bărbaţii în partea lor, iepele dincolo şi răcneau întorşi spre clădirea păzită: Jos Ujgariov! Sovietul Suprem! Şi Malenkov, Malenkov!... Poate cineva să tragă în tine, când strigi Malenkov şi Sovietul? N-are cum. N-are niciun curaj. Când se gândea la ce văzuse în Bucureşti, de strigau ăia Jos Guvernul, Ilie Hnat zâmbea cu superioară îngăduinţă

Îi laşi să zbiere până răguşesc. Şi garda şi escorta şi comandanţii se înfiinţau dimineaţa şi, dacă vedeau că nu se încolonează nimeni, îşi vedeau de treabă. Fumau. Tot atâta erau plătiţi, ba chiar le convenea, că rămâneau la căldură. Ujgariov, ce mai ieşea seara şi întreba la plecare:

— Mă, ieşiţi mâine sau nu ieşiţi?

— Nimic! Sovietul Suprem!

Las că vine el... Se urca în maşină şi pleca acasă. Brânzea ceva prin aer, cam rău, trebuia să se sfârşească în vreun fel. Ca să le treacă timpul ori ca să se ţină legaţi, se-nghesuiau şi răcneau după Malenkov. În două, trei zile, Comitetul de grevă, ori ce era, se făcu mai grosuţ. Odată nu mai aveai loc, au sporit şi lista: mâncare cu mai multă grăsime, aşternut cu pătură la vagonkă, loc de uscat încălţămintea şi otravă pentru şobolani.

Mâncare le mai dădeau, dar numai o dată-n zi. Asta era mai greu de răbdat, dar dacă nu ieşeai la lucru, n-aveai ce zice, nu erai la odihnă. Până s-o bulucit nu ştiu cum de-o rupt gardul dinspre femei şi l-o stricat în picioare. O dus sârma, frumos, în spatele barăcilor. La minut, în foişoare, câte trei cu maximka! dar n-o mai tras nimeni... Acum era

liber, puteai să te duci la ele, să vină la tine, liber, nu-ţi mai zicea nimic. Nu te păzeau decât de la margine, din miradoare. Se uitau şi aşteptau nu ştiu ce. Ce le-o auzit urechile, ce sudălmi se urcau de jos, cred c-o povestit la mulţi!… Ujgariov o chemat Volga şi valea!, o rămas de capul lor, înăuntru.

Când se-ntâmplă una ca asta, nici nu ştii ce să faci, cu cine discuţi? În primul rând interzici guleaiul, că nu ştii niciodată ce au de gând. Stau afară, înconjoară lagărul şi te ţin sub ochi; nu poţi să le ghiceşti mişcarea, poate aşteaptă să înceapă dezmăţul şi să zică – aha, am pus mitraliera pe ei că n-am avut cu cine vorbi! Asta nu-i puşcărie, e cocină!… Statul sovietic cheltuieşte aici pentru reeducare şi uite ce fac! Toată povestea cu Malenkov şi Sovietul – o diversiune, nu de Soviet mor ei, iepe n-au! Nu, tovarăşi, Sovietu-i Soviet… Vrei să te bage-n seamă, trebuie să fii serios.

Cu ideea asta o venit ăla, am uitat cum îi zicea, îşi ţinea răsuflarea câte doişpe paşi. Nu era prost. Horcăia.

Kovalski. A fost adoptată cu majoritate. Cine-i pentru, cine-i contra, se abţine cineva, mulţumesc… Sigur, erau şi care se iubeau mai din vreme, n-aveai ce să le spui, îi lăsai. Unde-i vorba de ceva sufleteşte, nu poţi să dai cu toporul, eşti om, nu… Mulţi încearcă să uite de-acasă şi-şi cad dragi pe-aici. Dar ştii cum? Se omoară dacă-i desparţi!… Nu s-o gândit şi Hnat, când o văzut că nu-i scrie? Că n-o putut, asta-i altă poveste… Nici n-o avut cu cine şi, cu timpul, nici de nevastă nu-l mai durea foarte tare. Îţi aminteşti cum era toată ziua închisă, de parcă-i murise vreun neam. Carton-lucios, nu-ţi dădea chef de viaţă. Dacă eşti hotărât, încetul cu încetul o scoţi din cap. Se gândea la ea cum îţi aduci aminte de-o vecină, de una din zecile cu care ai avut de-a face şi ai uitat cum le cheamă. Dar, orişicât, îi soţia!… O ai undeva. Te faci aşa, ca o rădăcină spălată de gârlă; albă, lemnoasă.

Noroc că femeile erau de înţeles şi n-o fost balamuc… O băgat câteva şi-n Comitet; acuma, fără conducere, cine să stăpânească o gloată? Tot ei. Comandamentul lui Ujgariov era plin. Până să iei o hotărâre, trebuia să zbieri unul la altul de ţi se umflau vinele-n gât. Nu mai vorbesc de ce fum de mahorcă!… Totdeauna se găsesc unii mai deştepţi care ştiu cum se face. Cel mai bine-i să-i bagi din timp la

puşcărie ca să te scapi de ei. Erau şi mulţi care nu făceau alta decât stârneau lumea. Îi bagi şi-i închizi!

Greu s-apuci vreun scaun la birou. Ilie Hnat venea mai devreme ca să prindă loc şi-şi făcuse obiceiul să vadă de câte ori intră palma pe lungimea blatului. Între degetul mare şi cel mijlociu încăpeau nouă. Nici nu-şi lua seama când făcea, îi pleca mâna automat. De nervi… Dacă nu măsura de o mie de ori într-o zi, nu măsura nicio dată!

Îşi găsise pardesiul şi nu-l mai scotea de pe el. La haine nu i-o mai putut ţine nimeni, o spart lacătul de la magazie şi fiecare şi-o luat cu ce venise, ba chiar şi de la morţi. Toată zona, plin de lume pestriţă, care cu fular, care cu palton, cravată, rochiţă, costium, ziceai că eşti pe Nevski Prospekt. ăia din foişoare se holbau la ei şi mureau de râs. El nu şi-o scos decât raglanul şi bocancii din România.

Era şi una, Liuba, de vreo treiş'cinci, patruzeci, îmi plăcea de ea că se uita la mine şi se făcea că nu vede. Câteodată aveam şi dureri… Poate, cu altă ocazie, aş fi băgat-o în seamă, îmi plăceau astea mici şi chietroase, dacă nu s-ar fi preschimbat într-o tovarăşă activă de ziceai c-o ştii de undeva. Când s-o văzut intrată-n Guvern, parcă era Comisarul Poporului, l-ar fi spânzurat pe oricare.

— Ce facem, intrăm iar pe trei mese, la loc?

Era bine s-o întrebi, întâi că avea bun-simţ şi lucrase şi-n comerţul de stat.

— Eu zic că da, dar cum o fost înainte! Să nu vină după aceea să zică o dat iama-n alimente şi nu ştiu ce.

Mi s-o părut cu cap. Am pus la loc aceeaşi balanţiă chioară, dar de trei ori pe zi. Acuma mi-ar fi prins bine un pachet, dar cum, că opreau tot la poartă. Mama ştiam unde-i, numai că nu putea să facă nimic. Şi nici nu-i bine pachete prea des, că stai şi le-aştepţi şi rezişti greu. nu-ţi mai vine să fugi… Aveau trei mese? Aveau. Dimineaţa şi seara-i scoteam în zonă şi-i puneam la răcnit după Malenkov şi Sovietul Suprem. Ca să se-audă ce vrem, nu cum dădeau ei la radio, că s-o răsculat tâlharii şi subminează Puterea Sovietică. Dar la cine să strigi, că nu era decât paza! Lucrul ăsta era mai rău ca toate, te îmbolnăvea cu zile. Zbierai în pustiu şi tot timpul bănuiai că pun la cale ceva; odată intră cu tancul… Mai bine era cu Ujgariov înăuntru, aşa ce?

Cred că toată revoluţia s-o fâsâit când o plecat ăla şi ne-o lăsat să ne spargem capul.

— Să dăm şi bolovanii cu var, zice Liuba.

— De ce?

— Nu-i mai frumos?…

Am priceput imediat. Erau pietroaie pe marginea aleii care ducea la Comandament, ca-n armată. Le dai cu var şi nu mai poate spune nimeni că nu păstrezi bunul poporului şi nu-i ordine

Deşteaptă fată. Mică şi mintoasă. Cam prea justă…

— Dacă ne mai rămâne, eu zic să spoim şi la puşcărie.

— Să ştii că da.

Închisoarea-i bună, că te scapă de ăia care se iau în clanţă şi cârtesc. Îi bagi acolo şi ai linişte. Sunt şi care se cer singuri, că, dacă se schimbă roata, să zică domnule, nu m-am dat cu ei şi m-o aruncat în temniţă. Vreau acuma şi eu nişte drepturi, ceva, c-am fost oropsit. Foarte bine, vrei în puşcărie, stai în puşcărie, numai nu face gât! Stai în ceara mamii mă-tii şi aşteaptă-i!…

— Scoatem şi gratiile de la geam?

— De la bulău, nu! Numai de la barăci. Şi de sârma ghimpată din avanzonă să nu se-atingă nimeni! Să nu zică după aceea că ceva, nu ştiu ce… Suntem civilizaţi!

Ne-am pus hainele de lucru şi ne-am apucat de zăbrele. Că nu era să ne stricăm paltoanele; în pufoaicele de la ei, cu care te scot la muncă. Le aveam ciupite toate de scântei, mai stai şi pe lângă foc, nu poţi numa-n ger.

Poate că Liuba aşteaptă să-i zic ceva, mă gândeam. Dar cum, când o vezi aşa hotărâtă? Cine ştie ce mai iese? La astea, ursuze, trebuie să le pui problema direct, fără târcoale: asta şi asta, vrei sau nu? Altfel, te simte slab şi iese beleaua.

Să vezi ce-mi face, după vreo două zile!… Intră un camion cu arpacaş şi crupe, era programat la aprovizionare, venea de la Iakutsk, de undeva. Ne apucăm de descărcat, cu borderou, tot, şi băgăm în magazie. Nu trece o oră şi intră la loc, am crezut c-aduce şi zahăr, aiurea! că să le dăm înapoi raţia de alimente pentru Comandament, că aveau şi ei tain, era dreptul lor. Ia, luaţi-vă ce vreţi şi duceţi-vă

dracului! Am să mă-ngraș eu din arpacașul vostru!… Și-așa, abia dacă l-am văzut în nouă ani. Treacă de la noi, luați și mâncați, nu-s tâlhar, să fie de sufletul tatii! Dacă așa-i legea, respectăm legea! Ce-i cu Sovietul Suprem, vine la un moment dat sau nu vine?

Vine, vine…

O încărcat mașina și dușI o fost, cu un morman de mâncare. N-o zis nimeni la geam, în Administrativnaia Ceasti, și mă uitam după ei, când o simt pe Liuba că-mi pune mâna. Nu știu, poate voia să încerce numai dacă-i adevărat. Uite, așa cum mă vezi, m-am roșit, cred, tot, că mai era lume-n spate. Dar ea, deșteaptă, acoperea cu șoldul și nu se vedea unde-o ține. Mă uit, da nici n-o clipit. Era întoarsă încă spre camion, justă la față, tovărășoasă, cum o știam. Și cu mâna acolo-șa…

— Ar fi trebuit să i le băgăm pe gât.

De alimente, zicea. Altfel, nimic. Cu ochii pe geam și cu mâna la mine. Ca Jeni.

— Șezi, măi Liuba, fată hăi, că ne dă afară din Guvern…

Prost am fost! Iapa tot iapă… De-atunci, să nu mă mai vadă-n ochi

— Ca o moarte dulce…

— Doamne ferește!

— Vine uitarea din urmă ca un suflu de brand. Fugi, fugi, vine din spate și te trântește.

— Te gândești prea mult, de asta.

— Nu mă gândesc la nimic. Pot să stau și trei ore și nu mi se mișcă nimica în cap. Știu cum să-mi fac. Am așa, parcă alunec de pe ceva… Asta-i foarte greu, să-ți faci gol în creier, mulți nu pot.

— Bine că poți matale, uite ce-i trebuia lui!

— Nu știu dacă-s în stare să trăiesc și peste asta, nu cred că se poate.

— De ce nu te duci la un doctor, undeva?

— N-are ce-mi face. Am boli care nu le știu nici ei. Ce să-mi facă? Să-mi scrie iar un sac de medicamente? Când mai erau românești, mai puteai. Nici măcar indexate! Din ce le iau?

— Dar ce simți?

— N-auzi ce simt? Mi-i somn. Parcă înghețI în zăpadă, te ia cu

bine şi-ai vrea să te gândeşti la ceva, dar nu poţi. Vrei să te scoli şi nu vrei. Nu mai ţin minte, Nataliţo, mă mai dau eu vânos, una, alta, dar am început să uit rău. Nu-i ca-nainte, când mă sileam singur; acuma îmi scapă din mâini, simt că mă golesc de ceva şi-mi rămâne doar coaja, cum găseşti un fluture uscat pe perete. Nu uiţi numai ce-ai trăit, uiţi să trăieşti, cum să-ţi spun? Când începe, nu mai eşti stăpân pe nimic, chiar dacă te forţezi, intră ca apa în ţărnă. O zi nu-i ca alta, te suge, te duci. Eu am ieşit de-acolo unde alţii mureau la grămadă; cu asta nu ştiu, poate se poate face ceva, dar nu ştiu.

— Toată lumea uită. Eşti obosit, să nu mai citeşti.

— Cine citeşte? Eu nu uit ca tine, eu uit şi cu ce sunt deprins. Ieri dimineaţă am uitat să-mi spăl dinţii.

— De câte ori nu păţesc şi eu…

— Nu. Am luat periuţa, am pus pasta, ţineam dinţii în mână şi am uitat cum se face, poţi să crezi asta? Am uitat cum se face!… Nu începi să te sperii? Ştii ce grijă aveam de dantură! Şi după scorbut, n-am pierdut decât patru, mă spălam cu degetul ăsta. Altă dată nu mai ştiu pe ce lume sunt. Stau în casă şi nu mai cunosc nimic. Nu ies pe stradă că mi-i frică; dacă uit să mă-ntorc!… Singur ţi-o faci. M-am scormonit, m-am scormonit, aşa cum zgândări o bubă. Şi-odată vezi că se năruie tot. Într-o zi deschizi uşa, intri şi mă găseşti lat, undeva.

— Doamne fereşte, nu-mi place când te-aud aşa. Bate-n lemn!

— Ai văzut ce m-am topit pe picioare?

Femeia rămase pe gânduri, privea în podea. Îşi aminti de ceva şi se bucură:

— Să te duci în beci, ţi-a încolţit nu ştiu ce.

— Ai fost în beci?

Avea o expresie atât de speriată, încât Nataliţa se simţi ca o hoaţă

— Şi ce dac-am fost?

— Şi?

— Şi ce? Au ieşit nişte maţe albe, nu cred că-s ciuperci, du-te şi vezi.

Bătrânul răsuflă uşurat şi uită.

— Iuda.

— Bea asta, ia-o cu apă.

— Nu-i nimeni să-l ierte pe Iuda!

— Domnu' Hnat, nu mă speria! Bea asta! Ce-i cu mata? Eşti fierbinte. Să nu mori, te rog frumos, să nu mori aici!

Nu se lăsa desfăcut la gură ca să-i strecoare pilula. Nici nu ştii ce să faci, fugi după doctor ori stai cu el? Cum să-l laşi peste noapte?

— Domnu' Hnat, ţi-e rău?

— Nu.

— Da' de ce mă strângi aşa?

Încerca să se tragă, pentru că-şi înfipsese unghiile în ea. Nu-l auzise de la bun început şi, când începuse să horcăie, lăsase ce avea în mâini şi sărise. Nu ştia ce să-i facă, Hnat întindea gâtul ca un mâţ, nu-i ajungea aerul.

— Mi se rupe sufletu-n mine… L-am lăsat pe Riciński, du-te şi-l cheamă.

— Mă doare, dă-mi drumul la mână!

Speriată, Nataliţa, ca nu ştiu ce…

— Am fost manipulat! îl aud pe Ţâmpău, ăla, Dumitru, Ţ-208. Ăştia-s oamenii de doi bani care vin, se gudură, încearcă s-apuce ceva şi când văd că eşti dat la o parte îţi sar primii la gât. Pe mine nu m-o dat nimeni, dar o văzut-o pe Liuba că m-o făcut şovăitor mic-burghez sau nu ştiu cum s-o gândit că gata, ia să se pună el oleacă la adăpost: mă cer la închisoare! Stai la închisoare, dacă eşti prost! Poate se-ntâmplă ceva şi să-l găsească curat. Curat ca porcul – la puşcărie, acolo să zaci! Am trimis numaidecât doi şi l-o luat. Niciodată nu m-am bizuit în mutra lui. Nici în el, nici în vândutul de Grumaz. S-o dat cu hoţii după nici două luni de când i-o adus. Dacă te dai cu tâlharii, atunci ce eşti tu?… Atâta-mi pare rău, că-s de-ai mei. Lui Miluescu, nici pân' la glezne nu i se urcă: Miluescu Mihai. Artilerist, garnizoana Piteşti, maior… Mi-o dat o vestă de lână, c-o văzut că m-o adus toamna şi dezbrăcat, numai în pardesiu. Ştii ce înseamnă să dai vesta de pe tine?… Păcat c-o murit sub un lemn, avea şi cuvânt.

Adică de ce-s şovăielnic, ce-am şovăit eu?! C-am ţinut de program şi-i sculam tot la cinci? L-am păstrat ca să nu auzim după aceea ceva, nu-i nimeni adus aici la odihnă! îi bine acuma că n-ai cu

cine vorbi? Şi ce dacă se dă deşteptarea la cinci? Nu tot eşti învăţat? Nu-i tot ca-n concediu? ceva? Tândăleşti prin zonă şi te gândeşti la mâncare. Şi la cuţite… Toată lumea face cuţite; acuma se poate, acuma le face. Să aibă! Până şi hoţii se cereau la puşcărie de frică să nu le ieie cineva gâtul, noaptea, la câte făcuseră. Nu că mă şovăi îi era ei, altceva, muierea dracului şi răzbunătoare ce îi!…

Nu ştia nimeni ce-aveau de gând şi de ce ne-mpresurau cu armata. Te ia grija, nu poţi să zici că nu-ţi pasă. O făceau pe niznaiul, dar plănuiau ei ceva… Dimineaţa, ne strângeam lângă avanzonă şi lătram la lună, că se făcea ziuă târziu: Malenkov şi Sovietul!… Ne-au lăsat cât am vrut. Mă, ce-i treaba asta? Cred c-am mai văzut undeva, poate la Bucureşti, cu nemţii, când i-o încolţit pe legionari lângă pod. Tot aşa, stăteau şi nu făceau nimic, dar aşteptau nu ştiu ce. Te face nervos.

Şi fuge Golocek la ei… Nici n-am ştiut când. L-o urcat pe un Ziss ca să zbiere în trâmbiţă că am fost induşi în eroare de elemente duşmănoase, manipulaţi, ca prostul cela, şi să intrăm disciplinaţi în barăci, mă rog, tot rahatul. Nu mai lipsea decât să ne deie prinşi pe ăştia din Guvern, adică pe noi! Ne dădeau legaţi şi toată lumea era mulţumită. Să vezi după asta cum încep să tragă toţi, unul hăis, altul cea!… Eu cu Iura şi cu Riciński ce mai ţineam spatele, că altfel se ducea totul pe daiboj. Hai, şi Liuba, ca să nu fac păcat. Şi Liuba; am încercat să că-i mai bine, dacă poţi, să nu te-ai rău cu nimeni. Ţi-ai găsit! Da du-te şi la dracu', dacă eşti chisată, să fiu nu ştiu cum dacă mai stric o vorbă pe tine sau altceva!

Nu mă gândeam atunci cât o s-o ţin minte şi cât o să-mi zornăie-n cap pe tot drumul. Te uiţi la una ca asta şi zici că-i vreo proastă de-acolo, una care s-o visat activistă de mică. Avea şi vreo patruzeci, ţăpănoasă, tălmută, c-o pată din naştere sub ureche; nici nu ştii ce greu poţi s-o uiţi…

Primăvara-i prefăcută, nu vine niciodată când te momeşte ea să ieşi din casă cu capul gol, mai ales aici unde cerul nu-i siniliu, ci mai mult albicios. peste noapte, abia am putut deschide uşa de la baracă; ia lopata, pune iar mâna! Şi degeaba dai la zăpadă, că se face la loc, nu trec nici două ceasuri. M-am sculat de pe la trei, că mă durea de mă

dădea jos din pat! Ies şi văd urme de pisică; intraseră două pe sub sârmă şi nu mai voiau pesemne ieşi, că nu la mâncare o venit. Erau în călduri. Alergam mai mulţi ca să punem mâna pe ele, dar s-o tras, ale naibii, între parii din avanzonă, sub foişor, de unde ne păzeau ăia şi n-aveai bună o bucată de carne, că noaptea nici nu puteai pune capul. Roată la lagăr, de jur-împrejur, alb şi pustiu. Încercai să zăreşti ceva şi nu se vedea nimic, pălea omătul. Tot aşteptai să deie buzna şi să te ieie din pat. Dormeai iepureşte, te temeai să nu-nceapă să tragă; până venea ziua treceau o sută de ani!

Unde nu trebuia de făcut cărare, era spre privată; aici se bătea numaidecât cu picioarele. Dar drum, ca să intre ei cu camionul şi să ne ieie din alimente şi lemne, trebuia să chit că de băgat mâncare nu mai băgau… Ne gândeam să scădem iar tainul şi focul. Când pleca, dădeam la şofer câte-un vraf de hârtii scrise de pictori, Riciński, cu Malenkov şi Sovietul ca să vadă că ţineam cu Puterea Sovietică şi n-am tâlhărit nimicuţa. Le lua şi dus era, cine ştie dacă le mai dădea, nu venea nicio veste.

Domnule, şi vine Grumaz, când mă prinde singur nu ştiu pe unde, cred că ieşeam de la viceu. Mă durea foarte rău, poate de la vreme. Întâi nici n-am înţeles ce voia, abia-l auzeam. Vorbeşte, bre, mai tare, n-ai mâncat sau ce n-ai! El tot aşa, o trebuit să m-aplec cu urechea.

— Mă iei şi pe mine? zice.

— Unde?

Ştiam eu ce voia să spună, dar chiar n-aveam niciun gând. Pe cuvântul meu! Altă dată poate că m-aş fi gândit la vreun plan, atunci nu. Mă trăgea de limbă, îl bănuiam că varsă la ei.

— Nu plec.

— Şi ce faci, zice, rămâi cu proştii ăştia?

— Rămân unde vreau eu.

— Ai acte, durak, ai stat în spital, te eliberează înainte de termen!…

— Ce acte am?

Chiar nu ştiam. Ce acte aveam eu? Şi-l văd că scoate nişte hârtii… Le iau, nu-mi vine a crede: actele mele în mânurile lui!

Vrasăzică de la cererea pe care-am făcut-o la Moscova, la Glavnoe Upravlenie. Mă, ce treabă-i asta? Hnat Ilie, eliberare înainte de termen pe caz de boală, le citise şi el…

— De unde ai tu actele mele?

— Mă, s ale tale, sau nu?

Şi se uită lung ca să înţeleg. Turnător răpănos, o zis că-i român şi mi l-o trimis pe cap ca să mă ademenească, să strice greva, să strice Guvernul, să intre-n noi ca în brânză. Ca să mă cumpere, să mă smintească de cap…

— De unde le ai?

— S ale tale, sau nu?

Acuma aveam dovada că-i sâfon şi ăştia nu mor decât de brici. Dar cum să-l dai în gât, dacă te lasă fără acte?… Sunt precis că le-o adus şoferul ori Kliucikov, gardianul, mai degrabă ăsta. Ca să vezi la ce-i duce mintea!

— Mă, javră, zic, bagă-te singur în puşcărie ca să nu te trezeşti că dai sânge la analiză… Eu atâta-ţi spun!

Doamne, ce acte am eu?!… Astea-s acte de om liber! Sunt liber şi stau aici în lagăr, mi le-o dat ca să vadă cum mă taie capul. Cred c-aşa-s toţi. Ca să fii liber, trebuie numaidecât să torni, să vinzi, să hărţui pe cineva. Nu-ţi place? Du-te la mama huciului, în fundul pădurii şi îngroapă-te acolo ca să fii slobod şi nepăcătos! Pentru ce să stai între oameni, dacă oamenii te fac ticălos? Îţi spun eu de ce: că ticălos e mult mai uşor, mai rău e-n pădure…

Dar poate-s ticluite şi le-o făcut să mă-ncerce. Le-am mai luat o dată la mână; bune, bre, cu ştampilă, semnătură, aveau tot… să-mi faceţi mie vânt din Guvern? Nu, tavarişci, douăşcinci de ani mi-aţi dat, douăşcinci stau aici pe capul vostru! Uite că poa' să le fie şi frică de-un om… Am făcut nouă, mai am şaişpe; ori mor, ori îi fac!

Sigur că mori. Dacă vrea să-ţi facă de petrecanie, te lichidează şi-n două luni… Uite aşa mă perpeleam. Puteam să mă duc la poartă, poftim dokumenti, bună-ziua, bună-ziua, mă mai vedeţi voi când mi-oi vedea eu noada!… Serios? Pun gabja pe tine tot atunci; îţi iau hârtiile şi te mai bagă şi-n tribunal pentru instigaţie! Da ce-s prost?! Şi, dacă nu, cum să-i laşi? Că i-o speriat aproape pe toţi. Cum simte că se apropie

funia de par, te lasă toată lumea. Fără conducere, îi termină în câteva ceasuri, cine să ducă trataţiile? Ia să le mai văd o dată, trebuie să fie o şmecherie pe undeva…

M-am dat la un dos şi m-am uitat iar în foi. Atât cât mă pricepeam, erau bune: acte de om liber, savetskii grajdanin. Stai, zic, mă mai gândesc diseară, în linişte. Şi dacă pân-atunci intră cu armata pe tine? Nu te zgârii după aceea pe ochi? Mă mai gândesc… peste două ore! Mă, şi-aveam o ciudă că nu-l pot da în gât pe Grumaz, că-mi venea să mă spânzur! îl înfundam, cine i-o dat lui actele mele?! Şi de când îl pândeam, ăştia nu-s oameni pe care să pui bază, taclagii, îi cumperi pe-un nasture! Ce două ore, că mă gândeam tot timpul!… Cred că voiau să mă-ncerce; ies afară, îmi spuneam, şi ăla sunt, sar pe mine.

Am încercat să-mi văd de treabă şi să particip la viaţa de Comitet, deşi, când m-apucă durerea, mă doare şi capul. Pe faţa mea, oricum nu puteai citi nimic, de asta eram sigur. Numai jigodia de Grumaz să nu scape ceva… Vezi cum îţi prinde mâna? Om cinstit, ajungi să-ţi fie frică de toate otrepele! M-am apucat s-ajut la cartofi. Pân-atunci, numai ploşnele aveau dreptul ăsta. Nu să-i curăţ de piele, că erai norocos să găseşti o coajă-n zămârcă; îi scociorăşti numai unde-s mai moi şi atinşi de stricat. Şi erau, că n-aduceau decât ce mucegăia pe la alţii, e plin de cantine în Uniune. Scobeai cu cuţitul şi umblai din ce în ce mai adânc; rămâi în palmă c-o nucă.

— Ce faci acolo? ţipă Liuba la mine.

— Ei, ce fac!

Trebuia să arate că-i şi econoamă, aruncam, adică, prea mult. C-am aşteptat eu să mă-nveţe una ca asta ce-i barabula! C-oi fi vreun tâmpit! Da numai aşa, ca să te degradeze în public. Ce şefu' dracului şi ăsta, dacă nu ştie să umble într-o legumă!

— De ce eşti aşa nezgrabnik? îmi zice.

Mă gândeam, că te gândeşti, nu?, uite pentru cine stau eu aici cu liberarea în sân! Simţeam hârtia sub flanea, se încălzise şi mă gâdila mai gingaş ca o sută de ruble. Pentru Liuba asta, care mă face nezgrabnik şi nu ştiu cum… şovăit mic-burghez? Şi ce cuvânt e şi ăsta, nezgrabnik, nici măcar nu-i rusească, o fi ruteancă, naiba s-o ia! Câţi din Guvern, care stăm acuma deasupra găleţii şi scobim putregai, merită

una ca asta?… Poate Riciński, dar ştie măcar el ce durere o simt şi cum stau în picioare? Şi, dacă nu Guvernul, care din ceilalţi? Mă, aici legea-i că fiecare-i pentru el, altfel crăpi! Mi-o zis mie unul care scria poezii de 1 Mai şi 7 Noiembrie… Cu ce mă aleg, o să-mi zică măcar mulţumesc? O să mă facă prost, asta merit! Cum adică, să fii deja liber şi să rămâi în puşcărie de obrazul cuiva?! Care obraz, al celora de m-o schilodit! Nu, acuma, pe cuvânt, spune şi tu! Cine ar face asta?

Pentru cine? Pentru Ţâmpău şi mai care? Nu trebuie să cugeţi toată ziua la fugă şi când vine prilejul s-o-ntinzi?… Nu asta-i legea? Io-s trădător?

Şi când te gândeşti că la toate trădările lumii, cele mari, de ţări – o dat cu tocul şi-n fund i-o durut! O stat cineva ca mine, să-l doară inima? De grănicerul român, spun acum, când s-o întors el cu spatele. O făcut ce avea de făcut şi s-o dus la culcare.

Dacă-i lăsam, era ca şi cum i-aş vinde. Nu, m-am certat, nu pot să plec. Dar când am spus asta, ştiam deja că puteam. Mai stau până cade noaptea, tot n-ai cum pân-atunci. Şi dacă m-aşteaptă să-mi bage o porţie de plumb? Că aveau ei ceva în cap cu actele, nu mi le-o trimis chiar degeaba, de milă… bolii mele. Da am fost mai deştept ca toţi!

Aceea o fost ultima oară când am vorbit ceva cu Liuba. Am mai văzut-o seara, la stingere, şi după asta gata.

— Vorbeşti singur? zice.

Poate că-mi umbla numai gura, na şi ce? Tre' să te râzi? Pe la miezul nopţii, m-o sculat schimbul ca să fac inspecţia barăcilor şi, ţin minte ca acum, chiar mă gândeam ce-o să mai dăm la lopată, pentru că senămeţise în partea de sud, era suit mormanul pe sârmă aproape s-o rupă. Se auzea huruitul lor de motoare şi mă durea, de credeam că ăla-s! Atât, clar, fac pregătirea şi intră… Cerul îl vedeam mai luminat, ştiam că de la faruri, de undeva, dar nu băteau câte două, parcă era unul mare, pâclit. Aşa se vede la viscol. Mă durea rău. În noaptea asta intră, eram precis. Intră peste noi şi ne ia din somn. O aşteptat ei, dar nu mai era mult.

Ce s-o petrecut după aceea, parcă n-am fost de faţă… Eu nu ştiu ce-o fost, am spus-o de o mie de ori şi nu m-o crezut nimeni. Ţin minte aşa, că m-am dat spre nămete ca să mă uit mai bine la el. Nici nu ziceai

că-i omăt, cum aveam becurile sparte – era negrui. Şi mare, ca o movilă. Cu cât te uitai mai mult, cu atât ţi se părea că vine încet către tine, uite, mă jur pe ce vrei, aluneca slab, ca pe sanie. Am pus mâna pe sârmă, ziceam că nu văd ca lumea, şi-am simţit-o că se lipea, era nu mai ştiu nimic, m-am trezit între civili, undeva pe lângă casa Motiei. Casa ştiam unde-o făcuse, mi-o dat de înţeles mai demult; veneam de la lucru, mă aştepta în stradă şi s-o tot tras cu spatele până am priceput unde stă. Asta, cu ani în urmă… Nu ştiu ce să cred. Din două, una: ori din silinţa mea ca să uit s-o produs o cădere de creier – şi-n noaptea aceea o fost prima, c-am mai avut după asta – ori s-o făcut o minune Dumnezeiască, altceva nu se poate! Poate-o văzut El că şovăi şi m-o scos puterea Lui cu forţa. De fapt, eram curat şi nepăcătos ca un pui… Stam închis, ce păcate puteam să fac eu? N-am turnat – şi chiar să zicem că da, cine se supăra pentru asta? –, am dat din ce-aveam, am mai furat câte ceva, dar nu mult. Cât poţi să furi într-un lagăr; altfel nu trăieşti nicio lună!… Dar nu trebuia să ţin minte măcar ceva? Nu ţin nimic.

— Mamă, zic, io-s, Ilie, strânge şi hai!

Îţi dai seama, săraca Motia, cum se uita ea la mine şi-şi făcea cruci! Am speriat-o din somn, credea că încă mai doarme. Când o închis gura, nu ştia pe ce să pună mâna, nimerea tot ce nu trebuie.

— Nu lua nimic, i-am zis, pune pe tine gros.

Avea orătănii, vietăţi, un porc, le-am lăsat de izbelişte. Casă bună, făcută cu mâna, am lăsat tot, să fie de sufletele celor îngropaţi de mine pe-acolo! M-am hrănit de Siberia lor! Hai, mamă, că ne ia din urmă… Noroc că era viscol şi stăteau băgaţi la căldură. Am văzut tot. Aveau cisternele băgate după ultimul rând de case, în faţă la Kulturnîi Dom. Nu ştiu cum se-ntâmplă – şi cu legionarii la Bucureşti – când încep să te-mpuşte, încep totdeauna de la un teatru, de la o bibliotecă, de la ceva cult. Le ţineau pornite, huietul de-acolo venea. Din cele mari, stingeau şi-o rafinărie, Ziss-uri sau Molotoave, nu şi ce erau. Una lângă alta, cu motorul cald. Cum să le dai de ştire, dormeau în barăci! Ştiam că-n noaptea asta intră cu ele, dar nu mă dumiream ce să stingă. Poate dădeau foc mai întâi, cu aruncătorul. Da, vor să-i aprindă, baraca-i de lemn. Ardeam şi eu ca un şoarec, noroc c-am fost mai deştept… Alt

gând care mi-o venit o fost cum nu îngheaţă apa în ele. Ne-am târât printr-un canal de irigăţii, vai de capul nostru cu câini, în glod, dacă ne vedeai, râdeai şi cu fundul. Bine că mi-am adus aminte să arunc lingura peste cap! Data trecută n-am făcut treaba asta şi m-o prins repede. Am scos-o din bocanc, că mi-am lăsat acolo pâslarii şi restul, şi i-am făcut vânt, nu m-am uitat unde. Ferească Dumnezeu să te uiţi înapoi când fugi; te-aduce legat. Poate oi avea stea, mă gândeam… La gară! şi ne-am suit pe-un vagon. Se-auzeau motoarele din urmă, le aveau turate în draci. Ştii ce-o făcut? O intrat pe la patru, înainte să se crape de ziuă, ca la Mirăuţi, peste noi, în 40, asta-i şcoala lor. Buzna cu furtunele pe amărâţi! Nu foc, cum credeam, nu nimic, da care intra sub jet se făcea sloi pe loc. Îi stătea inima. Fugeai, te lua cu maximka din turn. Asta o făcut acolo, prăpăd! Noi eram deja la Vitbarcik. O noapte întreagă deasupra la tren…

Feldspat, citeam. Kvarţ… Baritin. Pirit.

Feldspat, ăsta-i nume ovreiesc. Când te învârţi trei ceasuri prin Muzei Zemli din Irkutsk, înveţi pietrele ca pe apă. Nici nu erau multe. Într-o juma de oră n-ai ce face, dacă stai şi te uiţi. Eu eram intrat la cald. Feldspat… Izu Moroşan. Poate că şi Kvarţ, tot la fel.

Nu era frig, că se lăsase moloşag bine, era prin aprilie, dar nu puteai sta afară în fleoşcăraie, se topea pe sub tălpi. Bocancii mei ajunseseră nişte hârburi, erau sparţi şi-i luam uzi pe mine nu ştiu de când. N-am mai avut picioarele uscate-n ceva, nouă ani! De asta le îndoi mai greu. Şi nici în uniformă de cheferist nu-i bine să stai, una că ţine frig, şi se vede că nu-i a ta. Prea largă. Am încercat s-o mărit, nu se cere.

Cel mai mult mi-o plăcut kvarţul, are cristale lungi, făcute bine, nu ca cele de calţât, din zgârcenie. Feldspatul ca feldspatul, da kvarţul!… De asta-i bine să mai intri prin câte-un muzeu, mai vezi ca să ai ce uita… Ce de-a kvarţ trebuie să mai fie şi prin România, vagoane!

Motia era dusă pe la moşit, scoteam şi noi un ban. Mai aduce, poate că, un laibăr, vreo rufă, ceva, un ciorap, că m-o lăsat dezbrăcat cheferistul. Acarul dracului, steie-i pardesiul în gât cu cojocul! Miţos, până mai sus de genunchi, l-o cumpărat de la… aia. Lucru bun. O mântuit toţi banii din chilot.

De ce mă gândesc tot la Liuba? Mă, prost am fost!… Asta şi sunt, şovăit mic-burghez, bine mi-o zis! Ce, mi-era greu să-i spun ia hai cu mine oleacă?… Adică, la lucru te-nghesuiai prin toate bortele, călcau peste tine şi n-avea nimic, şi-acuma că şezi, nu ştiu ce, că ne scuipă din Guvern! Dă-i naibii cu Guvernul lor, mi-o adus el mie ceva?! Dacă eu eram ea nu mă zborşeam? Ce să crezi despre unul ca ăsta? Nezgrabnik… Fată bună; patruzeci, dar şi piatra nu înfloreşte afară cum se deschide ea în pământ, uite-aici: ghematit, turmalin… tufanul de aragonit zici că-i coacăzul iarna sau pantinele la gard! Cu cât o vâri mai adânc în fundul pământului, dă floare de-a dracului… Ametist. Cred că, dacă nu eram în Guvern, nu-mi aduceau ei actele cât îi hăul! S-o temut şi-o zis că aşa bagă ei harţa.

Nu mai ştia ce să facă. Umbla de trei ore, învăţase bolovanii pe de rost. Motia nu mai venea. Mamaşa de lângă uşă stătea cu ochii pe el, aşa cum te uiţi după o mutră de hoţ; se temea că odată lasă aia ceaiul şi-l ia la ocărit: matale cât îţi trebuie ca să treci printr-un muzeu? Unde lucrezi mata? Dacă eşti cheferist, de ce nu eşti la muncă?

Cum se zice cheferist la ruşi…?

— Ai zis ceva? o auzi.

— Eu? Nu.

Probabil că i se mişca iar gura şi, de departe, ziceai că vorbeşte. Cum nu eşti o clipă atent!… Strânse dinţii.

Pietrele erau frumoase, spălate bine, sub sticlă. Dacă te aplecai, puteai desluşi cum le cheamă. Dar le vezi o dată, de două ori, de zece ori, cât să te uiţi! Se dădu înspre harta de pe perete. De hărţi nu te scârbeşti decât la şcoală. Da de câte ori ai prilejul să dai peste una, mai bine te uiţi. Poţi şti de undeai plecat şi cât mai ai. Aici era abia Irkutsk şi aprilie, mai era hăt-hăt! Se duse cu mintea prin locurile pe unde trecuse şi-i ieşi o linie destul de încâlcită. N-aveai cum să mergi drept. Nici nu erau scrise toate satele, pentru că era geologică, mai mult pete vopsite. Însă te uitai la Leghendă şi te dumireai imediat unde-i cărbune, unde-i petrol, fier, mangan, ce voiai. Îţi spunea tot: Uniunea Sovietică, pe culori.

Nu înţelegea pe unde apucase ca să ajungă de la Drujina la Verhoiansk. Nu mai ţinea minte, dar nu voia să pară foarte interesat.

Mai vine cineva şi te ia de şpion, s-o mai văzut. Din cauza asta sar aşezările, nu le pun pe toate în hartă şi te tăhuieşte de cap. Ce-i reţinuse atenţia era caroiajul de paralele şi meridiane pe toată pânza. Se dădu mai aproape ca să vadă câte grade. 45 trecea din Băicoi, prin Marea Neagră, până-n Vladivostok. Pe 45 ar fi fost bun de mers… Nu erau făcute măşcat; subţiri, trebuia să te uiţi bine, dar tot se vedeau. Ochiuri pătrate. O ţară atât de mare şi zăbrelită toată ca un grătar…

— Ce cuşcă! îi scăpă cu glas tare şi se uită speriat înspre uşă.

Mamaşa avea izmene bărbăteşti, îi ieşeau din ciorapi. Săraca… Nu părea să fi auzit ceva, pentru că n-a întrebat. Era ocupată cu farfurioara. Punea zahărul pe limbă, pe urmă vărsa ceaiul din ceaşcă pe farfurie şi sufla deasupra să-l răcorească. Îl sorbea, apoi, îndulcită, sugându-l prin cubuleţul din gură şi fără să-şi ia ochii de la vesiolîi turist. Hnat trecu mai departe ca să admire – pentru a câta oară!, inflorescenţa sinilie a markasâtului.

Avea un glob, acarul, cine ştie de la ce şcoală-l o samahonkă în mine şi pe urmă m-o lăsat fără haine, că le duce el undeva să le cureţe. Nemernic, ca să nu fug… Şi i-am arătat actele, tot, frumos dezbrăcat, nu trebuia decât să mă culc. Pun sare-n lighean, pun uncrop şi dau să bag picioarele. Când mă uit la glob, văd umbra pe el ca un par… Chiar m-am tras la o parte, înspre becul din priză, ca să mă pun bine şi să cadă lumina exact, să fie mai mare. M-am întins şi i-am dat un vânt la glob ca să umble. Şi se urni lumea largă, scârţâind, şi peste lume veghea umbroiul puhulei mele… Nici nu trebuia s-o ţin cu mâna; venea Krasnoiarsk, Leningrad, Bucureşti, Berlin şi

Paris, venea America şi Japonia, şi ea ţapănă ca Stalin în tribună cu mâna la şapcă. Eram cam luat, dar mi-o plăcut. Puţine bucurii ai când te-mbolnăveşti; aşa ceva nici la duşmani! Cred că eram şi cam bat, altfel n-aş fi pierdut vremea cu ocupaţia asta, ca să deie şi mama peste mine.

Nu ştiu ce-o avut de gând tâlharul de m-o dezbrăcat acolo, poate s-o dus la miliţie ori i-o plăcut de pardesiu şi cojoc… Şi cum să vinzi acuma o uniformă de cheferist, rărită şi murdară de ulei? Cine-o ia? Şuba netu?… Care-l întrebi zice da şubă n-ai? Şubă de un' să am? Ce-i asta?

Iantar?… Chilimbar toată ziua! îi bun la mărgele. Da' nu din ăsta, ca o balegă, dacă-l găseşti undeva nici nu-l iei. Tre' să fie galben ca mierea arsă, să vezi prin el… Iaca şi Motia, Slavă Domnului!

— Se uită cineva după noi.

— Cine?

— Nu întoarce capul!

Asta mai lipsea… Să-l umfle de-aici, după atâta chin!

— Ţi-am spus că nu-i bine prin oraş. Se ţine după noi?

— Nu ştiu, mi-i frică să mă uit.

— Dacă ne ia, ne ia pe-amândoi. Te bagă şi pe tine pentru favorizarea infractorului.

Motia nici nu mai putea vorbi. Era îngheţată – cocean! Ţopăia pe lângă el şi-şi trăgea mucii

Nu se mai uitau că dau prin bălţi sau ceva. Totul era să intre la un dos ca să se poată uita în urmă; măcar să ştii. Găsise nişte boarfe şi le căra sub braţ, nu apucase să i le dea la îmbrăcat. Şi oraşul n-ai cum să-l ocoleşti, din când în când trebuie să intri-n el ca să găseşti de lucru. Când ai strâns nişte bani, mergi pe unde vrei tu, dar aşa? Ce bagi în gură? Cu ce te sui într-un tralebus, că nimic nu-i pe gratis!

— Eu mă-ntorc şi mă uit!

— Umblă, umblă…

Se auzeau paşi în spate, cineva se grăbea. Ilie îşi domoli mersul, aşteptând cu umărul să-i simtă degetele. Dar omul îi depăşi, se duse-n treaba lui; era un mongol de-al lor. Ţi se pare aşa, că ţi se scurge ceva prin picioare… Se rezemă de zid şi se întoarse de-a binelea; putea de-acuma să fie şi Beria. În spate, femei.

— Astea se uitau?

— Nu, parcă alta…

— Păi, cum să nu se uite dacă văd un cheferist în talie pe vremea asta! Ai luat vreo rublă?

— Nu, haine. Am şi-o scurtă. O încerci?

— Aici?

— Da' unde?

— Aici nu-ncerc nimic. Poate stă şi se uită. Zice că vreau să mă deghizez.

Dar nici în vagon nu poţi să intri, până nu cade noaptea… Gazdă nu poţi să-ţi iei, că te duce să te declari la miliţie, în gară te-ntreabă, unde pui capul? Aştepţi să se întunericească, te duci în triaj şi cauţi un vagon mai prăpădit, asta faci. Dar, până atunci, vine seara, mori naibii de frig.

— Ia măcar haina, nu se uită nimeni.

— Ca să spună c-am furat-o?

— Cine spune?

— Asta-mi trebuie acuma! Să dau declaraţii…

Pe cuvânt dacă nu era bine-n lagăr: dormeai prost, dar te culcai undeva! Şleorpăiai o balanţiă chioară, dar era caldă! Te scotea la lucru, te făceai că munceşti! De ce să fugi? Unde nimereşti? Vrei femei? Na, femei! Măcar te ştiai curat: ăsta sunt, căcaţi-vă în capul meu! Te ţineau douăşcinci de ani pentru ceva ce nu ştii, dar barem ştiai o treabă.

— Câteodată plăteşti înainte pentru ce ai să faci.

— M-aşteaptă ceva rău sau ce?… Simt şi eu asta.

— Ce ai de făcut o faci! Dar tu ai plătit în avans. Nu se mai ţine ca un păcat.

— Cine socoteşte asta?

— Cine le socoteşte pe toate.

Când se gândea la abisul existenţei, Motia strângea buzele şi-şi încreţea gura. Asta avea darul să întărească totdeauna precizia funcţională a tainei. Dar nu era de-ajuns, Ilie nu părea împăcat

— Şi de unde ştii că pătimeşti fix atâta cât rău ai făcut? Cine mai ţine minte? Dacă cineva, nu că te trage pe sfoară, dar greşeşte măsurile, punem cazul…

— N-are cum! excluse femeia orice posibilitate de dubiu.

— Poate Dumnezeu face asta?

— Poate. E drept aşa cum e voia Lui. Toată puterea e la El.

— Nu trebuia să plec. O să mă cruţe de nouă ani, care i-am dat la spate, şi-mi dă alta pentru şaişpe, cât mi-o rămas. Îmi dă?

Maică-sa tăcea. Logic era să-i dea. Dar cine-i omul care-a ştiut ce-l aşteaptă? Nici n-ai unde să fugi. Ilie, cu o mină descurajată, privea geamurile de la Univermag-ul din faţă, luminate slab. Pesemne că înăuntru nu se mai vedea şi-au aprins. Omenet rebegit mocirlea prin

zăpada de la intrare. Pe Malinovskaia încă nu aprinseseră becurile. Un miliţioner dădea din mâini în intersecţie, n-avea de unde şti că-l priveşte un evadat cu acte.

— Cred c-o să fac ceva rău, spuse, după ce reuşi să-şi desfacă puţin gura. O simţea uscată. Poate omor pe cineva, poate fur…

Acuma, cu furatul, se gândi, n-ar fi aşa o chestie, cine nu fură? Şi la El nici nu contează dacă furi un capăt de aţă sau o sută de ruble, tot atâta se pune, sunt alte măsuri. Ai furat ceva, ai o linie!… Aş bea un kvas.

Înăuntru nu era atâta lumină cât ţi se părea de afară. Câteva becuri chioare, abia să poţi arăta cu degetul ce vrei, să-ţi numeri banii şi aia să-ţi învelească într-o hârtie groasă şi totdeauna prea mică. Dacă nu eşti bun de coate, nici n-apuci să vezi tejgheaua, te uiţi la cefe. Coadă-i la tot şi, când pătrunzi, e de spus repede, că ţipă toţi la tine, şi ăia şi devocika. Stai la rând şi iei ce prinzi. Nu că-ţi trebuie sau n-ai ce face cu banii. Dar poate are nevoie altul şi faci schimb cu ce-o găsit el. Numai bonul să-l ţii, ca să-i arăţi cât ai dat.

Mirosea, însă, bine. Făceau din ebonită şi aduceau tot felul de lucruri care exalau un damf de tehnică, inconfundabil, de hârtie cerată ca o pieliţă în care înveleau binoclurile şi obiectivele Iunosti. Când intrai într-un Univermag, ştiai după miros. Ilie Hnat se oprise la aparate. Aveau şi Zorki şi Fed-2, dar ăia se omorau la Smena. Nici nu costa nu ştiu cât şi scotea poze la fel, nicio deosebire. Ba chiar şi mai bune. Nu-i bine să ţii fotografii.

Auzi românește și întoarse capul. Greşeală!… Te stăpâneşti şi te faci că nu ştii. Abia după aceea te uiţi de unde nu eşti văzut. Dar nu s-a putut ţine. Un copil cu două femei, patruzeci şi ceva de ani, nu păreau din cei cu domiciliu forţat pe-aici, poate că erau veniţi. Se îndoiseră peste geamul cu ceasuri şi nu ştiau de care: Ural sau Pobeda? Ural erau mai cepe, dar aveau şi cu cadran negru; Pobeda, nu. Ori poate Zaria? Costa cât două. Luaţi, bre, Pobeda, te ţine douăşcinci de ani, tot acolo-s făcute! îi bătaie-n România pe ele!… Şi s-o uitat cu sufletul muiat la feţele lor şi la cum se sfădeau. Când dai de câte-un român, parcă vezi, aşa, un camarad de armată. Dar mai bine nu intri-n vorbă. Încerca să ghicească de unde erau de loc. Asculţi, câteodată mai prinzi ceva…

Pe Motia o lăsase la căciuli, dar nu mai era nici acolo. Se uita la inele.

— Uite, zice, sapfir.

— Sapfir, pe naiba! Nişte hoţi. Ametist… Markasât!

Dar nu stătea ea degeaba la inele, nu de inele-i era ei. Cerceta cu ochii prin jur, şi în cele din urmă trase de perdeaua cabinei. Nu făcea nimeni probă. Lui Ilie nu-i fu greu să priceapă, dar se codi. Nici nu poţi să te fâţâi mult, că se uită şi lumea. Sfârşi prin a-i lua bulendrele de sub braţ şi intră, cheferist, aşa cum era. Strâmte, nuse-nchideau. Cinci minute, şi Motia reveni voioasă, aducând un costium pe care atârna eticheta cu rublele.

— Cu ăsta ce fac?

— Încearcă-l oleacă, îl duc înapoi.

Dinăuntru nu se auzea mare lucru, veneau numai nişte icneli odată cu pânza care se gheboşa. Nu încăpea în dulapul ăsta, ori ce?

— O mai ţii minte pe Nastea, săraca?

Trebuie să te faci că sporovăieşti, altfel vine omul, crede că-i gol înăuntru şi dă peste tine. Se proţăpi în faţa cuşculiei şi lăsa impresia că vorbeşte singură.

— Care Nastea?

— Care Nastea… Naştenka, o ştie tot Kernul.

— O iapă?

— Aia care se pune la poarta lagărului şi, cum iese unul, îi zice de cizme de piele.

— N-o ştiu.

— Ei, n-o ştii!

— Poate c-am uitat.

Ce tot făcea înăuntru?

— Ce tot mătăhăieşti acolo?

— …Mă, ce costium!

— Cum îţi vine?

— Fresko… Să mor dacă nu mi-oi lua şi eu!

— Ia!

Nu putea răbda, trebuia să-l vadă măcar un pic. Băgă ochiul pe-o margine. Arăta Ilie, ca o hârtie nouă de cinzeci. Lucrul ăsta o înduioşă

şi se trase repede. Te mai vede cineva şi zice că te uiţi la bărbaţi.

— Vezi să nu-l murdăreşti că-l duc înapoi, îi spuse în şoaptă şi-l auzi la fel, de după cârpă.

— Auzi, mamă… Da' de ce să m-aştept la necaz? N-am făcut nouă ani? Poate-mi dă o bucurie de nouă ani şi de restul mai vedem

— Să ştii că da.

Parcă ceva mai bine dispus. În seara asta nu-l durea.

— Măcar să mai pun un kil, două…

Şi, pentru că de dincolo nu venea nimic, Ilie întrebă ca şi cum zisese femeia ceva, dar nu se auzise.

— Cum?

— Las c-o să fie bine. Fericit cine înţelege cu inima! L-ai scos?

— Mi-s strâmte pe mine, de unde le-ai luat?

— Ce, crezi că-mi dă pe-ales? De căpătat, cum să fie? Şi pantalonii?

— Pantalonii-s încă mai strâmţi.

— Da scurta?

— Nici nu pot s-o mai scot.

— Ai tras-o peste surtuc?

— Da cum?

— Atunci, las-o aşa că n-ai muri. Ţine cald.

Orbecăi cu mâna pe după cortină şi scoase umeraşul. Aranjă hainele din mers şi le duse înapoi la raion. Când iei o haină ca s-o încerci, te simţi ca o hoaţă neprinsă… Vânzătoarea îi returnă buletinul.

În urmă, din dulapul cu oglindă ieşi un moroi, dar nu se uita nimeni la el.

Abia în Krilor am reuşit să dăm blestematele acelea de haine de frânar. Le-am luat de la un canton, din Kirovka. Era şi iarnă, nici nu ştiu cum o răbdat, bietul de el. Tot i-o luat, tot-tot, gol l-o lăsat! Dacă nu le măritam nici acuma, le dădeam de pomană pe undeva. Dar s-o nimerit o naştere întoarsă şi mai era nevoie de-o moaşă. Zic: cele de pe el şi moşitul şi-mi dai un rând de haine bune şi cojoc!… Ce cojoc, zice, că vine vara, se ia tot omătul! S-o văd eu că vine, dai cojoc, stau, nu, nu! Vorbeam cu omul, cu mujicul. Se răzmuie, zice, cântă cucul!… Să cânte sănătos, ce treabă ai tu? Mi-o dat o scurtă de paznic, n-o avut ce face,

da bună. Nici pantalonul nu era el chiar nou, însă haina îl cuprindea. S-o îmbrăcat Iliuşka, arăta iar a om; i-o dat şi-un brici să se radă, parcă simţeam şi eu că vine Paştele. Pentru mine n-am cerut nimic. Mi-am scos pâslarii, că erau de noroi până sus, şi am intrat s-o ajut ca să facă.

Da-l durea. Când se schimbă vremea, păţeşte asta. De la nerv. Avea acuma haine, se silea cât putea să umble îndreptat de spate, că striga pentru mine. Bătea pe la porţi să-mi găsească de făcut: moaşă calificată, scoate bătături, scoate negi, urcioare, stoarce buboaie, pune ventuze, descântă, na, cum se face… Da ştiam că-l doare şi, cât de pricepută eram, nu puteam să-l ajut cu nimic. I-am tot dat să-şi pună frunze de patlagină, de hrean, dar n-o ajutat. Cred c-avea farmece făcute, încurcase vreo iapă pe-acolo. Dezlegare de om fărmăcat nu pot. Şi nici nu-i bine!

M-o adus în partea de gorniţă a casei şi-am cerut un lighean să mă spăl. Copilul era ieşit c-o mână înainte, lucru greu. Ea suspina, nici nu se mai putea screme.

— Nu te da, zic, nu fi abătută, că-i fuge norocul. Aşa l-am făcut şi pe-al meu.

Vai, săracul, cum umbla lângă mine şi se temea de necaz! Mamă, zice, sau Motia, că-mi spunea şi aşa, eu să ştii că n-o mai duc mult. M-aşteaptă ceva rău, m-am visat ginere, am să dau de-o scârbă mai mare. Cred că ori îl omor pe primul miliţioner care pune mâna pe mine, ori îl gâtui pe Izu Moroşan, aşa cred.

— Da' de ce să-l omori, Iliuşka moi, poţi să-i vorbeşti şi frumos! De ce să-l omori pe el?

— Da vreau eu să-l ucid? Numai că acela o să fie ceasul lui rău, şi al lui şi al meu, şi în fund puşcăria la loc. Nu-i după mine. Acuma, că-s evadat, îmi dă cinzeci!… Simt că n-o să fie bine deloc. Adică, ce-am evadat? Am acte bune, ce-am evadat eu?!

Cum se temea, sărăcuţul, îmi sângera inima-n piept…

— Las c-o să fie bine, poate scăpăm.

— N-ai cum să scapi. Când vine, vine! Am fugit înainte de termen. Simt miliţionerii cum mă pândesc, până la urmă-mi iese unul în drum.

— Aşa ai făcut şi la Sangorodok.

— Da' ce-am făcut?

— Cum ce-ai făcut?

— Ce-am făcut?

— Nu mai ţii minte ce-ai făcut?

— Nu.

Mi-era o milă de el!… Moaşa cealaltă, o proastă. De unde să ştie ea? Şcolită din astea, la normă. I-ai pus fier la cap? Ce să-i pun? Ce să-i pun… I-am pus eu o seceră.

— Ţine cheia asta în mână, i-am spus lehuzei, că, istovită cum era, nu mai putea nimic.

— Da' de ce s-o ţină? mă întreabă aia, că la şcoală la ea nu i-o spus nimeni. Se uita la mine cu nişte ochioi, trebuia s-o vezi.

— Ca să-ntrebi tu. Las s-o ţină acolo, că-i bine…

Noroc că hazeaika era de-nţeles. O luat cheia şi-o strâns-o. Se vedea că ştie ce spun şi parcă se mai uşurase. Naştere încărcată.

— I-ai tras cizmele bărbatului şi ieşeau greu, zic.

— Când? Da.

— De asta, ţi-am spus! Nu-i nimic, îl scot eu. Screme-te lung.

Nu ştiu cum o ajuns el în capu' satului, când i-o ieşit năroada aceea cu găina. Pesemne c-o trecut timpul, m-am chinuit rău cu femeia. Nu-mi era atâta de ea, cât de prunc; putea să-şi învârtă buricul şi după aceea degeaba-l scoteai. Ca Milu al lui Laucman. Du-te, nu te uita la mine, am strigat după om, du-te şi bate o secure în grinda uşii, nu sta! S-o dus tot atunci, că erau şi ei speriaţi, na! Limbă afumată aveţi? Trebuie limbă afumată pentru moaşă, că altfel naşte greu. De unde să aibă limbă afumată? N-avem decât costiţă. Bună şi aia, dă-o încoace! Ba am eu, zice una, mă duc şi aduc. Acuma, ce să-i mai spui, nu te du? S-o dus şi-o adus.

O venit cu găina şi c-un druşleac; o pus-o-n druşleac ca să nu iasă aţoasă la fiert. Nu-i bine s-o tai singură, e nevoie de-un om. Nici Ilie nu era învăţat cu tăiatul, cât tăiase el la găini? Dar ca bărbat ţi-i ruşine să spui că ţi-i milă.

— Dă-o încoace, zice, taie cuţitul?

Poate era bun, dar o hârşcâit-o oleacă la gâtiţă.

— Aoleu, nezgrabnik mai eşti, face aia, sau cum o fi zis, când

o-nceput găina să sară şi se râdea la el, dar nu cu inima, cu altceva.

Te hlizeşti ca proasta-n târg, nici n-ai toţi dinţii, că mă şi inervezi! Neîndemânatec, adică, şi asta. Pesemne văzuse repede ce era de văzut… Şi odată se uită copilul meu la ea, de nu i-o mai trebuit nimica! Şi-o luat pasărea după ce s-o scurs în lighean şi l-o chemat ca să-i deie ceva. Nu se vedea mujic; poate era văduvă, poate era dus la lucru. Numai nişte plozi pe lejancă. Nici el n-o-ntrebat nimic, o luat şi-o mâncat; vareniki, din aceia cu varză. I-o pus destul, dar Ilie ospăta ca un spart. Niciodată nu mestecă; ce-i dai, hălpăie! S-o uitat femeia la el, o râs şi-o băgat găina-n uncrop. Ştii cum face: umblă cu ochii unde nu trebuie şi, când vede ceva, crede că din cauza ei. După care te zădăreşte şi te scoate din…

— Aoleu, zice, parcă tragi a foamete.

Şi iar râde. Ilie îi dă pace, înghite ce-avea şi se uită cum smucea de pene.

— Aţi avut secetă pe-aici, în 47?

— Vai de mine şi de mine!… Da ce secetă!

— Nimic, nici în cămară, nici în şură, nimic pe nicăieri, face el.

— Secetele se întâmplă din cauza morţilor de om.

— Da. O cam murit…

Vorbeau amândoi de una şi se făceau că vorbesc de altceva. Nu ziceau nu s-o făcut pe câmp, ziceau nimic în cămară, adică o venit Puterea Sovietică ca lăcusta şi ne-o lăsat să lihnim ca s-avem ce-ngropa. Nu de la lipsă de ploaie, secetă de la Partid, de la plan! O încărcat în camioane şi-o jefuit tot, nici sub ceaun nu mai aveai ce să pui! Dar aşa, pe înconjor, nu puteau să zică pe şleau, că nu ştii niciodată cu cine vorbeşti; se temeau între ei. Prin 47… încă se mai gândea acasă şi stătea îngrijat, pe urmă o început să uite şi s-o luat cu altele, avea destul pe cap.

— Dacă vrei proaspătă, du-te şi scoate.

Avea şi-n casă, dar de ce să nu rămână ea cu căldarea plină? N-o zis nimic, măcar că n-avea voie de la doctor să ridice greu, s-o dus băiatul la fântână şi molfăia pe drum.

— Înghite ce ai, nu lua apă cu gura plină, că uiţi tot din cap!

Nu-l slăbea un moment. Ai văzut, a dracului, cu mama ei?!… Se

iţea după el prin uşa deschisă şi i se urcaseră penele ude până la coate. Era o găină neagră. Se jâmbea de pe tamburel. Vine Iliuţă, pune cana pe capacul de la căldare şi se face la ea:

— Adică, o să am de ţinut minte ceva?…

— Eu ştiu ce ai matale de ţinut minte?

Ocnă parşivă! Holera… Parc-o văd unde se uita.

— Bun, zice Ilie, că era om şi el, du copiii de-aici!

— Da ce-mi dai? zice.

— Ţi-o jumol eu.

O crezut că glumeşte, dar nu, rusoaica voia cuşma lui.

— Şapka!

Ei, fire-ai tu a dracului, nu ţi-i ruşine la obraz, să-ţi fie! maia şapka?! Abia ce i-o luasem, am dat o spinare de bani, că-l lăsase gol frânarul! Ai copii de crescut şi umbli după căciuli? Păi, cum să nu-i sară ţandăra, că-mi vine şi mie strechea la cap! Ia-n stai tu numai o ţârâ…

Şi, îţi spun ca o mamă, o trântit-o acolo unde se găsea, că nu ştie multe; s-o umplut tot de fulgi şi cu plozii de faţă. Ea s-o zbătut ceva, de formă, dar n-o zis mare lucru. Abia la urmă o început a răcni, când avea sacii-n căruţă. Săriţi, nu ştiu ce! Cu copiii de faţă nu trebuia…

O năvălit de prin vecini, de peste gard, ca nebunii, dar băiatul era de-amu dus. Aia se jeluia ca o lepră, nu le-o spus tot cum o fost, că nu era proastă. De hapsână; c-o poftit la căciula copilului şi-o rămas păgubită!… Da înjurau ca la cort şi-o intrat în pădure. Nu departe era o sihlă în margine, acolo se gândeau ei că-l prind. O pus mâna pe ce-o găsit şi s-o vârât printre crăci. Pe naiba, atâta că s-o noroit, altceva n-o făcut. S-o întors drăcuind şi m-o arestat pe mine. Abia ce scosesem copilul, mă spălam şi eu pe mânuri. Că, unde-i?

— Da’ ce mă-ntrebaţi, de unde să ştiu, l-am păzit eu?

Mă gândeam: îl prinde şi-i dă cu v on par. Şi-aşa era cu nervul vai de capul lui! Doamne, ce m-am temut!

— Nici nu ştiu cine-i. Nu vedeţi ce-am făcut?

Orăcăia şi pruncul, era la-nfăşat.

— N-aţi venit împreună? Nu pleci de-aici, până nu apare!

— Da’ nu-l cunosc, l-am întâlnit în gară la Kiutka. Nici nu ştiu cum îl cheamă.

Doamne iartă-mă, am făcut exact ca Sfântul Petru cu Domnul Iisus… M-am lepădat de copilul meu! Dar dacă-l prindeau, nu-l tăiau? Numai dacă nu eşti pusă de faţă cu frica, nu ştii cât de păcătoasă poţi fi… Doamne, zic şi-acuma, iartă-mă şi nu mă bate rău, că n-am vrut decât să-l scap

— De-aici nu mai pleci!

— Da cine eşti tu să mă ţii? Ce v-am făcut, dobrie liudi, se uită Dumnezeu la voi!

M-o scăpat rusul unde-am moşit, m-o scutit el, altfel cine ştie ce mai era. Ce mă făceam eu dacă se duceau la miliţie şi-l lua după chip, că l-o văzut o lume!… Mi-o dat drumul tocmai spre seară. Unde să te duci amu, noaptea? Da, bine c-am putut.

Şi m-am tras tot prin capu' satului, pe unde-l căutaseră, că n-avea nimeni cum să-l găsească; ştia să se-ascundă. Unde crezi că era? Se băgase într-o fântână, era una veche şi cred că secată, plină de mâl. Nici manivelă n-avea.

— Sabaka! strig la el, vrei să mă omori, ce vrei de la mine?! Ieşi de-acolo!

Se caţără, săracul, vai de viaţa lui, mă temeam că-şi sparge şi capul. Numai o gheaţă pe pereţi, toţi bolovanii de la zidărie îngheţaţi, odată aluneci!… Şi, când să se scoată, murdar ca dracu' şi numai de glod, c-o ajuns de-o pus mâna pe ghizd, îl văd ăia… Aoleu, şi iar cu ceatlăii pe noi!

Şi-o dat drumul la fund, un să fugi? Am crezut că-şi rupe ceva, noroc c-o intrat în nomol. Vai de capul lui, îl scuipa şi din gură! Şi adânc, nu aşa… Se vedea mic acolo, cum îşi trăgea picioarele din mocirlă.

Mujicii, să ne omoare!… Aruncau înăuntru cu ce găseau: gheaţă, cataroaie, pe ce puneau mâna. Şi crăci! Se ţinea, bietul, cu mânurile de cuşmă. Că, ieşi afară! Da ce-i, nebun? Nu erau aşa mulţi, dar erau. Când o ieşit năclăiţi din pădure, s-o mai dus pe la că-şi. Era şi cam frig, aproape întuneric, îi strigau muierile din porţi. Dar care s-o întors, răi ca dracii! Şi iese un plod dintr-o curte cu un lanţ de la cal; chiuiau de bucurie că aveau cu ce-l plesni peste cap. Să-l vezi, săracul, noroit şi-n urechi, cum se apăra la faţă cu mâna!… Nu şi-o lua mult de pe creştet,

doar aşa, scurt, când dădeau ruşii prea tare, că nu se jucau, ţinteau în obraz ca harapnicul. Le strângea automat peste ochi, se temea; odată te păleşte şi aşa rămâi!

Şi-l văd pe ălci că scoate lanţul ca să-i lege la capăt un ciot.

— Ne nada! am ţipat eu la el.

— Lasă, zice altul, leagă-l de-aici, mă scobor eu la el…

— Ne nada, Boje moi! Dobrâie liudi, on sumascedşâi, durak!

Le-am zis că-i nebun, îi ieşit din spital. El, adică, era nebunul, care-şi ferea capul prin mâl; ăştia de sus – sănătoşi… Săracul, Iliuşka!

Adică, zălud; şi dă-i şi te hăhăie pe baza lui. Le plăcea asta, se râdeau, rar ai ocazia să dai într-un prost. O mai stat ce-o mai stat, tot aşteptau ca să iasă, pe urmă s-o rărit prin ogrăzi; era frig, n-o rămas decât vreo zece copii… Nici n-aveau dreptul ca să-l omoare; ce, adică, le-o spus rusoaica? c-o vrut. Şi ce dac-o vrut? câţi nu vor? Da chiar ca un apucat arăta, scăpat de la balamuc. Când l-am făcut să se aburce din nou, era cocean, îngheţat. Cu părul în ochi, holbat, plin de sânge şi tot numai glod! Am crezut că mor. Tremura din mânuri şi din guşă, nu mai trebuia să le spun că-i nebun, dar le-am spus, zvârleau tot în el.

— Bezumnîi… Tra-la-la!

Şi le făceam cu mâna la cap ca să priceapă prostanii. Ce chiuială, Doamne!, ne-o petrecut copchilaraia până ne-o scos departe de că-şi; tot într-un urlet şi-un fluierat!

— De ce mă otrăveşti cu zile, băiete, de ce? Cât ai să faci numai nenorociri pe unde te duci? Ce să mă fac eu cu tine?

— Mamă, zice, am crezut că-i un semn. M-am gândit că ăsta-i păcatul care m-aşteaptă pe drum.

— Ce păcat! Asta dă Dumnezeu la destrăbălaţi?

— Da ce-am omorât-o?

— Mi-i silă de tine, Ilie… Nu mai vreau să te văd.

— Am crezut că-i un semn. Sunt pregătit.

— Să nu te mai văd în ochi!

— Aştept orice faptă, sunt pregătit.

— Să nu te-aud cu nimic! Uşărnicule! Spală-te cu ceva, că nu te sufăr cum eşti!

O început să se şteargă, bietul, cu apa de sub un pod, cu zăpadă,

cu ce-o găsit şi el. Era cuminte. Mai mult întindea. Mi-era milă, dar stăteam înfiptă-n drum şi-l beşteleam.

— Uite ce-ai făcut cu hainele de pe tine! Abia ce ţi le-am luat. Pentru ce crezi că mă farm toată şi-mi las sănătatea?

Se curăţa, nu zicea nimic, era mâhnit şi-şi freca poala cu mâneca. Îl ocăram, dar nici eu nu eram mai brează. Tot o iapă eram; m-am lepădat de el, bietul, ca San Petru.

— Dă-i, Doamne, sănătate sau odihneşte-l pe ovreiul care mi-o dat pruna…

— …Şi altceva? Crezul? Tatăl Nostru?

— Tatăl Nostru-l mai ştiu.

— Ia să-l aud.

Chiriaşul Nataliţei îşi trăsese un scaun aproape de marginea patului şi aştepta. Domnul Hnat, băgat sub plapumă, îşi încorda puterile minţii. Trase de manşeta unei mâneci, gest inutil, intraseră la apă sau se miciseră de vechi, tot scurte erau; jumătate din braţe ieşeau albăstrii şi subţiri ca nişte tibii. I se mişcau buzele, probabil c-o repeta în gând mai întâi, dar treaba asta cu vorbitul de unul singur nu mai mira pe nimeni. În timpul ăsta, măsura cu palma rama somierei, până unde ajungea cu mâna şi înapoi. Uite ce face! se miră tânărul Cioca, scărpinându-se pe sub geacă.

— De ce te-o lăsat aici? întrebă domnul Hnat, în loc să înceapă rugăciunea. Nataliţa unde-i? Nataliţa tocmai ieşea din biserica Vânători. Luase anafură, iar părintele Horga era cumsecade; dacă-l anunţai cu o zi înainte, venea. Aşa ceva ca-n seara aceea nu mai păţise. Îi sărise inima, în bătrânii ăştia abia dacă pâlpâie viaţa, dau ochii peste cap când ţi-e lumea mai dragă. Şi n-are în casă măcar un capăt de lumânare, o apă sfinţită, nimic. Nu mai chemase popa de ani.

— Mata stai în gazdă la ea…

— Da, recunoscu tânărul.

N-avea un an de când isprăvise seminarul şi cu locuinţele-i greu. Trebuie să închiriezi undeva; pe Nataliţa o cunoscuse la un Paşti, când venise după agheasmă. Nu slujeşti nehirotonit. Cânţi în cor, şi cât poţi să iei?

— Nu pot să-l grijesc eu, doamna Nataliţa, nu-s uns. Vorbeşte cu

părintele Horga.

— Şi când îţi dă voie?

— Trebuie să mă căsătoresc.

— Nu cumva să-mi aduci pe cineva în casă!

— Ei, asta-i bună.

— Am vorbit clar de la început. Ştiu eu ce înseamnă o femeie. Familie nu iau, poate să n-aibă nici copii!

În privinţa asta, era categorică.

— S-a cerut că vrea să fie el spovedit?

— Cine, el?

Şi-i spuse tot ce ştia.

— Are pe dracu' ghem! L-au ţinut prin toate puşcăriile, crezi că te poţi înţelege?

— A fost la Canal?

— Peste tot! Şi la stuf.

— De-acolo aduci mata molii…

— Da' ce, vreau eu să le-aduc?

— Unde stă?

Ca sfecla, era. Nataliţa se uita la chipul lui bucuros-buburos şi Cioca, stânjenit, clipea ca băieţii singuratici şi cu obiceiuri urâte. Îşi ştergea palmele de pantaloni; de mirare cât putea să asude la mâini!

— Te-a adus ca să-mi faci împărtăşania, îl somă Hnat şi se nelinişti în timp ce vorbea. Îl privea pierit, bănuia ceva rău, o sentinţă de care ştiau numai alţii. Cine nu s-ar speria? Cum era să te scoată la vărsat tineta şi să dai de faţă cu plutonul, la zid…

— Doamne fereşte, se grăbi celălalt.

— Ai venit ca să mă cumineci!

— Nu, dar dacă aveţi ceva de spus, pot s-ascult. Tot părintele Horga vă împărtăşeşte.

— Trebuie doi?

— E părintele-paroh

— Atunci, de ce mi-ai adus vin?

Surprins, îi urmări privirea şi se opri asupra pungii de la piciorul mesei. Avuseseră o pomană şi luase şi el ceva cozonac, un boţ de colivă… Punga se lăsase pe-o parte, lăsând la vedere un dop de

cocean. Căpşunică, gustase, băutură săracă.

— Ce mi-ai adus acolo? insistă bătrânul, trăgându-se pe coate, în pernă.

— A, nu… A fost o slujbă de pomenire.

Cum să-i spui că nu-i pentru el?… Hnat se uita încolţit. O amintire îi fâlfâi slab prin cap şi se stinse. Ceva cu una Jeni din Galaţi şi cu nişte flori, de Crăciun… Vreo babă, acuma, şi aia… Simţi brusc că i se face iar rău. Rătăci cu privirile prin odaie, ca atunci când nu mai cunoştea casa şi striga la vecini, dar singurul lucru care-i fură atenţia fu zborul săltat al uneia şi rămase asupra ei o secundă. Băiatul, la fel: tot cu ochii pe ea, îşi ferea numai capul. Cred că-l mâncau palmele. Nu prea le suferi, dai noaptea cu mâna şi mai găseşti câte una pe faţă, destul de supărător.

— Dau semne că mă duc, fecior? se alarmă Hnat. Îl interesa un răspuns rapid şi precis.

— Da’ de unde! îl asigură buburosul, pentru că întrebările existenţiale îţi induc totdeauna, spontan, certitudini. Şi adăugă imediat:

— De când nu v-aţi mai spovedit?

— Treaba mea! N-am păcătuit pe-ascuns, Dumnezeu o văzut.

Asprimea răspunsului îl luă prin surprindere, dar un pui de popă se cuvine a fi în primul rând răbdător.

— Pentru ce v-au închis?

— Am un păcat mare, dar nu ţi-l spun.

— Nu vreţi, nu vreţi… Eu nu spovedesc pe nimeni, Doamne fereşte!

— Nu te lasă, ori ce?

— Nu că nu mă lasă, dar nu pot sluji, nu-s căsătorit.

— De ce?

Pe faţa bătrânului îşi făcu loc o imensă mirare. O mare uluială pe-o pernă. Ce-l speriase adineaori, uitase.

— Diacon, pot când vreau, dar dacă n-am nevastă şi mă hirotoneşte, aşa rămân după aia, celib.

— Auzi, trage-le clapa. Nu te-nsura. Iepe găseşti câte vrei.

Tânărul chicoti, dar Hnat îl privea cu seriozitate.

— Vrei să-ţi găsesc o fată ca lumea?

— Nu poţi chiar aşa… Trebuie şi ceva de încredere.

— Da?

— Nu se-aşază ele la vârsta asta. Discotecă, haine, tot felul… muzici…

— Da?

— Găseşti greu. Cine-ar vrea să fie nevastă de popă?

— Ai vreun beteşug ori ceva?

— Eu? icni tânărul şi se făcu instantaneu ca racul. Ce să am?

— Nu merge ceva?

— Ferească Dumnezeu!

— Să nu cumva să faci… treaba aceea, că-i rău. La vârsta asta nu-i bine.

— Doamne, păcatele mele!

— Nu-i niciun păcat, dar dacă te-ai deprins, lasă-te. E periculos. Numai dacă eşti foarte tânăr ori în etate… Nu la vârsta de mijloc!

— Domnu' Hnat…

Era sfeclit. Încercă să-şi ia o mină indignată, dar i se albiseră urechile. Şi trăgeau la el moliile, ca muştele la ochiul de cal. Dădu cu mâna.

— Ţi-i scârbă de ele?

— Eu ştiu?

— Tot făpturile Domnului sunt.

— Se pun când adormi şi strănuţi.

Da, erau şi sus, pe tavan. De aici le căra Nataliţa… Simţi o mâncărime pe spate, dar n-avea nimic, o impresie. Îşi mişcă picioarele ca şi cum ar fi vrut să se salte, însă nu se urni de pe scaun. Dacă pleci acum, îl laşi în casă hlizindu-se. Şi-l mai ţinea ceva… ar mai fi întrebat, dar nu ştia cum să-nceapă.

— Dă-mi nişte borş. Acolo, pe bufet. Nu mai căuta pahar, dă-mi din sticlă.

Se ridică şi-i aduse. Bătrânul întinse mâna şi pipăi în şervet câteva resturi de pâine, încercându-le miezul. Dantura o avea în paharul din baie, nu se vedea de-aici. Simţi pe limbă şi molfăi din reflex. Înaintea deglutiţiei, ducea sticla la gură şi sugea din borş.

— Nu mă curăţ acum, băiete, reluă Hnat cu gura pungită de acru. Era încrezător atât cât putea, privindu-l în ochi şi aşteptând o încuviinţare. Uite că mă mai întorc de pe-o parte pe alta, ce să fac, mai trăiesc.

— Ştiu c-aţi supravieţuit…

— Da' de unde ştii?

— Mi-a spus doamna Natalița, aţi suferit.

— Eu? Am petrecut… Cine o avut durere în cur de petrecerea mea poate spune c-am suferit, altfel nu.

— Poftim?

— Eram mort. Ia sticla de-aici, că mai dau şi-o răstorn.

Văzu că se uită la el cum te uiţi la o curcă. Chiar aşa şi făcea, avea gura deschisă şi-i zvâcnea limba. Adăugă obosit:

— Nu poţi să pricepi asta, e-o taină.

— Cât aţi stat?

— Îmi place coliva…

Ceva îl făcu să se întrerupă. Aşa cum rămăsese cu ochii, ţintuind sacoşa de jos, puteai să crezi că-i zburase din cap sau că încearcă să-şi aducă aminte ceva. Îşi reveni cu un zâmbet; punga îl preocupase!

— Să ştii că-i adevărat cu pomana, nu se face degeaba. De Paşti şi de Crăciun, dar mai ales în Sâmbăta Morţilor, îmi venea în gură gust de cozonac şi colivă. Şi nu numai mie. Poţi să-ntrebi pe cine vrei, dacă s-o mai întors cineva care-i dat mort, dispărut. Ai gust de colivă, mai mult noaptea, că-i fusul orar. Ei îţi fac pomană când e ziuă la ei. Stai bine cu ţinerea de minte?

— Da.

— Atunci, de asta poate că-i când stai bine cu memoria, stai prost cu altele. Uite!

Şi se dezveli pe neaşteptate, lăsându-l pe Cioca să caşte şi ochii şi tot, după aer. Pe urmă, trase scurt plapuma la loc. N-avea cearşaf şi era destul de lucioasă.

— Viaţă fără de moarte nu există, dar tinereţe veşnică se întâmplă. Dar să nu crezi că-i vreun noroc. Creşte acolo şi-ţi fură toată puterea, ca bureana în cucuruz, uite numai ce-am slăbit! Mă goneşte din urmă, vine aşa, ca la bomba atomică, o suflare încinsă şi te şterge

de viu. Mai dă-mi o gură de borş.

Cioca îl privea cu sticla în mână. Hnat îşi clămpănea bărbia şi i se vedea limba bătându-i în gură ca degetul. Se gândea cine ştie la ce.

— Are toate Be-urile… Ia-l de-aici, mi-o curs în pat.

— Aveţi vreun păcat pe suflet?

— N-am, că l-am plătit înainte.

— Înainte de ce?

— Am stat închis undeva.

— Aţi avut partea lui Iov?

— Ce Iov?… Unde-o fost închis Iov!

— Nu, ziceam că şi el a fost năpăstuit şi pe urmă l-a acoperit cu daruri.

— Cine?

— Dumnezeu.

— Şi ce, io-s Iov? Cu ce-s acoperit eu, cu plapuma asta soioasă? La mine o fost altceva. Am fost şi Iov, am fost şi Iuda. Cu Iuda cum îi se iartă, sau nu?

Cioca încremeni. Şovăia.

— Nu ştiu, domnu' Hnat. Dacă există căinţă adevărată, Dumnezeu iartă tot

— Păi, ce căinţă mai mare, când îşi aruncă omul câştigul şi-şi pune ştreangul de gât!

— Poate că l-a iertat, nu ştie nimeni, e încă o taină.

— Spune-mi că l-o iertat şi te las să mă-mpărtăşeşti. Îţi promit că mor la minut şi vă dau pace… Ce ştii tu ce-i Dumnezeu, popă mic?! Ai învăţat pe de rost ce te-o pus alţii şi ţi-o dat note-n caiet. Nu ieşiţi din şcoala aceea destul de sfinţiţi ca să-mi… Unde-i borşul? Pe Dumnezeu nu-l cunoşti decât pe drumul Damascului sau pe alte drumuri lungi, unde-ţi plesnesc varicele în picioare. Şi nici atunci nu înţelegi mare lucru. Îţi lasă o mie de semne şi tot aşteaptă să fii destul de deştept, poate pricepi. Milă măcar de-am avea îndeajuns, dacă mintea-i cum este!

— Şi nu El v-a scos de-acolo, nu sunteţi în libertate?

— Dar tu unde eşti?

— Eu? Sunt liber. Şi ce?

— Cât de liber te crezi, dacă n-ai încredere în nicio femeie ca să te-nsoţeşti cu ea? Ce liber eşti tu!

Tânărului îi căzură privirile în poate şi-i veni să-l pună la punct. Ori faci teologia ori laşi toţi nebunii să te-nveţe ei! Sunt probleme de dogmă, oricâtă răbdare ai avea!… Dar, în secunda următoare, renunţă.

Bătrânul nu mai spunea nimic. Măsura rama patului şi tăcea plescăind, cum faci când îţi cade pe cap unul din ăsta. Cioca se întreba dacă nu era un îndemn, poate aştepta să-l lase să doarmă, se săturase de el. Dar nu apucase încă să-l întrebe lucrul pentru care venise…

— Domnul nu are nevoie de avocaţi, îl auzi şoptind. El e de neatins prin tăcerea Lui.

— Aşa este.

— De unde ştii? Ştie cineva cum îşi mişcă El lumea?

— Spuneţi-mi, aţi fost şi la stuf?

— Am fost şi la stuf, la Periprava, am fost. Nu ştii ce-nseamnă să fii închis la tine în ţară, ce bine te simţi! Am fost mulţumit.

Rostise aproape teatral, aşteptând să-l vadă pătruns. Tânărul trecu peste, grăbindu-se să nu scape vorba, dacă tot venise şi ea. Era ruşinos, vorbea împleticit.

— Domnu' Hnat, am un coşmar, mă visez în puşcărie la stuf…

— La Periprava?

— Nu ştiu unde. Nu vă băgau în vase-dormitor?

— Acolo, da.

— Ce vreau eu să ştiu?… Erau şerpi?

— Da. Vara.

— Era şi-un debarcader?

— Da

— Visez că mă scoate dimineaţa în faţa debarcaderului ca să facem careul.

— Aşa-i.

— Şi ne dă după aceea custurile alea sau cum le zice?

— Da.

— Domnu' Hnat, eu cred că se prinde de Nataliţa ceva de pe-aici şi aduce acasă… De unde-mi vine asta, nu ştiu ce să cred!

— Nu cred.

— N-am văzut o puşcărie în viaţa mea! Cred că mă mut. Aşa… Şi mă bagă la tăiat stuf cu unul ciolănos, negru… un ţigan.

— Melinte!

— Cu un semn pe umărul stâng.

— Ăsta-i! îl cunosc. Zvârlea cu târpanul în şerpi. De scârbă.

— Da. Şi venea un caraliu şi-l ameninţa cu carcera.

— Da.

— Şi-n loc să-l ia pe el, mă ia pe mine. Şi eu, de amărât ce sunt, iau târpanul sau cum se cheamă şi-mi tai jugulara la gât. Ce înseamnă când visezi sânge mult?

— Nu. Sinucideri erau foarte puţine, înduri. Nu şi-o luat nimeni gâtul. De unde ştii că-l cheamă Melinte?

— N-am zis eu. Mata spui.

— Măi băiete, tu nu eşti sleit destul… Găseşte-ţi o femeie şi nu mai visezi.

— Văd celula aia în faţa ochilor.

— Cum ziceai că-ţi spune?

— Mă tem să nu mă tai în ceva…

Enervat rău, domnul Hnat dădea din picioare ca să se scuture din ce era învelit.

— Cioşcu… nu-s ramol!

Se înfipse în faţa lui şi se clătină, trebui să se ţină de perete. Gestul înălţării din cârpe se voise strivitor. Făcut însă prea drastic, sângele nu avu timp să coboare din cap. La noua vedere a bolboaşei, tânărul Cioca roşi prompt. Pe urmă, deschise gura şi se hlizi.

— De ce te bucuri?

Şovăia. Dădu să-l sprijine, dar bătrânul nu observă. Aştepta să se oprească odaia din jur.

— Domnu' Cioşcu… În viaţa asta, viaţa-i totul! Nu găseşti nimic mai bun. Nu rezişti, ai cacarisit-o!

— Cine ştie?

— Ascultă ce-ţi spun. Dacă nu ştiu eu, nu ştie nimeni. Te-ai grăbit cu coliva. Încă nu! mai pot! începu să respire adânc şi ceva îi fluiera în plămâni

— Nu c-am slăbit?

Între timp, Nataliţa tropăia la intrare, conform unei deprinderi sănătoase. Înainte de a urca, deschise cutia de scrisori – era singura fără lacăt – şi scoase un plic. Îl întoarse curioasă, un scris de tipar.

— Ia, poftim, na! mormăi, după ce începu să citească.

— Uite, zise şi domnul Hnat, căutând peretele cu mâna. Scoţi aerul din tine, până la fund, şi laşi să intre moartea. Acuma, împinge. Împinge-te-n mine!

Tânărul Cioca îl atinse puţin, ca să nu-l refuze. Dar putu să observe o rigiditate anormală. Apăsă ceva mai cu viaţă. La fel… Bătrânul era ca o piatră. Nu se lăsa mutat niciun milimetru.

— Mai, mai! Lipeşte-mă de perete.

— Dar cum faceţi?

— E o taină, horcăi Hnat, în timp ce-şi recalibra pleura şi bojocii. Trebuie să fii gol de aer ca îngerii şi să-ţi închipui că stai proptit de un zid, dar să nu stai lipit. Nu te mai clinteşte nici dracu'… Ia fii atent! Când mă vezi golit, apasă, nu te fă!

Şi iar şuieratul astmatic al vacuumării, în timp ce Nataliţa urca scara în vârful picioarelor ca o menajeră hoaţă dintr-un film francez, lucru ce-i era, desigur, străin. Nu se simţea chiar în etate, dar era cam curioasă, nu se putea înfrâna. Bătrână, însă, nu; văduvă, carte puţină, nu trăise uşor. Şi lucrurile astea se văd. Dar, în sufletul ei, rămăsese glumeaţă, ca pe vremuri, când mergea vara la ştrand. Părul se poate suri, cu toate că ce ai în inimă ştii numai tu. În orice caz, avea dreptate el cu mărarul. Nu se prea îngrijea. Şi chiar dacă-l dai jos, că luase un bic într-o sâmbătă, după baie, şi-l cojise, pentru cine s-o faci? Se aplecă şi privi prin gaura cheii, până i se lungi faţa.

Ce se vedea înăuntru? Domnul Hnat la perete, cu boşoalca din pijama mai mare ca niciodată şi popa Cioca împingând în el cu amândouă mâinile şi din toate puterile… Se sperie îngrozitor şi bătu în uşă. În aceeaşi secundă, bătrânul ţopăi scurt şi sări între cârpe, la loc.

Când femeia intră, băiatul, rumen de-i pocneau bubele, era deja pe scaun şi el. Avea sticla-n mână şi se făcea c-o destupă. Ce să le spui, v-am văzut, n-aveţi un pic de obraz!… Nu poţi, că te întreabă de unde ştii. Îi arunci înştiinţarea pe masă şi te duci în bucătărie ca să pui prescura-n bufet.

— Ţi-au găsit actele, erau azvârlite. Trebuie mers la poliţie.

Când auzi de poliţie, Hnat o privi atât de urât, încât era limpede că nu pricepea o iotă. Dar chiar să nu-şi mai aducă aminte, era săptămâna trecută!…

— Şi-a pierdut actele, îi explică tânărului, dar de fapt bătea şaua, voia să-l ajute.

— Da? făcu el din pat.

— Numai actele s-au găsit, banii nu.

— Da? se mai miră Hnat o dată, aproape încântat.

Coceanul pocni de la jumătate. Un ciot în sticlă, altul în mâinile lui, locuri spre care Cioca privea neajutorat. Căută pe masă şi, găsind o lingură, se apucă să-l înfunde cu coada. Oberlichtul bătea în ramă, porni o vântoasă de parcă se spânzurase vreunul. Se auzeau şi hârtii şi alte gunoaie zburătăcite, dar nu se vedeau. Urcau până aici numai răsuflări de praf şi de gaze. Mirosul de naftalină, sau de calorifer, sau de ce era el, deveni mai iute, aproape nerăbdător. Te mușca şi din casă, nu trebuia să intri ca să-ţi dai seama. Ciudat, colonia de molii părea mai săracă; sunt higroscopice, probabil se pitiseră undeva. Rămăseseră numai petele umede pe tavan, acolo unde, dacă te sculai noaptea şi aprindeai lumina, le găseai roi. Acestea se vedeau bine.

Când tânărul ridică ochii spre Hnat, îl găsi atent la îndeletnicirea cu dopul. Zâmbea mulţumit.

— Ce-i de râs? se miră.

Doamne ce gingaşă-i gheaţa la mal Lunec cu mâna pe ea şi-o simt când dulce tăioasă E netedă şi-mi picioarele rece în mâl aştept şerpii Îi aud mă găsesc scârţâie şerpi în zăpadă Unduiesc les din nomol şi-mi trec peste glezne mii de şerpi atâta-s de buni şerpi de apă

Stuf Ne păzeşte tăiem Deţinut Atâta pace-i în mine şi cum se ploconeşte stuful cade zăpada din vârf. Se lasă pe faţă şi-i las se topesc Aşa-s de kvarţ Şvarţ de liniştea asta şi şerpii atâta de buni Târpanul din mână să-mi fac trei metri cubi

— Ştii ce-aş mânca acum? întoarse Hnat capul spre maică-sa, care şleompăia prin noroaie. Femeia nu auzi din cauza apei.

— Motia!

— Cum?

— Ştii ce-aş mânca?

— Nu.

— O mâţă.

Râul se lăţise, ieşiseră dintre munţi. Se simţea şi după timp, era mai cald, se făcuse moloşag bine, mocioarcă. Nu-i mai zise nimic, îl lăsă, îşi făcu numai o cruce mică. Când voia, putea să surâdă ca-n poza de-acasă, de deasupra la pat. Atunci, i se făceau ochii michiţi şi acrui şi te stârnea cu o bucurie neastâmpărată, ca înainte de Paşti.

Tot pe drum erau, dar mărunţi, abia se vedeau; ea mai în urmă, el, amărâtul, în faţă, cu steagul de lagăr prin tot Ureseseul. Drapel fără cârpă, da ni nu contează, bine c-o rămas leaţul… Apa dăduse din albie şi venea mocirlită de parcă jelea după Stalin. Era şi-o pisică printre pietroaie, la mal

Şobolani. Noroc că scăpaseră de amândouă!

Nişte mortăciuni: Olga şi Daşa! Ne-o ajuns din urmă pe la Gorâlovka: mergem şi noi că ni-i frică… Da' ce, trebuie să mă uit de două ori ca să-mi dau seama ce hram porţi? Nu, că suntem două fete necăjite şi vrem acasă. Da lasă-mă-ncolo, crezi că m-am născut ieri! Nu ştiu eu ce-i cu voi? Pe cuvânt dacă nu le zgorneam, dar m-am uitat la el, şi el repede, ca prostul, da cum nu? poftim!… M-am gândit după aceea că poate i-or prinde bine şi lui, bietul, că pe cese-ncălzea afară, pe-atâta se simţea rău. Las să vină, ce-a fi? Mergeţi şi voi, că nu costă bani. Da, nişte iepe, vă spun, prăpădite, şi eu m-am măritat la şaişpe ani, dar astea – jigărite, flămânde, vai de capul lor, nişte puţe!

Ca să fim drepţi… numai una zicea că se duce acasă. Cu Daşenka era altceva, dar Olga, da. Era de prin Krivoi Rog sau Harkov, nu ştiu unde, dăduseră nemţii cu tunul să-i scoată pe ruşi şi-i făcuseră satul zob, o pădure de gropi. O ieşit din casă cu părul arzând, nu mai avea nimic, nici pe nimeni, zicea că nu s-o oprit decât prin Mongolia. Acuma, după unsprezece ani vii tu înapoi, dar cine mai crede că mai găseşti nu ştiu ce? Păi, dacă te uitai la molozul de bombe care era în tot locul şi la maşinile arse în drum – că nu poţi să furi tot, iei şi tu ce poţi duce, dar fierul rămâne şi rugineşte în ploaie – ce mai crezi că te-aşteaptă?

Cealaltă, şi mai costelivă, puteai s-o ridici într-o mână. Dacă o întrebai Daşenka unde umbli tu, fată hăi?, îţi spunea imediat vechea

poveste cu soldatul sovietic. Pe ăsta îl chema Fedka, tot ca ea, de vreo şaişpe, şapteşpe ani; îl luaseră cu două luni înainte de Berlin, când nimeni nu mai avea ce chema la armată, decât prunci. Ultima oară îi scrisese din Germania. Erau de pe lângă Bişkek, cu ochii subţiri, avea poze cu el. Nici ţâţe n-avea.

Rămâneau în urmă ca să poată vorbi. Nu ştie nimeni ce împărţeau ele acolo, dar nu treceau nici zece minute şi se luau la harţă. Şi, tot timpul, moarte de somn… Dacă se aşezau undeva, că la Solniciki, că la Kostroga, ciuguleau ceva pe apucate şi dispăreau până dimineaţa. Se întorceau pe la nouă, chioare, hărtănite, şi-i aşteptau la ieşire, unde se termină casele. Aproape că nici nu îndrăzneai să pleci mai degrabă, de frică să nu le uiţi. Te puneai sub o fântână, opreai un om să-l întrebi, adormeau acolo pe loc, în orice poziţie. Dezdoite, se uita lumea şi le vedea strâmbe, una peste alta, trântite. Ziceai că-s bolnave de piept; n-aveau nici pe dracu'!

Clar că umblau pentru treaba aia, că veneau cu bani şi mâncare, nu era greu de ghicit ce făceau. Răspândeau fiori prin Uniunea Sovietică… Dar dădeau pentru masă, la tot, nu le puteai zice nimic. Olga, într-o zi, apare cu o barbânţă de brânză; nu era ea chiar plină, dar câteva kile tot o fost. Lucru de mâncat, nu-i de colea!… Motia se uita la ele şi aştepta să-l vadă pe Ilie mulţumit, dar n-avea el când. Ziua pe drum, noaptea nu le vedeai, când să le-apuci? Rămâi ursuz, cum te ştiu toţi. Cel mai mult se temea să nu aducă vreo boală de pe undeva şi să-l umple, că numai atâta-i lipsea! Te temi pentru copil ca de nu ştiu ce… Poate de asta nici nu le prea suferea şi le vorbea mai răstit. Până la urmă, le-a pus la control

— Ia veniţi voi oleacă să se uite teotia la voi, că-s moaşă şi ştiu să mă uit… Dacă vreţi să mai mergem împreună; nu, nu! Umblăm cum umblăm, tre' să văd!

Au dat de-un tractor ars; Ilie a luat-o înainte şi ele s-au suit să-i arate. Nu s-au izmenit cine ştie ce, se hlizeau. Abia te mai odihneşti. Atâta că nu era un loc cu miros bun, dar cred că ar fi vrut să ştie şi ele. Nu vrei să ştii dacă n-ai ceva, de unde iei doctor? Între femei nu te sfieşti. Ruşine, puţin, le era, când se gândeau c-o s-audă şi el, altfel pentru cine făcea Motia lucrarea? Dar au stat.

— Ilie, şezi oleacă… Vorbea româneşte de faţă cu ele ca să nu înţeleagă. Ai avut ceva cu vreuna din fete?

— Iar ai venit pe capul meu?

— Nu vorbi aşa tare!… M-am uitat o ţâră la ele; asta, Daşenka, cred că-i curată, de cealaltă nu bag mâna-n foc. Să nu te atingi! Ai avut ceva?

— Când naiba să am?!

— Poate nu mai ţii minte.

— Ia vezi! Nu te uiţi la ele, două vrăbii!

Pe la amiază, le mai trezea foamea şi începeau să se certe. Atunci, una – mai mult Daşa – grăbea pasul şi venea în faţă, la ei.

— De la ce vă sfădiţi?

A, că nu ştiu ce…

— Poate vă luaţi de la bani. Ia să-ţi arate Teotia Motia unde se ţin banii! Banii se ţin în chilot. Tai oleacă sub gumă, îi faci ca pe ţigări şi-i vâri acolo. Şi nu împreună. Fiecare cu-a ei! Strângeţi banii la un loc?

— Nu.

— Atunci, nu vă-mpăcaţi de la ce?

Că nu ştiu ce, că-mi zice, că mă face…

— Poate v-o deocheat cineva.

— Da, că ai şi ce deochea… râse Hnat.

— Dacă vreţi, vă desfac. Nu iau nimic. Dar cumpăraţi voi spiciki.

Au luat ele chibrituri, le-a descântat în apă, tot degeaba; îi dădeau înainte.

În drum mai apare câte-o batoză ruptă, o dărâmătură ceva, de la boambe, ai putea să te mai pui jos că se umflă varicele. Dar n-aveai cum, trebuia să te uiţi mai întâi dacă nu-i murdărie. Era câtă vrei. Aşa-i omul nostru, vede doi pereţi, are treabă ori n-are, intră şi se cufureşte ca să rămână ceva după el. Mai sunt şi care lasă scris cu degetul, te ia scârba.

Însă, dacă ţii cu tot dinadinsul, şi nu ţi-i nu ştiu cum să te pui jos afară, găseşti locuri, Rusia-i mare. Lui nici nu-i trebuia mult, înfuleca şi din mers, dar nu-s toţi deprinşi; când îi de masă, vrei să te-aşezi, orice ai scoate din buzunări. Şi, cum se-ntâmplă, te mai dezbumbi, mai bate vântul, te mai dezblehui… Te uiţi la el şi vezi îndată despre ce-i vorba.

Odată cască ochii şi nu se mai poate rupe de-acolo; o fi crezând şi mâţa asta că din cauza la atracţia ei!… Altfel, la ce s-o ducă mintea?

— Parcă aţi fi părinţii mei, nu ştiu cum.

O spus repede ca să nu lase loc nici de-o glumă. Ce să zic, uite la ea, podoaba!

— Cine? mormăi Minodora.

— Mata şi Ilia Nikolaevici.

— Mda… făcu Hnat prost dispus, nu că-i adusese aminte de vârstă, dar tata cui, a ăsteia cu ochii tăiaţi? O beşleagă! Bine am ajuns…

Daşenka avea o pornire pentru soldaţi, ceva de speriat! Se lumina la faţă când vedea militar. Cât era ea de prizărită, dacă zărea unul, se umezea la ochi ca o artistă. Era în stare, dacă prindea vreo coloană pe drum, să ducă palma la tâmplă şi să stea aşa, salutând, până o umpleau de noroi sau de praf. Parcă era nebună. Dusă, fericită, orice i-ar fi strigat hăndrălăii din camion.

— Da' nu mergeţi prea repede? o auzi pe cealaltă, pe Olga. Ducea greu la drum, era mai lenoasă, mai mutăloaică. Bombănea, iar i se făcuse de somn. Mai bine mănânci mai mult, decât să nu dormi destul, zicea ea.

— Şi când vă opriţi undeva? Degeaba le întrebai.

— Nu-i bine, mamka, să zaci mult într-un loc. Dacă te prinde, te trimite la muncă. Iepe… Zicea mamka des.

— La muncă-i urât… nu se putu ţine Ilie.

— Nu, da-mi place mai mult liberă. Voi de unde veniţi, că v-am auzit româneşte?

— Da ce te interesează pe tine? Te-am întrebat eu ceva? sări Motia.

— Ca să zicem la fel, dacă ne-ntreabă. Când umbli singură, eşti la mâna oricui, n-am chef de Siberia. Te jefuieşte, îţi dă în cap, face cu tine ce vrea.

— De la Sibir, încuviinţă Hnat, de-acolo venim. Am fost la o înmormântare, avem neamuri în

Siberia.

— Atunci, de la înmormântare venim toţi.

Uite şi la prostul ăsta de Iliuşka! Ce-i trebuia lui să-i spună că din

Siberia! Nu putea din Uzbekă? îl ia gura pe dinainte, faci ce vrei din el. Să ştie acuma şi proastele astea de unde-am plecat… Nişte pârţoace, umblă fleaura pe drumuri, şi au ruşii nişte drumuri rele, vai de mine şi de mine! Numai hopuri-hopurele! Umblam lângă el şi din când în când mă-nvăţa uite, mamă, aici o lăsat fără scurgere, aici trebuia aşa, dincolo o furat piatra, n-o întărit şi se surpă, tot felul… Ăsta i-o fost kaputul lui Hitler şi icterul lui de ficat!

Omskul e oraş frumos, au ajuns şi la Omsk. Era cam spre seară, începeau să se aprindă becurile pe stâlpi. Unde să cauţi acum triajul sau altceva? Că la hotel, mai bine nu!… Au luat linia de centură; Ilie Hnat mergea înainte şi toată şleahta lui Papuc după el. Era vesel, nu ştiu de ce, că tot întorcea capul după ele şi îndemna:

— Trupă, măreşte compasul!

— Dar ce ai, mamka, ce te bucuri aşa?

Nu te bucura, nu te bucura că nu-i bine, îi şopti ceva în cap, imediat.

— Presimt c-o să fie de bine. Găsim şi vagon şi cişmea să ne spălăm.

— Lasă, zice Daşa, ştiu eu un loc.

— De dormit?

— Da cum? Ne ia două ruble.

— De unde-l ştii?

— Da’ ce, n-am mai fost?

— Când ai fost?

— Am fost şi anul trecut. Ştiu tot Omskul, dă-l în sărăcie! Ia-o la stânga, când ajungi la bariera nevegheată. E dincolo de cazarmă.

— Unde, la Kuleaghin? se trezi Olga din muţenie, pesemne că-l ştia şi ea. Nu-mi place, miroase a unsoare.

— Ei, miroase a naiba!

Şi iar, dă-i cu hâra! Oricum, nu exista o idee mai bună; s-au luat după capul Daşenkăi şi au lăsat linia. Încercuiau aşezarea dintr-o margine, iar casele şi blocurile, mai departe, le vedeau umbrite; apunea soarele în faţă. Ca orice oraş, nu puteai să-l vezi cam cum e, dar era mare şi mai bine grăbeai pasul căci şoarecii din stomac se treziseră. Ca să-ţi dai seama de ceva, trebuie să cazi în centrul lui, aici

nu era nimic de văzut, decât oameni zgribuliţi prin stanţii, autobuze şleampăte şi de care nu-ţi trebuie, camioane deşelate, drum stricat, noroaie şi plozi târând găleţi de la pompă.

— Să vă spun cum am nimerit eu odată-n Galaţi, în România, pe la Reni… Mori de râs! Ştii unde-i Reni?

Era bine dispus. Poate abia aştepta să-şi vadă puşcăria şi era bucuros.

— Ne-ai mai spus, i-o tăie Motia. De Renii tăi duc ele grija acum…

— Zău? Când v-am spus?

Dar alea două n-auzeau nimic, se sfădeau în urmă.

— Ce-i cu tine? se nelinişti maică-sa.

— Da ce-i?

— Ce ai de te vânturi aşa? Îţi place fata asta?

— Mie?! Asta-i bună!

Cred că era ceva, că tot întorcea capul să vadă unde-o rămas. Aşa-i bărbatul, se deprinde şi cu o scândură negeluită, numai să stea destul lângă dânsa… Era mult mai bine la triaj, dar dacă n-o vrut!

Ce avea Kuleaghin, acela? Avea pe dracu' să-l ia! O baracă nenorocită de la reformă, plină de fier şi care puţea a dohot, ştia Olga. Aduceau şi băgau aici tot ce se strica pe şantier, mehanizmî de-a lor, care era bun de reparat îl mai dregeau, care nu, la topit. Cum să nu pută? Avea el şi rogojini şi saci noi, chiar şi din cei de hârtie – hârtia-i cea mai bună, atât că foşneşte noaptea şi te scoală – dar nu era ca să stai. Te-nţepa şi la nas, te buşea tusea-n somn, iar dimineaţa la şase te zvârlea afară, să nu intre vreun prost. Atâta că făcea cald c-un reşou lucrat de ei. Amândoi luau bani, şi el şi Ilin, care când era noaptea de pază. Nişte bandiţi; două ruble, dar tot le luau.

— Vreau să văd dokumenti, o cerut mai întâi.

Da' ce, suntem la hotel? Ne făceam că nu le găsim şi băiatul n-are de lucru şi le scoate el primul. Putea să spună că le-o pierdut, că i le-o furat, orice, dar nu să le-arate ca nărodul, de ştiau acuma şi alea şi toţi. Că mai erau din ăştia fără căpătâi, se foiau înăuntru.

— Şi dacă eşti evadat?

— Eu?! Nu vezi ce scrie acolo, tavarişci Kuleaghin? Eliberat

înainte de termen! Caz de boală.

— Văd eu, da'…

O clătinat din cap, adică nu credea el chiar tot, dar i le-o dat înapoi.

— Ce vreţi dedesubt, rogojină ori carton?

— Cred că mi se-ntâmplă ceva rău, mi-o zis Ilie după aceea. Poate se duce şi cheamă miliţia…

— Dacă eşti prost! Eu te-am pus să-i arăţi? Nu se-arată la nimeni! Ce trebuie să ştie ei?

Parcă se stricase la cap. Dar simţea falş, nu i s-o întâmplat nimic, nici bine, nici rău. Am mâncat ce-am avut şi ne-am culcat pe lumina stinsă ca să nu deie cineva peste noi. M-am nimerit lângă un fierălău mare, mi s-o părut că mirosea mai domol. Ce-i cu asta? zic. Găureşte, zice, dar degeaba, că tot nu puteam să adorm, cât de farmată eram. Iliuţă şi-o întins lângă Daşa, nu lângă mine, eram sigură că acolo se pune… Foarte bine, săracul, nu de asta le-am cărat după noi? Poate că-l durea… Şi, chiar am stat s-o aud dacă strâmbă din nas.

— Cinci ruble, mamka, o aud. Hai, patru-jumate, că te cunosc…

Nici nu-mi venea să cred, îi cerea bani, limbrica! Poate c-o pus mâna pe ea sau poate c-o atins-o cumva, nu vedeam. Aşa-mi venea să mă scol şi să-i dau două pălmi, de nesimţită nemernică! Dar m-am făcut că dorm, ca să nu spună că trag cu urechea, şi-aşa mi-o scos vorbe. Adică, o car după mine prin toată Uniunea, îi dau să mănânce, şi nici atâta nu poate să facă pentru un om?! Măcar dacă era vreo sfântă!… Ajuta la mâncare, nu zic, dar eu cum am descântat-o şi i-am făcut una, alta? I-am cerut eu ceva? Totu-i pe bani, vrasăzică… Ei, stai tu! Una suntem la drum şi alta când punem capul… Ce mare lucru-i ăsta, ce i-o cerut copilul! Doar vezi că-i suferind… nu eşti chioară! îi părea, cine ştie?, rău, că nu făcuse niciun ban în seara aceea. Olga cum s-o dus, ea de ce nu? Ce suflet de căţa poţi să ai!… De i-ar da, mă gândeam, cu rublele peste ochi şi mâine gata, valea! Să nu te mai văd!

— Uite la ea! Da ce-ai crezut? Pot să-ţi fiu tată, am o fată ca tine

Şi m-am gândit la Alinuca, cine ştie ce-o mai fi şi cu ea. Cred că-i mare.

Adăuza era sâmbătă şi ne-am răspândit fiecare la treabă. A

dracu' tu, cu soldaţii tăi…!

În oraş, câteodată se cere de lucru, altă dată deloc. Lumea merge la doctor, nu-i ca la ţară unde trebuie să înhami calul, să-ţi iei merinde cu tine şi nici nu ştii dacă te duci şi-i deschis. Te caută mai repede, dacă e vreo nevoie. Aici, la casă ori pe la bloc, întrebi… şi cum ţi-a fi nicio naştere, numai lucruri mici: nişte blânde, un ulcior şi o tragere la mânuri, c-o mâncat gras şi i-o căzut, na. Fetele, prin alte părţi, cu serviciul lor… Eu n-aş putea într-un oraş mare. Ce faci, suni la uşă şi întrebi? Pesemne cunoşteau lume, aveau legături. Daşa o apărut abia noaptea, ne-o şi sculat când o bătut în geam. Cealaltă, Olga, deloc. M-am gândit că poate s-o rătăcit sau şi-o găsit alt culcuş. Sau… ferească Dumnezeu! Ori era foarte bine, ori foarte rău. Poate o auzit Omskul c-o intrat în el şi i s-o întins la picioare, cât îi de lung. N-o mai fi pridindind. Oricum, ştia că luni plecăm spre Petropavlovsk, ne-aşteaptă ea la barieră, n-are cum. Daşenka, mai cuminte;

cât de târziu, dar tot o venit acasă. Am fost nervos, nu ştiu ce-aveam, că mă întreba şi mama ce am.

Dimineaţa, în drum spre puşcărie, am intrat într-o biserică. Mai întrebi de lucru, nu ştii ce se leagă. Şi-am găsit-o… unde-am stat închis două luni şi mama în gazdă. Nu ştiu de ce am avut amândoi pornirea să ne ducem, că nu ne obliga nimeni. Da, s-o mai vezi o dată, cum chemi fotograful la mort… Unde-i mănăstirea cea veche? Deschizi gura şi întrebi. Acolo-şa!… Într-un schit era, ne-am uitat de departe. Nu era făcut aproape nimic, atâta c-o pus uşă de fier şi sârmă ghimpată pe zid. Şi foişoarele lor… Dar tot în chilii îi ţineau, cred că la fel ca pe noi, claie peste grămadă, câte cinşpe. Nu se vedea nimic pe la geamuri, că era pusă botelniţa, dar ştiam ce-i acolo. Doamne, mama mea, acolo să vezi foială de păduchi şi aer stătut!…

— Vezi geamul? am întrebat-o şi o făcut numai din cap.

De geamul meu o-ntrebam. Dar nu vorbeam; când dai peste ceva urât, nu-ţi vine. Noroc că mă pot uita de departe. Mi-aş fi făcut o poză aici, dac-aveam: cu mama şi puşcăria în fund. Fără poze; nu-i bun. Ce mai ai de vorbit? Te uiţi şi te gândeşti. Nu se mişca nimic, decât nişte ciori.

La prânz am fost Daşa încă dormea, era ruptă. Dă-i pace;

duminică.

Am pus o conservă pe reşou şi mama s-o dus ca s-o scoale.

— Ivan Semionîci, îi spun lui Kuleaghin, mâine plecăm.

— Plăteşti acuma, că diseară mă schimbă Ilin.

Plătesc, nu te teme. I-am dat douăşpe ruble; trei nopţi, ori doi, că eram cu mama, douăşpe ruble. Şi-l văd că-mi dă una rest.

— Ce-i cu asta?

— Lasă, zice, pentru ăştia de umblă după svaboda am alt tarif, las mai ieftin.

— Mă iei în râs sau ce faci?

— Nu, caută, caută! N-ai băgat de seamă că oriîncotro te duci găseşti ceva care pute?

— Să ştii că da.

— Aceea-i libertatea care-o mănâncă viermii, ca să ştii şi tu! Hoitul ei. Opreşte-te şi nu mai umbla, pute peste tot.

Mare deştept!… Am luat rubla. Foarte bine, să fie primit! Şi tot atunci o văd pe Daşa că iese din baracă, şleampătă, curgea de pe dânsa şi chioambă de somn.

— Eu vreau întâi s-ajung la biserică, zice.

Şi ce-am eu? Te-o ţinut cineva? Şi creştină, nu ştiam asta.

— Da Olga o venit?

— N-o venit.

Asta era grija ei…

— Bun, face, mă spăl şi plecăm.

Da' de ce să te car după mine? Totu-i pe bani. Am ceva din asta?

— Lasă, zice mama, c-am plătit-o eu.

Nu mi-o venit să cred. I-o dat banii şi era destul de îngrijată. Mişca din buze, nu chiar ca mine; socotea ceva, ori se gândea, poate.

— Te duce, ştie ea un loc. Baraca asta-i prea împuţită şi toţi chiorii ăştia n-aşteaptă decât să se caşte la voi!

M-o luat şi m-o scos în oraş. Până la coadă, măcar c-o dureau picioarele, o venit şi mama cu noi. Dar o avut obraz, nu s-o băgat, venea mai în urmă. N-avea linişte, voia, poate că, să fie sigură că n-o aruncat rublele.

S-o văd eu numai că-l amăgeşte şi fuge cu banii!… O găsesc şi-n

bortă de şoarec. Să-ţi baţi numai joc de copil!… Venea în spate; eu cu Daşenka – la vreo zece paşi mai în faţă.

Aşa. Facem câteva biserici: una-i depozit, alta-i puşcăria unde-am fost dimineaţa, cealaltă prăbuşită; ajungem la una întreagă şi se duce să vadă. Dar cine mai ţine deschis la biserică, până te scoli tu, era vreo patru trecut! O trebuit să se închine pe-afară.

Când s-o întors, era toată boţită la faţă, ca o nucă. Dacă se gândea la ceva şi nu ştia cum să-ţi spună, se smochinea imediat şi se uita la picioare.

— Ştii ce? zice. Eşti grăbit tare?

— Cât de tare să fiu grăbit?

— Nu, că dacă eşti grăbit tare, nicevo…

— Nu-s grăbit.

— Mă laşi, atunci, am de făcut o vizită undeva? Vin repede. Te superi, mamka?

Şi se întoarce spre Motia. Mama o ridicat din umeri, nu i-o convenit; parcă mie mi-o convenit?, ce să fac? Du-te la vizită… Am luat-o printre nişte blocuri, mnogoetajnie.

— Auzi, nu vrei să ne logodim? se uită la mine, da serioasă

— Eu cu tine?

— Da, ce are?

— Şi ce am de făcut? întreb, că mi-am dat seama îndată unde bătea.

— Tu mă păzeşti, zice, că-i plin de scandaloşi şi, dacă te simte singură te aruncă într-un subsol, undeva. Mă păzeşti, te târguieşti cu ei şi eu răspund de toţi banii.

— Ştiu eu dacă pot?… Vreau s-ajung acasă, la Mirăuţi.

— Şi ce are? Vin cu tine. Dacă vrei, poţi să ai şi mai multe femei, dacă vrei. Nu mă supăr.

— Îţi spun mâine…

— Gândeşte-te. Uite, aici-şa!

Ne-am oprit lângă unul jegos, trei etaje. Avea balcoanele strâmte, nu intrai decât cu o talpă.

— Aşteaptă-mă-n spate, că are geamurile pe partea asta. Dacă-i acasă, te pot vedea dinăuntru. Nu stau mult.

Ce vizită, m-am gândit, dacă nici nu ştii că-i acasă!… Dar nu i-am spus nimic. Ea o intrat şi eu m-am apucat să aştept. Vine mama.

— Ce-o zis? mă întreabă de departe.

— O zis că dacă nu vreau să ne cununăm.

— Asta? Nu i-ai spus că ai nevastă şi copil şi te-aşteaptă?

— I-am spus. Dar nu i-am spus.

— Nici să nu te gândeşti! face la mine.

Parcă eu eram prost… Da' de ce trebuia s-o mâhnesc? Las-o s-aştepte.

Am stat aşa cam jumătate de ceas, uite-o c-apare! Se uită în sus şi face cu mâna. Abia acum îmi dau seama că zăngănea nu ştiu ce şi văd un geam că se cască. Unul pleşuv, în etate, cu faţă de pescar; putea să-i fie şi ne-am. Când mă vede, duce mâna la chelie şi salută cu respect. Îl salut şi eu, mama o dat numai din cap. Şi-avea o mutră acră, trebuia să asuzi mult ca s-o îmbunezi.

— Ce i-ai zis de noi? am luat-o din scurt, după ce ne-am întors cu spatele.

— Că eşti soţul şi că m-aştepţi.

— Soţul?! Asta-i culmea! Şi ce-o crezut omul despre mine?

— Las că-i bine. Să nu creadă că-i aşa; să se teamă.

— Da când ţi-am spus eu că-s gata să mă cunun?

— Te-ai supărat sau ce?

— Nu, da stau aici ca prostul şi tu-ţi baţi joc de mine cu el. Ce soţ zice ăla că-s? Să mă pun eu să mă salute el de la geam?! Dacă-i totul pe bani, atunci totu-i pe bani!

— Eu te plătesc şi tu ce faci? se bagă şi Motia.

— Fac muncă voluntară aici sau ce-i asta?! o iau şi eu

Cu cât te răsteşti mai mult, cu atâta te inervezi.

— Bun, zice, lasă, mă duc să iau ceva de la konditerskaia…

Şi-apare cu nişte konfetki şi biscuiţi. O trebuit s-aşteptăm să ne-ajungă şi mama ca să-i deie şi ei.

— Cred că eşti însurat, zice.

— Da, zic.

— Kalţo de ce n-ai?

Cum să-i spun că ţi-o smulgeau bandiţii în lagăr, cu deget cu tot,

dacă aveai verigheta prea fest? Îţi scoteau şi dinţii din gură, numai aur să n-ai! Îţi vâra un lemn între fălci, te căsca şi altul se proptea cu coada lingurii sau cu clanţa. Râdeau de se spărgeau. Puteai să urli şi-un an, nu se băga nimeni. Am mai spus asta?… Dac-am mai spus, să-mi spui.

— Şi cum îi? mă întreabă Daşenka, aşa, ca s-avem ce vorbi, se făcea că nu-i pasă.

— Nevastă-mea? Un haram de femeie… Îţi dă una, te scoli mort. Are o crupă şi picioare măşcate, un piept uite-atâta şi-i fină la faţă ca o cocuţă. Albă, şi neagră la păr; albă la piele.

Ziceam ixpre altfel de cum era ea, ca s-o văd cum se-atacă. Daşenka, săraca, avea nişte ţâţe de mâţă, picioare subţiri, ziceai că merge în mânuri. Treizeci de kile cu două sifoane în mână!…

— Cum o cheamă?

— Liuba.

Ce trebuia ea să ştie cum arată sau cum îi zice nevesti-mii? Treaba mea!… Nu bagi familia în gura oricui. Liuba, săraca, din când în când îmi fugea gândul înapoi… Mică şi vânoasă.

— Şi-ţi place cu ea?

— Ce să-mi placă?

— …Să faci.

— Mamă, ce-mi place! Când te ia o dată în braţe cu picioarele, îţi pârâie coastele. Şi-i blândă ca o mieluţă, miroase a soc. Cheltuiesc foarte mult cu ea, cea mai elegantă din tot raionul Briceni!

— Deci, astea mai arzoaice…

— Kanecino!

— Bine…

Mergea cu buzele strânse, hotărâtă, şi o muta dintr-o falcă în alta. Bumboana era umplută cu marmeladă. Parcă atât aşteptase, s-audă ce-mi ieşise pe gură. De aici încolo – clar, ştia ce avea de făcut, văzuse becurile…

Chiar începeau să se-aprindă. Nu s-o oprit decât peste vreo jumătate de ceas; un bloc ceva mai acătării şi mai înalt. Avea acoperişul cu ape lăsate, ca o casă, modă nouă.

— Are pod bun… ea, la mine

— Şi ce facem?

— Nu pentru asta am venit?

— Ne urcăm în pod?

— Nu-i greu, cinci etaje. La ultimul e o scăriță de fier și un chepeng. Ne strecurăm înăuntru și stăm cât vrem. Scoatem o ușă și-o punem pe jos.

Hai și-n pod… Stai două luni în închisoarea de tranzit din Omsk și habar n-ai ce umblă prin poduri! Mama nu s-o băgat, o lăsat-o să mă ducă unde știa.

— Eu aici stau, pe bancă, atâta o zis.

Era supărată ca nu știu ce. urcăm, pâșa-pâșa, să nu ne simtă de după uși, ca doi hoți.

Parcă nu mă duceam pentru ce-am plătit, mergeam la furat… Până la trei, de-acolo nu s-o mai putut. Repara un tâmpit o broască, în sfânta zi de duminică; ne-am dat jos, nu mai aveai ce să faci. Trebuia s-aștepți să termine întâi el. Și nici zgomot nu făcea, umbla cu șurubelnița: cum îi mai rău. Dar nu putea să mai dureze mult, că se-nsera. Cu ce te-nchizi? Ne-am așezat lângă mama; ea la margine, eu la mijloc și Dașa în capăt. Era pace, plăcut, începutul lui mai și se-auzea de pe stâlpi Pod maskovnie vecerah… Te strângea de inimă, iar te gândeai acasă. Am băgat mâna în punga cu biscuiți.

— Ce caraghios îl rozi…

— Da cum vrei?

— Și erai logodită cu băiatul? o întreabă mama, că nu mai știai ce să spui.

— Cu Fedka? Da. Eram.

— Și nu mai știi nimic, n-o mai scris…

— Din Germania, atât.

— Poate-i luat prizonier, cre' că vine.

— Atunci, întreabă de el printr-un lagăr, pe-aici. Cum apare, pun ei gheara pe Fedka!

Dar nu i-am spus de unde știu, nu nimic. Aveau boală pe evadați. Cum veneai, te băga. Și dacă nu evadai: de ce-ai colaborat cu dușmanul?

— Păi n-o servit țara, ce-o servit el?

— Ș apăi…

— Eu, mamka, zice Daşa, cred că-l întâlnesc pe un drum. Am avut patru visuri…

— Era îmbrăcat militar?

— Da.

— Veste de la drum.

— Da. Şi merg pe toate drumurile; acum doi ani, nu m-am oprit decât în Polonia.

— Unde în Polonia?

— În graniţă. M-am întors şi am luat-o din nou.

— De aceea ştii harta

— Ştiu tot, nu-i oraş să nu-l ştiu. Întreabă-mă ce vrei tu.

Cred şi eu. Drumurile te omoară, dar ai şi tu folosul tău.

— Şi cât crezi c-o s-o ţii aşa?

— Dacă nu dau de el, până mor. Totu-i să pot merge mult, nu se poate să nu-l găsesc. Toate republicile, de la est la vest şi la loc, numai aşa umblu. Sunt tare-n picioare.

Iapă, mă gândeam.

— Dar în Germania de ce nu încerci? Dacă-i la nemţi?

— N-am din ce să trăiesc.

— Din ce trăieşti şi pe-aici, tot bărbaţi şi pe-acolo.

— Nu, mamka, cu faşâsti nu. Mai bine mor.

Când strângea din buze, i se ascuţea toată faţa. Şi o repetat înc-o dată, credea poate că n-am auzit, dar în şoaptă:

— Mai bine mor… Am tăcut, nu-mi place s-aud lucruri din astea. Dacă era chitită aşa… Da' de ce să nu uiţi? Ce-ai făcut nu se mai schimbă, dar poţi măcar uita… Eu cum uit! Ai ceva cu mine? Vreau să uit! Am mai luat un biscuit, ele crănţăneau bumboane umplute şi se gândeau într-a lor.

Şi cine crezi că vine? Vine un nesimţit de armean Hariton, cu bicicleta de coarne. Se aduna şi el pe-acasă; o vede şi stă ca viţelul.

— Daşenka, şto ti?!

— Toşa!… face ea, dar cu jumătate de gură, că nu l-o cunoscut imediat, nu avea atunci de unde să-l ieie. Altfel, ştia tot Azanskul, sau Omskul, unde eram.

Domnule, nici nu întreabă, nimic, reazemă bicicleta de spătar şi

se pune în capul băncii, lângă ea. Nesimţit, nici nu şi-o scos clama de la pantalon. Avea şi ciorapul rupt în călcâi şi sprâncenele groase ca la armeni. Începe s-o întrebe una, alta – ştia şi de Fedia – şi numai ce-l văd că-i scapă o mână pe picior, mai sus de genunchi. Cu mine de faţă!… Dar ne făcuse Daşa cunoştinţă, dădusem noroc. Mă întorc spre mama; se uita într-un stâlp şi dădea mărunt din buze.

Ăsta crede, poate, că io-s baba Tekla, proasta Kernului, care umbla cu bota pe după lagăr, că i-o scăpat nu şi ce gâşte…

Îţi dai seama cum te simţi, îmi intra şi cornul ghidonului în spate, nu-mi convenea. Vedea şi-un orb că se cunoşteau mai de mult. Ea sporovăia, n-avea nicio grijă. Ia staţi, mă, că nu-s prostul vostru!… Întind şi eu o stângă şi i-o petrec pe după umeri, altfel credea armeanul că nu-i cu nimeni acolo şi numai pe el l-aştepta. Cu cealaltă eram în punga de biscuiţi. Crezi că şi-o tras mâna? Aiurea! Am stat să văd cât obraz are; dacă ea nu zicea nimic, de ce să mă trag? Fiecare cu-a lui! El îi umbla acolo, eu o ţineam pe după umeri, că eu venisem cu ea. Se înserase, lumea se făcea tot mai rară şi nici n-am apucat să văd oraşul ăsta cum se cade. Mă, şi mi se pune-o durere la nerv!… Iar era pungită la faţă, iar cocea nu ştiu ce. N-am zis nimic, m-am făcut că vreau să mă scol.

— Iliuşa, zice, te superi dacă mă mai aştepţi minutuciku?

— De ce să mă supăr? M-am mai supărat eu?

Iliuşa, auzi… Am simţit-o pe mama că se uită la mine şi aşteaptă să fac ceva. Am simţit-o cu ceafa. n-am făcut nimic, am lăsat-o să plece. O pus-o pe bară, între picioarele lui, o băgat dinamul şi gata. Mi-am adus aminte cum am trecut şi eu Dunărea pe la Reni.

— Să vezi ce-i fac! zice Motia.

— Mă las păgubaş…

— Nu. Am plătit-o. Să vină să facă!

— Da poate nu mai vreau eu.

— Ai să vrei!

— Da’ ce, mă comanzi mata când să vreau şi când nu?

Am început să mă răstesc la ea, cu toate că nu era vinovată cu nimic, dar aşa-i, răcneşti şi-l sudui pe cel care ţi-i mai aproape. Nici n-ai ce vorbi, când şezi cu mama pe bancă, despre ce să vorbeşti? Măcar

dacă lăsa biscuiţii. Tăceam şi ne uitam la Kalinin Prospekt. Fojgăială de insecte, cum zicea marele Vladimir Ilici!… Cum vedeau o coadă, cum se puneau! Două luni m-o ţinut şi pe-aici…

voiam să mă gândesc la câte ceva din lagăr, ca să-mi treacă timpul, şi nu-mi aduceam aminte chiar tot. M-am trezit că mă casc. Mă gândeam că poate trece Olga şi-o văd.

— Nu vrei să te duci mata să te uiţi, poate-o mântuit ăla uşa?

— Mă duc, zice mama, şi mă uitam după ea cum mergea amorţâtă. Începeau să ne crape varicele la amândoi, am mers mult. Da şi ce durere m-o luat, Doamne fereşte! Între timp, se mai pune cineva pe bancă, cu copil, şi mi-am lăsat mâna într-o parte ca să ţin ocupat.

— Încă mai şurubăieşte, vine mama cu vestea şi răsufla cu bătaie de inimă. Nu era deprinsă cu scările. Dacă rămâneam acasă, poate făceam un lighean cu sare pentru picioare… Mai trece ceva şi-o întoarce pe Daşa. Tot cu bicicleta. Ne-am dat mâna şi armeanul s-o dus.

— Ce facem, că ăla mai moşmondeşte în broască, nu se dă urnit…

— Hai cu mine, că ştiu alt loc.

— Acuma, noaptea?

— Da când?

Şi iar printre ruşi; noi înainte, mama în urmă. Trece un militar şi Daşenka tresare ca friptă. Dar şi eu am ţinut-o!

— Nu te mai duci nicăieri! zic şi pun mâna să stea.

— Nici nu-l cunosc.

— Da ce te tot uiţi după soldaţi? Aştepţi să vină în uniformă ori ce?

— Nu, da soldatul, săracul, vai de capul lui… Bine că m-ai lăsat, zice. Nu l-am văzut de-un an.

Acuma vorbea de armean.

— Nu-i nimic, să-ţi fie de bine.

— Vorbeşti singur?

— Nu. De ce?

— Credeam că în gând… Ţi-i milă de mine oleacă?

— Da cum nu? Logodnic sunt eu, dacă stau şi te-aştept după toţi bicicliştii?! Punem că vine Fedka, ce zice?

— Atunci, ne desfacem. Cu el îs dusă la biserică. Trebuie să mă duc după el.

— Da, vezi să nu…

— Totu-i să pot umbla destul.

Mergea şi se uita în pământ. N-aveam cum şti unde mă căra, dar se ducea aţă. Nu se-auzea decât Motia suflând în spate, ca la crosul de fugă.

— Cât ţi-o dat mama?

— Cinci ruble.

— Da' nu spuneai că laşi la patru-jumate?

— O zis că cinci, da să nu-ţi dau drumul până nu te smeresc.

— Şi crezi că mă poţi tu, măi Daşenka, măi?

— Am să pot. Mai spune-mi de Liuba ta.

— Ce să-ţi spun? Când te strângea o dată…

— Asta ştiu, mi-ai mai spus. Cum era?

— Cum era… Mirosea amar, cum îi buburuza pe brustur, ştii cum.

— Ca socul?

— Şi ca socul şi ca ce vrei! Mirosea după cum era afară. Dacă era socu-nflorit, mirosea a soc. Putea să miroase şi a gherghină. Iarna, mirosea a jumări.

— Staţi, mă, că mi-aţi scos sufletul din mine, strigă mama, că venea şi ea, biata. Nu ştiam unde se grăbea fata aia. Tot cu capul în jos şi bine făcea, că era şi noapte şi plin de gropi. Eu mă uitam după câini.

— Cât ai stat acolo? mă întreabă deodată, că m-am şi pierdut.

— Da' de ce? Nouă ani.

— Şi acuma, unde?

— Mă duc în păcatele mele, n-are rost să vii după noi.

— Şi dacă vin?… Când ai ieşit?

— De vreo două luni şi ceva.

— Eşti fugit?

— Ce-ăla?! Cum fugit? Am acte, nu le-ai văzut?

— Da' de ce-am rămas eu că eşti fugit?…

— Cin ţi-o spus? Fuge cineva cu acte la el?

Dacă ai şti cum i-am lăsat eu cu ochii-n soare, nici nu m-am uitat

înapoi…

— Atunci, de ce te ascunzi?

— Doamne ferește! Când m-am ascuns?

Poate c-o simţit ceva, cât o umblat pe lângă noi. N-avea dreptate mama? Ce-ţi trebuie? Trage cu urechea şi după aceea vorbeşte. Poate că are şi grad. Ce grad să aibă proasta asta? Starşâi-serjant. Uite-o cum tace…

— Cel puţin, zice, ştii acuma cum îi în iad, ai văzut tot felul de oameni.

— Da, ce să spun!… Da' nu-i cam departe? fac eu, nu numai ca să schimb vorba, dar ieşeam iar din centru. Venea o unitate militară şi am început s-o ocolim, am crezut că mă duce pe-o toloacă, undeva. Mergeam aproape de gard şi n-aşteptam decât s-aud santinela. Acuma se face cu kalaşka la noi!… Mama o găsit un şanţ şi s-o ciucit acolo, se vedea c-am ajuns. Nu ştiu ce-aveam, dar simţeam c-aici mi se-ntâmplă… Greu de spus, că nici n-o fost mare lucru, dar aşa mă trecea.

— Şi? Mai spune-mi de Liuba…

— Lasă-mă în pace, nu-ţi mai spun de nimic!

Mă gândeam să mă-ntorc, nu-mi trebuie moară-n cap când sunt cum sunt, vai de cozonacu meu, patrulă şi restul! Puşcăria era numai ce… Şi-o văd că se apleacă şi mută o bucată de zid, gardul era din beton; mă şi noroisem pân' la genunchi, uite, acuma, şi asta! Trăgeam două kile de glod de fiecare călcâi.

— Hai, zice, şi se bagă prima în bortă.

Ce-ai zis ca să fac? Dincolo, grădina de zarzavat a armatei. Na, beleaua! Numai răsaduri, încă nu ieşise nimic. Nu vedeai mare lucru şi nu puteai călca nici pe strat, că intrai cu piciorul. Cum e mai rău! Mă uit, liniște. Geamurile de la dormitoare – negre, dăduseră stingerea. Şi beton, de jur-împrejur. Odată te trezeşti cu plantonul, odată-l auzi stoi, luminează-ţi faţa!… Poate se uită deja şi mă vede, duce deja mâna la închizător. Dar pe cât mă simţeam observat, pe-atâta ceva în mine zicea fie ce-o fi şi se lăsa domol la fund, ca ceaiul în cană. Eu, dacă văd pereţi, mă liniştește. Mai bine că nu ne-am urcat în pod, cred că muream de grijă.

— Da' de unde ştii aici? întreb şi eu, am întrebat, na!

— Ştiu, nu te teme, am fost şi ieri.

De asta dormeai tu, mă gândeam, până nu te-o zgâlţâit mama… De mama nu mai ştiam nici atât. Stăteam, draga mea, ciucită în şanţ, aveam glod şi-n urechi şi n-aşteptam decât să-i văd iar afară. Dacă venea cineva?, că te gândeşti, nu?, copilul tău! Vine unul şi eu ce fac? Dacă-i prinde? Mi se zbătea inima, de mă temeam că se-aude! Nu puteai să te lungeşti ca omul, că te făceai ca dracu'. Numai dacă rezemai gardul… Măcar şi pentru zidul ăsta făcea să vii pân-aici. Am dat cu mâna pe el şi m-o zgâriat în palmă cu zgrunţurii, mi-o plăcut. Daşenka era uşurică şi m-o luat lin pe după gât, aproape că n-o simţeam. ca un copil; mi-o venit Aliona în minte, dar n-am răbdat-o.

— Hai, zice, să ne gândim… Tu la Liuba şi eu la Fedka.

Ne-am apucat, era, numai că trebuie să-ţi struneşti aspru mintea, altfel mai mult te hăbăuceşti. Am văzut-o cum se silea, avea ochii închişi. N-am dat buzna, am vrut să fiu blând, că te uiţi şi la ea. Încerca, săraca, să-şi merite fiecare kapică. Am lăsat-o în voia ei şi m-am dus tiptil cu gândul la Liuba. Cred că dormea la ora asta, dacă o fi scăpat de cisternele lor. Nu izbuteam să mi-o închipui culcată, decât cum trăgea ea cu pumnul în masă şi zicea tavarişci, aşa şi pe dincolo. Zdravănă, cum era, ţăpănoasă, şi cu faţa ei justă, o lăsam să-mi umble, nu mă opuneam. Ia să te văd în manta de piele şi cu cravată de pionier, instructoare de detaşament! Ce fiori îţi dă lucrul ăsta… Dacă era aici, m-ar fi mântuit şi cu o atingere de buză, şi cu răsuflarea-n ureche, dar Daşenka, ea nu ştia cum. Degeaba m-o pus ca să-i spun ce i-am spus; Liuba-i Liuba! Nu mă putea slei, oricât aş fi vrut, mi-era şi milă de câtă silinţă-şi dădea. Tot ca la început mă găseam. Când ţi-i frică nu-i rău, dar te smereşti anevoie.

Şi-odată aud nişte paşi. Am înţepenit, am zis gata-s!… Dar nu era decât unul care se furişa din cazarmă. Nu ne-o simţit. O găsit borta deschisă, nu s-o mirat, nu nimic; Radu l-o chemat! Şi-aud operativ un chiţcăit de poponeţ; îl văzuse şi mama… Am şi uitat-o; ce făcea mama acolo, prin şanţul ei?

Văzând că nu mă poate dovedi, Daşenka o început să-şi piardă răbdarea. Se gândea la Fedka din toate puterile şi se grăbea. Asta nu-i o

idee bună, c-o vezi cum se chinuie şi mai rău te închide. Nu-mi place când cineva se pripeşte, nu pot. Cine-şi face singur scapă repede, dar nu era cazul, de ce mai plăteşti? Am vrut s-o ajut, am lăsat-o pe Liuba, m-am gândit chiar la Vera, măcar că nu mi-o scris în nouă ani un rând şi nici nu ştiam dacă-i vie. Tot degeaba; o faţă tovărăşoasă te mai poate stârni, una de carton-lucios foarte rar.

— Kio tam? mă strigă în spate şi iar mi-o căzut pulsul. Dar n-o răcnit; mai mult aşa, gros, de parcă stătea la un metru.

— Eu, mamka, Daşenka sunt… zice Daşenka. Aşteaptă puţin, c-o plătit.

De mine vorbea. Pentru alţii-i gratis, sau cum? Am vrut să mă las, dar n-o fost de acord. Eram întors cu spatele la rus, nu i-am văzut banderola; era de la Corpul de Gardă. O rămas să aştepte… Şi iar poponeţul! De data asta, venea unul care se înnădise prin târg. Înainte să bage capul, l-am auzit uşurându-se pe zid. Ce drac de pază aveau şi ăştia?…

Cel mai bine fac ca poponeţul, ştiu de mică. E-un fel de popândău. Trebuie să poţi subţire, dar mai aveam glasul bun. Faci din gât. Nu mai ştiam nimic; veneau, intrau, era ca la spaţir

Cum îl vesteşti? Mi se făcuse o frică, de vorba ceea, ca de război, cum să ştii ce-i după un gard? Dacă l-au luat? Merită toată povestea asta? Auzeam cum îmi bate. Măcar de l-ar linişti, mă gândeam, să am şi eu pace câteva zile…

Aşa. Intră ostaşul şi se pune şi el, după ultimul. Pe urmă, mai apar doi. Plantonul şi-o lăsat rând şi s-o dus în patrulare, da scurt, n-o stat mult. Nu m-ai cărat tu degeaba până aici, eşti venită cu treabă…

— Ce facem, am întrebat-o, dacă anunţă prin dormitoare?

Nu mi-o răspuns, dar nici nu mai ţinea ochii închişi. Se uita în zonă, unde se adunau camarazii de arme, disciplinaţi. Din când în când, auzeam chiţcăitul Motiei.

— Imediat, mamka, acuşi!…

Nu ieşea nimic din treaba aceea, puteam s-o ţin aşa şi trei zile.

— Hai s-o lăsăm, i-am spus, dar nu s-o îndurat de dindată. Fiecare cu ambiţia lui; nu făcea de mântuială, dar mai mult nu putea.

— Nu vrei, zice, să te odihneşti puţin ca să scap şi de ei?

Că eram, adică, obosit…

— Numai un pic!

Şi eu ce-i spusesem? M-am tras la o parte şi primul s-o prezentat cel din patrulare, că era de serviciu pe unitate. Mă uitam la ea; i se luase o piatră de pe inimă, nu trebuia să se mai gândească la nimic. Erau şi pe care îi trimitea direct la executat somn.

— Tu ai fost şi ieri, nu te obrăznici!

Ştii cum mântuia Daşenka soldatul în termen? Doamne, raz-dva! Când eşti sănătos…

— Spasiba balşoi, ziceau şi se mutau lângă mine, la o ţigară. Să le aprind sau să dau.

— Să fie primit, răspundea Daşa, şi-i treceam şi ei câte-un fum. mie mi-o cerut bani, un pârlit, care-mi flecăne limba-n gură ca la nebuni; de la ei, sufletul! Sunt dacă lua şi de la armeni. Poţi să fii în mintea ei?… Fedka, mă gândeam, dacă te-au băgat în pământ pe undeva, pentru Patrie, uite ce morman de pomană îţi vine, să mai dai şi la alţii!…

N-am mai apucat rândul la a doua chenzină, c-o început să sune ca dracu' şi-au sărit toţi. Alarmele astea nu ştii când le dă, de obicei când ţi-i bine, dar mie nu-mi place sirena. Dacă aud sirenă, mă duc şi m-ascund, nu vreau să am de-a face cu asta. De aceea şi urlă aşa ca să te bage în toate boalele… M-am lăsat în spărtură şi-am rupt-o la fugă. Mama alerga deja înaintea mea, cu capul întors, şi-am ajuns-o. Ne-am oprit de vreo două ori, dar fata nu se vedea. Ori o prins-o, ori n-ai voie să fugi la alarmă, trebuie să scobori echipat, şi-o ţinut-o. Poate că s-o ascuns într-un loc şi aştepta ca să treacă, nu ştiu, la Kuleaghin n-o mai ajuns în noaptea aceea. Noi ne-am frecat glodul cum am putut şi la şase dimineaţa eram de-acum în şosea, la ieşire.

Cine stătea în stanţia de avtobus? Ea… Noroită, vai de capul ei, cu cearcăne până sub fălci, ca o căţa flocăită, şi ne aştepta să venim. Tot se uita dacă nu ne dădeam jos din ceva. Mama nici n-o vrut s-o mai vadă, ne-am tras pe ceea parte a drumului şi ne iţeam de dup-o remorcă.

— Da' dă-o-n sărăcie, să nu pot eu merge pe unde am treabă! Trebuie să mă ştie chiar toţi? O rămas cu cinci ruble şi nu ţi-o fost de

niciun folos.

— N-are nimic, zic. Să fie de sufletul tatii…

O pândeam din ochi, că n-aveai pe unde să treci. De-aici nu ne vedea. O scos punga şi o luat o konfetkă, după aceea o strâns-o la loc. Mai avea destule, le păstra, poate, pentru când ne-om găsi. Ţinea bumboana în mână, sugea marmelada şi începea să priceapă că nu mai avea să ne vadă de-acum, se cunoştea după ochi. Trecea lume şi ea încă nu credea că-i singură, ne ţinea în loc şi pe noi; eu aş fi luat-o – mama n-o vrut. Poate se duce undeva, de ciudă, şi ne spune… Şi ce-o să povestească: unul aşa şi aşa, c-un proţap? Ploua ţârâit, fâşâia când trecea vreo maşină, jegoasă până la clanţă. Era udă s-o storci, dar încă nu se-ndura ca să plece. Cât să te uiţi cum aşteaptă! Olga nu era de zărit, poate plecase, poate dăduse de vreun necaz, nu vreau nici să ştiu. Mila e-o prostie, mai mult te încurcă, nimeni nu-ţi dă nimic pentru asta. Trebuie să fii uscat şi tăblos ca o talpă de bocanc azvârlită prin pod.

— S-o luăm pe lângă apă, îmi zice. Ne scoborâm încet şi, tot pe lângă mal, până ieşim iar la drum, altfel nu mai scăpăm de ea.

Nu se gândea rău. Am mai întors o dată capul, se uita după o rată care venea, ori după Fedka, ea ştie. Cum îl ai şi norocul… Eu aş fi vrut să deie odată de el.

Şi-am dat înspre râu, venea tulbure. Poate era Irtîşul, poate că nu. Nu spun că-mi părea bine, dar mă-ntorceam acasă la Vera şi la copil. Cine ştie cum i-oi găsi… Niciodată nu te simţi mai între străini, decât când dai de vreo apă şi nu ştii cum o cheamă. Era şi plină de guzgani şi pisici.

— Ştii cum îi bună mâţa? O înveleşti în lut şi-o acoperi cu jar. Şi pui şi pământ deasupra, o laşi acolo. Când o scoţi, îi ca o oală; n-aşteaptă decât s-o dai de pământ. Spargi ţăstul şi se ia cu blană cu tot, nu rămâne decât o cărniţă albă. Cade singură de pe os.

Ne-am oprit numai o balastieră. Era farmată toată, cu gropoaie de bombe, nu mai lua nimeni nisip. Hainele şi-aşa ude, hai, zice, să le scoatem şi să le clătim de noroi; erau murdare de-aseară. Ne-am dezbrăcat şi le-am pus la uscat într-o magazie fără sticle la geam şi plină de spurcăciuni. După aceea, ne-am spălat între noi. Nu ne mai feream unul de altul, îi turnam dintr-o sticlă şi, chiar dacă stătea

întoarsă, tot puteam să mă uit. S-o măritat la şaişpe ani, o fost şi ea tânără.

— Mamă, cine-i mai bătrân dintre noi?…

— Toarnă acolo, zice. Toarnă şi taci.

Am mai stat câteva ceasuri, până s-o zvântat tot ce-aveam, am făcut şi-oleacă de foc. Mă uitam la grămezile de balast lăsate pe-acolo, piatră moartă, dar forfotind de gângănii şi păsări. Mişunau până sus, chit că ploua. Şi iarbă. Iarba străbate prin orice, n-ai ce să-i faci, e lucrul cel mai viu. Oricât ar fi locul de sterp, tot trăieşte ceva

— Ce-ar fi, mamă, acuma, să ne iasă în drum Preasfânta Fecioară şi Domnul Iisus?…

Dar, râdeam.

Pun lumânarea aceasta, Doamne, pentru cei plecaţi dintre noi: Neculai, decedat pe front, Ion şi Niculina, părinţi, mutaţi la cele veşnice, Anton, Vasile, Zaharia şi celălalt Ion, mătuşa Parasca, Angela, Irina, Zenobia, Despina din România, cu Maria, Lucreţiu şi Radu şi unchii Vlad şi Bogdan. Să le fie lumina aceasta de folos pe ceea lume şi să se roage şi ei pentru binele nostru. Şi bunicii Petru şi Anghelina… Şi pentru care ne-o fost duşmani, ori prieteni, ori n-o avut lumânare la cap în ceasul din urmă. Odihnească-se-n pace! În Numele Tatălui, al Fiului şi al Sfântului Duh, Amin!

Doamne, lumina aceasta o pun pentru cei vii din familia noastră: Ilie, pentru sănătatea şi pacea lui şi ajungerea lui cu bine. Pentru Vera, noră şi Aliona, nepoată. Ion şi Iftodi, fraţii mei, dac-or mai fi trăind. Pentru Viorica şi Toader din România, Dumitru, cu ce şi-o pus el în gând, Vitalie, Mihail şi Domnica. Şi cruţă-l, Doamne, pe Ilie ca să se ostenească mânia lui şi duşmănia lui pentru mine. Tu poţi ierta tot, iartă-mă de păcatul cu sânge, că-n Carte-i zis numai de sângele din femeie, nu şi de-al lui, şi nu-l şterge nimeni într-o viaţă de om, trebuie sute de ani, eu nu mai apuc, dar Tu poţi ierta, în Numele Tatălui, al Fiului şi al Sfântului Duh, Amin! Şi iartă-mă pentru copilul acesta care mi s-o dat mie şi se încheagă din urât.

Interior buzoian cu bătrân… Lumină siniliu-roşcălie. Ziua de-afară îmbibă cu albastru decolorat geamul orb, unde hârtia veche de învelit cărţi e scăpată din trei pioneze. Atmosferă pâlpâitoare, ceva

fâlfâie în aer, confeti prăfoase… Impresia de viaţă e neaşteptată. Dispar imediat spre tavan sau spre aglomerări de penumbre, unde probabil se depun. Dar roiesc ameţite, urcă altele. Întuneric de diferite densităţi, alcătuind fragmente de pat; latura liberă, având aşternutul boţit. Cea dinspre perete – neatinsă. O grămadă de obiecte indistincte, aproape sub geam. O masă, cuţit, un pahar, coajă de pâine râcâită cu unghiile. Taburet. Linoleum, rosături, ulcerat. Ceva cu factură afânată, anevoie de precizat, probabil papuc, vizuină de mici plutiri indecise şi moi. Mătură. Făraş. Resturi. Dulap cu furnirul mat şi sărit, uşa deschisă, înăuntru oglindă. Vezi în reflexie spaţiul opus, bucătărioara deschisă şi întunecimea de dincolo. Uşa băii. Închisă. Haine pe scaun. Şi, pentru că literatura permite, de menţionat şi mirosul de gaz al naftalinei chinezeşti. Sau turceşti. Ar fi mulţumitor, dacă cineva i-ar observa persistenţa. Posomorâtă, încăperea amurgită şi somnoroasă are ceva anxios.

Bătrânul, fiinţa umană – cum ar veni, e plasat compoziţional în treimea lui Vasari, adâncită într-un fotoliu răpănos şi în gânduri. O toropeală plăcută îl face să mişte pleoapele la intervale nefireşti. Aşa cum deja a fost sugerat, nu e singura vietate de-aici, coabitând cu bacterii, coleoptere, nu mai vorbesc de lepidoptere şi, probabil, cu fantome lichide de aduceri aminte. Exersează unul din lucrurile cele mai reuşite în solitudine, şi anume cel definit ca solilocviu, adică vorbitul somnolent către sine. E un mod ingenios de petrecere, nu numai prin posibilitatea manipulării confidentului în imaginar, dar fiind şi o prealabilă rezumare a unei rostiri, o prefigurare.

— Ia-o de-acolo! Pune la loc! Unde umbli la ora asta? Să-mi spui, Nataliţo, stai aici jos şi să-mi spui imediat, dacă-i iertat. Dacă Iisus l-o iertat… Da eu de unde să ştiu? Cum de unde să ştii? N-ai popă în gazdă la mata? Întreabă popa şi spune-mi. Vreau să ştiu neapărat, pentru că şi eu am trădat la viaţa mea. Am violat şi-am trădat. I-am lăsat acolo, când le-o fost mai greu şi cu cisternele pe ei… Uiţi, eşti senilă! Cisterne, nu ţi-am zis de cisterne? Păi… Şi mai zici de mine. Ai înţeles? Du-te şi întreabă-l. Dar niciun popă nu ştie. Omul acela s-o căit… Poţi să spui că nu s-o căit? O zvârlit cu banii-n bureni şi şi-o pus juvăţul de gât; de ce şi l-o pus, dacă nu-i părea rău!… Ia cârpa aceea de-acolo. Numai cu

ochii după mata tre' să stau.

Se ridică şi zgândări cârpa cu piciorul, până o mişcă spre făraş.

— Nici toată ziua curăţenie… Nu mai pridídesc. De ce nu pridideşti, cât ai de făcut? Să nu te aud!

Se găsi în faţa oglinzii din dulap şi se privi cu interes. Acest lucru îi dictă câteva clipe de tăcere. Ceea ce nu putea vedea, era gaura de sub omoplatul stâng… Nici Nataliţa n-o observă, când dădu peste el. O adâncitură vineţie, cam de o palmă şi flască, de parcă pierduse substanţă. Vin unii la spital să le umble la coaste şi rămâne un gol, dacă le scoate ceva. Dar nu avea niciun semn de operaţie, deloc, doar o scobitură suspectă şi moale, ceva lipsea. De dormit, dormea pe dreapta; poate de aia. Văzu, în schimb, cum îi tremură guşa, dar nu la asta era atent. Îşi scoase mai întâi laibărul şi-şi trase cămaşa la spate, până i se lipi cu nasturii de stern. Pe urmă, una câte una, aruncă de pe el tot. Un norişor înaripat se ridică dintre bulendre, ca o amintire slăbită. Rămase gol ca David, cu ciorapul în mână… E uşor de presupus cum arăta, vreau să spun – cât slăbise. Nu mă leg de diformitatea la care îl adusese boala, pentru că în situaţia aceea efectul era mai curând hilar; singurul loc care mai amintea de ce-a fost. Dar se uscase îngrijorător, se micise nu ştiu cum, parcă i se împuţinase şi pielea, împungeau oasele. Cel mai dramatic era în zona pelviană, de unde – încerc mereu să fac abstracţie de lucrul acela –, plecau oblic două oase strâmbate înspre genunchi. Când eşti tânăr şi ai carne pe ele, nu-ţi dai seama cât de urâte-s, găseşti ungherul chiar agreabil. Dar impresia de schelet animat era atât de puternică, încât, oricine ai fi fost, ţi-ar fi impus să întorci privirea.

— Şi dacă, în fundul iadului – continuă Hnat, fără să pună prea mult la inimă –, că ajunge omul şi poate se căieşte de-acolo… îl iartă Domnul pe Iuda din fundul iadului, dacă se căieşte când e căznit? Cre' că nu, că numai de trădări am fi buni. Cre' că da, că poate ierta orişice…

Când intră, Nataliţa îl găsi reflectând gol în faţa oglinzii. Îngheţă cu mâna pe clanţă.

— Aoleu, iar îmi faci treaba asta!…

Dând curs unei priorităţi fără logică, adună mai întâi hainele, la repezeală, şi le aruncă în fotoliu. Apoi îl luă de-o aripă şi-l târî către

pat. Pe drum, se sili să-şi ţină privirea, să nu-i scape unde nu trebuie, dar era imposibil.

— Umbli toată ziua… protestă formal domnul Hnat şi mai avea ceva s-o întrebe, dar pentru moment nu-i venea.

Numai de asta n-aveam nevoie!… I s-o luat pielea şi o şi copt, nici nu puteai să te uiţi. Palma dreaptă – o rană, când îl vedeam cum îl doare şi cum rabdă, săracul, îmi venea să mă spânzur. Ştii ce durere-i arsura?… Am dat cu sare tot atunci, dar n-o ajutat la nimic. Miere de albine ar fi fost bună, de unde! Tot pentru pocitania lui de Lizet s-o grăbit. O dezvelit gâsca din jar, şi ţăstu-i fierbinte, îi roş ca o oală, se lipeşte de mânuri dacă nu dai iute cu el de pământ. Oricine ar fi, nu numai o crăcănată ca dânsa; faci pentru o muiere o treabă ca asta!… Să nu-mi spună nimeni că de dragul meu sau a nu ştiu cui s-o fript el la mână şi m-o pus să pun de mujdei. C-aveam ce mânca, nu te opreşti cu vagonul să furi. Dar să guste domnişoara cărniţă de gâscă şi s-o vadă cum strâmbă din nas… Bărbaţii-s atâta de proşti, eu nu ştiu, cum să cazi cloşcă aşa, nu te uiţi cum arată! Cum apare una, cum trebuie să deie din pinteni ca să vadă pupăza cât e el de deştept! Parcă i-o luat minţile, aşa m-am supărat şi aşa de milă mi-o fost, că, poate, tot răul din asta…

Mi s-o prins de mână, na, ce să fac? în ţăst? Uite-aşa, ţăst! Ce, îi greu să prinzi orătănii pe apă? Arunci o plasă, arunci o foaie de cort, orice, animalul îi prost. Atâta c-am vrut să le-arăt cât s-o făcut de tare lutul pe ea şi m-o fript. Dar când l-am buşit de pământ, s-o luat tot, cu pene, cu piele, tot, o rămas o minune. Cui nu i-o fost scârbă o mâncat şi i-o plăcut, care nu, nu. Sunt fete poate mai gingaşe la mâncare, nu-s învăţate ca tine, dar măcar se uită şi văd. Crezi c-o mai rămas ceva ca să ieie-n vagon? O hăpăit la minut, nici nu şi mujdei.

Treaba mea, dacă ne opream undeva, la vreo margine, era să desham caii. Îi scoteam frumos de la rulote şi mă uitam după rosături. Când vedeam una, trebuia să anunţ momentan, că poate era de la hulubă, altfel ieşea un scandal cu Gherbert şi Lizet de nu ştiai unde să te-ascunzi. În mine încă n-o dat, dar am văzut la alţii. Tot fân le puneam, că iarba încă nu dăduse ca lumea. O fost şi-o zăpadă scurtă pe la mijlocul lui mai, dar s-o luat imediat. Am văzut şi-o muscă trezită,

între geamuri. Îmi plăcea să merg mai mult culcat pe vagon, la aer, simţeai primăvara pocnind.

Aşa. Eram amândoi la circul lor – pe la Celeabinsk. Ţârkul Mir… I-am găsit înfundaţi pân' la osie şi nu puteau bate caii că-i aveau şi pentru manej. Şi-aşa, vai de mama lor, îi puneau la tras ca pe gloabe. N-aveau cum ieşi decât cu tractorul sau împinşi, dar cine să tragă, că era circ de lilipuţi? Nu-i voie de zis pitici, că te-nchide; lilipuţi… Trei piticani, nu era circ mare; erau Lizet şi Gherbert, cu Maşinia, nevastă-sa, dar asta mai mult la casierie. Gherbert, direktor. Restul: oameni, adică Marusea – femeia cu barbă, Omul cu cap de bou, Stepan Fedorâci, şi Mitea – Omul sălbatic cu patru ţâţe. Seara, tot ei, cântau la orchestră. Trei erau toţi şi se scremeau la împins, dar fără v on spor. Se înglodase rău o rulotă, nu se urnea; ne-am opintit şi noi şi aşa ne-o angajat. Tot mergeau înspre Kiev…

Întâi, am zis că luăm şi noi un ban muncit. Trebuia om la ridicat cortul, erau funii, lanţuri de tras, animale de hrănit, nici nu ştii câtă treabă-i la circ! Vezi aşa şi zici că-i frumos şi comic – dac-o vedeai pe Lizet, îţi venea să cânţi – dar ce-i prin spate, să te ferească Dumnezeu! Ban muncit, nu aşa!… Ne-o tocmit pe amândoi, pentru că erau şi cai şi urs şi Motia cu porcul pe cap! Hop şi ea!

artist nu-i prea bine, că toată ziua umbli. Nu numai din loc în loc, pune prelata, scoate prelata, înhamă, deshamă, dar nici ei nu stăteau, lilipuţii, cât erau ei de maiştri; du-te şi ia aprobare de la Soviet pentru instalare, fugi la uzină după curent, dă o fugă să-ţi iei avizul sanitar, umblă cu biletele prin întreprinderi ca să le deie prin sindicat, nu-i uşor. Şi, când să-ţi tragi şi tu sufletul, vine seara, te îmbraci, te dai cu cârmâz şi ieşi în arenă. Două mânuri ai! Munceam toţi de cădeam rupţi, ca să te scoale şi tâmpitul de Gherbert în toiul nopţii cu reculegerea mamii lui! Lumea nu ştie…

Şi, nici nu vreau să mă gândesc, primăvara mă doare rău de tot. Umblam pe drum ca o raţă. Acuma, dacă mă-ntrebi, toţi banii îi făcea Lizet, şi pe cal şi la cataleptică. Femeia asta, ţi-era şi frică să te uiţi mai lung la ea, ca să nu se spargă. O zână, un pui… Mă întorceam la nevastă-mea din fundul Siberiei şi, când am văzut-o – Zina, Zinaida-Lizet o chema – am stat ca un lemn. Ca lemnul – îl tai şi tot

curge răşina dintr-însul. Mă uitam la ea şi-mi

Am început să uit rău… Dacă mâine îmi zicea că nu mai văd niciun ban, tot rămâneam să lucrez ca un argat, numai s-o privesc cum trece, aşa, mâţâţâcă. Ştii ce făţucă avea şi delicată, nici nu spuneai că-i lilipută! Altele se leagănă la mers, ea nu. Nu ştiu, mi-o făcut, poate că, farmece sau altceva, că pe nicio femeie n-am iubit-o atâta, nici Vera n-o fost, nici Jeni, nimeni. Poate pe Vera…

Era un copil, o cocuţă. Aşa era şi moda circului, circ de copii. Se îmbrăcau în pantalonaşi scurţi, şpilhozei, din ăia, cămeşuţe, şi făceau o grămadă de drăcării, îţi venea să-i iei în braţe. ea, Lizet, Zina… krasaviţa, ceva ce n-am văzut! Aşa de rău îmi pare… Porc îmi mai lipsea, ca să am şi grija lui!

— Alexei, zic.

Când era în dos, printre vagoane, puteai să-i zici pe nume, nu Gherbert. În arenă şi pe afiş se schimbau toţi cu nume italieneşti, că altfel nu vine lumea, parcă. A dracu' pitici, să nu-i văd în ochi!

— Da, Motia, zice.

— Tavarişci direktor, zic ca să-i fac şi lui o plăcere – îmi ajungea până-n buric –, de ce n-am lua un purcel şi să-l creştem ca nişte creştini ce suntem? Până prinde suta de kile, îl pot dresa oleacă şi dăm talonî pe el. N-o fi bun la talent, de Crăciun îl facem chişcă şi gata!

— Unde-ai văzut porc dresat?

— Da' ce, numai unul?! Dacă nu-l învăţ, să nu mă mişc de-aici! Umpli cortul! Gălăţime de lume! Se calcă-n picioare!

— Ştii tu cum?

— Da cum?!

— Şi ce-i dai, că ăsta mănâncă!

— Da' ce, nu-s bureni? Adun bureni. M-ajută Iliuşka.

M-o lăsat. Mă gândeam că mi-o da şi mie un nume de-al lui, italian, şi dvadţati rublei. Fără douăzeci de ruble, nu stau de vorbă! Da ce-i aşa greu? La urşi, cum?… Avea un urs jănghinos, o aschimodie, râdea lumea, îi punea botniţă şi-l scotea la spectacol. Tot de mâncare şi de băţ asculta. Nici nu făcea mare lucru, stătea într-un picior şi se dădea pe o minge, ce să spun!… C-o fi porcul mai prost… L-am luat la şcolit; cu vărguţa, cu cana de lături, cu vorba bună, na, na, na; dacă era

în toane bune, făcea. Îi ascunzi ceva şi caută, ca oricine.

Da ştii cum se purta cu omul sovietic? De Gherbert, vorbesc, ăsta, Alexei… Nici c-un animal, nici c-un necuvântător nu faci asta! A, c-ai făcut! A, c-ai lăsat! Că n-ai dat la urs! Că n-ai dat la cal! Că-i bălegar, că-i pe dracu'! Şi reculegerea!… Asta punea capac. Şi dădea şi cu biciul, servea alkogol şi dădea cu biciuşca! Un limbric, nu-mi ajungea nici pân' la guma de la chilot; numai să răcnească! Cu biciul de la cai, o dat în Stepan Fedorâci, că nu ştiu ce n-o adus! Păi, dac-aude Beria, nu-l spurcă? Una, două, să zbiere! Aşa se întinde sârma?!… Mergea şi pe-o sârmă moale, nu foarte sus. Îţi spun, mai rău ca piticul nu-i pe lume nimic! îi pidosnic pe om că-i c-un metru mai scurt, ar fi în stare nu ştiu ce ca să-ţi facă. Sare la gât. Te nenăvideşte. L-o pus pe Ilie să sucească funia de la scăriţă, cu toate că vedea că-i ars la mână, bocciul dracului! Mă uitam la el, îi ieşea pe ochi de durere şi se-ndoia de mijloc, săracul, nici nu ştia unde-l ţine mai rău. Mă gândeam să-l duc la spital; l-o întreba de acte – l-o întreba, da barem să-i facă ceva, numai chin! Ce inimă tre' să ai, când îl vezi cum îşi lasă carnea pe odgon şi nici măcar nu-l întrebi dacă-l doare? Mi se rupea sufletu-n mine. Lasă, Iliuţă, că mai învârt şi eu de frânghie. Nu, mamă, că-i gata… Faci asta c-un om?! Şi la ce, câştigi ceva? Te bucuri numai când îl vezi că-i întreg şi îl pui în genunchi…

Şi aia la fel, căţana de Lizet! mai ceva!… Trăieşte cu el, ştie o lume, ştie şi toanta de Maşinia, dă-i frică, dacă zice ceva să n-o lase. Tace şi-nghite. Eu, dacă aş vedea că bărbatul meu îmi aduce curva în casă, apăi le pun şoricioaică-n borş, îi dau pe apă, nu ştiu ce fac! Cum să nu i se urce lui madam Lizet, când încălzeşte patul piticului, mama ei a dracului, cu cine-o făcut-o! Zici că-s mici şi n-au cu ce; au, nu te teme! Să te beştelească mai rău ca pe-o slugă… Ei, uite, pocitania asta i-o luat minţile la copil! Peste asta o trebuit să dau eu! O pocită, zici că-i un câine de odaie, n-are nici nas. O hâdă, îi trece puţina printre picioare, o raţă! Bea ceaiuri puturoase ca s-o scoată, i-i frică că-i grasă, bea de cruşin, de nalbă, dracu' ştie ce bea, pocitura, că-i arde maţele şi-i fojgăie-n burtă şi-i vine pe gât şi pe toate părţile; dacă intră la viceu, o auzi de departe! Hi-hi-hi! hi-hi-hi! – cu calul, fustiţă, codiţe, cravată de pionier şi în dos cu ciorapi de Italia, din pachet, tocuri la pantofi şi nu

mai ştiu ce la gât. Aşa se duce la sindicat cu talonî, madama, cu buzele făcute şi odicolon la subraţ!… Alta mai bună n-o găsit în toată Uniunea, ca să se farme din ea. Aşa un prostan! Pitica sovietică, cea mai… vorba aceea! Nu-i bine să vorbeşti tare. Cu pârţurile ei!

Zina… milaia maia! Nicio femeie din două ţări – şi am umblat mult – nu mi-o storcit sufletul cum l-o făcut fata asta… Mă simţeam dintr-odată iertat de orice, m-am sfinţit. În urma mea nu mai era nimic rău, eram curat-curat, dacă voiam, cre c-aş fi putut cânta ca şi îngerii, dar mi-era nu ştiu cum. Nu puteam să mă uit la ea, decât de departe. Mă băgam după cortina de la muzică să văd cum o ridică la cer. O culca, nemernicul, pe-o masă aşternută cu negru şi după aceea făcea din baghetă, chema adică în ajutor nu şi ce duhuri. Şi Lizet prindea să se urce încet… Ţapănă, adormită, cu picioarele întinse şi capul lăsat pe la o moartă, săraca… Te uitai prin cort, nici nu suflau. Căscau ochii şi era o linişte ca în biserica goală! Când o suia, aşa, cam la un metru-jumate, stătea. O ţinea acolo şi lua cercul ca să vedem că nu-i legată cu şmecherii, numai pe încordarea lui sta în aer. Gherbert o petrecea prin roată, de la cap până-n tălpi, ca suveica, şi nu te lăsa niciodată să vii mai aproape, ca să nu ştii cum face, dar tot am văzut… Cui să-i că-ţi sângeră inima? Înţelegeam că-i o dragoste care mi-i dată de Sus. Trebuie să te destăinui cuiva, nu poţi ţine în tine că mori. M-am dus şi eu la mama, altceva n-am ştiut. Nu-mi trebuia nimic, decât s-aud ceva blând, o mângâiere pe suflet, nu ceream nu ştiu ce. Ştiam că niciodată n-o să se potrivească nimic, sunt, naibii, prea mare.

Da ce-ai găsit la crăcănata asta?, auzi ce-mi spune o mamă! Ce să mai vreau de la ea, când te loveşte ca un străin? Ai cu cine vorbi? pe cuvântul meu de cinste, avea nişte picioruţe de fetiţă cu pantofiorii şi ciorăpeii ei albi, când plutea… Atât de drăgălaşă era, şi-atâta de scumpă, că-ţi venea s-o ptehişti de obraji. Uitam de durere, uitam de orice, plecam, ieşeam, mă duceam la dracu' să mă ia. E greu să nu te mărturiseşti; la popă n-am avut curaj să mă duc. Poate dacă făceam kampaziţii în caiet, poate că, da-s prost, mă pricep la orice, nu la asta.

Ce ne-o trebuit nouă piticii lor, ce păcate-am făcut?!… Nu ştiu, aşa o milă-mi era, că plângeam toată noaptea. E copilul tău, suferi cu el. Se chircea de durere în pătură, că dormeam în vagonul de materiale –

acuma era descărcat –, se zvârcolea în pat şi-l chinuia jos, dar mai mult ştiam că-l doare în el. Cum să-l ajuţi, ce să faci? Am încercat să-l iau cu binele, că-i plin de fete pe lumea asta, aşa şi aşa, cât îi hăul, şi-ajungem acuşi acasă la Vera, dar nimic: surd şi orb. Era la mâna ei, precis că-i făcuse ceva cu necurăţenii, îţi spun, se topea pe picioare. Vedeam că-i legat. Aşa-l prinsese, poate că, şi pe celălalt, buduhoala de curvă, cât o vezi de redusă, nu s-o uitat că are nevastă. Du-te, Ilie – l-am îndemnat, ce să fac? – nu mai pot să te văd aşa, tu ştii cum să-ţi faci, vezi, poate-ţi trece cumva… Mai drept cum să-i spui? Se făcea că nu înţelege. Dar nici pe faţă nu poţi, Doamne, iartă-mă, nu mai ştiam cum să-i spun

Şi nici noaptea nu te poţi odihni, că se-mbată Gherbert şi are beţia urâtă. Ăsta intră în comică alcoală, n-o duce mult!… Plânge, se dă cu capul de pereţi, zice că dac-o murit Stalin se omoară şi el, că nu mai are la ce trăi. Da fă-ţi sama, du-te dracului, nu mă scula noaptea, s-aduni tot ţârcul Mir – abia ce-am schimbat şi talaşul – cu reculegerea ta! Că de Stalin n-avea el pace!… Minuta malciania! răcnea, şi trebuia să dârdâi acolo cu ochii cârpiţi, până adormea piticosul în scaun cu reculegerea lui cu tot, dar două ceasuri tot te ţinea, venea cu sticla. Un durak nenorocit! Ai curaj să nu vrei?…

Omul, când iese din lagăr, îi ca acela care scapă din preventor şi ia de-afară toate bolile. Acolo-i deprins, se împietreşte în el, nu-l atinge nimic, şi, când scoate capul în lume, ca o cârpă-i, nu-i bun de nimic. Ia numai microbi. Îl răpune orice, e slab şi stătut. Du-te Iliuţă, poate ştii cum să-ţi faci, îi spuneam, singur trebuie să ieşi din necazul tău, mama nu te poate ajuta. Du-te şi fă-ţi… Ce crezi că-i vine? Sare zevzecul şi mă ia la bătaie. Dar ce i-am zis aşa rău? Credea că nu ştiu sau ce? Doamne, ce-avea în ochi! Ca un criminal de la ei, de-acolo, de unde l-am strâns. Mi-o dat peste faţă, nici n-am vrut să-l mai sufăr, măcar că-l vedeam că-i pare rău şi s-ar ruga de iertare. Dai în mama ta?!

De trei ori pe zi puţin, intram la menajerie ca să le duc ţigări. Stăteau la lume, le venea somn şi fumau mult. Şi Marusea, toţi trei. Nu era ce scria acolo, n-avea nicio barbă, dar proştii plăteau. Marusea era o femeie de treabă şi seara cânta la tobă. Hai, câţiva peri care-i ieşeau de sub falcă, la cine nu-i ies? Numai că ea nu-i smulgea, cum se face; se ducea la Maşinia, aia o dădea cu pap şi-i lipea şi alţii, mai lungi. Scotea

un ban… Fedorâci, e drept, avea un obraz mai lăsat, poate de la curent, poate de la vioară, şi, când îşi făcea capul de bou, băga o bucată de anvelopă între măsele şi falcă, aşa se umfla. Fumau mult… cinstit era Mitea. Avea de-adevărat patru ţâţe, le-am văzut şi eu, una sub alta, două pe-o parte şi două dincolo. Aşa s-o născut el, dar nu-l supărau. La trompetă. În rest, la fel de sălbatic puteam şi eu, că dacă-mi dau cu mâna prin păr, numai că-s roşcovan. Chiar mă gândeam, mamă, dac-ar şti ei ce am eu undeva, ar veni lumea buluc, vă îmbrac în ruble! Cap de bou poate-ai mai văzut, aşa ceva nu, însă cum să le spui? Şi ţi-i şi ruşine, na, şezi acolo şi ăia se holbează la dânsa… Atâta că n-avea nimeni voie să pună mâna. Ne trogaţi eksponati! Să ştii că-i greu de stat la lume, seara te bagă şi la cântat, nu-i uşor. În tot cazul, orchestră mai bună ca aceea deam avut-o la Kern, la terasament, nu erau ei. Dar caii cum trăgeau la vagon şi după aceea intrau şi-n manej? Toţi munceam. Mai arătau şi ursul lui Gherbert şi nişte borcane cu spurcăciuni, copii lepădaţi în spirt; nu mă uitam că mi se făcea greaţă, dar rusul plătea. nu-ţi vine să te uiţi la aşa ceva, parcă erau pui de guzgan, stârpituri, oameni bătuţi de Dumnezeu…

Am tras de funiile lor cam vreo trei săptămâni şi eram bucuros că trăiesc ca s-o văd pe Lizet. elegantă era ziua? Ca o prinţesă! La reprezentaţie – coptehiliţă, dar ziua îţi tăia răsuflarea! un număr cu cai, intra ca Budionnîi şi ridica praful din talaş până-n cer. Erau cinci cai, le punea panaşe şi-i învârtea prin arenă ca la paradă, ascultau de cravaşă. În numărul ăsta era şi o comică, o paiaţă. O puneau pe nevasta lui Gherbert, pe aia, Maşinia. Se îmbrăca larg şi-şi dădea cu cârmâz pe faţă şi alb; nu se râdea nimeni. Nu se râdeau, că era o proastă, nu ştia să se trântească, se ferea de pocneli, ori dacă eşti comică trebuie să iei picioare multe şi pălmi ca să se hăhăie lumea dac-o dat banul. Că de casieria şi contabilitatea ei nu buşea nimeni în râs, nici de noduri. Când nu era comică, dezlega noduri la sfori… Plângea, zicea că nu se vede de sub boieli, dar plângea de-a binelea, c-o durea. O proastă. În mine poţi să dai cât vrei, dă cât vrei! Şi, până la urmă, o venit cu roagă. O

trimis-o pe Lizet, că vedeau că mă uit la ea ca la icoană.

— Ilia Nikolaevici, daragoi, zice, nu-mi spunea Hnat, mă lua cu dragă, te temi de câteva pălmi?

— Eu?!

Câte pălmi n-am luat! mă gândeam.

— N-ai vrea să fii comic? Am mai avut unul, îl chema Duraciok.

— Duraciok? Nu ştiu, zic, să vedem.

Nu m-am dat dintr-odată.

— Ştii ce se-ntâmplă? Copiii se bucură mai mult dacă văd plozi care bat un om mare.

— N-am înţeles.

— Eşti înconjurat de pitici şi te faci că nu ne răzbeşti… Ea putea zice pitici, nu-i zicea nimeni nimic, era lilipută. Te faci numai, zice, nu dăm tare.

— Da puteţi cât de tare, ce-am eu!

Acuma, dacă stai şi te gândeşti, să ştii c-aşa-i… Cum erau ei îmbrăcaţi, nu copii? Care copil nu se râde când vede copii că dau într-un om? Nu râzi? Râzi de mori şi-ţi dă rubla.

— Vă îmbrac în bani, zic. Cât am eu la asta?

— Şapte ruble în plus la cât ai.

— Zece, şi mănânc şi ziar.

— Mănânci ziar?

— Mănânc hârtie, cuie, sticlă, licheni, tălpi de bocanci, pot mânca ce vrei. Sunt învăţat, am bârdanul tare. Desiati rublei!

Gata! Dimineaţa, la şcolit, pe saci. Nu mai eram Ilie, mi-o pus un nume de-al lor, de la circ; Ramiro, mă chema. Ramiro! Nici nu era greu, trebuia să fac ce-o făcut şi unul Duraciok. Să iei picioare-n cur şi pălmi peste ochi, să răcneşti şi să te culegi de pe jos. Cât mai comic. De ciudă, trebuia să mănânc hârtii şi talaş mă vedea mama, îşi făcea cruce. Trebuia să mă dezvăţ numai de la întors ochii. Nu ştiu cum, aşteptam dupacul, dar şi suceam capul să văd cine dă. Fără să vreau. Automat. Or, nu trebuia să-l întorci, era ca şi cum nu ştii, altfel nu râdea nimeni. Mi-o luat ceva timp; răcneau la mine, i-am scos din răbdări. Dar, aduceam un ban şi eram cu Lizet… Uitam de durerea mea şi de tot, puteau să deie în mine şi cu scândura, era o mângâiere. Numai s-o pot vedea şi să pot s-o miros. Doamne, mireasma aceea de sopon galben! Poate c-aşa urlă viaţa în om, după ce-o fost ca mort. Rupe tot şi iese la cald, scoate rătul! Lizet, femeia vieţii mele!… Am bătut-o pe Motia

Iapa dracului, am văzut-o cu ochii mei când îi dădea cu ţpiţul! Trăgeau în el cu ce apucau, ca-n puşcărie, cu picioarele, cu pălmile, cu cratiţe, cu ce nimereau. Şi el, săracul, trebuia să se râdă şi să se deie de-a dura. Cât te poţi uita la aşa ceva?! Că te apuca mila, chiar dacă luai şi talon. Tot o vânătaie era şi-l înţepa între coaste; nu-l vedeam seara acasă? Lasă că-i dădeau să mănânce toate gunoaiele – şi pahare mânca – dar, de-al dracului, căutau numai locul unde era mai zobit, acolo-i dădeau. Să-l vadă cum icneşte, săracul de el, şi nu mai poate trage nici aer. Să-l vadă lat, ghemuit, asta le era bucuria, crăcănaţii şi hâzii, cu tot neamul lor! mai răi n-am văzut nici pe unde-am umblat; să te desfeţi când îl vezi carne vie, şi tot să-i dai cu piciorul!… Nici într-un câine nu dai, nici în cal! Măcar că mă vedeau că-s mama lui şi mă uit… Răutate de om! De ce, că-l vezi amărât şi flămând?… Se ridica, bietul, şi se făcea că nu-l doare, dar numai eu ştiam cum se târa la vagon. Şi pentru cine să rabzi? Pentru stârpitura aceea cufurită, de-i zburdau beşinile-n burtă, că-ţi era şi ruşine de ruşinea ei! Neagră la maţe, fi-ţi-ar maţul tău de pitică! Se închidea să-şi facă toaletul la viceu şi nu mai ieşea o zi, iapa dracului, că şi pe Maşinia o nenorocit-o şi i-o stricat casa cu porcul de Gherbert!

Am lăsat şi purcel şi dresură, da duceţi-vă-n sărăcie, că nu-s proasta voastră! Voi îmi faceţi ce-mi faceţi cu el şi eu să-l dresez?! Dresaţi-vi-l singuri! Strângeam bureni, asta făceam, c-o dat şi căldura; mă plăteşti la bureni, strâng bureni! Strângeam bureni şi măturam talaşul. L-or fi tăiat de Crăciun, nu cred că l-o ţinut mult, că nici la animal nu se uită; urs mai jegos n-am văzut! Beţiv nenorocit… N-o dat buzna chiar în toiul circului cu portretul lui Stalin şi-o strigat minuta malciania? Ca porcul, simţeai vapor de alkogol! S-o oprit şi Ilie şi caii, o-ngheţat şi lumea pe bănci. Hai la reculegere, ce să mai facă, s-o sculat în picioare, te joci?! S-o dus naibii şi comicărie şi tot. Pitic alkogolic… Era şi un ştab din oraş. Se uita la el de parcă-i vâra cuţitul, ca palkovnikul de la Kuibîşev, dar stătea ridicat. Că aşa băga circul în târg, cu steagul partidului, muzică şi cu portretul lui Stalin. Nu murise de mult, puteai încă să-i duci tabloul, şi-l ţinea pocitania în braţe; mergea în fruntea târlei. În urmă, orchestra şi proştii de noi, boiţi, ca Ilie. Îl puneau să se repeadă în public ca să sperie fetele; era o chirăială de

se-auzea până-n gară. Madam, pe cal – că dacă se-aude vreun târt, să deie vina pe dobitoc… Umbla cu nişte fierturi din acelea şi-i forfolea prin burtă ca fasolea nefiartă, dacă erai mai aproape n-aveai cum să n-auzi. Nu ştiu de câtă grăsime scăpa, dar vânturi – vagoane! Băga în ea, hămesita, tot ce prindea pe la masă şi după aceea intra la toalet şi vărsa. Două degete-n gură şi se răstea la pantofi; de ce mai strici mâncarea, iapa naibii ce eşti!

Da, de palkovnik… Ce umbli tu, mă, rapanosule, cu portretul Tătucăi? O rămas crăcănat, cum era. Că, nu ştiu ce, Stalin trăieşte în inimile noastre, s-o bâlbâit el cumva… Mă, cacaciosule, zice miliţionerul, da ce, Stalin umbla în genunchi? Cum în genunchi? În genunchi, nu te uiţi la tine cum te vezi? Numai tabloul şi două picioruţe scurte şi strâmbe care ies de sub el, de parcă se târâie singur. Zici că-i scăpat de la nebuni, nu că-i tata popoarelor, vreun olog ori ceva. Îţi baţi joc de Stalin, iob tvoi mati sau ce i-o zis el, că n-o mai ieşit cu rama pe stradă. L-o văzut că-i o javră, bine i-o făcut!…

Şi ce nume-i Ramiro? îi nume de câine… Ce mă temeam mai mult e că-i veniseră iar apucăturile vechi. Abia ce se scăpase de ele, şi acuma din nou! Nu numai că se uita înapoi, asta să zicem că-i bine, dar l-o ajuns foamea din urmă. Ar fi mâncat ce găsea, nu numai ziare şi sticle, cum făcea la comică – Doamne, Maica Domnului, i se oprea hârtia lipită de maţe; peste ce necaz avea el jos şi peste arsura din palmă, acuma şi burta! Se tăvălea, săracul, ziceai că n-apucă dimineaţa. De mine nu se mai ruşina, îmi arăta, puteam să-l văd tot. Se închidea în closet şi nu-l mai scotea de-acolo decât piticania, cu nevoile ei, altă bucurie! Ştii ce durere-i şi asta?! I-am spus, înghite şi tu mai bine o şfară, Ilie, ceva, o tragi afară de-un capăt; nu, că ziare, prostul la ziare se râde! Şi-acelea fără portrete, că ştii cum îi… Mai bine hârtie de sac. Dar mă temeam de sticlă, să nu i se oprească undeva şi să-l taie-n ficat, Doamne fereşte, circ n-am avut!

Dar din acelea, licheni, jir, scoarţă, parcă era nebun! Bureni, rădăcini, nu ştiu ce l-o apucat. Am găsit odată un pic de mălai şi i-am făcut o mămăliguţă cu lapte… O şleorpăit-o la minut, nici nu i-o simţit gustul şi se uita la mine ca o căţa nemâncată. Asta de când s-o băgat acolo, între pociţi, ca să-l bată de faţă cu lumea; ce, nu-i dădeam eu

mâncare? Şi ce găsea punea pe el. La circ mai dai de una, de alta… Îndesa haine pe el, să le simtă pe dedesubt. Dă-le jos, măi Ilie, că vine vara, uite-o, ia, şi te coci! Nu că poate or fi bune la iarnă. Ce iarnă, bre, nu mergem acasă? Lasă, poate le schimb pe ceva… Ca să vezi! Vai, aşa-mi părea de rău când îl vedeam, că-mi venea să-l iau şi să mă duc până cad! Ce mamă eram eu, dacă nu puteam să-l ajut? M-o bătut, m-o bătut, da' nu-i tot al meu, al cui îi? El, Lizet!…

— Du-te, Iliuţă, uite bani, du-te şi-ţi cumpără şi tu ceva, ce vrei tu.

Ce era să mai fac? Trebuia să-i zic cumva… Dar nu se ducea să-şi caute una, că găseai curve, plin. Lua banii şi-i strângea, ştiam dinainte, nu-i dădea pe femei. Intra în vagon şi se tăvălea de durere. Dacă-l vedeai – piele şi os, atât o ajuns! Omul, dacă se tâmpeşte, se tâmpeşte sârguincios. Nu ştiu de ce m-o pedepsit aşa Dumnezeu, ce-o găsit la prăpădita aceea, c-o luai într-o mână. Îi plăcea, poate că, s-o audă cum îi merge stomacul. Sau poate-i era dor de copil, ce pot eu să mai cred, poate-i era dor de copil şi de asta.

Ce-mi dădea ea bani!… Care femeie mă poate face bine pe mine? Când o vezi aşa proastă, îţi vine nebunia la cap, dar am zis că nu mai dau în ea. Că nu din răutate, de milă mă mâna după iepe… Motia, zic, tu nu vezi că s-o făcut o minune cu mine? Nu vezi că-mi place iar să trăiesc, eu, care n-aveam niciun gust! Mă simt uşor şi flămând, iar îi bine. Este iubire care vine de Jos şi este iubire care vine de Sus… A mea de unde crezi că-i? Poate să deie în mine şi-o sută de ani, tot bucuros am să fiu.

E-adevărat că-mi trăgeau şi mai tare, dădeau tare cu şpiţul. Da' cum să strici rubla pe femei? Degeaba o arunci. Te îmblânzeşte oleacă, pentru moment, şi după aceea tot nu eşti om. trupul ăsta al tău e un lucru murdar şi urât, mi-i silă de el, numai mâhnit şi dureros l-am avut, la atât o fost bun, plăcerea-i prea scurtă. Ce bucurie mi-o dat, dac-o măsori cu necazul? Are rost să zvârli banii? Mai bine-i strângi, nu ştii când te scot din Atâta mângâiere, cât are nevoie un om, ştii cum se face. Chiar dacă n-ai umblat prin puşcării, te-o luat în armată şi tot ai stat închis undeva. Nu trebuie să baţi toba, trăieşti cum poţi, te înveţi. M-am deprins eu, vorba aceea, care i-am lăsat acolo la Kern cu

cisternele şi gardienii pe cap!… Poate nu-i unul viu, nici Riciński, nici Liuba… Dar cum să nu fugi, dacă se iveşte prilejul? Ei, în locul meu, ce făceau? Când fugi dintr-o ţară cum îi? Crezi la-nceput că toată lumea te drăcuie, dar nu te suduie nimeni în urmă; bine-o făcut, zice, bine c-o fost mai deştept!

Şi ce, nu-i frumos Ramiro sau ce? Ba-i foarte frumos! Şi-i bun să te cheme altfel, îţi ia urma mai greu, dacă vrea să te-apuce. Nici boit pe faţă nu-i rău, lasă, îi bine, măcar că tot mă cunosc destui, mai cu seamă din plozi. Ţopăie primprejur când ies după pâine, strigă Ramiro şi se râd, mie-mi place.

vrea să te-atingă cu mâna, te simţi maistru ca Gherbert, dar-ar boala-n el, cu reculegerea lui! Nu ştiu ce i-o făcut Stalin, dar nu se mai poate. I-o înnebunit pe toţi, s-o luat în gură şi cu Lizet, cu toate că mie mi-o părut bine. Mie şi Maşiniei ne-o părut bine… Am o femeie frumoasă, ce nevoie mai am? Ştiu că-i lilipută şi toţi, gata, pitică – o hâdă! Dar lumea nu ştie să vadă unde-i frumos. Poate că are picioruşele cumva şi faţa, mă rog, dar vede cineva culoarea pielii şi ochii, ce verde-i acela? Vede cineva sufletul ei şi cât de plăpândă-i? O vatămi, o poţi strica şi c-un deochi, nu numai cu vorba. Să ştii că-i foarte întristată fata asta, aşa cum îi ea, nu doar de bolile ei, dar şi cu holera de Gherbert. Că nu numai la noi răcneşte ca un gardian, nu numai la noi, lasă, nu vreau să spun multe… Să nu mai apuc eu, dacă m-am gândit vreodată la ea altfel decât ca la ceva de demult!

Cine are iubire de Sus nu poate îndrăzni s-o atingă… Nici cu mâna, măcar! Şi-atunci, cum să n-o baţi pe Motia, chit că ţi-i mamă? De asta am şi plesnit-o, a doua oară, de ce s-o dus la Lizet?

Vorbea cu mine şi credeam că n-aud ca lumea… Stătea în fundul patului, era gingaşă, ştii cum, ca o figură de porţolan, din acelea care le pui pe bufet! O baletistă. Bolnavă, biata, abia putea să vorbească…

— Ia s-o văd, zice. Arat-o s-o văd!

Am crezut că mi s-o părut, m-am făcut că ce, dar se uita fix.

— Ia să vedem, poate-ţi fac loc la menajerie…

De unde ştia, că doar m-am păzit? N-am vrut, m-am codit, cum să-i arăţi ceva atât de urât? Da ce-s porc? Putea să moară acolo, o durea şi burtica… Doamne, ieşeau cuvintele acelea dintr-o guriţă aşa?!

Nu vorbea, săraca, cu vorbele ei… Altcineva o stârnit-o. N-am acceptat, m-am opus.

— Hai, zekule, zice, ţi-ai vârât un ciorap acolo să se vadă că-i mare sau ce? Ştiu că eşti evadat. De ce-ţi tremură guşa?

Poate că-mi tremura. Na şi ce? Nu, puiuţa mea dragă, nu-s evadat. Am acte cu ştampilă, am tot. Răutatea asta nu-i a ta. M-o clevetit cineva şi m-o înnegrit.

Am aflat eu cine-o dus vorba… Dar de-atunci, parcă de-al dracului, mă-nghionteau cu picioarele şi mă păleau pe unde eram susceptibil. Vânăt m-o făcut în trei zile, nici nu puteam trage aer în piept, că mă ţinea la subcoaste. Lasă că mai mâncam şi hârtia ce-o aveam de mâncat cu talaşul şi mi se lipea de organe, numai eu ştiu ce balonări şi dureri!… Biata Motia, atâta-mi pare de rău!… Dar ce plăcere la public, pe bănci! Ce hlizeală şi ce tropăieli, de nu se-auzea nici orchestra! Nu mai conta niciun cal, pentru mine se buluceau ca să vadă cum mă căpăcesc lilipuţii. Abia aşteptau să intru boit şi cu iminei ascuţiţi, cu canaf. Cum să nu rabzi?

— Bucuria lui de viaţă o fost cam ră, Zina Borisovna.

— Lizet…

— Lizet Borisovna.

A dracu' ea, parcă n-o chema Zina, se ruşina de numele ei, podoaba naibii! Dar era fiartă, nici nu trebuia să te uiţi mult. S-o certat cu şnapanul de Gherbert; l-o prins la Marusea şi i-o spart o cană de cap. S-ar fi împăcat, pocitania, că de-acuma gata protecţie, dar nu mai ştia cum. Şi fudulă şi plânsă. Aoleu, ce s-o răstit la el! N-o vrut s-o deie afară, dar pe cine pui în loc, că eu nu mă bag femeie cu barbă nici să mă tai! Nici la bătaie de tobe, bate tu! Şi fată bună, Marusea, pe cuvânt, liniştită, n-am auzit nimic despre ea, dar te temi de serviciu. Că ştabul, când se crede el împărat, aşa te cere stârpitura, nu ca pe-o femeie la locul tău… Ce poţi să faci? I-am şi spus lui Ilie: da Marusea nu-ţi place?

— Nu-mi place cu barbă.

— Da ce barbă-i aceea, cât are ea, am şi eu!

— Nu-mi place că-i oară.

— Ei, oară, acuma ce-ai vrea!

Nu, el umbla după foamea lui… Asta i se părea lui că-i frumoasă!

Stăteam la trei metri şi-i auzeam toată răscoala din burtă. Când o apuca, vorbea repede pe deasupra, poate n-aud, c-oi fi surdă. Am scos şi eu farba de unghii, două şâpuri mici, şi le-am pus în faţă la marginea mesei ca să vadă că nu-s venită cu mâna goală. Le-am luat din talcioc, poloneze, de la pachet, am dat o căruţă de bani. Când le-o văzut, o şi început să-i fâlfâie genele, dar nu s-o atins.

— L-am născut şi greu, copilul, nu pot să-mi iert. De aceea-i şi şubred, aşa… Îi născut la necaz.

— Da ce vrei?

— Nu-i mai daţi cu picioarele, Lizet Borisovna, că-i tot învineţit când se culcă.

— S-o plâns el de ceva?

— Nu s-o plâns, că de matale nu s-ar plânge nici să-l omori, dar numai ce-o ieşit din lagăr, vezi cât de slab îi mai are şi boala aceea… Aşa mi-i de milă de el!

— Ce boală?

— N-ai văzut? De la nerv.

O trebuit să-i spun.

— Nu mai spune, zice. Şi cum? Nenoroceşte femei?

— Nu le face nimic, săracul, că-i blând. Îl îndemn şi eu să se ducă şi nu; el după mata s-ar ţine, după asta suspină, da ce pot să fac?

Şi împing oleacă farbele cele două spre ea ca să priceapă pipernicita: îi dai, îţi dau!

— Nu ştiu ce să mă fac cu el, Borisovna, nu mai ştiu cum îi bine.

— Asta voi ştiţi, zice, nu-i treaba mea.

Auzi, scârba? C-o fi fost venită de la vreun schit şi nu ştiam eu… Aşa i-aş fi băgat mâna-n păr, să-i scot toate panaramele din ea! I se lipiseră ochii de sticle.

— Am să-l întreb dacă-l doare. De unde-ai luat… alea? Din talcioc?

— Vai de capul meu, polskie! Un teanc de bani!

Şi m-am făcut că le strâng, s-o văd dacă se pripeşte. N-o avut curaj să zică nimic, o trebuit să plec cu ele.

— Te dai mata cu asta?… zice.

— Iaca mă dau! Ce am?

Şi-am ieşit. Umblă după Gherbert, dacă eşti proastă! S-o lăsat de Gherbert!

S-o lăsat de Gherbert!!… Nu te bucura, nu te bucura! Unde-i bucurie mare, vine ea şi-o supărare… Dar, parcă se uita altcumva. Şi la mine şi la el. Lui, abia dacă se-ndura să-i răspundă, dădea oleacă din cap şi trecea cu gâtul bățos; cu mine, nu. Parcă, nu ştiu, se uita ceva mai lung, ori mi se părea numai, dar mă întreba una, alta, şi nici nu dădea rău cu piciorul, pălea mai cu milă. Poate mi s-o părut;

am crezut la-nceput că de la ce-am vorbit în vagon, poate-i părea rău că mi-o zis ce mi-o zis, cine ştie? Foarte frumos nu era ce-am auzit-o că-mi spune, dar poate c-o vrut să mă-ncerce? Au şi ele nebunelile lor. O durea şi burtica…

În tot cazul, oricât mă sileam să nu fiu bucuros – că te temi, na, de ce îi mai rău – tot nu puteam să-mi strunesc mintea care zburda. Stătea ghemuită şi chiţcăia: taci, zicea, taci că-i bine!

Am avut… nu vreau să mă laud, dar de avut am avut… am avut aşa o aripă-n mine, c-am făcut în seara aceea un circ ca la Klutki! Îmi veneau giumbuşuri care nu le-am probat niciodată: aşa o poftă aveam. Mă omoram, mă căzneam, mă dădeam cu capul dacă te-apuci de un lucru, îl faci, nu te faci! Mi-am adus aminte cum mă strâmbam de frig în carceră la Kern, aşa mă poceam. I-am sculat în picioare, era o hăuleală pe bănci că nu ştiai dacă să stai sau să fugi; tehui i-am lăsat! Jubileul lui Ramiro!… O şi scris pe afiş, patru zile la rând: Jubileul lui Ramiro: eu eram!

O fost unul cu noi, din Leningrad, artist, Dumnezeu să-l ierte! Cânta ca la operă, pe italieneşte, şi neamţul ne omora de sus cu aviaţia. Ce glas avea, să ferească Dumnezeu!… Parcă nici nu trăgeau cu gloanţe la Habarovsk, ziceai că-i sânge, aşa sărea roşu, cum plouă! Numai bălţi pe peron, când ne-o dat jos din tren – plin de leşuri! Şi el cânta aşa de frumos şi din suflet, nici nu auzeai vreun avion, măcar că huia toată gara. Tot ca un duraciok din ăsta l-o adus îmbrăcat, cu canafuri de clovn, şi, în timp ce se lăsa omu-n voce, râdea şi căznit ca la teatru la ei: a – a – a – a, cum făcea, dar poate aşa era muzica. Punea atâta plăcere, cred că era tare dorit, nu mai cântase de mult…

Şi-o văd într-o seară că vine, când tocmai mă ştergeam pe obraz.

Nu seară, matineu era, pe la cinci…

— Unde-s sticluţele? zice.

— Ce sticluţe?

— Avea Motia nişte şâpuri mici. Să le-aducă şi-ţi spun eu când să vii.

Şi se uita la mine cumva… Iar avea sticlirea aceea, ca atunci când mi-o cerut să-i arăt. M-o luat imediat bănuiala. Boit pe jumate, aşa cum eram, m-am dus peste Motia.

— Ce-ai vorbit cu ea?

— Ce-am vorbit?

— Zice de nişte sticluţe.

— Le-o cerut?… Ia. Du-i-le tu.

Am crezut că mor de ruşine. M-o luat o jale, că n-am mai putut să mă ţin şi-am prins să dau în ea. Cum să mergi la o fată şi să te târguieşti pentru asta?!

— Dai în mine? striga. Pentru o spurcăciune ca aia? De ce faci păcate? Sunt mama ta!

Când auzeam spurcăciune, parcă mai tare mă lua de cap. Nu mai putea să mă ţină nimeni, am bătut-o, săraca, vreun sfert de ceas. Nici nu mă uitam unde dam. Am luat şâpurile şi am trântit uşa.

Doamne, de ce ne bat copiii? Ăsta-i păcat mare. Se usucă mâna. Nu-mi era atâta că dă în mine, dar te bate Dumnezeu. Şi-aşa era vai de capul lui, săracul, dacă-l mai pedepsea şi Cel de Sus, alta mai trebuie?! Mi-era milă, dar nu-mi era destulă şi-mi era ciudă că nu pot să-l iert, am văzut că-i părea şi lui rău. Dar ştii cum o tras în mine? Până m-o văzut udă! Ca-n femeia de-acasă, nici pe aceea n-o bătut-o, pe Vera; ca-ntr-un câine, de parcă eram duşmanul lui, nu c-am vrut să-l ajut.

— Unde te duci în halul ăsta?

aud

— Mă duc să le sparg de şosea!

Am făcut vreo trei paşi şi tot eu m-am întors.

— Mamă, mă ierţi? m-am rugat. Nu ştiu ce-mi vine, n-am vrut.

Mi-era greu de ea cum stătea acolo căzută şi icnea din bătaie. Era udă pe haine, de lacrimi şi altele, avea şi oleacă de sânge.

— Vrei să-ţi caut ceva să te schimbi?

Udă toată, ţi-era greu să te uiţi.

— Du-te, strigă la mine, să nu te mai văd!

Bine, mă duc. Şi m-am Nu le-am spart, era o prostie, făceau o grămadă de bani. Am zis că mai bine le vând şi am luat-o spre piaţă. Eram abătut, că-mi venea să plec şi să nu mă mai uit! Eu, când sunt amărât, o iau ca nebunul. Cum dau ochii, acum, cu Lizet? Ce mamă-i asta, care se bagă ca o soacră şi-mi strică viaţa cât-o mai am!… Şi aia cum, în loc să vină să-mi spună, zice adă să văd! Pe două sticluţe?! Atâta faci tu?… Am treizeci şi cinci de ani, am făcut pentru tine ce n-am făcut pentru, nu ştiu. Mi-am desfăcut pieptul şi ţi-am zis uită-te înăuntru ce am! Dă cu pumnul! Dacă aude Riciński sau altul, nu crede… Tu ştii cine-s eu şi ce-am fost?! Am crezut c-o să vezi, sunt întreg; când un om întreg se uită la o pitică înseamnă c-o urcă la cer, îi dă slavă! Ca la cataleptică. Te-am iubit, stârpitura dracului, spurcăciune ce eşti! N-are dreptate şi Motia?! M-am lăsat în genunchi lângă tine, că nu eşti decât o redusă, şi tu mă micşorezi ca o haită ce eşti? Nu-s curve toate, că-i mică ori mare?!… Marusea-i la fel, curve şi iepe, pe două şâpuri! Ce-i puşcăria şi cocina asta, de ce dracu' să umbli peafară, dacă-i tot la fel şi aici! mai bine te culci în glod de la bun început să se urce putoarea pe tine ca pielea, ţine măcar de un cald. De ce să-ţi rupi inima? Ce rău ai făcut? Uite la ce mă gândeam eu, când umblam acolo, prin piaţă! Doamne, şi eram amărât!… Cădea deja noaptea, nu mai vedeam aproape pe nimeni, degeaba foială, decât nişte plozi. Peste două ore, înapoi la spectacol! Hai acasă… ăia se jucau de-a plutonul. Care pierdea era legat cu sârmă la mânuri şi dus la zid. Acolo îi împuşcau cu pistoale de soc, cu gumă şi săcăluş, am avut şi eu. Chiar am stat să mă uit… Era un pic de vânt şi se ridicau gunoaiele şi hârtiile de sub tarabe, ca pe altă lume, îţi intra şi-n ochi. Când mă uit, mă trezesc cu hăndrălăii pe mine. Dar erau şi mai mici.

— Ce-i, măi zgâmboi?

Ramiro… nu ştiu ce, m-au cunoscut, cred că mai eram de cârmâz. Ştii cum fac, ţopăie, zbiară, te trag de nădragi, crezut că aveau drag de mine. Şi chiar aveau, la început. Aveam şi eu drag de ei, numai că eram supărat. Că, Ramiro, Ramiro…

— Măi fecior, şezi într-un loc!

Şi te-apucă să-ţi tragă cămaşa. De bucurie că te văd, eu ştiu? Cred că de bucurie. Şi lui Gherbert la fel îi făceau, de Lizet nu mai spun… Dar ăştia apucau pe la spate şi smulgeau de haine, se gândeau că-i de râs. Cum vedeau că-mi fac lilipuţii la circul Mir. Şi-aud că-mi pârâie ceva!… Măi, bijboc! Eee, ia stai! Mă! Şi mă fac către ei, dar n-am dat, nu nimica. Atât, m-am întors. Şi-atunci mă taie o durere ascuţită în noadă, fix ca-n arenă, acolo-şa, o dat cu piciorul. Nu, acuma chiar trebuia să apuc vreo ureche şi dau să prind unul. Ştii cum? Ca ciorile o tăbărât, ca haita de câini să mă rupă, din toate părţile. Cu bocancii! Câţiva m-o nimerit rău şi mi-o venit de la capul pieptului. Uite aşa intri în ceva şi nu ştii cum să ieşi… Am început să mă-nvârt, nu-mi dădea mâna să fug şi nu mai vezi nimic; ori de durere, ori de la praf şi hârtii, că şi acelea ţi se lipeau peste faţă, destul că mă făceam din pumni, dar în gol. numai să nu cad, mă temeam. Şi păleau dracii într-o veselie, nu se uitau unde

— Mă băieţi, de ce daţi?!

Dar… chiar să te bată nişte copii! Până la urmă, mi-am zis, o fi ruşinoasă, dar alta nu am şi am zbughit-o la fugă. Cum să scapi? Poţi mai iute ca ei? Am început să răcnesc şi să dau în devălmăşie. Măcar unul dacă-l prindeam; se fereau, nu ajungeam să-i apuc, mă întorceam într-o parte, dădeau din alta. Şi nu se băga nimeni, nici miliţioner, nimeni, becurile sparte. Care trecea se hlizea; zicea că-i la circ. Începusem deja să horcăi după aer… Mă dovedesc, m-am gândit, mă omoară. Mă omoară cu zile!

— Ce-aveţi, mă, cu mine?!!

Curgea sânge, eram tot o durere, nu mă ţineam. Mi-o spart şi sticlele din buzunar, simţeam cleios, se lipea dosala cu ce mai era pe-acolo şi n-am avut ce să fac. M-am trântit la pământ, ca în lagăr, când îţi trag hoţii pâinea şi o ţii strâns sub burtă; m-am trântit şi urlam ascuţit ca să-i fac să mă lase.

— De ce daţi, mă?!!…

Eram căzut, nu s-o uitat, o tras cu picioarele până le-o amorţât şi o rupt-o la fugă. Imnul Partizanilor, asta urlau: Înfruntând furtuni, spargem nu ştiu ce… Munţii-n pumni!

Înainte să mă ridic, mi-am băgat degetul şi mi-am pipăit dinţii;

acolo te uiți mai întâi. Eram numai praf, o rană și sânge, nici nu știam ce-i cu mine. Și mă ținea o mână, de-am crezut c-o am ruptă.

Dacă mai văd așa ceva o dată, eu cred că mor!… Nici nu s-o putut urca în vagon, l-am auzit poticnindu-se de scară. Când am deschis ușa, încerca de-a bușelea. Avea o mână chircită sub el și scuipa sânge. Doamne, de ce ne pedepsești!… Și eu eram vai de capul meu, abia umblam, dar ca el n-am văzut!

— Ce-ai pățit, puiul meu? Cine ți-o făcut asta?

Nici nu putea vorbi, s-o prins de mine și atârna de haine, aștepta orice.

— Hai să spunem la miliție…

Ce miliție, asta ne mai trebuia, proastă… L-am tras înăuntru, dar o trebuit să-l culc, nu se ținea pe picioare. Până la urmă, tot acasă o venit, nu la ea… Era plin de sânge și praf, mirosea a fiarbă de unghii, nu știam ce să fac, poate avea ceva rupt. Am dat să-l pipăi la mână, la coaste, dar nu răbda, cum îl atingeai, cum gemea. Hai să-l spăl, m-am gândit, și după aceea să cer ajutor. Am muiat un colț de șervet și am dat cât am putut de ușor. Sângele și pământul se mai luau, culoarea nu, era lac. Cât l-aș fi spălat, tot o rană părea că-i S-o speriat și piticii, c-o venit să-l ieie la circul de seară. Nu, că n-au pe cine pune în loc… Da duceți-vă dracului, să stea Mașinia! O băgat-o pe Mașinia, n-aveau ce mai face cu el. Și mă durea și pe mine de la bătaie, eram storcită toată, nici nu vreau să mai spun… Doi amărâți.

Uite, mă gândeam, nu le ajunge că-i fript, holerele ciumei, și că toate funiile numai el le trage de sus, dar și stâlcit cum îi bolnav ca nimeni pe lume și cu ziare în mațe, l-ar mai și bate o țâră… La asta aduci un om, stârpiturile naibii! Ce să fac să nu te mai doară?

Am încercat să scot de pe el, dar mult n-am putut că se îmbrăca gros. Când îl vezi tot un sânge și când auzi și cum geme, îți vine să mori. Păcatele noastre… Vedeam că-l doare în suflet ceva, acolo-l bolea ca o moarte; am crezut că din cauza mea, că-i părea rău de ce mi-o făcut. Și eu care n-am avut inima să-l iert și m-am pus să-l blestem… M-am înțepat prin buzunări de cioburile de la șâpuri și-n tot felul de bleahuri găsite, o lingură năclăită de fiarbă, sârmă, potcoave de om, numai el știa ce n-avea.

— La ce-ţi trebuie lingură acuma, sânok?

Strângea de pe jos, găsea ceva, aduna… Dar nu putea să-şi mişte nici gura, aşa l-o stâlcit. Mă temeam numai să nu fie spart undeva, că tremura cum îi varga, am pus şi de-un ceai. I-am dat, dar nu i-o fost de niciun folos. Dârdâia sărăcuţul, de scârţâiau picioarele de la pat. Aşa-mi era o milă de el!… Nici nu m-am gândit mult, când vezi pe cineva că-i cu friguri te strângi acolo şi-i mai dai din căldură. N-aveam pe vremea aceea un culcuş prea larg, m-am băgat, dar am luat şi cârpa ca să-i mai dau oleacă unde nu se închega. M-o bătut, m-o bătut; l-am iertat. Îl mângâiam peste răni cât puteam de încet şi nu mai ştiam ce să fac de jalea aceea; de mine şi de cât mă durea am uitat. Şi l-am şters aşa, mult, cu grijă, cum faci la mort, dar nu l-am putut scăpa de frigul din el; chiar mă gândeam că poate-ar fi bine să caut un doctor, când l-am simţit… O început să-mi bată iar inima, cum îmi bate mie, c-o auzi din grădină. Mă temeam să nu-mi crape.

— Ce se-aude mamă? o gemut.

— Îmi bate în piept, Iliuţă…

Şi-o lăsat mâna pe mine, o stat o vreme de parcă nu-i venea şi m-o dezvelit, cum se zice. Doamne, ai milă de noi! M-o dat lacrimile şi mi se zbătea înăuntru, şi, dacă voiam, încă puteam să mă scol. Puteam, nu vreau ca să mint. Atâta că nu era aer şi-mi era jale de el… Mi-era frică de sângele lui, din rinichi, Domnul nu iartă. Mă temeam de sânge, că ştiam că-i spurcat, dar am închis ochii şi am lăsat ca să fie. Şi-atunci, L-am răstignit înc-o dată…

Era copilul meu, o făcut cu mine şi am făcut cu el, şi oricât de păgână m-ai crede, am lăsat. Mi-era milă. Nu eram beţi, nu nimic. Numai stâlciţi şi bătuţi.

Ca la o moartă; la mine nu s-o uitat mai mult decât la un stârv. M-am gândit să-l ţin, dar ce mă gândeam nu putea să mă rupă de-acolo, era un gând slab. S-o luat de cap şi-o ieşit.

— Ilie!

Am ţipat din vagon. O trecut nu ştiu cât şi m-am dus după el, m-am temut. L-am găsit în toiul circului, îngheţaseră toţi. Fără şalvari, fără boială, nimic, o intrat în arenă şi o început să se caţere pe lemnul care ţine cortul, stâlpul din mijloc, de-o amuţit o lume. Cade, zic, vrea

să se omoare şi am început să strig după el, dar tăceau, o sărit de pe sârmă şi Gherbert. Galben ca ceara, putea tot atunci să alunece, era ars în palmă, zdrobit, nu-l ţineau mânurile şi venea o durere dintr-însul că te făcea să cazi în genunchi. S-o urcat până sus, în vârful la cort, o dat capacul de pânză şi-o scos capul afară. Cu picioarele era pe scoabele stâlpului, dar faţa nu se vedea. Şi-atunci s-o pornit aplauze în tot locul, se auzea până-n drum. Băteau din palme şi strigau ura.

Am desfăcut din vârf şi am scos gâtul. Mă bătea vântul prin păr, aerul era curat şi Dumnezeu, numai ce! ziceai că-i colea! Capul meu era chiar deasupra. Sub mine, trupul beteag şi păcătos se lăţea cu prelată cu tot peste toată urâciunea din lume. Îi auzeam cu bat din palme şi cred că se uitau înspre sus. Eu eram tot circul.

Nu mai săpa ca pe vremuri, gaura din pământ nu ieşise prea netedă, ci cu scofâlcituri înăuntru, aveai impresia că stă cu gura deschisă şi te uiţi în gâtul cuiva. Nu mijea nici măcar sârma de lumină din spatele ferestrei blocate, era întuneric şi-afară. Acolo se încovrigase, în fundul găoazei… Nimic, poate un câine departe şi, în răstimpuri, vibraţia de cauciuc pe asfalt. Umedă şi prietenoasă era liniştea beciului, nimic nu putea s-o mai tulbure, nici măcar o dorinţă.

Zăcea strâns, cu genunchii lipiţi şi ţinându-şi capul cu mâinile. Aşa reuşea să se răspândească plăcut. Singurele zgomote erau în el, în mormăitul burţii sau în ţiuitul din urechi. Putea să rămână şi o sută de ani, deşi totdeauna pleca înainte de foame. Ce nespusă absenţă! Nicio fărâmă de gând, nici ochiul cuiva, nici măcar amintirea unei voci… Doar sucţiunea aceea în humă, când stai ghemuit şi simţi că te trage.

Insectele se ridicau timid şi fără un zumzet şi la fel de tăcute creşteau în cutii vlăstarele spelbe ca viermii ale unor vezicule încolţite, obişnuite cu noaptea. Existau, desigur, şi seminţe apoase în ţărâna pe care-o scosese. Rizomi albinoşi pipăiau bezna, alunecând în jos, peste lemn. Dacă nu putrezeşti, nu te urci…

Închircit, adunat acolo, mărunt, în lut, ca-ntr-o burtă.

De mama să nu spui nimic, că tac şi te las! Ea o fost ţara mea. N-ai de unde să ştii cum se poate una ca asta. Nu trebuie să fii bat. Nu-i nevoie să fii nici câinos, nici nebun. Poţi să ai şi credinţă… Eşti un biet om, stai ciucit în soarta ta, cum stă fătul în mamă şi-aştepţi. Să nu-mi

spună mie niciun popă nimic!… Unii omoară, alţii siluiesc, alţii te leagă. Alţii fac ce-am făcut. Sunt mai multe sorţi, Dumnezeu e la fiecare răspântie cu un pumn de beţe în mână şi tu

Dar te temi să nu-l iei pe cel scurt. Ai scăpat, te duci bucuros… Bine că băţu-i întreg, dar nu ştii încă ce-nseamnă şi-n gara ce vine iar El! Nimeni nu trage o singură dată, tragi şi la Odesa, tragi şi la Reni, şi-n Galaţi, Făgăraş şi la Kern, unde scoţi capul. Şi tot îl nimereşti pe cel rupt…

Pe cel scurt. Că ajunge să-ţi fie oleacă de milă sau să fii amărât; să crezi că lumea nu-i altceva decât un hârdău cu putoare pe care-l scoţi la cinci din baracă. Când ajungi aici, zici fie ce-o fi… Nu alegi cu judecata, nu zici asta şi asta. În durere, mintea nu-i bună deloc. Te gândeşti cu ochii, cu urechile, cu frică. Ca mama cu mila… Cu bănuiala, cu fuga, cu orice, numai cu creierul nu… când te doare ceva. Cât eram de zobit în rinichi îmi venea urină cu sânge şi i-o fost milă mare. Duioşia-i tot de undeva! Copii m-o bătut, nu tâlhari…

Eram acolo cu ea, am strâns ochii şi n-am vrut decât să mă gândesc la ceva bun şi blajin, dar ce mi-o venit în cap – numai Liuba! Aşa cum era ea, mică, vânoasă, poate şi blândă, nu ştiu, poate că-i vie, de ea mi-am adus aminte atunci. Şi Daşenka ştia cum e bine să faci; mi-am ţinut gândul numai la Liuba. Cine crede de mama urât, acela să tragă ca mine, că eu la Kuibîşev am scos băţul cel mic!… Numai eu pot s-o judec şi numai eu şi cu ea ne puteam scârbi, că era înduioşată de mine şi nu s-o uitat că vin cu sângele meu peste ea. Sângele-i cel mai mare păcat şi mi-i silă!…

Şi nici măcar o dată n-o fost, şi atât. S-o întâmplat de două ori. A doua oară, după ce-am strâns şi am plecat cu tot circul. Am chemat-o scurt, ca pe-o nevastă, nici nu m-am uitat la ea. Când ai o scârbă mare, zici că tot aceea-i, nu mai ai nimic de aşteptat, de niciunde. Dacă vreau, zici, acuma fac iar păcatul, uite-acum, cât de mare, îl fac când vreau eu! Şi aştepţi ghemuit, cum îţi spun, şi fricos, să vină cu plata. Asta vine, nu-i ca-ntre hoţi. Ori la început, ori la urmă, tot vine… Asta am avut eu de achitat pentru cei nouă ani făcuţi înainte. Era supusă şi n-o îndrăznit nimic. Se temea de mine, poate că Tot atunci, i-am lăsat şi m-am dus. Mă gândesc ce m-o fi căutat, vreo lună, ca să deie de mine

prin Ulianovsk.

La fel, în triaj! Eram cu unul Lihovţev, l-am cunoscut la depozitul de cărbuni şi am luat nu ştiu ce de băut, că mă simţeam şi răcit, dar nu mi-o tihnit. Era, pe-o linie, o garnitură cu vagoane de zeki eu ştiam ce-i acolo, după culoare. Puteai să-i auzi. Împrospătau Magadanul şi Kolîma, nu lăsau nicio zi; se mai despresura oleacă, mai mureau, aduceau cu marfarul, lume era… Prima dată când m-o luat frica rău. Vedeam şi eu paza cum arată de-afară, lăcate şi tot… Decât să te ieie vara, mai bine pui capul sub tren! Am văzut şi mânuri la geamuri, cu sticle, strigau după apă, dar nu m-am băgat. Nu s-o băgat nimeni, cine să aibă curaj! Când am văzut-o pe mama, aproape m-am bucurat.

Umblam ca un mort nespovedit. Mă gândeam că poate mă calcă ceva ori vine unul cu cătuşele şi termin cu toate. Trăieşti, dar parcă trăieşti ilegal; cine se uită la tine de sus îl ia scârba. Îţi vine numai să furi şi să păleşti în cap. Mi-o plesnit o varică şi aşa am lăsat-o, să sângere până dă boala-n ea! Mi-o umplut cizma, nu s-o oprit cum credeam. Când vezi atotputernicia amărelii pe lume, nu mai vrei decât să te laşi într-un şanţ, totu-i degeaba, unul nu scapă! Dar, uite, m-o găsit… Eram cu barba crescută, flămând şi mahmur şi plin de glod şi păduchi. Cu păcatul te deprinzi şi-l porţi, numai la început îţi bagă el mâna-n gât, dar pe urmă vezi că ce suferi mai scade. Nu mai dai mult pe tine, dar nici pe ceilalţi. E bine dacă poţi uita, când uiţi parcă nu-i…

Tot timpul am aşteptat să mi se întâmple un rău, ceva cu care rămăsesem dator pentru fuga mea de la Kern şi când m-o schilodit copiii am zis că acela-i. Dacă te bat pruncii, se cheamă că-i ceva nevinovat şi trebuie să fii bucuros că se-ntâmplă. Dar nu era, uite că mai aveam de aşteptat, nu prea mult… Nu ştii niciodată cum eşti învârtit. L-am tras pe cel scurt, altceva n-am putut

— Marojnoe… mormăi, după ce se încruntă puţin.

— Cum? tresări Nataliţa.

Domnul Hnat dădea din guşă ca o găină însetată. Avea pe el flaneaua, sveterul verde şi haina; nu-i bun de stat cu pielea în soare. Se uita în faţă şi măsura cu palma ostreţul, undeva lângă şold. Dacă te duceai după privirea lui, puteai înţelege de ce-i scăpase cuvântul acela zbârlit.

— Vrei o înghețată?

Cald, topenie! Maxilarul îi clămpănea moale și respira cu gura deschisă, poate chiar surâdea. Ah, unde-i beciul!… Când închizătoarea poșetei pocni, deveni serios ca un câine moleșit de căldură care-și trage limba și închide botul: o atenție scurtă. Femeia foșnea înăuntru, nu știa dacă are destul.

— Mai ai să-mi dai treizeci, îți opresc din pensie. Dacă vine cineva, spune că-i ocupat.

O văzu ridicându-se și luând-o înspre tonetă. Se bucură și simți în picioare crampa nerăbdării. Zăpușeala de peste zi răsufla din asfalt și din lemnul scorojit de sub el – dogorea și la mână –, dar soarele obosise. Pălăria era din aceea cu găurele, însă tot cald ținea; și-o luă ca s-o șteargă. Își pipăi chelia, era și asta fierbinte. Degetele atinseră câteva fire rare și moi; chipul smochinit lucea încins, îl prinsese. Ori așa părea el, rumeior, în lumină.

— Ardei… zise pe neașteptate, făcând-o pe doamna care trecea cu sacoșa să-l privească neclar, cu impresia că fusese apelată de-o cunoștință. Dar numai el își știa voia sinapselor care i se cuplau alandala prin creier, probabil și numărul lor. Căci urmă aproape imediat: grănicer… Maltopol… potol…

Zilele treceau ca soldații de plastic. Nu-i mai făcea nimeni din plumb, îi turnau din ceva, ieșeau cu tot felul de pielițe, trebuia cu forfecuța. Nici nu stau, dacă-ți tremură mâna, cad imediat, prea ușori… Tot erau bune la ceva rizurile lor, intrau bine sub unghii și scoteau pământul. Niște zile de plastic; că una era căpitan, că alta ostaș: tot un drac; veneau din nimic, făinoase, și se duceau crăcănate. Vinerea ca lunea, joile ca sâmbetele și miercurile… Poze de fotograf prost, sinilii, străini țapeni cu miros de naftalină turcească. Te bâțâi pe picioare, înapoi, ori în față, numai să mergi.

— N-ai pe cineva în gazdă? o descusu mai târziu, în timp ce-și lingea vafa.

— Ba da, se sperie femeia.

— Ți-am spus… surâse domnul Hnat cu un aer mulțumit.

— Vrea să se mute, trebuie să dau anunț.

Limba și deglutiția erau într-o stare acceptabilă, reușea să

desprindă fracţiuni consistente. O lingea corect, nu şi-o ducea la ureche, cum din invidie era denigrat. Aşa cum era, avea un cusur care umilea instantaneu pe oricine şi din această pricină prietenii nu pot fi mulţi.

Nataliţei îi plăcea în Muncitorul, acum – Mircea Eliade; aia nu era casă de stat vara. Nu atât de la gâze – că le trăgeai în plămâni şi-ţi mâncau haina pe tine – dar era un aer clocit care nu mai ieşea. Puteai să ţii geamul deschis şi o lună, mirosea a oameni săraci; a dat şi cu floral şi cu vesnil, nu ajută

Fiare ruginite… Le ţii în casă, asta ai! Nu mai spun ce căldură, că era la mansardă şi când se-ncingea sus!…

Chiar în această clipă, domnul Hnat râcâia în faţa lui cu vârful pantofului, dezgropând din praful aleii ceva promiţător, sticlind ca un nasture, dar dovedindu-se a nu fi decât un capac de bulion.

— Nu!… îl avertiză Nataliţa.

Îşi trase piciorul, cuminte. Bombeul lucios se pâclise de praf; îl şterse atent de cracul pantalonului, furişându-l în spate.

— La ce te gândeşti?

— Nu ştiu…

Femeia nu se miră; îi căzu privirea sub catarama curelei şi rămase într-o atitudine reflexivă. Era singurul loc sănătos, mare taină… Numai acolo trăieşti tu, măi Hnat; în jur se topeşte, hrăneşti locul ăla! Ca o căpuşă. O parazită, o tenie! Dacă n-ar fi chinuit-o curiozitatea, poate l-ar fi lăsat de mult baltă, l-ar fi căutat acum la azil. Poţi să înnebuneşti! De la ce? îl deranja cu ceva?, Doamne fereşte, venea de două ori pe săptămână… Luni şi joi.

— Unde suntem? se nelinişti bătrânul.

— Unde?! În parcul Eliade.

— Un disident…

Hnat îşi duse mâna la ceafă şi strânse, în timp ce alerga cu ochii de-a lungul gardului, încercând să recunoască pe cineva. Emigraţia franceză nu era punctul cel mai tare în competenţele Nataliţei, aşa încât preferă alte repere.

— Intersecţia cu Bălcescu… Statuia.

Dar pe chipul lui Hnat, starea de relaxare ce confirma totdeauna

o voioasă revenire în concret întârzia să apară.

— Magazinul Nehoiul!…

Nu se poate, e plecat rău… Nehoiul era chiar în faţă. Se uita la el, de parcă-l vedea prima dată. Doamne fereşte şi ne păzeşte, s-ajungi în asemenea hal! mai bine n-apuci.

— Nu-ţi aduci aminte…

— Nu cred.

— Dar ce simţi, când te pierzi aşa?

— Nu ştiu.

— Ai ameţeli?

— Numai când mă gândesc.

— Dar ce ai?

— Uite un tub de pastă de dinţi… se întristă domnul Hnat, arătând cu degetul. Dă-i storcit.

Aşa şi era. Unul cu polimerii turtiţi de călcături şi căpăcelul desprins. Cine naiba vine în parc să se spele pe dinţi!

— Eu nu înţeleg cum poţi trăi în halul ăsta.

— Ce trăiesc?

— Doamne, fereşte-mă!

Şi Nataliţa nu-şi putu reprima nevoia unei cruci schiţate.

— Dacă mă gândesc, mi se face greaţă. Am ameţeli. Cum mă gândesc, cum se şterge. Ca dimineaţa în pat, când vrei să-ţi aduci aminte ce-ai visat. Nu ţi se şterge?

Femeia trebui să admită că are dreptate. Cu cât te forţezi să ţii minte, cu atâta îţi fuge ca apa-n nisip. Şi sunt vise care se tălmăcesc pe direct, altele invers. Dacă vrei să-ţi aminteşti, trebuie să stai liniştită, în voia lor, să nu te gândeşti tare, abia să le-atingi. Nu le place să le obligi. Când te naşti, cum e, nu uiţi? Poate vii de undeva şi-ai uitat… Dacă mori, de ce n-ar fi tot la fel? Poate uiţi…

— Nu poţi trăi, dacă nu-ţi aduci aminte.

— Ba da.

Era foarte sigur.

— Şi nu-ţi pare rău de prin câte-ai trecut?

— Nu.

— Să-ţi aminteşti una, alta?

— Ba da.

Cum da? Ori că da, ori că nu!

— Când sunt odihnit, îmi mai vin lucruri prin cap, tam-nisam… Trosc! Nu ştiu de unde, că nu mă sforţez. Da cum vin, cum se duc. Nu mai sunt aşa multe.

— Mai ai, mata, nu se poate.

— Am ceva, da' le ţin. Nu vreau să mi le-amintesc, că le uit.

— Spune-mi una.

— Spune-mi tu.

— Spune-mi de aia, de slăbănoaga aia, cu cazarma…

— Ce cazarmă?

— Aia, cum o cheamă? Care-ai lăsat-o în drum.

— Drumuri mai proaste n-am văzut nici la noi!

Nataliţa dădu din mână şi nu mai insistă. Simţi pe burtă, în dreapta, sub bluză, o picătură rece plecată din subsuoară. Zăduful nu trece nici la şase, degeaba vii pân-aici. Dar poţi s-aştepţi până cade seara, nu poţi!… Lumea se târa toropită. Îi veni în minte răcoarea puturoasă din beciul lui, fiarele îngrămădite şi moliile. Hai să-l duc acasă şi gata! Când se întoarse spre el, Hnat aştepta răbdător.

— Ce-i?

— Ai fost în Nehoiu?

— Da' ce, nu-l ştii?

— N-am fost.

— Cum n-ai fost? Are raioane. De pantofi, de perdele, de dracu', n-ai fost în el?

— Nu.

— Ei, nu! Asta-i bună! Cum să-ţi povestesc un magazin?… Raioane, domnu' Hnat, de pantofi, biciclete, de foto, tot felul. Lasă-mă-n pace.

Tăcu asudată. Se gândea la ceva. Dădu cu mâna după o muscă. Hnat aştepta cu discreţie şi rodea mărunţel vârful cornetului. Îl simţea cum se uită.

— Ascultă, zise femeia, ştiu că eu sunt ultima ta bucurie… Nu mă întreba de unde ştiu, c-am văzut.

Pe faţa domnului Hnat nu se schimbă nimic. Avea un aer

îngăduitor şi încântat-absent, de parcă urmărea altceva, poate fluturii lui de prin cap.

— Am să-ţi spun ceva, pentru că ştiu precis c-ai să uiţi. Ai să uiţi?

— Da.

— Pe cuvântul tău?

— Da.

— M-au prins odată în magazinul ăsta… am furat două mănuşi. Adică, o pereche. Poţi să crezi?

— Da.

— Adică, ce da? Arăt eu a hoaţă?

— Şi mama o furat pentru mine, din dragoste miloasă. O furat şi ea, săraca.

— Nu ştiu ce-a făcut, eu am luat mănuşi. Mi-au dat să încerc câteva, pe urmă a intrat o vrabie în magazin şi alea se uitau pe sus. Îţi spun cu mâna pe inimă, nu ştiu ce mi-a venit, am luat o pereche şi le-am lăsat să cadă în pungă. Nu ştiu ce-a fost cu mine, că n-am făcut asta în viaţa mea! Mă crezi sau nu?

— Da.

— Câteodată, parcă te prosteşti. Le-am dat pe celelalte înapoi şi m-au prins la uşă. Acuma ai să crezi că poate-ţi lipseşte ceva de prin casă…

— Nu.

— Domnu' Hnat, îţi jur pe ce am mai scump, nu-s hoaţă, nu ştiu cum am putut să fac asta!… Să mă omori, nu ştiu!

— Şi-ai păţit ceva?

— Nu mare lucru.

— Ai să păţeşti, o linişti el, convingător.

— Păi, nu s-a prescris?

Îl privi atent. O privea şi el. Avea gura întredeschisă şi limba aia…

— S-a prescris, a fost o amistie din ălea…! insistă Nataliţa; simţea nevoia să se asigure, dar bătrânul nu se lăsa provocat. Aşa o ruşine mi-a fost, vai ce ruşine! Se uita lumea ca la o escroacă. Dar de ce-ţi spun eu asta?

— Le-ai zis c-ai greşit…

— C-am greşit, că nu m-am uitat, nu ştiu ce nu le-am zis! Îmi venea să intru-n pământ.

— Şi-ai vrut să le cumperi.

— Da. Cât costă, le iau! Dacă se deschidea sub mine, acolo intram. Şi-un paznic al dracului, mă rugam de el, hai, domnule, că-ţi dau cât vrei, nu mă trage aşa. Spune cât vrei, ne înţelegem. Ca iadul, la suflet! Mă uitam că avea şi doliu la cămaşă şi mă rugam, poate-l înduioşam cu ceva. Hai, că-s femeie amărâtă şi n-am ştiut… Poate ţi-a murit cineva, nu-mi fă rău. M-a luat de-o mână şi eu mă trăgeam înapoi, s-a strâns lumea, nu ştii ce-i aia…

— Ţi-o fost milă de el?

— De cine?

Îl privi derutată. Îşi râde de ea? Dar nu, asculta cu interes, dădea chiar impresia că ştie şi cum se termină.

— Păi, n-auzi că… Ia, hai acasă!

Se ridică iritată şi-l aşteptă s-o ajungă. Ca să se scoale, lui Hnat îi trebuiră două, trei mişcări pregătitoare din fund, destul de necuviincioase.

— Eşti şoldiu, ce ai?

— Mi s-o scurtat un picior.

— Când?

— De vreo două săptămâni. Am şi nişte găuri în spate.

— Da, bine că-n altă parte eşti teafăr… Încheie-te la haină, se vede, nu mă face de râs!

Moşmondi la nasture şi până la urmă izbuti să-l treacă prin butonieră. În clipa aceea, ca pentru a-şi sărbători reuşita, îşi îndreptă spinarea şi gâtul, încercând să se ţină răţeşte după ea; neatent şi cavaler. Tocmai se bucura de ultima lui ieşire în oraş.

Se uită la mine ca la o iapă… Merge în faţă, la douăzeci de paşi, nici nu se uită. Nu mă suferă. „Dă soponul”, atât! De dimineaţă, altceva n-o vorbit… Drumu-i numai colb şi n-am luat apă cu noi. N-o luat el, n-am luat nici eu, da ce?! Acuma, mi-i sete… Cred că i-i sete şi lui. O cules ruşii mazărea. Ridic mâna şi mujicul din Ian îmi răspunde. Ilie n-o văzut, merge cu capu-n pământ. N-ar scoate o vorbă bună în veci!

Foarte bine, am zis eu ceva? Îmi place cum îmbucă ei grinzile de la case, când le fac din butuci. Da ce rupte-s de nemţi!… Mă dor picioarele. I se sparg şi lui varicele, săracul. Poate dăm de-o hartă undeva, să ne uităm cât am făcut pân-acum. N-ai decât, umblă cum vrei tu. Poţi să te duci şi la trei vârste, nu alerg după tine. Mai bine-i în spate, că nu greşeşti drumul. Noroc că l-am găsit sănătos, fără vreo coastă ruptă. Ulianovsk, în triaj. I-am dat cu gaz prin cap şi i-am opărit hainele. Cu fierul de călcat pe la cusături, plin de lindeni… Tot îi bun că nu s-o dus înapoi, o luat-o înainte spre zăpad, acasă. Altfel, nu-l mai găseam. Doamne, fii îndurător cu scârbele noastre!… În numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, Amin! Se lasă cald. Arinii şi răchita, frunzele albe de praf. Nu plouă, nu-i bun. Mare-i stepa lor, poţi să intri şi cu tancul, nici nu te vezi. O pus răsărită. Uite-l că-şi scoate cămaşa Mai stau şi eu oleacă pe şanţ. Nu şi-o azvârlit hainele de iarnă, le-o pus în cemodan. Două cemodane şi-un cemodancik… Avem în ce le duce. Cel mic îl duc eu, cu lucrurile mele. Am pâslarii, broboada şi ce-am mai luat de pe drum: două tăvi pentru copt şi o faţă de masă. Pomană. Hazeaika… Nu poţi duce greu, că ai de mers mult. Bagă cămaşa-n valiză şi umblă gol pân' la mijloc. Două cemodane duce, ca să se cumpănească. Poate-l arde soarele rău, dar nu-i mai spun că se mânie… Se răsteşte la mine. Uite-l cum o ia în stânga şi nu-i bine pe-acolo, că n-ajungi în Lestinkovo! Nu-i zic deloc, cotesc la dreapta şi merg singură, o să bage de seamă. Nici nu întorc capul. Nu se uită înapoi, cine ştie până unde se duce… Am mers deja mult. Mă fac că stau cu privirea pe dealuri şi trag cu coada ochiului. Dă Dumnezeu şi se-opreşte.

— Pe unde-ai luat-o? îl aud.

— Îi bine pe-aici… Un te duci?

De-acum pot să stau, că vine din urmă. Vine şi-njură. Poate mă bate. Mă ghemuiesc pe şanţ şi-l aştept. Cât o să deie în mine? Pot rabda… Se-aude venind. Noroc că-i trece repede. Se duce înainte, parcă nici nu mă vede. Urcă dealul din faţă cu cemodanele-n mânuri şi se hâţână. De la greutate şi de la picioare. Nu trece nimic, nici tractor. Nu mai poate, bietul, nici el. Mă urnesc prin pietroaie.

Îi umblă prin cap Pune la cale şi Tace Nu ştii niciodată ce are în

gând

Ascunsă îmi vine s-o leg de un stâlp şi să fug şi tot mă ajunge Nu spune

Coace ceva şi unde mă duce la Vera ce-i Vera Aliona

Străini Vera chipul din cât am uitat şi nu pot am uitat-o

— Las-o, că-i lată de ajuns.

— Du-te şi vezi de pomană.

Săp, ca să nu mă întreb de ce merg. Unde mă trage aţa? Ne crapă varicele pe noi, sângerează, e-un chin. Am rupt izmenele de iarnă şi ne-am legat la picioare. Cât poţi să mergi aşa? Te doare din şold… Dar dacă tot am făcut cât am făcut, de-amu-i tot la fel. Abia dac-o mai ţin minte. Fata era mică. Dacă nu le găsesc, unde mă duc eu?

Aşa nu-mi place, când o văd că-i ascunsă, mi se pune o pată pe ochi! Nu vreau s-o bat, Dumnezeu mi-i martor. Văd negru, mă calcă pe nervi! Ştiu păcat. Foarte instrunat am ajuns, mă aprind din nimic, nici nu-mi trebuie mult… Abia dacă-mi spune ceva, o ia ca mutu' şi trebuie să mă ţin după ea. Şi-ncerc, pe cât pot, n-am cu cine… Cui să-i spun? Nici s-o mulgă n-o vrut!

O vacă mai şuie, aşa ceva n-am văzut! Nu era ca toate, da vacă-vacă. Ne-o ieşit în drumul spre Saratov, chiar ne gândeam ce mâncăm, eram rupţi, aveam cemodane. Umbla pe urmele mele, ca mama. Parcă o fost o minune, venea cu laptele. Lăptăreasa, trebuia să mai strige, şi era ca-n Galaţi! Zvâcnea aşa, din cap, am văzut şi la Spask, la Sangorodok câţiva smuciţi din ăştia. Deocheată, naiba s-o pieptene! Şi cum ne vede, se ia după noi, că Motia s-o şi speriat, ce vacă-i asta, zice, a cui? Şi de ce ne calcă din spate? Ne cunoaşte, de unde? Se ţinea în urma noastră cum erau caii după război, uitaţi pe câmp, dacă vedeau o uniformă, se luau după Da ştii ce ghiduşă! ziceai că se râde de noi. Mă făceam că mă-ntorc, odată lăsa capul pe-o parte şi se muia de picioarele din faţă. O comică de dus la circ! Nu-mpungea. Du-te, bre, karovă, acasă, că poate te caută vreun rus şi-mi aprind paie-n cap, îmi mai cere şi bani… Ho, n-auzi!

— Las-o Ilie, zice, poate are boala copiilor, ori ceva…

— Da' ce, eu n-o las?

M-am uitat la vacă, nu putea fi; boala copiilor e altfel.

— Iar îmi vii cu prostii?! Nu vezi că-i arde de joacă? îi tânără.

Am vrut s-o alung, dar nu se lăsa. Se uita la mine şi clipea dintr-un ochi. Pe cuvânt dacă mint! Puteai să-i numeri şi dinţii. Cum plecam, după noi! Mă făceam că dau în ea, începea să se gudure. Sărită rău, n-am văzut de când sunt.

— Hai, Motia, s-o mulgem…

— Eu nu pun mâna pe vaca asta. Cine ştie ce are.

Nu te teme, era să-i zic, nu-i mai spurcată ca noi…

— Da ce are? Are coarne, are ţâţă, blândă îi ce-ai cu ea? Hai c-o ţin eu.

— Nu.

O trebuit să mă chinuiesc singur, nici n-o vrut să se deie aproape. Acuma, n-aveam în ce, că mi se făcuse a lapte de nu vedeam bine. În sticlă am muls-o, aşa cum mă vezi, nici n-am ţinut-o, o stat blândă. Am mai dat şi pe jos… Era bucuroasă c-o mulg, era, poate că, de multă vreme şi cred c-o durea jos. Cum am gătit, s-o lăsat cumva pe picioarele din faţă, de parcă zicea mulţumesc sau mai degrabă spasiba, era vacă rusă.

L-am băut singur, că ea n-o vrut, laptele. Gras, bun, o minune… Vrei şi tu? Nu vrei, treaba ta!… Am plecat şi nu s-o mai ţinut, chiar mă gândeam că putem umbla aşa până la Mirăuţi. Veneam şi cu vacă de la ruşi, barem atât. Dar ea asta o vrut de la mine, s-o mulg oleacă, mai mult nu. O rămas ca să pască. Te-ai dus, noroc bun! Să fii sănătoasă! Nu m-aştepta, că nu mai am de gând să trec iar pe-aici… Şi-aşa eram supărat ca pământul, cemodanele grele, mama ursuză, îmi venea s-o las în drum, nici nu ştiam unde merg de nebun.

Când am întors capul, era în vârful dealului şi râdea vaca de pica pe jos. Cum râzi de ţi se moaie picioarele şi nu te mai ţii. Nu ştiu ce-i asta, n-am concepţie, dar laptele – bun. Poate o fost o minune. Poţi s-o-ntrebi şi pe Motia…

Nu se uita cât îi plătit. Când se-apuca de vreo treabă, o făcea cum se cade. Chiar vorbeam cu el gata, Ilie, că-i lată destul! Nici nu-i bine s-o faci prea largă, că-ţi moare vreun neam. Nu, până n-o făcea cum ştia, n-o lăsa…

Motia era undeva printre cruci şi-şi scurta unghiile. Se descurca

mulţumitor; lamele Baltika, dacă-s noi, taie bine. Nici nu-s scumpe. Îl auzea cum icneşte şi, după cum scrâşnea cazmaua, putea şti dacă-i cu gândul dus la ceva sau e doar obosit. Bine că începuse devreme, înainte să ardă de sus. Placa de beton dezmorţită; îşi întinse genunchii. E bine când îţi intră căldura. Fornăiau bondarii şi-i umbla o vaca-Domnului pe picior. Se aplecă şi-şi pipăi cu atenţie venele.

Dacă-i vară, iei un ban frumos în cimitir. Mă uitam numai că-şi rupe spatele acolo şi nu-i tare de şale, săracul. Îi greu la hârleţ, te doare trei zile, nici nu te poţi dezdoi. El lucra şi eu umblam la pomeni. Sunt şi colaci şi colivă şi vin, dacă ştii să te bagi, umpli şi-o plasă. Depinde cum te pricepi. Cred că-i şi plăcea la săpat.

Când săp, mă gândesc mai uşor… O ţii cumpănită cu vârful în jos şi-o-nfigi în mal, la ras. Se ia lutul pe fier ca halvaua, numai moaţe, foarte fain! O las într-o margine, undeva, numai să n-o văd în ochi… Şi ăsta-i tot un păcat. E mama ta, de ce să n-o suferi? Dacă nu pot, ce să fac?

Ilie Hnat săpa încet, nu era bun. N-avea vlagă. Dar se uita omul la ei şi-i dădea de lucru. Nu erau gropari prin cimitire?, câţi vrei! Groapa, însă, o făcea bine, ca să iasă ca-n poză. Netezea pereţii, o lăsa curată, ziceai că-i trasă cu aţa. Cât nu înfigea hârleţul, i se bătea falca; când se opintea, scotea vârful limbii şi gura stătea.

Nu te teme că eşti cu picioarele unde bagă un mort, că Dumnezeu nu se uită la asta. Când te cheamă, te cheamă!… Domnul nu te poate judeca după faptele tale, cum zice lumea, că nu-i nici popă şi nici procuror. Ea nu crede, dar ascultă ce-ţi spun! Care-i păcatul mai mare, nu-ţi zice nimeni. Poate să fie şi-un ac, măsura Lui e alta, altu-i cântarul! Dacă-ţi spun…

Nu fapta, altceva se judecă acolo, ce-i sub ea, dar asta nu-i pentru mintea tăntălăului, i-o taină mare. Nimic nu-i mai uşor decât să-l judeci pe altul, poate şi-un prost. Iei penalul, cazierul – douăşcinci de ani, următorul!… Crezi că totu-i socotit şi cât ai făcut atâta se-ntoarce; fii serios, alta-i treaba! Eu n-am măsurat, n-am cântărit, n-am zis asta şi asta? Nu ziceam c-am scăpat?… Nici nu vreau să vorbesc. Poţi să ştii în ce dai? Care ştie?… Când văd lumea asta şi cât suntem de urâţi, aşa mă gândesc la Vera şi la casă ca la mirosul de

cozonaci. Ca la un beci rece, cu mere!

Nu ştiu dac-o mai ieşit din seceta din 47, poate-s risipiţi, deportaţi cine ştie pe unde, dar mi-aduc aminte cum plângea cu pruncul pe tren când o făcut-o rusul scăpată. Ca Sfânta Fecioară era…

Multe nu-mi amintesc, că vine uitarea peste mine ca boala, dar asta nu uit. Asta-i ceva la care ţin şi mă gândesc cât pot eu de rar şi atent, să n-o pierd. Cum îmi vine vreun gând, cum se şterge!…

Se sprijini cu mâinile de marginea gropii şi se săltă afară, cum făcuse cândva la Odesa. O privi de sus, apreciind-o după colţuri şi linii. Era o groapă frumoasă, se lăsa sub picioarele lui ca o cutie bună. Te-ai uitat vreodată într-una? Du-te şi vezi cum rămâi cu ochii în ea, ca la jar, ca în foc, rămâi dus pe gânduri. Ceva săpat vorbeşte, nu poţi să n-asculţi, pleci greu.

Pe Motia n-o băgă în seamă, moşmondea nu ştiu ce. Îl enerva, numai dac-o ştia şi prin preajmă. Prefera să-i dea ceva mai uşor de dus şi o lăsa în urmă, nici nu se uita. Avea ceva în ea, că te călca pe nervi! Cu gura, aşa, strânsă, ca şi cum nu se întâmplase nimic, n-avea altceva de făcut decât să te ducă acasă la Vera… O băteai, strigai la ea, o vedeai că se teme, dar nu se tulbura mult. Se făcea la loc, imediat, ziceai că aşteaptă s-o drăcui. Cu-aşa o femeie mai bine nu pleci!…

— Ce te uiţi aşa?

— Cum mă uit?

Femeie ascunsă. Tot timpul o bănui c-ascunde şi coace în cap.

— Vino aici, s-o răstit într-o seară, când simţea că-i vine să rupă ceva. Dacă ar fi avut ce, ar fi băut pân' la ziuă. Vin-aici! Intră-n pat!

O văzut că se răceşte carnea pe ea, dar n-o îndrăznit să spună nimic. O venit şi s-o aşezat întoarsă, la margine.

— Du-te, să nu te mai văd! Ieşi afară!

O ieşit ascultătoare, de parcă asta aştepta ca să-i spună.

Se lăsa îmbrâncită. Ştia şi mă-sa că numai o-ncearcă. O dat după ea cu ce i-o căzut sub mână, o scos-o, măcar să n-o vadă. Îţi vine să baţi şi-i greu să te ţii.

Da dacă evadam pe viscol şi mâncam carne de om, c-am văzut şi asta!… Cum era greşeala mea, mai mică, mai mare? Că faci orice să nu mori! Din tribunal iei cât iei, dar de Sus, cât? Cât dă Domnul la canibal?

— Gata? o auzi în spate.

Nu-i răspunse nimic. Zări două râme pe fund şi se aplecă după ele. Răcoare, ca-n pivniţă. Luă viermii pe vârful cazmalei şi-i vărsă peste piatra încinsă. Se ţinea încă pământul de ei şi se zvârcoleau din amândouă capetele.

Mă bucur că mă bate, dar nu-mi vorbeşte urât… Ce mă amărăşte e că începe să semene tot mai mult cum era când l-am scos de la Kern. Se face la loc. I s-o întunecat faţa, se răsteşte, nici nu se uită în ochi. Nu mai spun ce mănâncă… Se uită tot timpul în urmă, de parcă l-o poteri cineva. Dar dacă nu-l duc eu, cine-l duce? Fără mine se pierde.

Ia-ţi, Stepane, ziua bună de la cruciţa de brad! Şi de la domnul jurat şi de la popa din sat! Unde-o laşi tu pe măicuţa ta? Cui te rogi tu pentru ea? Plângi, casă, plângi, masă! Plângi tu, grădină frumoasă! Numai bine ţi-o vrut, numai bine ţi-o făcut, iartă-i pe toţi că şi noi te-am iertat!

Şi-o făcut loc la bocit… Foarte bine, să vedem cât îi dă. Nu ştiu ce-or pricepe ruşii, dar boceşte ca-n Mirăuţi… Ca să pricep şi eu, c-oi fi prost… N-am iertat-o de-ajuns, ce mai vrea?

Foarte bun obiceiul rusesc să-ţi faci poze cu mortul!… Eu una sunt pentru. Nu-i ultima dată când îl mai vezi?, după asta îi pune capacul. Mai trimiţi şi la rude ca să vadă şi ele cum stătea în coşciug şi cât aţi fost voi de plânşi. Şi-ţi mai aduci aminte şi tu… Zice că-ţi ia din putere, dacă face fotografie, dar nu cred. Nu faci şi la nuntă? Dacă nu faci la nuntă şi la mormânt, când mai faci?

— Să nu te vâri acolo, că mor!

— Da’ ce, mă ţii tu?

— Nu te duce, Ilie, că mă găseşti moartă, na! Îmi bate inima!

— Şi dacă-ţi bate, ce?

— Simt că se-ntâmplă ceva rău…

— Foarte bine!

— Lasă-i, la dracu’, cu boambele lor! Hai să mergem de-aici!

— Ia mâna de pe mine! Du-te, lasă-mă! Du-te singură!

— De ce nu mă suferi? Ţi-i silă de ce-ai făcut?

— Închide-ţi gura aia spurcată, Doamne, iartă-mă!

— Nu te teme, ce s-o făcut din milă o fost, am luat eu toată

scârba. Stai liniştit.

— Am spus că nu mai vreau să aud? Ce-am vorbit?!

— Da' de ce să n-auzi?

— Că nu vreau!

— Hai, dă în mine, dă! Să vadă şi ei… Aşa o fost, Ilie, nu era nimeni nici nebun, nici băut…

— Nu taci!?…

Nu trebuie să-ţi fie milă, pentru că-i iei din păcate şi după aceea ce facem?

— De ce mă duşmăneşti? Sunt mama ta, mi-o fost milă!

— Du-te, să nu te mai văd! Du-te şi mori undeva!

— Nu te băga în groapă, Ilie, mă tem!

— Du-te, să nu te mai văd!

Sapă, de parcă-i nebun! S-o apucat de săpat. Ar săpa tot ce vede, şi-n grădină şi-n cimitir, peste tot, acuma la boambe… Şi când îl văd cum se ţine de şale, nici nu ştiu ce să fac! De ce nu poate să uite? Sau măcar să mă ierte, eu cum l-am iertat?

Şi ce-ai cu mine?… Mi-i drag să săp. Ăsta-s eu de meseria mea: săpător! Îmi place, când dau de rece. Înfig cazmaua şi simt că se clatină talpa iadului. Dacă aş avea putere să săp destul de adânc, aş da de Kern, până-n baracă, mă jur pe ce vrei! Acolo mi-ar luci bine ochii, la locul meu; cu Liuba, Riciński, Kliucikov, Svarakowski, Satana, Mamona şi dracu'! Că degeaba fugi, tot nu scapi… Cineva o tras linia. Sugi totdeauna din necazul cel nou, cu cele vechi te deprinzi. Când ţi-i lumea mai dragă, îţi cade pe cap ceva şi mai mare.

Nu-i nimica, nu te grăbi; întristarea te întăreşte. Mai uiţi, te mai chirceşti în tine şi-ai să vezi că se poate. De ce nu te forţezi ca să uiţi? Ai uitat, îi ca şi cum nu-i al tău. Ca să pot, trebuie să-mi aduc aminte des… O am în faţa mea toată ziua, n-o sufăr. Las că vezi şi mâine ce-a fi, ai spus asta? Spune: om vedea noi şi mâine… Nu te simţi mai uşor? îi ascunsă, are ceva, nu vorbeşte, merge încet şi adună tot felul de boarfe! când o văd, îmi aduce aminte cât îs de nemernic şi eu… Îmi vine s-o bat. Nu-i nimic, şi ea când te vede-i la fel!

Doamne, mi-i frică. Nu cred destul, n-am de ce să mă prind. Dacă nu te duci dincolo cu o credinţă, da tare, la ce te mai duci? Atâta mi s-o

uscat inima, că dacă bagi cuţitul în ea nu curge o picătură de sânge.

Ce-o zis? Ce-o zis?… Sar între obuze, o ştiu că se teme când mă vede şi, de-al dracului, intru! Iau în braţe unul gras şi coclit şi-mi vine să cânt. Simt sufletu-n mine cum dă lăstar. Când cauţi moartea cu lumânarea, îţi vine cald în stomac ca de la rachiu. Mă fac numai, n-o caut… Nu-l smulg dintr-odată, mă uit cum l-apuc. O dat cu excavatorul şi-o desfăcut o groapă cu muniţie de brand. Cine are curaj s-o scoată de-acolo? Eu am, Ilie Hnat! Io-s acela! Dar ei nu ştiu ce-am văzut; că-i românesc, îl cunosc de pe focos, românesc, mă screm şi-l ridic, atâta îmi place!… Dezgrop trotil românesc de la ruşi şi dacă-s pe Volga, înseamnă că Mirăuţii-s aproape, peste o sută de dealuri sau două. Mi-i şi frică să mă gândesc… Vezi-l-ai, îi ruginit şi plin de pământ, se preface a mort, dar n-aşteaptă decât să-l iei cum nu-i bine; am dat cu mâna să-l pot citi. Mi-i drag şi-l strâng; poate sare şi mă face albuş! Poate-mi rupe mânurile şi vreun picior ceva, poate capul… Oameni români, de ce mă întorc pururi la voi, că numai rău mi-aţi făcut! Cum v-aţi lepădat şi de rege, tot aşa m-aţi lăsat… Ai momente când eşti mâhnit de ţară, aşa sunt eu azi.

Uite, cum vine camionul cu soldaţi şi-l trag afară din groapă! Uite, cum îl buşesc! De ce daţi?!… Mulţumescu-ţi Ţie, Doamne! De ce-mi trimiţi o bănuială ca asta?

— Unde fugi? Motia, nu mă fă! Unde fugi?

Doamne, mă tem! Nu vreau asta, Doamne, mă tem!…

— Motia! Şezi, dacă-ţi spun! Nu-ţi fac nimic!

Doamne, mă tem! Doamne, mă tem! Nu ne-nflori, Doamne, mă tem! Doamne, mă tem! Doamne, nu mă pedepsi aşa!!

— De ce te uiţi în sus?

Nu ştiu ce-i cu ea. Parcă-i nebună. O întrebi şi se fereşte de tine. Nici nu vreau să-mi mai fac sânge rău. Azimut – înainte! lăsat-o departe. Se vede ajunsă acasă şi cară tot felul de troace. O furat o cazma… Las-o, naibii, cazma nu găsesc? De săpat, să am eu… Nu, că de ce, că-i a noastră, teapuci şi săpi unde vrei. Şi cine-o duce, că eu nu mai am mânuri s-o car! O duc eu. Du-o tu.

Uite-o cum cară cazmaua; cemodanciku-ntr-o mână şi hârleţul în alta. Şi se târâie ca melcul, uite numai la ea!

Dar pe unde umbla mama, se scurta drumul, înflorea şanţul şi râdea îngerul. Măreaţa Uniune Sovietică se zgârcea şi se vărsa în Volga, în Enisei şi-n Amur şi ea trecea apele cu piciorul, ca prin prăiaşul din spatele casei. Şi-n urmă se strângeau vitele lumii, hlizite, dar le mâna îndărăt, pe la grajduri, care de unde-o plecat.

— Înapoi, zicea, că nu-s Noea!

Era uriaşă, desfofolită şi miloasă. Încinsă de cald. Cu batic, cu bluza ieşită şi gumari. Cu varice. Parcă venea de la fân. Cu gândul la mine. Cu banii-n chilot. C-un cemodan într-o mână şi hârleţul în alta, târşindu-l prin praf. Suna şi mergea.

— Numai osteneala şi străduinţa contează! îmi spunea avocatul Mirescu, la Periprava. Atât! Umbli prin lucruri atât de încâlcite, că degeaba-ţi omori mintea; nici ce-i mai bine, nici cât rău ai făcut, parcă eşti adormit.

Nu vorbeau mulţi cu el; îşi descărca inima, că-i dădeam raci. S-o scăpat la anchetă cu câte ceva, o mai tras şi pe alţii. Nu ştii niciodată cât poţi rezista, o dată deloc, alteori nu ştiu cât. Dar nu-l vedeau bine, de aceea mă întreba şi de Iuda. Ştia tot ce vrei, dar de Iuda pe mine mă căuta să mă-ntrebe…

— L-o chemat Iisus pe Iuda în cer, sau nu l-o chemat?

— De unde să ştiu eu domnu' Mirescu?

— Nu, dar spune-mi ce simţi… Eşti din popor.

— Da ce-i, pe simţite?

Atunci, se întuneca la chip şi tăia stuf cu ochii-n pământ. O jumătate de ceas. Mamă, ce de-a stuf am tăiat la români, nici acasă, la seceră, nu faci atâta! Pogoane!… Şi ţânţari, ca la balamuc, n-ai văzut aşa ceva! Se ţineau, zumzăiau ca o coamă în jurul capului, cum îi la îngeri. Graşi şi măşcaţi, ziceai că-s fluturi. Aveau şi ce mânca, dă-i în mă-sa, numai de la noi ce trăgeau! Dacă, să zicem, te ceri la gardian să-ţi faci o nevoie şi dezveleşti nu ştiu ce, ştii cum te faci? Negru, ca un roi de albine pe cracă, aşa se atârnă de tine! Te uiţi la mine şi poate-ţi închipui… Să te ferească Dumnezeu!

Da, frumos în Deltă, acolo-şa… Atunci am început să uit tare. Vezi, te sileşti, zici că-i greu, şi-odată vine peste tine ca gripa Uitarea cea Mare, nici nu te poţi feri. Uiţi hălci mari. La mine, cam după trei

ani… Iarna ca iarna, dar vara mai mare dragul. Vezi păsăretul de pe lume; în

Siberia ce vezi? Omăt şi pădure! Peşti, şerpăraie, eu prindeam raci cu mâna, n-am mofturi. Mă făceam că umblu prin stuf şi bâjbâiam cu mânurile prin nomol. Nu mă tem că m-apucă, alţii strigă, li-i frică, şi lui îi era. Îi rupeam şi-i mâncam de cruzi, n-aveai unde să-i fierbi, asta mai lipsea! Vitamine… Îi prindeam şi îndată se bucura.

— Hai să ne bucurăm, zicea, că aşa ne-o cerut Sfântul Pavel: bucuraţi-vă mult!

Se uita după gardian şi, când nu-l vedea, muşca de cleşti şi sugea de unde aveau carne. Asta ce ne era masa, că-n penitenciar – turtoi şi terci, ca dincolo. Învieză-mă, Doamne, spunea.

— Slavă Domnului, încă nu suntem morţi.

— Adormiţi, să spui, domnu' Hnat, ferească Dumnezeu să murim… Adormiţi! Duşi!

Îmi vorbea la respect. Nu se puneau cu mine, umblasem prin toate puşcăriile, până-n taiga, puteam să-i învăţ şi pe alţii.

— Nu desluşim bine, altfel ai vedea că ori te ridici ori cazi, tot atâtea parale faci… Numai osteneala şi străduinţa au valoare în ochii Lui.

C-o vorbit el cu El!… Ştia el!…

— Păi, dacă nu m-am ostenit şi eu, vai de capul meu, domnu' Mirescu, cine altul?!

— Trebuie să fie şi nevoinţa noastră pentru ceva… Câţi ani mai ai?

— Patru.

— Bucură-te şi străduieşte-te! Dacă te bucuri din orice, nu-ţi mai poate face nimeni nimic. Eşti apărat. De câte ori bagi de seamă că nu te bucuri, eşti mort. Spui: Doamne învieză-mă, şi te scoate.

Doamne, învieză-mă! Asta şi făceam. Mă străduiam să-mi fac norma şi mă bucuram de ea.

— Îmi plac amintirile tale, Nataliţo. Îmi merg la suflet.

— Zău? Stăteam cu tanti Lucuţa moartă-n casă…

— Adormită…

— Ce? Nu asta voiam să spun.

Derutată, se poticni, sorbind din ochi piciorul mesei. Nu mai ştia la ce se gândea.

— Ce-am vrut să zic? M-ai stâmpit.

— Ceva aşa, făcu domnul Hnat, cred că pot să-ţi spun şi eu… Stai, cum era?

Începu să se gândească, alături. Nataliţa îşi reveni prima

— Da, cu el! Tanti Lucuţa acolo, şi eu nu mai ştiam ce haine să vând ca să-i dau. Ce te scarpini aşa?

— Mă mănâncă o molie, explică domnul Hnat, sucit ergonomic ca să se ajungă la spate. Nataliţa se nelinişti imediat.

— Vezi, să n-ai cumva… Doamne fereşte, vii acasă cu toate bolile! Ia arată-mi.

— E jos…

— Arată-mi, scoate cămaşa.

Bătrânul domn se supuse docil. În aceeaşi clipă, un fâlfâit disperat, în retragere, cădea în lungul cracului, prin pantalon. Când pielea veni în contact cu aerul, îl mângâie o răcoare plăcută. Mai apăruseră două excoriaţii în dreapta spinei dorsale, dar ceva mai mici decât prima. Aceasta se mărise, căpătând o nuanţă viorie. Se zăreau vinişoare în transparenţă, subţiri, vulnerabile, un lucru translucid ca hârtia de calc. Lipsea din materie, era clar, te sfiai să te uiţi.

— Pot să pun mâna? întrebă Nataliţa. Ce-ai aici?

Evident, nu mai era nici urmă de molie, acestea zburdau în jur, ca la bec. Nataliţa împungea cu un deget reticent, cum s-ar fi asigurat de o şopârlă că-i moartă. Atingea şi sărea ca friptă. Era siderată. Era femeie. Era momentul acela rar al femeii, când curiozitatea se însoţeşte cu sila, făcând-o să contemple răni purulente, să smulgă plasturi şi să stoarcă plăcut-dezgustată coşuri răscoapte, neputând să-şi reprime un frison de oroare.

— De când le ai?

— Nu de mult. Mi s-o scurtat şi-un picior, se plânse Hnat şi, ca orice suferind, aştepta să vadă efectul acestei mărturisiri. Curiozităţi fireşti.

— Aşa ceva n-am văzut! Avea cincizeci de ani trecuţi, pesemne că la asta şi reflecta. E o boală de piele, conchise, de unde-ai luat-o?

— Poate de la duş, de la apă.

— Ei, de la apă…

— Vine maro.

— Te duc la un doctor.

— Ce crezi că e? se alarmă domnul Hnat. Am şi slăbit rău.

— Văd c-ai slăbit.

— Slăbesc cam opt sute de grame pe zi. Se lasă fibra.

— Da, se lasă… Acolo de ce nu se lasă?

În privinţa acestui acolo, lucrurile nu mai îndurau comentarii. Muşchiul era prosper. Te jenezi, te jenezi, dar până la un moment dat!

— Pari destul de vioi.

— Vorbeşti serios?

— Ai vlagă, nu te mai plânge.

— Nu peste tot…

— Văd. Ţi s-a ghemuit acolo tot dorul de viaţă, Doamne, iartă-mă, hai că vorbim prostii!

— A, nu te uita că… nu-i nicio afacere. Tinereţea fără bucurie, mai bine n-o ai! Nataliţa avea însă o întrebare care o chinuia mai de mult. Îi scăpă, aproape involuntar:

— Dar de la ce-ţi vine asta, îţi fac eu ceva?

— Numai rău mi-o adus. Ce? De la nerv. Sunt bolnav.

— Dar ce boală ai?

— Nu se ştie.

— E foarte urât ce-am văzut, spuse Nataliţa pe gânduri, referindu-se bineînţeles la spinare. Trebuie să te dai cu ceva.

— De ce? Nu se vede, e-n spate.

— Şi ce?

— Ce am eu în spate nu mai poate să-mi facă nimic.

— Şi dacă se ia?

— Nu se ia.

— Dacă mi le dai şi mie?

— Nu-mi permit, doamnă Nataliţa…

Femeia chicoti şi clătină mustrător din cap. Era un râs care făcea cu ochiul, deşi bătrânul nu părea că glumise.

— Domnu’ Hnat, ascultă ce-ţi spun… Vrei să ne îngropi pe toţi?

Ne îngropi pe toţi, eşti ca un

— Da, taur…

— Dacă-ţi spun eu!… Trăieşti o sută de ani, eşti venit din lună, ca ăla. Nu te doare capul de nimic, nu te bate niciun gând, eu fac tot.

— Dacă uit, ce să fac?… M-am cruţat.

— Pensia vine, n-ai nicio grijă.

— Câtă pensie?…

— Mie-mi vine mai mică! Zi mersi că eşti liniştit, apuci suta. Uite ce mă lovesc… Sunt toată vânătă.

— Unde? se interesă el.

Nataliţă eliberă deasupra genunchiului şi-l lăsă să aprecieze o porţiune ceva mai închisă la culoare. Exista şi o extensie a venei care-i pleca zigzagat de sub gemeni. Era şi nu era plăcut de privit, dar domnul Hnat se aplecă din interes comparativ.

— Pot să pun mâna?

— Nu. Pleacă de-aici.

Se prosternă mai adânc, până când zgârciul ce mânuia cristalinul nu avu ce face şi restabili claritatea. Îl preocupa complet altceva. Remarcase că Nataliţa era epilată, rasă cu lama. Nu contenea să se mire.

— Ia mai lasă-mă în pace! se acoperi ea, năzuroasă, când consideră că se uitase destul. Şi se ridică sprintenă, înălţându-se cu prosopul spre molii. Îţi intrau şi-n nas.

— Ce? se opri o secundă, pentru că-l vedea, fixând-o. Ai acolo ceva urât, să ştii!…

— Şi tanti Lucuţa?

— Ce-i cu tanti Lucuţa? M-am dus la uşa lui ca o servitoare, m-am rugat în genunchi. Că nu mă mai iubeşte… Ete, scârţ! Aş fi vândut orice ca să-i dau, avea şi datorii. Îi dădusem şi-un lănţişor. Mă, nemernicule, i-am zis, mă duc la Securitate c-ai spus de Ceauşescu că-i bou! Să nu mă mişc de aici, dacă nu mă duc!

Dădea cu cârpa în disperare, de parcă-i ceruse să le extermine tot atunci.

— Şi te-ai dus?

— Nu, am vrut numai să-l fac să mă roage să nu.

— Eu cred că te-ai dus.

— Nu m-am dus.

— Ba te-ai dus.

— Crezi ce vrei…

Pândea până se aşezau şi le trosnea fără să-i pese de zugrăveală, numai urme lăsa.

— Din dragoste faci porcării, cugetă domnul Hnat cu glas tare, aşteptând să fie confirmat. Dar Nataliţa icnea şi nu părea atentă la această dezvăluire. Era băşicată puţin din cauza poveştii ei cu Lucuţa…

— Porcării mari, reluă. Nu-i ca iubirea. E ca apa. Numai dacă trece prin pământ, printre pietre şi oase… se face bună la gust. Apa de ploaie, o fi ea curată, dă-i leşioasă, nu poţi s-o bei. Şi la iubire, dacă nu-i amesteci un bob de milă, ca un fir de sare, un pic de milă, nu-i bună de nimic. Dragoste fără milă nu este.

Nataliţa tăcea, dădea după molii.

Adică îmi zice ea mie că nu l-o pârât pe băiat. Că m-am născut ieri…

— Şi?

— Ce şi?

— Ce ziceai?

— Ce ziceam?

— Pe cuvânt, dacă-ţi mai spun ceva! Eu cum ţi-am spus, când îmi mergea capul?… Când îmi aduceam aminte, îţi spuneam tot, nu ţi-am spus de Lizet? De ce eşti ră?

— Să nu dai în mama, că fac moarte de om! Nu şi ce fac!!…

Ilie, şezi blând… Eram în spatele lui şi încercam să-l domolesc, că-şi sculase în cap tot oborul. Îl aresta iar şi ce-am făcut, o luam de la capăt? Da' şi dacă puneau mâna pe mine, mă smiteau în bătăi. Un harbuz murat, ce era! Am văzut druşleacul cu murături şi n-am putut să mă ţin. Ce-i un harbuz, îl dai de pomană! Ciuma dracului, mai zgârcit ca huţulul nu-i nimeni! Ca câinii! E-n stare să te rupă cu gura! Pentru copil l-am furat, nu pentru mine, acritură n-aveam? La vremea asta era şi borşit. Stai, Ilie, nu te băga, da trebuia să se facă la ei, că ne mâncau de vii. Mulţi, cu cumnaţi, cu feciori, să ne farme!… Şi-aşa mă gândeam că-i păcat – dar numai după ce l-am ascuns –, că cine fură harbuji, pe

lumea cealaltă zămosul se face de cinşpe kile, şi trebuie să-l urci pe un deal. Şi cum ajungi în vârf, îţi scapă din braţe. Te scobori după el şi iar sus! Şi tot aşa, până-n veac, până-ţi iese limba şi dai în brânci… Asta-mi trebuie mie, să mă mai canonesc şi pe cea lume cu bostanii lor, că nu mi-o ajuns aici câte case am lăsat şi cât drum am bătut! Era şi murat, nu se pune.

Da când o văzut că vin peste noi, m-o luat de cap şi m-o ghemuit sub el ca să poată răcni. S-o trântit peste mine şi răcnea Ilie de-o sculat tot Doneţul, am crezut la început că-l taie. Striga ca să n-aibă huţulii curaj. O stat la câţiva paşi şi se uitau la el cum urlă la cer, ca un lup. Aşa am scăpat… O urlat c-o vrut, nu l-am pus eu. Sunt mama lui.

Ce mi-o făcut după aceea, nici nu vreau să vorbesc…

Nu Doneţ, Kremenciug era!… Cu scoaba aceea de proastă, când ne-o furat materia. Te-ncurci cu toate nemâncatele… Nu i-am zis? La Doneţ?… A, asta, cum îi zice, Kremenciug! Kremenciug, mie-n sută!

Nu ştiu, m-apropii de casă, pe-atât mă ia frica. Nu ştiu de ce, am şi semne, m-aştept la ceva ce nu-i bun. Nici nu mă mai grăbesc, suntem amândoi rupţi de picioare, nu ne mână nimeni din spate, marş de voie… Cum, necum, mă gândesc eu, ceva tot îţi cade pe cap. Da-s pregătit, să vină orice. Când fuge unul din închisoare, îl pândeşti acasă; până la urmă se-arată el. Răbdare să ai… Poate se uită potera cu binoclul, ca prostul ăla de grănicer, să vadă dacă nu-s peste deal. E bine să te-aştepţi tot timpul la rău, asta te scuteşte să te mai miri. Să fii pregătit şi, dacă poţi, nu te teme… Da te temi, nu-mi spune mie că nu te temi, te fereşti de una şi dai în alta. Când te prinde ploaia pe câmp, foloseşte la ceva dacă alergi ca pişatul boului pe arătură? Unde te-ascunzi? Zici taci că-i bine, bine că n-o fost o nenorocire mai mare, că-i uşor să te laşi potcovit… Nu? Dacă-mi exploda obuzul în braţe? Şi românesc, pe deasupra!… Da eu ştiu?… Că întruna vine alta şi alta. Şi astea pentru ce-s?

Ce-am mai făcut? Stau câteodată şi cred acolo, la circ, să mă scobor până-n fundul Gheenei, că poate acasă mi s-o da locul acela alb şi scrobit pe care l-am câştigat cu negreaţa din sufletul meu. Pe Lizet am iubit-o cu milă, Dumnezeu mi-i martor, n-o fost nimic. Poate când Vera mi-o pune mâna pe ţepii din barbă şi când oi vedea fata, să mi se

şteargă chiar tot. Am uitat de-ajuns şi aşa, nu vreau să-L mânii pe Domnul, dar am un lucru sau două care se duc mai cu sila. Nu ştiu, mă tem… Ce-i sigur – ştiu asta dinainte de Kremenciug – e că o iei tot roată, de la capăt, încă o dată şi iar… Te duci de-a dura spre un ştiu ce. Că dacă nu era aşa, vedeam pân-acum. Dacă nu eu, altul!

Ce crezi că auzim în talcioc? Mori de râs! Intrăm să ne culcăm, n-aveam marfă, dar, dacă aveai, te lăsa să dormi sub tejghea cu o noapte înainte, sâmbăta, cum ar veni. În târg găseşti de lucrat, mai care, mai descarci, aduci o găleată cu apă, cine ce are nevoie. Motia cu hârleţul!… Nu mai picase nicio moşire, de nu ştiu când. Dar se mai întâmplă câte-o gravidă care-o ridicat ceva greu, e bine să fii pe-aproape. Ne-am tras şi noi lângă alţii şi ne făceam că păzim. Şi aud româneşte…

Nu ciuleşti urechea? Fără să vrei! Erau patru din Chişinău, cu un neam din R.P.R. şi doi din Coşarca, chiar de lângă noi. Cununaţi. Aveau marfă românească; se omorau ruşii pe ea, că era şi puţină. Nu dădeau pasport la mulţi ca s-aducă, chit c-aveai neamuri. Ieşea un ban bun; ciorapi, chiloţi, flanele, românii aveau. Plecai de-aici cu cinzeci de ceasuri… Dar noaptea nu vindeau; adăuza.

Şi ce mai e pe la Iaşi?… Cum să fie? Da la Chişinău? Avem o secretară de partid, o femeie minunată! Să vă trăiască şi să vă bucuraţi de ea! Da la Coşarca? La Coşarca o început o viaţă nouă… Să fiţi sănătoşi, bine c-o-nceput la timp! Se temeau că vreau să-i stârnesc, nu ştiu ce credeau. Se fereau. Da’ de ce veniţi tocmai la Kremenciug, îmi stătea să-i întreb, contrabandişti, dacă plesniţi acolo de bine? Vânturaţi ciorapi româneşti… Da-n Mirăuţi ştiţi pe cineva? îl ştiu pe Osoi. Ce-i cu el? Nu mai ştiu… Şi mai pe cine? Pe Ogariov. Cine-i Ogariov? De la Prodvin, îi venit cu familia din Saratov. De când sunteţi plecaţi? De cinşpe ani. N-aveţi de unde-l şti, era România… Da de Hnat ştiţi ceva? Hnat, nu; Hnat şi-mai-cum? Hnat Niculae. Nu… Avea casă aşa şi aşa, lângă unul Izu Moroşan. Moroşan? Poate Morozov… Moroşan! Nu-i acela cu negul sub nas şi cam surd? Kanecino, doamnă! Morozov… nu mai stă-n Mirăuţi, e şef ceva prin Odesa. Unde-n Odesa? La cherhanaua de-acolo.

Aha! Morozov… Ia, ia! Dacă tot sunt ieşit din casă, m-aş abate

puţin pe la dânsul. Un prieten de-al meu… Dacă l-o făcut ştab, o fi meritat el ceva. Cred c-o să fie şi bucuros să mă vadă…

— Noi, la contractări, le-am zis eu fără să mă întrebe nimeni, dar să nu creadă că suntem veniţi cu pluta. Azi dormim în piaţă ca să vedem condiţiile. Avem maşina la Asociaţie…

Ce asociaţie, dracu' ştia! Dar nu s-o mirat, mai mult s-o temut. Şi-am cumpărat de la ei vreo trei ciorapi şi chiloţi, tot ca să-i vindem. Noi-nouţi, cu carton cusut, din fabrică. Da' unde am zis că ne umplem de bani, o fost cu ştofa! Aveau şi materie de costium, şi mai groasă, şi mai subţire, câte trei metri. Ei ne-o lăsat din preţ, noi ne-am puricat de bani şi am putut să luăm două de damă. Ne şi gândeam că le dăm ca pe apă, cu jumate mai mult. Nici n-am putut să adorm.

Adăuza, strigam pe româneşte, şi eu şi Motia, ca să priceapă rusul ce marfă se vinde. N-am stat lângă ceilalţi români, înţelegi… Mai mult am lăsat-o pe ea, tot cădea altceva de făcut şi era păcat să n-apuci. Îmi ieşise limba de alergătură. Când veneam, când plecam, şi trebuia să fii atent la miliţioner, că dacă te lua cu contrabanda confisca tot şi ducea acasă. Chiloţii s-o dat repede, materia nu.

Dar încă nu mă înduram să las mai ieftin şi nici să le-o dau înapoi nu puteam.

Şi vin la un moment dat, hrănind-o pe una, am crezut că-i copil, o miloagă. O

scoabă, nu dădeai doi bani pe ea, parcă era aia, Daşa. Cum te cheamă? Maşenka. Ce mi-i Daşa, ce mi-i Maşa… Îi dădea să mănânce. Ce faceţi, măi femei?

— Uite, săraca-i orfană şi umblă de opt luni…

Toată lumea umblă după câte ceva, prin tot locul. Motia, năduşită toată, nu ştiu ce-avea că şi noaptea se uda pe ea, puteai s-o storci. Zicea că n-o doare nimic, dar de la ce asuda?

— Da unde-i mamka?

C-o lăsat-o închisă în casă şi-o tăiat-o trenul, ceva foarte încâlcit. Avea o tanti la Kiev, şi acuma se ducea la Kiev. Da ce cauţi tu în obor?

— La mamka sau la teotia te duci?

— La teotia.

Nu mi-o plăcut, am văzut-o că-i hoaţă; avea gropiţă-n obraz. Dar

dac-o ştia mama, treaba ei!

— Cum ţi-o fi norocul, i-am zis, şi m-am grăbit, că mă striga cineva. Avea de descărcat nişte coşărci cu ardei.

Nu fac nici cinşpe paşi şi-o aud în urmă. Ţipa ca la abator şi lumea căscată. M-o trecut rece. Motia striga după hoţ şi urla. M-am repezit, dar ce s-o mai prinzi!… Îi furase jigărita o materie şi o tulise ca trenul, îmi venea s-o omor. N-ai văzut-o că-i hoaţă, nu te-ai uitat la ea? Şi obosit, vai de capul meu, şi muncit, şi cu paguba, mai vine şi-un bou de miliţioner şi vrea dokumenti. Nu, că poate sunteţi evadaţi, hai la secţie!

Ce-aveţi, mă, cu mine?! Doamne, opreşte moara asta!!

Mama se bocea, ăla nu se dădea lămurit, l-am lăsat să ne ieie tot şi s-o dus. I se lipiseră ochii de materie şi ciorapi, puţin îi păsa lui dacă-s fugit ori nu. N-aşteptam decât să ieşim de-acolo cumva ca să-i trag un dupac, că nu mai puteam. Să nu te uiţi oleacă la om, să te prostească o puţă ca asta, la cinzeci de ani! Îmi vine câteodată nu ştiu ce să-i fac! Şi-aşa, dacă schimbăm trei vorbe pe zi… Blestemul Daşenkăi, c-am lăsat-o la Omsk, să nu te miri dacă nu-i! Parcă era Daşenka, praştia dracului, altă nemâncată! Mi-era şi milă mama se topea acolo de plâns, dă-ţi vine să-ţi iei lumea-n cap, nu ştii ce-i paguba!

— Mă duc la Odesa!

— Ce să cauţi acolo?!

Uite aşa, de-al dracului! Plânsă şi asudată, o vedeam că se teme, parcă nu era ea. Mergea şi curgea. Făcea dâră în urmă, se lua lumea după noi. Asta, dimineaţa; la prânz, îi ieşeau aburi din haine.

— De ce faci ocol? Suntem acasă în trei, patru zile.

— Eu la Odesa mă duc! Nu-ţi convine, te duci unde ştii!

Odesa-i trebuia lui!… Dar o găsit motiv ca să mai amâne oleacă, vedeam eu că nu-i vine. Când părea că-i aproape, s-ar fi dat peste cap ca să-ntârzie, măcar şi o zi. Nu că-l mânca să-i tragă şpiţe-n cur lui Izu, că moare dacă nu, dar ba că nu-i bine pe tren, ba să mai facem nişte bani, nu ştiu ce, se cunoştea că se teme…

Dacă-l lăsam de capul lui, nu mai ajungeam niciodată. Cine s-o pus de-a băţul? Mamka săraca; hai şi hai şi l-am silit înainte. De câte ori

nu l-am întors? Fără mine unde era? Asta, mă gândeam zi şi noapte, asta am de făcut: să-l pun în faţă la casă şi să văd după aceea ce fac. Şi vai de capul meu cum eram… Picioarele rupte, simţeam că m-astup şi curgea de pe mine ca la baia CFR. Mă temeam să nu se cunoască. Doamne, mi-i frică! ziceam. Doamne, nu mă pedepsi aşa!

De ce, că mi-o fost milă de el? Poate că-n faţa oamenilor nu, da-n faţa Domnului poate-i o faptă bună dacă te-nduri. Când s-o milostivit el de ceva? Măcar să-l văd că se uită cu grijă, măcar o minută să-l văd, dă-i înrăit ca un câine, nu s-ar muia nici să ştie că crăp. Ce, Cum, N-am!, atâta scoţi de la el… Nici nu ridică ochii mai sus de grumaz. De ce, măi Iliuşka, că duşmănia nu-i dată decât să fii slab!… Numai semne rele aveam, am visat că mănânc cap de cocoş; am ştiut tot ce vine… Doamne, nu mă pedepsi! mă rugam. Asudam mult şi mă gândeam să nu fie de ce mă temeam. Mi-o pus el nişte ventuze într-un rând, la o nuntă, din pahare şi vodcă, n-o ajutat la nimic. Ne-am tras într-un pod şi el o venit cu sticla şi restul; poate o crezut gazda că ne îmbătăm ca păgânii, da le-o dat foc şi mi-o pus. Nu s-o înnegrit pielea pe spate, răcită nu, nu ştia nimeni ce am.

Şi uite cum mă târăşte nebunul iar la Odesa!… Da pot ca să-l las? Tre' să-l duc. Când mi-i cald, când mi-i frig. Bine, încai, că m-o scăpat de hârleţ, îl poartă el.

— De ce taci?

— Da' ce, vrei să vorbesc singură?

Cum te răsteşti tu la mama ta, Iliuţă?… Şed pe talpa gardului şi te-aştept să termini cu miliţionerul. Uite cu cine şi-o găsit el să beie, şi mama lui stă în drum şi-l aşteaptă…

Necăjit, vai de capul lui. Eu, când văd miliţioner, copaci şi tren, parcă văd pe dracu', dar omul stătea cu coatele pe masă şi se ţinea să nu plângă. Starşâi-serjant. Mă uitam la fruntea lui, era mai alb de la dungă în sus. Chiar mă miram, are şapca pe masă de o jumătate de ceas şi urma de pe cap nu se duce. Când eşti abătut, poate ţine mai mult…

— Lasă, Artimon Ivanîci, n-o judeca după fapte

— Da, după ce? mă întreabă şi n-am ştiut să-i spun. Se uita la mine cu nişte ochi, de parcă dacă-i ziceam după ce atâta voia, îl făceam mulţumit.

— Poate vine ’napoi…

Dădea numai din cap, nu credea.

— Atunci, dă-o dracului! Muieri nu găseşti? Veseleşte-te!

Clătina în stânga şi-n dreapta, nu vorbea. Aşa era beţia lui.

Uite la ei… Poate se-nvaţă şi la băutură, numai asta n-am avut! De ce-i omul aşa? Când dă peste un prost în ţinută, se face slugos, un argat. Şi după aceea se pupă pe gură…

— Nu duce, Ilie, hârleţul cu vârful în sus, că plânge Maica Domnului…

Un pix, dacă i-ai răsucit vată la un capăt, n-are cum să zgârie.

— Ce te miorlăi?

Dar Hnat nu asta făcea, tresărea doar la fiecare atingere şi icnea anemic. Poate că-l ustură, se gândi Nataliţa. Avea ochelarii, aşa că putea să vadă bine vata din vârf. Nu puroi, nicio urmă, curată, nu se lua nimic. Mai bine c-un băţ, decât cu degetul. Data trecută, după ce pusese mâna, începuse s-o mănânce în spate de s-a temut că luase ceva. Iluzie mintală, asta vine din cap, nu din pori; când auzi de râie-n tramvai, nu te ia scărpinatul?

Ce simte altul e greu de ştiut. Poate că ce-i la mine roşu, la el e albastru, dar tot roşu-i spune. N-ai de unde să ştii… Nici nu mai părea piele-piele. Ceva ca o foiţă cerată, cum e cea de halva, străvezie aproape… O adâncitură vânătă, de parcă cineva i-ar fi scos carnea de-acolo cu căuşul palmei; dacă te uitai de aproape, puteai să vezi cum se zbate ceva înăuntru, un organ. Inima, ori ficatul, ori splina, depinde unde era scociorât. Nu slăbea că pierdea greutate, pierdea din el, din ce era el făcut, materie groasă, până se făcea ca ţipla. Descoperi că nici venele nu stau potrivite şi ţepene, şi ele bat pe alocuri, e multă clipoceală în om. Dacă nu se opreşte, într-o lună, două, îl vezi ca la raze. Ai să zici că se sparge, nici n-o să-şi poată strânge cureaua. Altfel, curat-curat, vata curată. Doamne fereşte să nu iau ceva, lipsă de piele mai trebuie, altfel ai tot! îi veni un fel de leşin, de la ce, că dormise!… Tensiunea.

— Îţi dau un pic şi cu rivanol, n-are ce să-ţi facă.

Domnul Hnat n-a obiectat nici la albastru de metil. Era dezbrăcat până la brâu şi se supunea ungerii. Nataliţa băga pixul în

sticlă, se uita dacă a supt ce trebuie şi-l mânjea cu precauţie, până începu să arate ca steagul Ucrainei.

— Ţi-am zis de grănicerul ăla?

— Care?

— ăla care se uita la dracu'.

— Ce-i cu el?

Nu mai primi niciun răspuns, pesemne că nu fusese decât o imagine fulgurantă, ca un sunet pe scală când umbli la radio. Vai de capul lui, săracul, îl compătimi Nataliţa, mai bine n-ajungi!… Şi continuă să-l dea cu galben. Adică, de ce săracul? Dacă venea în cărucior era mai norocos? Bine că şi-a uşurat mintea. Bine c-a putut. Bravo lui!… O fi fost şi el cândva un bărbat, uite ce-ajungi!… Albastru şi gălbiu, arăta plin de gropi ca un cimitir alunecat din deal. Femeia se dădu mai aproape pentru a sufla rivanolul.

Această apropiere, asociată cu mirosul de subsuoară bărbătească şi chimicale, o tulbură ca şi data trecută. Simţi iar căderea aceea suspectă în abandon, apoi, imediat, o scurtă compasiune, nu ştiu de ce, şi ridică involuntar privirea ca să-şi confirme dacă i se vede pe faţă. În primul rând, la asta te uiţi. Dă-i greu să simţi cu închipuirea ce trage un om, mintea n-are putere. Eu n-aş putea, pe cuvânt!, recunoscu ea cu sinceritate. Cu toate că au bătrâneţea urâtă, se smiorcăie mult şi-ţi fac nervi; l-am cunoscut şi pe căzătura de Maltopol, te tehuieşte şi ăsta de cap cu puşcăriile lui! Că noi parc-am stat degeaba…

Domnul Hnat păstra acelaşi surâs incert, semn că încă mai orbecăia prin memorie după grănicer… S-a mutat popa Cioca, îi fulgeră Nataliţei, printr-o asociaţie de idei aparent nemotivată şi evidenţa aceasta o întristă iar. Până găseşti altul, banii pe chirie sunt bani pe chirie. Trebuie să mai fac rost de-o zi de lucru la cineva. Aşa m-am săturat de rufele lor şi de molii!…

— Poţi să te îmbraci, făcu şi se ridică indispusă.

Ce-i asta? Ce am? Să ştii că mai cad pe-aici… Se învârteau pereţii cu ea. Pipăi cu mâna şi se întinse pe pat, fără să-i ceară voie. Închise ochii, dar casa încă umbla. Capul i se goli dintr-odată, cu un ghiorţăit de chiuvetă, şi-l auzi ca prin vată.

— Nu sta acolo, că se supără mama. E locul ei.

N-a fost în stare decât să ridice un deget, ca şi cum şi-ar fi cerut un minut, însă nu era sigură că s-a făcut înţeleasă. Plecarea tânărului Cioca o resimţea mai greu ca o dezertare, era o privare de onorabilitate. Visa, cică, urât – de la alea, poftim! –, lumea crede că dacă cumperi cărţi te faci mai deştept! În sfârşit, ce era supărător e că de la un asemenea nivel e neplăcut să cobori, iar intelectuali nefamilişti şi nefumători apar rar. Deschise pleoapele şi, slavă Domnului, stolul de molii se rotea mai domol. Văzu şi pata udă de pe tavan, de unde lingeau nu ştiu ce, dar le privea fără curiozitate. Erau de nestârpit, ducă-se, puiască-se, să ne mănânce de vii! Un om sunt şi eu!… Îl auzi foşnind şi se întoarse să-l vadă.

Păi, nu i-a spus să se-mbrace? Ce-a înţeles el?

Domnul Hnat se dezbrăca liniştit, ca şi cum, văzând-o în pat, se pregătea de culcare. Aşa cum stătea în lumină, îi tremura ceva străveziu în jurul tâmplelor. Vai, dar era plin, şi pe picioare, pe fese, avea peste tot! Numai găuri. Îl privea uluită, pereţii încă umblau, îi căzuse şi falca. De obicei, punea mâna dacă trebuia să deschidă gura mai tare, nu numai la râs; avea nişte lipsuri. Dar când vine o uimire atât de copleşitoare, uiţi de tot, te laşi, nu mai ştii. Era ca un pitic de grădină, un putzi nemţesc, de havuz. Aşteptai să stropească!… Abia acum, despuiat, băgai de seamă ce-a mai rămas… o mânuţă de om. Cu nişte găuri oribile, de parcă-l roseseră în somn vietăţi, şi uite şi aia!… Nu poţi să-ţi iei ochii. Ca o capră luată de puhoi, ţinea botul în sus şi se ruga de scăpare. Ceva viu, zbătându-se să iasă de unde-i prins şi tras către fund odată cu corpul dărăpănat, cu greutatea mâncată, tot ce-l mai ţinea să nu se ridice ca praful, te şi mirai că nu-l dărâmă în faţă. Îl privea defensiv, cu suspiciune, nu ştii la ce să te-aştepţi; s-ar fi ridicat, dar n-avea putere. Domnul Hnat băgă mâna sub aşternut, dar n-o atinse. Îşi extrase, pe rând, partea de sus, apoi pantalonii de la pijama.

— Ce faci acolo?… a fost tot ce-i scăpă, abia auzit, Nataliţei.

Şi-a îmbrăcat întâi bluza, cum îi venise la mână. Se uită în nădragi – avea poate un semn care-i spunea unde-i dosul – şi şi-i trase atent sub privirea alarmată, încremenită a femeii. În cele din urmă, se strecură sub învelitoare de parcă era singur acasă şi rămase mărunt, cu ochii-n tavan. Lăsa impresia că urmăreşte atent numărul

compensator al depunerilor şi al desprinderilor fâlfâitoare. Congestionată binişor, Nataliţa ar fi avut nevoie de aer.

— Să nu te-atingi de mine, îl avertiză rugător, dar gata pentru orice eventualitate, şi-şi ţinu respiraţia. Dinspre el nu veni niciun sunet, decât ceva mai târziu, în contemplaţia plafonului:

— N-are nimic, nu-s ploşne…

— Cum?

— Doamna Nataliţa… continuă domnul Hnat, somnoros, o convorbire purtată până atunci într-un ungher interior, să ştii că Iuda-i scăpat din iad, îţi spun eu… Acuma-i Sus. Dacă poate El ierta tot, trebuie să ierte şi pe cine se căieşte acolo, afund. Cre' că l-o iertat încă de-atunci, când s-o lăsat în genunchi ca să-i spele picioarele şi o mâncat seara pâine cu vin, înainte ca acela să toarne… Dar nu l-o spus, o vorbit în doi peri, o lăsat numai o bănuială. I-o fost milă de el, l-o ferit… Crezi că dintre ceilalţi care erau la masă cu El n-o priceput măcar unul? Că pricepe şi-un prost.

— Doamne fereşte! se cruci scurt Nataliţa. Şi el continuă netulburat:

— Nu s-o găsit nimeni să-l ieie la întrebări? De ce nu l-o luat unul de gât, că-ţi vine să-l iei, măcar că mănânci cu Iisus, măcar din slugărnicie!… Ştii de ce? Pentru că ştiau că deja e scutit, ştia şi Petru că avea să se ierte orice; de lepădarea lui nu ştia. Uciderea Domnului e păcatul cel mai greu de pe lume şi numai prostul o crezut că Dumnezeu nu-i atâta de mare ca să-l poată ierta… Numai Iuda! De aia şi-o zvârlit câştigu-n bureni şi şi-o pus ştreangul. Din necuviinţă! L-o crezut om ca el şi, în trufia lui, nu mai aştepta nicio îndurare, de nicăieri. Şi, când nu mai aştepţi nimic, e o mare trufie…

Se uita la bătrân şi-l bănuia c-o duce cu vorba, că are un plan. Dar domnul Hnat nu părea preocupat decât de poziţia lui în cearşaf. Se învârti de câteva ori, pe-o parte, pe spate, căutându-şi cu umerii locul cel bun, şi se linişti dedesubt. Bietul lui corp făcea o moviluţă cuminte şi undeva, pe la mijloc, se ridica ceva întrebător şi speriat, împungând

Odesa avea două cherhanale, dar niciuna nu auzise de Izu Morozov sau Moroşan. Când în cele din urmă află lucrul ăsta, Ilie Hnat îşi luă mulţumit o bere, ca şi cum nu pentru el bătuse tot drumul. Parcă

i se luase o piatră de pe inimă. Dar mai întâi se interesă conştiincios, pentru că omul poate greşi, nu eşti sigur. Îţi laşi valizele la Bagaje, în gară, şi te duci şi întrebi. Nu numai asta, dar îl iei şi la sigur, te faci că ştii mai bine ca el:

— …Izu Morozov, venit de la Mirăuţi, e-aici, ştiu perfect! Cine-i şef aici?

— Tavarişci Kornenko.

— Panimaiu. Dai un peşte, ceva?

Motia nu înţelegea situaţia, era asudată, avea ea ceva.

— De ce-o trebuit să mă târăşti pân-aici, dacă te bucuri că nu-i?

— Dă-l în mă-sa, nici n-am şpiţe ca lumea…

Nici n-avea cum, umbla în cizme de cauciuc, era opărit tot pe la tălpi şi-ntre degete. Oraşul avea ovrei mulţi, dar unde să-ntrebi? Poate avea alt serviciu… Şi Izu, şi cherhana, şi Morozov, şi nu mai ştiu ce!…

— Nu mai pot, aici cad, se plângea Motia. Mă doare oul piciorului.

— Lasă, o liniştea el, e-un oraş frumos. Nici eu n-am apucat să-l văd bine, că ne ţinea cu geamul bătut.

Se purta atent, cred că voia să mă îmbuneze, îi părea rău că m-o sfădit atuncea, cu ştofa. Bine că-i trece. Mie nu; dacă nu ştii cum se poartă un fecior cu o mamă, stau supărată mult, nu mă-ntorci tu cum vrei! Dar era bucuros, nu ştiu din ce, că nu l-o găsit, de la ceva era, încerca să mă facă să râd. Îmi ducea şi cazmaua; cemodanele o încăput ele-n gară, da de hârleţ devocika o zis că nu răspunde şi l-am cărat cu noi, după Izu. Mi-o luat şi sugiuc.

— Da ce ai?

— Ce să am?

— Ai ceva…

— N-am nimica.

Nu te simţi rău când îţi poartă cineva grija, chiar dacă-i arăţi că te-o amărât… De dus, m-o dus prin locuri cu pomi frumoşi, altfel decât pe la noi, i-am mai văzut şi data trecută, nu la pomi mă uitam. Mie-mi plăcea mai mult pe unde puteai să te pui; printr-un parc, pe la gară… unde aveau ei o bancă. Ne-am oprit oleacă şi-n faţă la puşcărie, unde l-o dus prima dată. Uite, Ilie, aici am stat când te-o luat: Teotia Motia de

la poartă… Se rupea inima-n mine, credeam că mor, ţi-am adus mâncare gătită şi uite cum vorbeşti tu cu mama!… Şi pe mal m-o târât să le văd marea lor. Mă purta prin Odesa, de parcă eram în concediu la Soci

— Hai să te duc şi-n port.

— Nu mai merg, îs ruptă de mijloc.

— Hai, mamă, să vezi şi vapoare, dacă tot eşti aici.

— Las c-am văzut eu, n-am nevoie…

Vapor îmi trebuia mie! Ce era în sufletul meu, nici nu vreau să-mi aduc aminte… Aş fi plâns toată ziua; aşa-mi venea tot timpul, să plâng. Te uitai şi ziceai că-s normală, o femeie la o etate şi eu, dar ce mă rupea pe dinăuntru trebuia să îndur şi să tac. Numai în drum n-am urlat, ca nebuna! Aşa mă temeam…

— Când ai văzut?

— Am văzut şi pe Volga şi pe Kolîma, numai vapoare am văzut.

— Da' ce, acelea-s vapoare, vino aici să-ţi arăt!

— Da poate vreau să văd o casă, ceva, o statuie cu cal, ce-mi trebuie mie vapor?

— Da, poate vreau eu.

— Nu pot, că-mi vine şi pişu.

— Vrei să ne cerem undeva, la un restoran?

— Nu, că mi-i ruşine, poate pot să mă ţin.

În parc te prinde, nici acolo nu poţi.

— Şi ce facem?

— Nu ştiu, hai în gară, 'napoi.

— Da la pădure? Nu vrei la pădure?

— Care pădure? Până-n pădure, plesnesc!

— Nu vrei să vezi o pădure?

— Pădure n-am văzut eu?!

— Pădurea unde m-o îngropat pe mine de viu…

— Asta da, dar cum mă ţin pân' acolo!

S-o îndurat şi o plătit un avtobus. Ne-am înghesuit cu hârleţul, da ne-o luat. Mi-o găsit şi scaun, la şchiopi şi gravide, că nu mai puteam de beşică, mai aveam puţin şi crăpa. Treceau case pe geam şi mă lua o jale de-mi venea să dau iar în plâns, noroc că nu se uita. Doamne, mă

gândeam, decât asta, mai bine o iau cu-ncetul nazad, pân' la Kern! Nu mi-or fi dărâmat ei casa în şase luni. Nu ţi-i drag să vii de unde-ai plecat? Zic că m-am dus nu ştiu unde, fără pasport, şi ce?, zici că n-ai ştiut, îmi dă o amendă şi poate mi-o lasă 'napoi. Da măcar să-l văd înuntru la el, tre' să-l duc, n-are cine!… Păzeşte-mă, Doamne, ai milă de mine! Poate oi fi iertată, dacă-l aduc…

Ştii cum era acolo? Ca o râmătură de Cum lasă mistreţul cuiburile în ţarină. Tot terenul era vânzolit, ziceai că de la cârtiţe, dar eu ştiam de la ce. În atâţia ani, dăduseră şi iarbă şi lăstari, pereţii gropilor se năruiseră, apa de ploaie o dus lutul scos, abia dacă mai erau adânci de trei palme. Verde şi bortelit, dacă voiai păpădii strângeai câte vrei…

Nici aici n-aveai linişte. Eu nu înţeleg, ai o mare acolo-şa, nisip, tot ce vrei, şi tu vii la pădure cu mingea ca să baţi golul! Ce să joci printre muşunoaie, poate vuli! Nişte ruşi cu familia şi pătura, dar n-o apucat mare lucru. Erau c-un ţânc urcat în copac şi nu-l puteau trage jos. Umblau ca la ştrand, brânzoase, se înţepau la picioare, se fereau de crăci şi ţipa plodul de-ţi umfla capul. Cam grase… Uite unde am săpat eu cu ovreii în 40!…

M-am dus să-mi caut borta şi, unde-am crezut c-am găsit-o m-am pus jos oleacă ca la crucea cuiva. Iarba jilavă, că era mai la umbră. De aceea era şi plin de beşina-porcului, am văzut şi-un melc gras din acela fără casă, o trebuit să-l dau cu mâna. M-am uitat bine în jur ca să fiu sigur că-i lucrul meu şi nu de la altul. Că nu-mi venea bine să mă pun pe vreun mort; de unde să ştiu ce-o făcut atuncea cu ei? Eu, încaltea, n-am lăsat dedesubt decât nişte scârnă frământată-n picioare, ei poate nu. Şi cacaciosul din pom, că nu-ţi stătea gândul la nimic!… Mi-am aprins un belomor. Erau şi bondari. ăla zbiera, pe mama o auzeam că face pişu după o tufă de cacadâri şi mă uitam la cimitirul unde şedeam, fără cruci, fără pietre, fără nimic. Ziceai c-o trecut o ciurdă de porci. Dacă eram şi eu acuma, la fund, o mână de oase?… Am fost norocos. Uite cum bufneşte iarba la loc! Stai aşa şi uiţi de toate porcăriile pe care le-ai făcut într-o viaţă. Cu degetele în urechi, când nu se mai auzea nici copil, nici ruseşte, locul putea să pară tihnit şi tăcut. Doamne, înviază-mă!… Lumea nu bănuie, vine cu mingea şi se întinde

la soare. Nu-l doare pe nimeni capul de tine, cine vrea să-şi aducă aminte? Trece vulpea, nu ştie. Umblă sobolul, la fel; ba, ăsta, poate că da… Da şi ce? O auzit cineva de Izu, că m-o băgat aici cu? Şi mama cum crezi că-i?

— Uite asta-i, îi spun, groapa asta.

— Da?… Doamne, fereşte-ne şi păzeşte-ne! Doamne, ai milă de noi!

Dar vedeam că zice numai aşa, de parcă bătea în lemn, nu era chiar speriată. Măcar că i-a fiu… Dacă n-ai văzut, e greu să-ţi închipui şi chiar dacă da, are fiecare necazurile lui, nu poţi să le-ntreci; ruşii cu ţângăul pe cracă, Motia cu ce-avea şi ea, chiar şi eu, ce, mă omor la ce-aud despre alţii? Tot soarta ta ţi se pare mai ră… Ia mai lasă-mă, naibii, zice oricine, mă spurci şi tu cu urâciunile tale! mai ştie cineva ce-o fost aici? îmi aduce aminte. Tinereţea veşnică nu-i bună de nimic, dacă numai te doare şi nu-i de nicio bucurie la nimeni. Dar aşa mi-am avut eu norocul, să mă scape dânsa de două ori… Uite că stau cu mâna în iarbă, zgreapţăn pământul de pe mormântul meu şi încă trăiesc! Am hârleţul înfipt.

Mi-era ca un fel de frică. M-am uitat la mama şi-o vedeam că abia se ţine din plâns. Ca-n palmă, cât arunci o piatră de zece ori şi eram în curte la mine… Mirăuţi! îi aveam la picioare, Mirăuţii; ştii că te târăşti într-acolo şi încă nu crezi…

Uite, vezi, locul tău! Atât de îmbietor şi atâta de drag şi curat, şi eu vin cu ea, ticălos, ca să spurc şi aici… Casele se răspândeau printre pomi şi peste apă, de parcă le scosese cineva la păscut. Ca şi cum nimica n-o fost în nouă ani şi ceva! Se vedea acasă la noi, acasă la mama, peste drum, acasă la Pricop, acasă la tanti Olga, la Cujbă, la Izu, nu le-o făcut nimica de ani, le-o lăsat să se ghebuie. Amurgea şi nu erau chiar albe-albe, băteau oleacă în roş. Ca nişte oi, se auzeau şi tălănci de prin şuri şi-mi era greu pe suflet. Nu poţi să vii aşa de bătrân şi spurcat şi să intri în casă nespovedit, mi-era ca înainte de Paşti. Da' cum să spui tot şi cred c-aveau şi închis la biserică…

Am ajuns pe la ora de muls vaca şi mi-o venit în gură un gust de lapte crud, c-o trebuit să m-aşed. Nu ţi se pare că eşti treaz, c-ai avut parte s-apuci şi când am întors capul şi am văzut-o că-i tremură pielea

pe gât, aşa un plâns m-o buşit, nici nu-ţi spun! Ne boceam ca doi proşti în vârful dealului şi-am stat acolo, până ne-am săturat.

Şi, totuşi, nu-mi venea să mă scobor, mă temeam.

— Du-te, îi spun, că nu eşti plecată cu sila. Du-te şi vezi ce-i acolo…

Putea să m-aştepte şi cu miliţia, chiar dacă eram fugit cu acte, orice se putea.

— Ilie, zice, eu pân-aici te-am adus. Eu mă-ntorn.

— Cum te-ntorni?

— Eu mă-ntorn. Nu mai am ce s-aştept, mă întorn la mine, la Kern… Am o casă.

Asta-i bună! Da aicea n-o ai? Şi plângea, de i se rupeau plămâii, cine se-ntoarnă acolo de bunăvoie? Parcă era stricată la cap.

— Ce te-apucă?

— Mă-ntorn. Te-am adus şi mă-ntorn.

— Acuma ştiu ce-ai clocit tot drumul. Să mă laşi aici.

— Nu tot drumul, alaltăieri mi-o venit.

— Du-te, vezi ce-i acolo şi taci! Şi vino repede, nu mă ţine flămând!

— Nu, Ilie, eu plec…

Şi plângea că s-auzea până jos, m-o luat şi grija oleacă.

— Şi vrei să mă laşi singur? Da cine te crezi, o Moisă, ori ce! Ia şi scoboară-te imediat, să nu pun mâna pe-un ceatlău! Ce te-o apucat, mamă, hăi?!

O trebuit să mă răstesc oleacă la ea, n-am avut încotro, că era ca nebună. Am mânat-o.

Răsuna toată casa. A bătut în uşă de la opt, când a venit, până pe la vreo nouă; n-a deschis nimeni. S-a uitat şi prin gaură, nu se vedea. Abia la nouă, când au ridicat oblonul la Metalica, s-a dus să caute pe cineva ca să vină cu chei.

A intrat şi-a ştiut că se petrecuse ceva. Lăcătuşul era în spatele ei, poţi să-l întrebi. Au păşit într-un fel de întuneric cernelos; geamul, acoperit cu hârtie de învelit, era închis. Până i s-au obişnuit ochii, avea pe faţă atingeri gâdilicioase de aripi, ştia ce erau, ţâşneau peste tot ca lăstunii. Hnat, nicăieri…

— Domnu' Hnat!

L-a şi strigat; pesemne căzuse sau adormise în baie, aerisea cu uşa crăpată. Abia după aceea a văzut patul. Plapuma era căzută şi cearşaful un pic ridicat, de parcă ascundea un trup ghemuit. Dar prea mic, prea mărunt. Ceva ascuţit împungea, ţuguind aşternutul şi făcându-te să bănuieşti că zace pe spate.

— Domnu' Hnat, îl chemă ea din nou şi, când veni mai aproape, observă cu oroare un tremur moale sub pânză, nu se vedea de la uşă. Noroc că era şi băiatul… Îşi adună tot curajul, ezită, apoi apucă de cearşaf şi-l trase fricoasă.

Nu, nu… E aproape imposibil de bănuit ce avea să-i înhaţe privirea; Nataliţa gemu.

Peste un minut, avea să-l caute şi sub pat şi-n bucătărie şi-n baie. Ce-o înspăimânta era că n-avea, teoretic, pe unde ieşi, cu toate că se simţea mirosul lui peste tot. Doar dacă nu se-ntorsese acasă. Pe saltea – o pată umedă, mărişoară, ca şi cea din tavan. Ceva ud şi un fulg… A intrat pe geam, se gândi, de la plopi. Care plopi? Nu ştia niciun plop în cartier şi ăştia numai primăvara te omoară cu puful… Geamul, închis şi ăsta… O fi ieşit din pernă, se mai gândi o dată, cum să-ţi intre în pat?

Deasupra udelii, bătându-se pe un loc unde ar putea să se pună, un roi de molii plăpânde, neputincioase, lăsau impresia că nu se pot sluji de aripi, poate că pui. Cum se strecuraseră tocmai acolo – o explicaţie foarte clară n-a existat. Abia când a venit şi Poliţia, s-a emis o ipoteză echivocă, din acelea plauzibile, din care apar şi în ziare; această instituţie având prerogativele de a putea furniza la timp prezumţii supozitoare.

Nataliţa se aplecă cu inima strânsă, dar îndemnată de un simţ exigent. Putea să fie, Doamne fereşte!… Putea să fi făcut omul în pat şi să se ascundă undeva de ruşine. Fulgul se clinti uşor sub respiraţia ei. Urină, însă, nu părea. Umezeala avea miros de tămâie de vişin.

Uşurată, se îndreptă de spate şi începu să-l caute, nici nu-şi închipuia că n-ar putea fi în baie… Sau în bucătărie… Ori sub pat.

— Hnat, ai făcut aripioare, unde eşti?

Domnul Hnat nu părea a exista nicăieri. Nu ştiu cum să spun, se

mistuise… Îşi ridică – de ce? – ochii spre tavan. Vine ceva din pod, îşi spuse, ieri era mai uscată, condens… Numai gâzele parcă înnebuniseră, se roteau agresiv şi stârnite, văzuseră sigur ceva.

Ştiu unde-i! bănui imediat, după ce se uită lung la molii, şi coborî cu lăcătuşul de la Metalica. Jos, lacăt; noroc de meşter. Deschise şi se pocni de ceva cu degetul mare de la stângul, deşi nu se aşteptase la asta; lângă uşă ştia că e liber, strânsese chiar luni.

— Ce-i aici?…

Picioarele coborau odată cu ce era jos, încâlcitura de fiare. Smulse astupătoarea de la fereastră, sau cum îi spunea, şi văzu. Înlemni.

Duşumeaua de pământ bătucit era surpată pe mijloc şi hardughiile cu placaj cu tot se prăvăliseră într-o groapă; nu se vedea adâncimea. N-a mai ţinut, s-a dus dracului.

— Păi, cum să nu se surpe o dată şi-o dată, că-i spun de mă doare şi gâtul! Toate bleahurile le cară acasă, toate mizeriile, toate şinele de tren! Din ce-i casa asta făcută, din fier! Uite cât îi dusă în jos… Să vezi numai ce-i fac! Dacă nu ţi le-arunc… ţi le-arunc, de nu le mai vezi!!

Dar nu era chiar astăzi ocazia, trebuia de venit cu o roabă, cu sacul, că erau încurcate prin beci ca varicele. Îţi rupi mâinile. În gropiţa aceea nu intraseră nici jumătate, dar tot pământul podelii era lăsat într-acolo, din toate părţile, parcă scurs dintr-o pâlnie. Şi o linişte, ca după bombardament! Gâze, atât… Şi pe jos şi pe sus.

Nataliţia ieşi pachet de nervi şi, după ce trânti uşa, în posomoreala beciului se mai mişcă ceva, poate de la curent. Lăstarii albicioşi care atârnau din răsaduri, mărişori în ultimul timp, ca tăiţeii de casă, se clătinară un pic, somnoros.

— Hai, zice. Nu-i nimeni. E singură acasă.

Numai eu ştiu cum am stat. Pe măsură ce cădea întunericul, mi se urca inima-n gât, nu m-aşteptam s-aud decât de nenorociri. Dacă era miliţie, mă răsuceam pe călcâie şi valea, până la Cernăuţi nu opream! Asta am şi crezut, când am văzut-o cum vine. Tot pe lângă gard, furişată, n-o băteau decât câinii. Acuma-mi zice de ceva rău, mă gândeam.

— Tu eşti?

O trebuit să se-aşeze oleacă, nu-i era bine, se vedea pe ea. Îi venea de la capul pieptului. După aceea, mi-o spus.

— Şi fata?

— E la Briceni, o pus-o la internat. Face şcoală.

— Ţi-o spus ea?

— Da cine?

— Ce făcea?

— Închidea la păsări. Hai să mergem, o stins şi lumina.

Am trecut şanţul ca să mă las la drum. Şi văd o tablă: Miraveţi…

— Ce-i asta?

— Mirăuţi, nu-i nimic, hai să mergem.

— Ce Miraveţ!

— Aşa-i zice acuma.

— Dă-i bag în ptehizda mamii lor, de când Miraveţ!!

Venea unul cu două capre şi mama m-o ţinut de mână, să nu ne-arătăm.

— Ce-o zis când te-o văzut?

— Am crezut că moare…

Eram mâniet, dar mi-o plăcut să aud asta. Stai, să mă vezi şi pe mine… Numai gândul, şi-mi băga frigu-n oase!

— Hai peste pârleaz, zice mama. O luăm prin grădini.

— Da’ de ce?

— Se teme să nu ne vadă vreunul.

— Da ce are? Am venit la furat? Am acte la mine.

N-o spus nimic, în primul moment. Vedeam că nu ştie cum să mă ieie.

— Ilie… îi măritată.

O trebuit să stau o ţâră ca să pot înţelege. Şi dacă-i măritată, na şi ce, nu-i măritată cu mine? Cu cine-i măritată ea?… M-o trecut rece. Ce-am simţit, nu simţeam eu degeaba. Când vine ceva rău, ştii.

— De aceea n-o scris?

— Poate nu vrea şi mergem ca proştii.

— Nu, de vrut, o zis că vrea să te vadă…

Vrea să mă vadă. Am ajuns să mă strecor la nevastă-mea ca la o

ibovnică. În casa mea, care am făcut-o eu! Iar o trebuit să stau, nu c-am mers mult şi eram slăbit de genunchi, da mi se punea nodul.

— Cu cine s-o măritat?

— Cu un om de pe-aici…

— Îl cunosc?

— Întreab-o pe ea. Nu cred că-l ştim, îi venit cu serviciul din Voronej.

— Rus?!

— Da ce-o fi!

— Asta mai lipsea! Şi el unde-i?

— Nu ştiu, nu-i acasă. Chiar ca un hoţ mă tupilam…

— Şi ea cum îi? Cum arată?

— Tot la fel. S-o mai împlinit.

Am intrat în ogradă prin portiţa din spate. Era lăsată dintr-o ţâţână şi scobise un şleau în pământ, trebuia s-o ridici. Ce om îi şi ăsta, m-am gândit, mare gospodar şi-o adus… când aud zornăind. S-o repezit pe ascuns, noroc că l-o ţinut lanţul. O cotarlă, ne hămăia ca dracu', altul, unul nou, nu-l ştiam. Cât trăieşte un câine? Lătra şi femeieşte, nu ştiu cum, îţi venea să-i tragi numai picioare-n cur

Ochii îmi fugeau, na, la ce vedeam pe-acolo, câte ceva mai era cunoscut, erau bătute de mine. Şi văd, în uşă, că iese cineva alb. Lumina stinsă peste tot, era Vera… Dar alta cu totul, dacă nu ştiam cine-i, treceam şi n-o cunoşteam; trupeşă, mult mai grasă de cum o lăsasem, hazeaikă!

Întâi ne-am sfiit. Pe urmă, am luat în braţe rusoaica aceea cărnoasă şi-am început să oftăm. Când, simt că îmi plânge pe gât… I se scuturau umerii şi, dacă o strângeam tare, mai tare făcea. M-am scorţoşit eu cât am putut, am strâns din măsele, dar n-am izbutit să mă ţin, i-am dat drumul. Nu-i bine să te arăţi lăcrimos în faţa femeii, că imediat o ia razna. Ştiu asta; dacă eram în lagăr, nu mă vedea ea pe mine cu ochii pişaţi, cât îi hăul, dar pe drum m-am mai ros… Cum te laşi puţin, cum!…

Am dat s-o sărut pe gură, cum se face, dar, ca dracu', nimeream numai prin colţuri. Şi udă. Nu ştiu de ce se ferea, că nu i-am mai făcut asta nu ştiu de când. Că-i nevastă, că-i o femeie, că-i bărbat, dacă nu

te-ai văzut de mult te pupi pe gură, că aşa-i frumos! Nu se supără nimeni; cum îi arăţi că te bucuri? Trăgea capul… N-am zis nimic, am lăsat de la mine.

L-am dres cu două linguri de smântână, înainte să-l gust, dar nici n-o fost cazul, l-am cunoscut după aburi. De sfeclă, cu cartofi noi. Îl avea de la prânz, l-o încălzit, dar nu mult. Nu pot să spun cât o fost de bun, borşul te spală pe suflet! Cum mă gândeam eu la ziua asta, când eram acolo, în iad; al dracu' să fiu, nici nu mai crezi că apuci!… Mie, când îmi pui dinainte o farfurie cu borş, îmi vine să mă hurduc ca la tropoţâcă. M-am întins după paharul cu ţuică; mama-l dăduse deja peste cap, dintr-un ştreh.

— Bei, săraca…

Te strâmbi, dar, dacă ai pâinea ruptă, o miroşi iute şi tăria se duce. Şi fuga borş după miez, ca să n-apuce să se moaie de la salivă. De la borş, trebuie. Uite ce-am ajuns: să vin la nevastă-mea pe lumina stinsă!… cu ochiul la Motia, să văd dacă se uită la ea, dar nu scotea privirea din blid, mânca de parcă era venită la prăşit. Nu prea poţi să i te uiţi în obraz, când intri pe uşa cuiva şi ştii c-ai făcut ce-ai făcut şi gazda nu bănuie… Noi cum eram parcă; soţia cu ce-avea pe suflet, fiecare cu ce-o avut de greşit şi trădat, nu-ţi vine chiar bine! Vera umbla în spuză şi-o vedeam că se freacă la ochi. Acuma, cu becul aprins, puteam s-o văd mai ca lumea. Era aşa cum mi s-o părut şi afară, o jănşcină amărâtă Da' eu ce, mi-o mers cumva mai uşor? Astupase ferestrele, dar tot nu-i plăcea pe lumină, poate unde-o pus grăsime pe ea ori de la capotul ei de diftină, poate de la obraji că-i avea mai lăsaţi, ea ştia. În orice caz, cartonul-lucios s-o cam luat, nu mai era ca-n poză… Ce poză, că nici n-o mai ţinea în casă! Ce-avea deasupra patului era cu soţul…

— Şi el acuma unde-i, când vine?

— L-o luat şi pe el.

— Unde?

— La Stretskaia Gavan…

Am crezut că n-aud de urechi. După cum da în plâns, înţelegeai repede, nu trebuia să fii şi deştept nu ştiu cum. I l-o luat şi pe rus…

— Şi când?

— Merge pe şase ani…

Măi fată, da numai noroace-ai avut la bărbaţi!… Ai umplut lagărele cu ei, ce-ai făcut!… Din lac în puţ. Ştiam de Gavan, ştiam ce-i acolo…

Pe mine m-o lăsat Vera la nici şase luni, după ce m-o zvârlit în trenul de vite, habar n-am avut temut să n-o arunce şi pe ea în Cercul Polar, eram duşman al poporului. S-o cerut frica-ntrânsa, o vrut să trăiască, s-o aninat cum o putut, ce să faci!… Când vrei numaidecât să trăieşti, te lasă obrazul. Poţi să nu divorţezi, sunt şi femei care nu fac asta, dar nu ştii ce se-ntâmplă, mai ai şi copil… Eu ca eu, dar Vera nu rezista nici trei ani. Orice iapă nu duce mai mult de opt, care-i zdravănă! Pot să-nţeleg, nu mă dau cu capul de pereţi, asta-i lumea, m-aştept tot timpul să iau un pumn peste bot. Când eşti tare, dacă nu atunci când dă în tine şi te ţii pe picioare?! eu că simt ceva rău? Era mai bine dacă veneam acuma acasă şi nu găseam pe nimeni?…

— Lapte acru vreţi? Am nişte chişleag.

Îţi făcea milă, îi auzeam lacrimile şi-n gâtlej. Chişleag aproape că nu l-o putut spune; nu i-o ieşit decât un fel de câşaaag… Mama tăcea; chiar nu ştiam dacă se gândeşte la mine, şi cum. Stătea mohorâtă, ca atunci când îţi cade pe cap un nepoftit de la drum şi nu ştii cum să-l scoţi. Dar cine credea ea c-ar fi bun de dat afară nu ştiu. Eram la mine şi nu eram.

— Pune, zic, dacă tot… Amestecă bine, dă de la fund.

Şi iar o dă Vera-n hohot. Noi ne-am ţinut. Se şterge la loc şi întreabă iute, vorbea răguşit, îmbălat.

— Da merge după borş? Şi cu vin şi cu ţuică?

— Da ce are? Mănânc şi cuie.

M-am făcut că mă râd ca să schimb şi vorba oleacă.

— Bag şi nişte cartofi în rolă?

— Nu, taie-i felii şi pune-i pe plită, cu sare.

Ce-am jinduit la chişleag şi scrijele! Mă băiete, mă, f tu-i ceara mă-sii… Da’ nu eram bucuros. Am lăsat-o să plângă, c-aşa-i trebuia. Motia tăcea la fel, parcă eram vorbiţi, nici nu era nevoie să ne înţelegem din ochi. O ascultam cum plânge şi era singurul lucru de bună-primire. Aşteptam să termine, nu ne grăbeam.

— Da ce-o făcut?

— Anatoli? i-o scos vinovaţi cu seceta, în 47. O adus doi baloţi de paie, de la batoză.

Anatoli… Îmi venea s-o întreb: Anatoli şi mai cum?

— Cât i-o dat?

— Sabotor, douăşcinci.

— Gata, nu se mai dă câte zece. Nu-i ca pe vremuri. Direct douăşcinci.

Asta însemna că puteam rămâne la noapte. Nu venea peste noi.

— Da eşti şi păguboasă, aşa ceva n-am văzut!

Plângea şi se uita în foc. Am lăsat-o. Nu spun că nu-mi făcea bine. Ce i-o trebuit? Uite, eu m-am întors; cu el nu se ştie… era mai bine dac-o ştiam lângă mine, la Kern, la Secţia-femei, unde vezi ce se-ntâmplă? şi mama era năzuroasă, o trebuit s-o silesc când ne-o pus laptele. Ştiu eu ce avea… Îţi stă pe suflet cu ce te ştii vinovată şi te simţi într-un fel. Parcă eu cum eram? Se uita în lapte ca muta. Două guri, gata, nu s-o mai atins de nimic; se ţinea de burtă şi iar asuda. Nu ştiu dacă soţia o fi bănuit ceva, da nu cred.

— Şi-i ajung scrisorile? mă dau către Vera. Îi scrii?

— Îi scriu, ce să fac? Pachete, mai rar…

— Da?

Uite, aşa ceva nu-nţeleg. Nu vreau să-nţeleg, înţelegi? La unul scrii, la altul nu. Poate de asta te-o şi bătut Dumnezeu… Nici Motiei nu i-o picat bine, s-o ridicat de la masă şi-o ieşit. Am auzit javra.

— De câinele nostru ce s-o ales?

— Care? Cel negru sub bot? O murit.

— Când?

— De câţiva ani. Otrăvit.

— Cine?

— Oameni buni de pe-aici, cine ştie? L-am găsit otrăvit.

Poate americanii, uzbecii… m-am gândit. Iar mi s-o dus mintea la Izu.

— Izu când o plecat?

— Mai demult, înainte.

Înainte de ce? N-am mai întrebat-o.

Am ieşit afară, singură, că-mi făcea nişte nervi de-mi venea să sparg lampa! Cel mai rău mă inerva că trebuia să mă simt vinovată în faţa ei şi, al dracului, chiar mă simţeam… Da ea cu ce-i mai bună? Cum l-o lăsat ea şi nu i-o trimis o scrisoare, nimic, în nouă ani şi ceva?! L-o zvârlit ca pe-un mâţ în pârău, nici n-o stat pe gânduri. Altul la rând, alt bărbat, olog, cum o fi, numai nădragii să-i aibă pe el! Da' se poate?!… Cu ce-i mai sfântă ea, Vera?

Simţeam că mă-năbuş… Am trecut drumul şi m-am dus să-mi văd casă, că nu puteam să mai rabd. Tot ca o hoaţă, şi eu, pe-ntuneric. Cât am venit prin grădini, am tras cu coada ochiului; umbla cineva prin ogradă, avea nişte rufe pe sârmă. Acuma – gol… M-am uitat să nu treacă cineva şi m-am căznit să mă iţesc pe un geam. I-am văzut înăuntru; cu copii, cu tot, mâncau. Am văzut şi ce. Cred că din farfuriile mele, că nici mobilă n-o adus, era şi bufetul. Ia gândeşte-te, vii acasă la tine şi vezi asta… Ca doctorul Verpoller. Am stat, am vrut să bat, dar parcă mi s-o scurs toată puterea acolo, m-am golit toată. Şi m-o simţit şi câinele; noroc că n-am intrat, mă rupea. Baţi toată Rusia şi uite ce găseşti!

— Lucrează la cherhanaua din Reni, zice Vera.

— La Odesa, poate că.

— Nu, de Reni ştiu, ce Odesa!

Am zis şi eu, aşa, s-o încerc. Al dracu' el, Morozov, cu Renii lui!… Dar ceva tot era, dacă ştia lumea de pescărie.

— Şi mai are pe cineva aici?

— Nu, i-o băgat în casă nişte ruşi.

— Şi la mama?

— A lu' Panin, tot ruşi. Din Saratov, da-s de treabă.

Ne-am umplut de ruşi, m-am gândit. Ăştia, cum pun talpa undeva, n-o mai scot.

— Da câţi români mai sunteţi?

— Mai suntem, ce să facem?… Ce vreţi să vă gătesc mâine? Pot să fac ardei umpluţi.

Ardei umpluţi… Am şi uitat că se mai fac şi umpluţi. O masă, în Basarabia, dacă n-avea măcar douăşpe feluri, nu te puneai. La alţi români n-am mâncat atâta de ca pe-un musafir, auzi, ce vrei să-ţi

gătesc… După asta, poate că vrea să ştie cât stăm… Uite ce-am ajuns, într-o casă ridicată cu mâna!

— Unde-i mama? zic.

— Cred că prin curte. Da ce are, de-i aşa nu ştiu cum?

— Ce, gata? Ţi-ai adus aminte că-i soacră sau ce? N-o suferi? Ia te rog! Ştii de unde venim amândoi.

— Da' n-am nimic, ce am eu?

— Nici să n-ai.

Mi-am făcut cruce şi m-am ridicat de la masă. Mă uitam la poza fetei, o avea înrămată lângă icoană, sub păretar. Era de vreo treişpe ani, schimbată şi ea, na, o crescut, domnişoară. La Sanitară-n Briceni, îmi spusese.

— Alinuca tatii… Vine sâmbăta acasă, cum faceţi?

— Pot s-o chem.

Am ieşit să trag o ţigară. Mama era lângă gard, îndoită. Vărsase. M-am dat mai aproape şi am ţinut-o de cap. Te şi sperii.

— Ţi-o căzut laptele rău peste borş…

— Da mai ştiu eu ce am? Nu mai pot sta aici, cu ferestrele ei învelite, mă duc după fată-n Briceni

— Acuma, până mâine, n-ai să mori! S-o dus să ne aştearnă undeva.

— Nici casă nu mai am. Dacă nu veneam noaptea, dusă eram!

— Vii cu Alinuca?

— Ce Alinuca, nu-i place Alinuca! Alocika…

— Alocika? Da' de ce, Alocika?

— Ştiu eu de ce? Mi-o zis Vera.

— Mie de ce nu mi-o spus?… Îi bine şi Alocika, da ce-i, după ea? O strigi cum vrei tu! Ce-i, rusoaică, ori ce? îi scăpată din frâu! Ia s-o aduci imediat să stau eu de vorbă!

I-am cerut apă caldă cu sare pentru varice şi ne-o aşternut la amândoi în odaia din faţă. M-am şters şi am călcat pe ziare, tot pe întuneric. Cum, necum, era un pat şi-o pilotă moale. Mai bine ca-n triaj ori sub tarabă, în piaţă…

Mai bine, pe naiba! Avea o haită de ploşne, cum n-am văzut de când sunt!… Şi stătute şi nemâncate, că nu s-o mai culcat nimeni acolo

dinainte de război! De unde, că n-am avut acasă neam de neamul nostru! Când s-o umplut? Mă, să mă vadă din stradă cine vrea, nu mai pot! Eram tot o blândă; n-am mai stat, am aprins lumina şi erau pe tavan. Veneau aşa, în rând, de parcă le scotea cineva la muncă şi se puneau deasupra – o pată roşie, curgea din ea. Îşi dădeau drumul pe om ca desantul; unde simţeau că eşti şi le venea lor mirosul de viu, acolo se trânteau. Şi te frigea pielea, ai de mine şi de mine!… Mă uitam şi nu puteam crede; zburau prin casă ca vrăbiile, Motia alerga cu mâna pe cap. Era un ciripit de te-asurzea, îţi intrau şi-n ochi. Cu sopon ud e bine să le-nclei, dar n-aveam la mine şi până mă duceam să-l iau de pe gard, fugeau naibii. Ca moroii, când simt lumina, se hăbăucesc! Nici nu ştii de unde vin. M-am pus în genunchi şi m-am băgat sub divan.

— Ieşi de-acolo, mă trage mama, că ţi se vâră şi-n păr!

Unde se-mbucă picioarele la pat, între lemne, acolo-i totdeauna culcuşul… Ciorchini, ca liliecii, atârnau unele de altele şi n-aşteptau decât comanda la supt. Cu ce să le-omori, am storcit câteva, dar mai mult le-am stârnit. Îţi spun, am făcut şi armata la români şi lagăr la ruşi, mai mult purici, da aşa ceva n-am văzut! Numai când te gândeşti, te ia scărpinatul… Mama o dormit pe un scaun. Cât unghia! Cum s-o făcut Basarabia, după cedare, aşa de bogată în ploşne, nu pot să ştiu! Da ploşniţoi, nu aşa!…

— N-ai o ţâră de vin? o întrebat-o a doua zi mama, că am ţinut-o. Numai Briceni, atâta ştia. Unde să pleci, nu vezi cum arăţi? Cazi din picioare, ai vărsat şi sub gard, unde pleci? Cine ştie ce ai!? Poate eşti deocheată.

Aveam la masă supă de zarzavat cu curechi, ne-o făcut. Foarte bună. În loc să beie afiniac pentru stomac, ea vin! Ştiam că-i bine vin după supă, că te păzeşte să nu te-mpungă un bou, dar când i l-o adus nici nu s-o atins, tot din castravete mușca. Nu şi-o dat afară şi maţele, am crezut că moare, cine-o ţinut-o de cap?! Dacă n-ai minte… Motia? Nişte ceai de izmă, te-ai stricat la burtă cu ceva, stai oleacă lungită! Nu, ea grija câinelui o avea, că de ce dau cu piciorul în el; am vrut să dau, m-o scos din sărite.

— Nu da, că nu-i bine.

— Nu-i bine de ce?

— Ştiu eu de ce.

Prăpăstioasă, se gândea numai la rău, nici asta nu-i bine. Stăteai la masă şi-odată o vedeai că bate în lemn, vorbea cu tine şi se gândea într-a ei. O-nghimpa să se vadă plecată, m-am şi temut, cum lua ceva în gură, vărsa tot atunci. Aşa mă inerva!… Să baţi atâta drum, să calci toată Rusia de la un capăt la altul şi să te strici la stomac când ajungi la mâncare! Nu mai vorbesc de picioare: rupte, plesnite, ale mele la fel. Ne umplea Vera câte-un lighean cu apă sărată şi le băgam amândoi. Le mai dezumfli, dar cu varica spartă ce faci? Am început să merg ca o raţă.

— Vrei să fugi, i-am zis. Mă laşi aicea şi fugi.

— Nu fug, mă duc oleacă până-n Briceni.

— Da, la Briceni… Hai la Soviet! Dacă te-ai întors, trebuie să-ţi deie casa ’napoi!

S-o uitat la mine şi-o dat din fierbinte şi nu încăpeam în lighean. Eram cu degetele răşchirate peste tălpile ei. Ustura.

— Nu te teme, îmi zice în şoaptă, ce-am făcut e numai pe norocul meu. Am să mor eu cu asta…

Iar începe!

— Da, că eu unde eram! Sângele al cui o fost?

— Nu te teme.

— Nu mai vreau s-aud! m-am răstit.

Vera o întors capul spre noi. Nu ştiu dacă o simţit sau ceva, n-avea cum. Chit că ele te simt, chiar, să zicem, nu spui, au un simţ dezvoltat. Ceva era, că o tot lăuda cum n-avea obiceiul: vai, mamă, uite la mine, am îmbătrânit mai rău ca mata!… Dar poate că se alinta numai, aştepta, cine ştie, să-i spui tu că nu.

— Să nu mai pomeneşti, am uitat tot.

— Vezi că te-o ajutat Dumnezeu şi nu te mai gândeşti?…

Adevăru-i c-am uitat la grămadă. Tot ce-am vrut. Dar asta nu pot.

— Te-am adus acasă, Ilie, măcar de-atâta-mi pare bine. Îs pe jumătate iertată. Atâta am vrut: eşti acasă.

— Care casă? A cui? Unde mă laşi aici?

— Nu spuneai că vrei să mor?

— Eu?! Când am spus eu?

— Cum n-ai spus! Pe Volga, acolo, când scoteai boambe din groapă!… Ce, am uitat?!

Mi se părea că mă tem. Nu ştiu de ce, când o vedeam pornită să plece, nu-mi venea bine.

— Mă duc în Briceni.

— Vin şi eu. Am fata-n Briceni.

— Nu mai vrea să te vadă, Iliuşka… şi începe să plângă. Când dădea în bocit, mă lua cu Iliuşka. Vera s-o făcut că-i prinsă cu treaba, ne-o lăsat între noi. Mă uitam la mama şi nu pricepeam.

— Cum nu vrea să mă vadă?

— O intrat la Komsomolul lor, nu-i trebuie tată bandit, că-i strică după aceea la serviciu.

— Ce serviciu?

— Ce-o ieşi ea de-acolo, din şcoală. Moaşă, sanitară, mă duc să întreb. Le dă un diplom.

— Şi ce-am eu cu diploma ei! Io-s bandit?!

— Amândoi. Amândoi taţii. Cine-i bandit? Cine-o umblat prin lagăre! Aştepţi să-ţi spun eu? Nu vrea să mai aibă de-a face.

Mai bine-mi dădea cu ceva în cap.

— Bun. Foarte bine, zic. Dacă are doi taţi şi amândoi îs bandiţi, foarte bine. Să se spele pe cap cu Komsomolul ei, eu atâta am putut ca să fac! Unu-i în lagăr, c-o făcut armata la români, şi tu la Komsomol!… Foarte bine! Nu te teme, n-o să mă auzi pe mine cu Alocika… Nu te cunosc. Spune-i că nici nu vreau s-o mai văd! Du-te din partea mea şi spune-i că… să nu-i spui nimic! Cine ţi-o spus?

— Vera.

— Când?

— Ieri.

— Foarte bine.

Aşa de supărat am fost, c-o început să mă doară iar, da rău! Cred c-o am pe sistem nervos. Mi s-o pus şi fierea.

Şi ce mă înnebunea mai mult era că nu puteam ieşi decât noaptea. Aş fi pus şi eu mâna pe ceva, era de ridicat poarta, poate crăpam vreun lemn, nu, stai închis şi te uiţi pe geam! Nu mai răbdam.

— Da’ de ce să nu ies, n-am acte şi eu?

— Se uită lumea. Din cauza la Anatoli…

— Da? Foarte bine. Noroc că mi-ai spus.

Ziua, dacă-mi venea, făceam la oliţa Alinei. Să mă vezi, un haram de om, cum mă puneam pe ulcica aceea; îmi intra în cur. Mi-o ducea mama afară, îmi venea să turb. Cât am umblat eu pentru Miraveţi ăştia, la atâta am fost să nu mă împuşte şi uite-mă iar între patru pereţi!

Motia o ieşit, nu şi-o pus mintea, o găsit-o vorbind cu vecina. Când o întrebat-o de mine, s-o scăpat că nu ştie. Acuma, chiar că nu mai puteam scoate capul!… Mă uitam pe după perdele cum umblau prin grădină. Ele săpau, aduceau coşarca şi eu curăţam la cartofi şi păstăi. plăcut să văd ce cuiburi o pus; umblam noaptea. Scoate o dată un morcov geamăn, din acela cu doi craci lipiţi şi, când l-o văzut, l-o zvârlit mama până-n Chilu Farfuzii, dincolo de gardul lui Izu. S-o şi închinat.

— Da ce-are? îi de rău?

— Sigur că-i de rău!

De ce era rău nu ştiam, c-am ronţăit la din ăştia când eram plod şi n-am avut nici pe dracu’. Nu de asta am făcut eu lagăr… Face bine la ochi. Du-te, Motia, să te descânte!

Adăuza, că pleacă! Ce să-i fac, poţi s-o legi?…

— Mă-ntorc mâine seară, zice.

Dar ştiam că n-o mai văd niciodată, pentru că ne-am tras câte-un scaun şi-am început să tăcem ca ruşii înainte de drum. Mă lasă aici între ploşne, mă gândeam. Şi s-o dus că trec două zile, eram precis că nu se mai opreşte decât în Kern, unde-şi făcuse un loc. La ce bun, atuncea, tot chinul? Numai ca să m-aducă acasă?

Poate nu mai suferea să mă vadă în ochi, îi era ca şi mie, poate-i aduceam aminte, eu ştiu? Fiecare îşi târâie crucea cum poate. Dacă te-amesteci în lume, te mai pierzi pe-acolo, nu te gândeşti în tot că eşti ultimul gunoi, e bine să uiţi… Când uiţi, parcă te ierţi nu ştiu cum. Trăieşti şi tu, ce să faci?

Întâi m-am amărât, spun cinstit. O despărţit răutatea în două; ea s-o dus cu a ei, şi pe mine m-o zvârlit cu a mea, foarte bine! În loc să uit, mai rău mă gândeam. urmă, o trecut trei zile, după aceea patru, şi am

început să mă simt mai uşor. N-o vezi, nu-ţi aduci aminte chiar tot timpul. M-am mai luat şi cu Vera… Femeia îţi face mâncare, nici n-o întrebat când vine înapoi, pesemne ştia că n-o mai vedem. Nu vorbea despre asta. Gătea… Ce putea şti ea unde-am fost şi cum am trăit, puteam să-i spun şi o mie de ani! Nici să povestesc nu-mi venea, că uitam. Îmi tot dădea să mănânc, de parcă pentru asta te-ntorci! cât poţi să mănânci, de mâncare te umpli… Şi arunca şi prea multă, când rămânea. De acea curăţam şi cartofii de coajă, că ea lua gros; şi sfecla la fel. N-o mai lăsam; dacă-mi era foame – dar când stai numa-n casă nici n-are cum – când mi-era foame, umblam în cămară după ceva sărac: un lapte, o brânză, o ceapă, asta luam. Nu foame mi-era, mi-era nu ştiu cum. Mai bine că-i dusă… tot s-o vezi aninată de tine ca păcatul, nici nu-mi venea să mă uit în sus.

Valeria, Valeria, niciun rând, şi-acuma îmi pui de mâncare!… Cum n-ai scris tu un rând şi acuma aştepţi, poate că, să-ţi bag mâna-n combinezon!…

Vera o simţit. O văzut îndată că-i ceva bun dacă s-o dus Motia şi s-o făcut mai voioasă. O văd că scoate şi tacâmurile de argint, de la nuntă; hopa! – am zis… Din acelea cu mâner înflorat şi grele, abia le cârmeşti între degete, le scapi şi spargi farfuria. Nici nu mai ştiam c-am avut, le-am uitat şi pe astea…

— Se cer frecate cu oleacă de cenuşă, sau nu?

Cam negrui, dar dacă spunea să le dăm, adică să le frecăm amândoi, împreună, n-aveam de ce mă teme că mă-ntreabă când plec. Le-om da, într-o zi… seară, mă dezbrac şi eu ca să mă vâr în pat – cu ochii închişi mă băgam, am dat şi cu gaz, numai foc nu le-am pus – şi aud că se râde din odaia cealaltă. Asta însemna două lucruri: întâi că aveam pe buci o roticică vânătă de la oliţă şi, pe urmă, că fura cu ochiul prin căscătura uşii. De asta o dat în râs, că dacă nu se râdea nu ştiam că se uită. Treaba cu dosul s-o nimerit atunci; altceva o interesa pe doamna. Te fereşti cât poţi, dar pân' la urmă, tot… O văzut-o la masă.

Atunci, stai oleacă! Dacă tot te veseleşti, dacă tot am fost cununaţi, şezi aici cum te pun!… S-o în mine ca un pui, săraca, era şi ea dorită, îs ani lungi, nu aşa… Se bucura şi plângea.

Chiar mă gândeam: cine suntem noi? Suntem doi amărâţi, doi

azvârliţi prin lumea asta. Poate că şi ea ar aştepta o familie. Eu la ce-am venit? Că Anatoli, nu ştiu ce… Al treilea amărât. Aşa o fost! Asta-i viaţa! Ce să-i mai faci? Măcar, poate, ne-o mai rămas câţiva ani, de ce să plec iar? Unde să mă duc? Ce mai aşteaptă ea de la rusoaica de fiică-mea şi de la Komsomolul ei? Ce s-aştepţi?… Lasă, m-am gândit, noi mai târziu, să vedem dacă se leagă ceva. fost cât am putut eu de blând… De harnic nu mai spun, că, dacă vreau, pot şi-un an, tot atâta mă doare. Dac-o dat nemernicii cu scândura-n mine, măcar să fie pentru bucuria cuiva, la mulţumirea ei mă gândeam. Şi mâine la fel, şi poimâine la fel, cât o avut ea măsură spre asta, cât i-o fost bunăvoia, până am văzut că-i luceşte faţa şi i se umple sufletul până sus. Până nu s-o uitat la mine ca mântuită!… Mi-am adus aminte de noaptea când se temea că vin ruşii; Alinuca în leagăn, cât de dorită din spaimă o fost şi atunci!… Ce subţire Vera Carton-lucios acasă la mine cu femeia unui nenorocit de zek la cât era el de batjocorit hai şi eu cu nevastă-mea Da cu mine cum Fiecare te iubeşte cât poate şi după aceea te-aruncă Ce s-o ales de cât am iubit-o eu şi de Jeni la fel şi de Lizet şi de Liuba la şi cum nici n-o trăit Credeam că începe să fie iar ce-o mai fost

Dacă nu dădeam peste poze, poate că şi era.

Întâi, că nu se mai afla nicio foto de-a mea pe perete. Asta înţeleg, înţelege oricine. Dar să dai în dulap, sub hârtia de la saltar, peste pozele vechi cu mama, cu tata, de la Făgăraş, de la cumetria lui Buciu, şi toate să fie rupte pe partea unde eram şi, dacă nu rupte – că poate ne-am pozat cu mai mulţi

— Atunci măcar zgrepţănate, roase pe ochi să nu se mai ştie c-am fost acolo şi eu, asta-i cam mult!… Asta m-o strâns de inimă. Erau aşa: rupte pe mijloc; eu la gunoi, ea o fisiuţă, singură. Altele, cu o gaură albă în loc de cap, unde scobise cu unghia… Da ce rău să-ţi facă o foto? Să nu mai văd poze în viaţa mea, nu mai ţin acasă niciuna! Ai fi vrut să mă vezi mort sau ce-ai crezut că mă îmbolnăvesc; mi-o făcut foarte rău şi m-am pus vârtos cu puterea pe dânsa… Şezi tu, oleacă, să vezi! Fără nicio milă, pe ea, nici n-am vrut s-o ascult, că, la un timp de o început să răcnească, să strige

— Câtă ruşine avea – credea că vreau s-o omor. O mai lăsam o ţârâcuţă să-şi ieie o gură de aer şi iar o trânteam! Să n-ai milă! S-o

zbătut, m-o rugat, o strigat la vecini, am fost nemilos… Nu atâta ca să-i fac vreun rău, dar parcă mă gândeam că aşa o ţin mai strânsă de mine, să vadă pe cine l-o scociorât ea în poză… Că tot m-am întors! N-am vrut decât să fie toată lumea mulţumită

Când o scăpat, s-o dus chiaună şi-o venit cu doi doctori. Cred că mai întâi mi-o zis să las casă, dar n-am vrut să ies. Pe urmă, cu duba Salvării. Scoraia pomosci… Era speriată ca de cutremur.

— Staţi, mă! îi rugam şi eu. Staţi, mă, ce rău am făcut!?…

Mi-au pălit o injecţie, de puteai să speli cu mine podele şi tot, nu mai aveam niciun simţ! Prost am fost c-am stat acasă s-aştept, trebuia s-o întind.

În orice caz, mai bine decât cu miliţia. Mai ieşea nu ştiu ce!… I-au luat şi actele.

În curte – doi plopi scărmănaţi şi un gard spart, atâta se vedea pe geam în lumina crohmălită: o mucezeală. Picăturile de pe sticlă se storceau din pasta soponoasă de-afară, simţea moale cât putea să atingă cu mâna. Ca un var murdar, ca o zăpadă muiată. Mâinile nu le avea legate de pat, aşa cum crezuse când a deschis ochii în hruba de-acolo, dar le simţea grele, de lemn, ca şi capul.

Nici hrubă – o încăpere de bolniţă veche cu paturi, ce puteai găsi la Briceanî! Că vi se rupea limba, dacă rămânea tot Briceni… Îl ţineau pe bromură; la şase ore. Şi-i mai băgau nu ştiu ce. Venea sora de gardă cu seringa şi nici nu închidea ochii, se uita în tavan. O lăsa să-l învârtă ca pe-un balot. Între o injecţie şi alta, nu trecea mahmureala şi nici nu se putea gândi la nimic; te goleşti şi vezi că nu-i rău. Îi venea, să zicem, ceva din Sangorodok sau din Omsk – se scurgea imediat, aburos, era suficient să se concentreze puţin. Ca la o trezire din vis. Acum era bună de încercat tehnica din baracă, când se trântea rupt; se lungea ud pe vagonkă şi se silea a-şi aminti toate fărâmele din ce mai ştia. Nu numai că pierdea tot ce locuise în el, ca pe-un miros palid, vânturat repede, dar era şi fără întoarcere. Delete… Ştergea, cum şterge omul cu guma. Mai rău!

— Aş vrea, îi spunea ologului, de m-aş face uşor şi să mă ridic ca un înger.

— Ar fi bun! chiţcăia ăla.

— Să vă sculaţi dimineaţa şi să-mi găsiţi patul gol. Îngerul de aceea nu-l vezi, că n-o fost muritor niciodată şi nimica nu-l trage. M-aş risipi oleacă…

Când dormi, lumea nu se mai împarte în români buni şi răi, te aşteaptă răbdătoare să vii de unde-ai fugit cu moartea ta scurtă. Vreo săptămână l-au ţinut mai mult somnolând, mai mult mătăhăind în trezie, izbutind ce n-a putut uita în timpul din urmă, când de fapt nici nu exersase, se lăsase târât de zilele lui ca un pachet mototolit de ţigări; nu făcuse decât să se-ndrepte cu faţa către apus. De-ajuns că împingea Motia în el. Tutunul i-a fost prima nevoie, mâncarea a venit şi ea, după. N-avea nimic în noptiera de tablă cu vopseaua sărită, s-a trezit în cămaşă, nici actele nu ştia la cine le-avea. Şi-a văzut picioarele înfăşate; dăduseră peste ulcerele lui varicoase şi l-au uns, trecea stacojiu prin tifon.

Ologul de lângă fuma, mai lua de la el. Era în patul de-alături, l-au adus că visa urâciuni şi striga să-l dezlege, că n-are pe nimeni kulak. Striga pe ruseşte. Dar ziua nimic, Dragomir, băiat bun, îl mai servea când avea. Când nu, îl lăsa câte-un fum sau să tragă din muc. Chiştoace găseai şi prin curte, numai să vrei să te uiţi.

Ajunsese iar strângător. Din tot ce aduna, îşi putea răsuci o ţigară de ziar, ultima foaie, unde nu-i vreun portret tipărit. Dar lua şi dopuri, dacă vedea, şi-un capăt de sfoară. Nu-i bine să laşi, odată tot ai nevoie. Le vâra sub saltea şi punea capul deasupra. Pâinea, mai sus, chiar sub pernă. Coji erau; dacă mâncai repede şi ieşeai pe coridor, le vedeai printre farfuriile strânse din alte saloane şi luai de pe căruţul cu tăvi, nu te ocăra nimeni. Se uscau acolo, la cap; bagi mâna şi mesteci când vrei. Foamea şi ţigara sunt primele care se cer când eşti închis într-un loc.

Oricum, de nemâncare nu mai putea muri. Cum ştia el să găsească, nu ştia nimeni. Mai ales că nu era chiar păzit… Cam somnoros, dar liber; te ţineai de pereţi şi, dacă te instrunai, ieşeai şi la gard. De la o vreme, nici nu te interesează cât te mai ţine poprit, stai şi-aştepţi.

Pachetul, când şi-a dat seama că-i treaz. Treaz, adică numai ce deschisese ochii înainte de ora injecţiei. Îl avea lângă pat, sub noptieră.

Pachet… De la cine? Infirmiera de dimineaţă ieşise din gardă, n-avea pe cine să-ntrebe. Vag, aşa, ceţos, îşi aduse aminte de Motia… Dar unde-o fi ea acum, n-avea cum să-i aducă! Amorţit, abia reuşi s-o reconstituie din pâcleli. Nu izbutea să i-l păstreze ca lumea, chipul, totul n-aştepta decât ca să fugă, şi bărbia, obrajii şi tot… Poate Vera, şi-a spus, i-o fi părând rău. Poate fata… Erau practicante la spital, eleve, în alb. De unde vin ele, dacă nu de la…? Şcoala nu-i Sanitară? Se temea c-o fi printre fete, le auzea pe culoar; atunci, se vâra mai adânc în subpătură, bucurându-se că poate dormi. Când le simţea intrând în salon, odată cu doctorul, se prefăcea mort, nici nu deschidea ochii. Dacă te trezeşti cu ea lângă pat şi te vede aşa cum arăţi!… Mai mare ruşinea. Eşti adormit, nu ştii, poate să-ţi facă orice. Cine râde de-un mort? Abia către seară, înainte de tratament, începea să se mişte, când se golea tot spitalul.

Pe urmă, de unde s-o ştie? După voce nu… după ce? Fotografii pe-acasă văzuse, dar cum s-o cunoşti cu păru-n bonetă şi poate că şi ea se ferea, asta sigur! mai bine nu ştii. Să zaci acolo cu Komsomolul tău, nici de pachet n-am nevoie! Nu-i bun să ai fete, băieţi dacă ai…

Dar era o plasă cu de mâncat şi ţigări. N-ajunge mult. A împărţit cu ologul.

Şi nu l-a supărat nimeni, decât când au venit şi l-au căutat de pâine sub pernă.

— Ce-aveţi, mă, iar? Ce-am făcut?

Asta, chiar, nu se face… Era supus faţă de tot ce vedea alb, brancardieri, doctori, surori, ce vedea, şi tifonul de la fereastră. Se uita până le prindea privirea şi dădea primul din cap, ca la gardienii din lagăr, de ce să te pui rău?… N-a avut nimeni să-i spună nici du-te mai încolo, de ce? N-a stat la injecţii? Au găsit ceva murdar, ce-au găsit? Cum să-i iei cuiva pâinea de sub cap? Singurul lucru bun era că se-ngrijeau de picioare…

S-a necăjit şi n-avea voie, de la nervi. Sedat cum era, s-a ţinut de balustradă şi a ieşit în curte. Doi plopi şi un gard spart: toată curtea! Şi-n spărtură – ea, Motia… O vedea ca în somn. Îi făcea nişte semne şi s-a nevoit pân-acolo, ţinându-şi cu mâna nădragii. În niciun spital nu-i o gumă întreagă!…

— Hai, face ea, uitându-se înapoi, îngrijată. Ţi-am adus hainele.

Avea şi hârleţul, avea tot. Trecuse pe-acasă? Palidă, trasă la faţă, se vedea că bolea, se vedea, era suptă.

— De când stai aici?

— Nu de mult. De ieri.

— Vera ţi-o spus?

— Alocika. Îmbracă-te repede.

— Da' unde mergem?

— Fugim.

— Da vreau să ştiu unde mergem, se burzului el, deşi vorbea îmbălat, vai de capul lui, ca Buium, hingherul. Mă pun jos, nu mă duc nicăieri!

N-o putea suferi; cum o vedea, cinci minute dacă stătea lângă ea ceva îl scotea din sărite! Până la urmă, îşi făcu o cruce ca să-l ajute Maica Domnului să nu-l vadă nimeni şi se dezbrăcă acolo, de faţă; cum dai din gaură, imediat după gard. Intră iar în cizmele lui de gumă şi ciuli urechea, dar totul era liniştit. Nu venea nimeni.

— Ai adus şi ţigări?

— Ai şi ţigări.

— Stai o ţâră, că am o datorie la cineva…

— Lasă-l, că nu moare el, hai că ne prinde pe-aici.

— Ologul de-acolo, uite-l, ia!

— Nu mă uit la niciun olog.

— Da' de ce?

— Că nu mă uit!

A crezut la început că din cauza câinilor. Erau băltoace şi glod, ţârâia rece şi doi câini muraţi se îmbârligaseră în curtea spitalului. Poate de asta n-a vrut să se uite… Au luat-o din loc.

Motia era cu capsa pusă, iar avea nu ştiu ce. Nici nu se mai uita unde calcă. Năduşită, o apă, ducea hârleţul cu fierul în jos.

— Da' nu mi-ai spus unde mergem… îşi aduse aminte Ilie.

— La români, mergem. Gata! Pe la Reni, pe unde ştii c-ai trecut.

— Da?…

Nu mai obiectă nimic şi încercă să se ţină în urmă. Călca de sus, ca Zdrelea, parcă era lunatic. Îl bârâia ceva prin cap, încercă să-şi aducă aminte ce-l supăra, dar nu reuşi. O lăsă baltă, chiftind prin noroaie.

Motia umbla la fel, şleampătă, fleoşca-fleoşca, o durea înăuntru. Cum stătea, făcea lac sub ea

— Eşti adormit sau ce ai? se întoarse spre el, sâcâită.

— Cred că da… Aoleu, actele!

— Lasă-le-n boala lor, cine ţi le mai dă?

— Da' tu ce ai?

— Nu ştiu ce am. Ne mai împuşcă, dracului, şi nu mi-o ieşit nimic câtă viaţă am avut. Tot murdară de glod şi pe drum! Poate mă găseşte umflată şi cu mâlul în gură, Doamne fereşte…

I se păru o clipă că vrea să vomite şi se opri. Dar nu mai avea ce, icni de câteva ori în sec, tăiată în două. Ştiu eu ce-i asta, îşi spuse el, aşa-ncepe… Nu-i scorbut, asta, cum îi zice, lipsă de vitamină pî. Noi mâncam acolo nişte goange, un fel de cărăbuş…

Ilie Hnat o privi abătut, apoi deveni atent la cele două javre din şanţ care asudau să se încalece, dar nu se-ajungeau. Altele… Se căzneau, pesemne, de mult, căci erau stoarse. Îşi călcau pe limbă. Ceaveţi azi toţi?… se indispuse.

Două zile, că nu era tren. Că cine i-o adus pachet: eu sau Vera? Da câte pachete ai mâncat de la Vera ta?! O trimis ea, cuiva, vreun pachet? Uite la ea, dacă-i în stare! Să n-aud nici cum o cheamă! Cu ploşnele ei. Nici să n-o pomeneşti! Şi nici să nu întorci capul după Miraveţi lor, nu mai dăm niciodată pe-aici!

Nici n-avea cum să-l întoarcă, nu se vedea, tăiasem pe la Bucești. Buţeşti…

Şi umblam, de parcă eram bătută. Năduşeam, îmi cobâlţâia înăuntru ca la cal. Şi o sfârşeală, nu mai credeam că ajung! Nu că mă lua de la capu' pieptului şi vărsam numai verde, dar orice băgam în mine, şi apă, îmi mergea burta. N-am văzut! S-o găsit să-mi arate cum mănâncă el jigănii de brustur… Numai m-am uitat o ţâră, şi-am crezut că-mi vărs şi sufletul maţelor! Mi-era frică să mă urc în ceva, o luam pe jos; te mai poţi da după o tufă, dacă găseşti. Ne împleticeam amândoi şi ne ţineam, de ziceai că eram băuţi, adormiţi. El ca el, da' eu!… Ca două mute eram, noroc că mi-o luat cazmaua din mână! Unde mergem noi în halul ăsta? Holera de pe lume! Te-o împuns vreodată ascuţit? Îmi dădea nişte cuţite, că dacă nu mă ghemuiam undeva, acolo cădeam!

mai rău ca-n brusturii lui, cu pograniciniкul…

— Te ţii pe picioare? zice.

— Mă ţin, ce să fac? Da asud.

— Hai, zice, să-ţi arăt pe lumină.

Ştia el pe unde se trece, c-o mai trecut. Când am dat de tufele de pe mal, n-am mai putut să mă ţin. Da, deloc! Stai, zic, stai oleacă, şi m-am dus să m-ascund. El o rămas să se uite amănunţit, nu ştii niciodată. Stăteam, vai de capul meu cum stăteam, şi mă uitam la apă. Românii se vedeau peste un lat de Dunăre, erau colea, trăgeau nişte bărci. Crezi că ce-s nişte sute de metri, sari o dată şi basta, dar nu-i aşa… ochiul minte. Uite ce de-a mai stuf! îmi ziceam, că se vedea mult, umplea malul. N-o trecut – cât să zic? – trei minute şi gata pograniciniкul, s-o şi înfiinţat. Dokumenti!…

— Şezi, bre, i-am spus, am mama acolo, i-e rău de la stomac.

Că, să văd, rusul… Cum să vezi, bre, eşti nărod? Dacă-ţi spun că i-i rău, i-i rău, ce dracu'! Dokumenti… Era în patrulare, acuma – grăniceri peste tot, nu mai era cum o fost.

— Ce dokumenti, mă, eşti nebun? Nu mă cunoşti? Sunt de-aicea, din Reni… Azi mă vezi prima dată? Le am acasă, le prăpădesc, nu umblu cu ele.

Parcă l-am văzut pe dracu', nu mai aveam nicio hârtie, nicio hârtiuţă, nici fir, Briceanele mamii lor! ăla, să-i dau!…

M-am uitat la Ilie; era alb la faţă. Atât mai lipsea!… N-am avut ce să fac, m-am ridicat cum am putut şi m-am târât către ei. Gemeam sleită, curgea apa de pe mine, aşa, ca o biată mamă bolnavă, o biată bătrână, poate-i fac milă mă gândeam, are şi rusul o mamka. Şi chiar i-am făcut; când o văzut cât de prăpădită eram, o venit să m-ajute; m-au luat amândoi şi m-au scos. Spasiba, i-am zis, să fii sănătos, liberare!, n-o mai vrut dokumenti, nimic, da trebuia să mă vezi…

— Şezi, Motia, i-am zis, după ce ne-am văzut scăpaţi şi am băgat-o în spate la nişte mahune. Cum dă întunericul, mă duc să caut ceva. Ori trecem c-o barcă ori nu ştiu, cu ce-oi găsi, dar de trecut, trec!

Moartă-moartă, da ce crezi că-mi spune?

— Or avea românii icre din cele roşii, cu bobul mare?… Am mâncat într-un tren şi mi-o plăcut.

Au, cre' că, m-am gândit. N-au cum! Au petrol, au kvarţ, au stuf, icre n-au ei? Alta-i buba lor.

Şi cum s-o întunericit – la cherhana! Unde-i omul meu?… Lucrează pe-aici unul Morozov

Izu, aşa şi pe dincolo? Da. Lucrează la sortare. Iaca-i bun! m-am bucurat… Şi i-aici? Nu, c-o lucrat dimineaţa. Şi unde stă? Uite-acolo!

Izole, ţi-ar părul pe tine, numai două şpiţe-n cur stai să-ţi trag!… Ceara mă-tii, tot te-am găsit!

M-am dat mai întâi pe lângă poartă ca să văd cât de departe-s vecinii. Poate răcnea. casă hâită, acoperită cu trestie. Şi nici măcar bine. Era înnegrită, cred că s-o uitat la bani când o luat-o. Geamul luminat, nu se mişca nimic. Nici câine n-avea, m-o hămăit de la altul, de peste gard, când o fost să intru. Taci, că-i bine! N-am apucat să bat, că m-am şters pe picioare şi m-o auzit, o deschis uşa el.

— Ce faci, Izole?

— Ce să fac?… Da' cine-i?

— Ia ghici.

Se uita la mine şi-l vedeam că ar da tot din casă, numai să nu fie adevărat.

— Unul pe care l-ai ajutat cu puşcăria, l-am ajutat şi eu să-şi aducă aminte.

Stătea în prag şi clipea din ochişori, mă temeam să nu ţipe.

— Da' nu intrăm oleacă?

— Ba da, zice, şi mi-o făcut loc.

I-am dat mâna, să nu zică nu ştiu ce… Se cofleşise, îi atârnau fălcile, făcuse buci şi mirosea urât, cum te-ncui la stomac. O babă care puţea a peşte. Simţeai în toată casa, şi-n haine. O adus el nişte trăscău, dar avea pahare soioase, nici nu-ţi venea să te-atingi. Am băut.

— Ce faci, bre, Izole? Ai pe cineva cu tine?

— N-am. Am la Odesa.

Nu mă-ntreba nimic; se holba şi răspundea la ce-l interogam eu. Era brobonit.

— La Odesa…

— Şi la Cernoveţi am.

— Şi te mai vezi cu ei?

— Acolo-i acum Ucraina, trebuie pasport.

— Dacă vrei şi vrei, ajungi tu. Ce faci aici, alegi peşte împuţit?

O dat băutura peste cap şi şi-o pus falca-n pumn. Era nerasă, lăsată, nu-mi plăcea să mă uit. Semăna cu tata, deşi eram aproape leat, ne-am jucat cu puţa-n ţărână.

— Îmi faci şi mie un storceag de morun? Îs venit cu mama.

— Da, zice, dar nu s-o urnit. Şi surd… I se mai urcase inima la loc, nu mai era chiar aşa dencolţit, se uita mai viclean. Ce şi-o zis el? Dăm ceva pe gât şi nu mai am de ce să mă tem, ne facem cumetri…

— Da' tu ce faci? îl aud.

— Ce să fac, măi Izu, zic, am un necaz cu maşina.

O căscat ochii; m-am făcut că nu văd.

— Eşti şofer?

— Nu, am Moskvici şi n-am garaj. Mi-o scriu toţi cu briceagul. Dacă aş sta mai jos, aş sparge un perete, da stau la cinci, tu-i ceara mă-sii, am patru camere la bloc şi n-am cum. Tu câte ai?

— Două, face, da nu te cred.

— Nu mă crezi? Da' asta crezi?

Şi m-am sculat în picioare, ca să se uite bine la ce-i arătam. Am zis că face atac. Încărunţise, i se lua roşcoveala de pe cap, avea şi negul acela pitit după nara din stânga, dacă te uitai de departe ziceai că-s eu.

— Câţi ani ai? Eşti o rablă. Am venit să-ţi trag nişte şpiţe-n cur.

— Da' de ce?

— Mă, tu ai uitat cum ai dezonorat Armata Regală, f tu-ţi ceapa ta, să-ţi fut?!… Ce-ai câştigat tu de la bolşevicii tăi? Te-o făcut palkovnik? Te-o zvârlit în putoarea asta, alegi peşte, tot ce-ai putut să-ncropeşti – coşmelia asta prăpădită! Ce ţi-o dat că ne-ai umplut de scuipaţi? Şi casa din Mirăuţi ţi-o luat-o, îi plină de ruşi… N-ai pe nimeni, te-ai bucurat că ţi-o intrat cineva în ogradă, nici n-ai ştiut cine-s eu! Un câine n-ai, tot le-ai dat, şi numele tău le-ai dat lor! Aveai nume frumos, Moroşan, ce-i asta Morozov, Morozov ai ajuns tu?!… De ce ţi-i ruşine cu numele tău?

Nu l-am lăsat, până nu l-am văzut că vrea să deie în plâns. Adică, nu chiar cu lacrimi, dar îi venea, am văzut.

— Tu, încai, eşti cu mamka…

— Îţi pare rău, poate că? Degeaba acum, eşti o gloabă!… Mă Izole, acolo, în fundul iadului, de unde-am ieşit, am văzut şi ovrei. Care la cantină, care la sanitar, care la plan, acolo mureau. Rar cineva la pădure. Erai prieten cu ei, te descurcai, aveau cap! Da şi când dădeai peste unul prost, să te ferească Dumnezeu! Plătea şi pentru ceilalţi. Izole, îţi spun cinstit, mă crezi, nu mă crezi, treaba ta: tu eşti prost-grămadă, mă! Prost-prost, nu aşa! Un prostan! Spune dac-ai făcut-o măcar după capul tău…

Nu zicea nimic. Ce să-i tragi şpiţe-n cur la un prostalău cu gura cusută! Eram şi cu acelea de gumă…

— Mă, zic, ce faci cu storceagul?

— Stai s-aduc nişte peşte…

— Dacă tot te duci, am nevoie mare de două biciclete… Până mâine la prânz. Ai de unde?

— Cred că da.

Nici n-o întrebat pentru ce, nu nimic. Asta mi s-o părut suspect, deşi un storceag poate că ştia cum se face. Dar nici nu eram prostul lui, să stau în casă şi să-l aştept ca pe Vera, cu doctorii. Am ieşit încetişor, am trecut drumul şi m-am băgat într-un liliac. N-am stat mult, cam o jumătate de ceas, şi-aud paşi. Tiptil, nu vorbeau: Izu, cu trei miliţioneri… Brava, băiete, frumos… Sta-ţi-ar în gât când îi mânca tu storceag! Mă uitam la ei şi vorbeam singur în cap. Prostia nu doare, dar nici bine nu te mai faci… I-am văzut cum se potrivesc ca să mă ieie din toate părţile. Când o dat buzna-n casă, am împuşcat-o şi eu. M-am prăvălit sub barcă, la mama.

— Hai, zic, că-s pe capul nostru. Nu putem trece.

Dar ce te faci, că pe Motia o ţinea burta!… Avea nişte junghiuri, de credeam că moare, nu ştiam ce să-i fac. Mai mult moartă am găsit-o. Ce-o avut şi înainte, dar acuma parcă o rupea! Se tăvălea pe prund. Unde să pleci? Învie-ză-mă, Doamne! S-o împreunat iar cele două scârbe şi am făcut-o la loc pe cea mare; suntem împreună… Am stat ghemuiţi acolo sub lotcă, pân-o trecut un camion.

Aceste amintiri trebuie Mândrilă Miron – numele este fictiv limbi clasice în speţă latina e tot ce a mai rămas liceul Coşbuc – apelaţiune de asemeni Buzău Doresc pentru cine este interesat a

cunoaşte: de circa doi ani la numita N pensionară şi femeie cu ziua întunecoasă inconfortabilă şi plină de molii atacă hârtia însă reputaţia ei un timp de către un tânăr numele nu are importanţă absolvent teolog supus nocturn unor coşmaruri supărătoare lucru ce l-a condus la opinia că ar fi

Pot declara că e mai mult decât asta Apariţii ectoplasmatice nu dar dincolo de lepidopterele care se refuză oricăror încercări de suprimare neajunsul amintiri care nu-mi aparţin t o a t a suspiciunea şi curiozitatea şi pot afirma că timpul produce aglomerare Posibil sugestionării sau sensibilizării subiectului în cazul de faţă – eu însumi Este vorba de o agresiune haotică domeniu concentraţionar relaţii nefireşti de familie precum şi diverse incursiuni în geografia de stepă cu caracter picaresc Limba de o factură net

Desigur că aş putea să mă mut dar n-o fac de nesuportat delir Am obosit sunt surmenat Creierul meu e intact dar niciun om nu poate duce singur această povară

Opinez că amintiri Ar trebui eliberate nu neapărat de mine sau altcineva a se risipi în actul lecturii această istovitoare ispită Odată citind şi-ar repartiza uniform greutatea pe mentalul şi conştiinţa A le răspândi contagios se citesc peste tot; cine vrea să le suporte bine cine nu n-are oricum e singura cale de a ieşi din cubajul acestei camere şi de a se răspândi haotic recte dilua E prea mult Condiţia de chiriaş e prea împovărat cu destinul cuiva venite din neant o pot face îi pot strivi şi obliga a disemina global a duce cu ei amintiri scăpate de sub control indestructibile ca şi specie de fluturi Mănâncă hârtia cuvinte valoare gnoseologică sau măcar ontologică Eu personal mai reţinut nimic cu aceste aduceri aminte Numi aparţin Vreau să mă căsătoresc

…Lascăr Mihai… Lascăr Elena, 1932 – 1951… Dominte Ion… Ciornei Petru, 1947… Ăsta, la secetă… Bun cucăr! Totu-i cum mânuieşti rotiţa şi cum pui clarul. Poţi citi de pe cruci. Altfel de nume; la noi, altfel… În spatele meu, suntem noi. Garduri. Grădini. Îl iei de la ochi, vezi tot dealul întreg, cruci, cimitir. Obiectivul numărul opt: turnul ruşilor, cruci, salcâmi, lăstăriş, pustiu, bun, neatins… Patru ore treiş'cinci şi mă schimb. Fain, să te poţi uita de sus! Fâşia curată… Arătura de graniţă.

Ia, ruşii! Pun cucărul la ochi. Ca-n palmă… Bine-i de sus! Un rus şi-o rusoaică. Duc un hârleţ. Cu hârleţul vii tu la plivit, rusnace, vai de capul mamii lor, nici târşiţă n-au!…

Militarul – o siluetă cu ocheanul în mână. Nu-i distingi faţa; o pată neagră ca şi foişorul din care se uită; soarele cade îndărăt, la români. Sat stâlcit între văi: Dobricani, localitate de frontieră. Dă în alt deal şi, după el, Rădăuţii, Suceava sau cine ştie ce-o mai veni. Dincoace, la ruşi, locurile de veci. Tot româneşti. Sârmă ghimpată între case şi râpa cu morţii. Au tăiat şi-au arat; unii au rămas fără sat, alţii fără cimitir. Uite doi… Mici, mărunţi: două furnici şi un băţ, dincolo de frontul de cruci. Tot departe, miradorul rusesc. Soarele se culcă pe burtă; foarte frumos! Ea se târâie în urmă; bărbatul, ghebos, trage cazmaua de coadă. Merge greu şi el, se împiedică. Doi gropari… Se opresc să răsufle şi privesc peste sârmă. Acoperişurile de dincolo îţi iau ochii, s-a încins tabla, apune. În turn, la ruşi, nu se mişcă nimic. Se-aud vaci şi un motor, în România.

— Mai poţi?

Vreau să întorc capul să văd ce face, dar n-am chef să-mi sclintesc vreun picior; numai dâmburi.

— Umblă, umblă, nu sta, face Motia şi o cunosc după glas că-i sfârşită. S-o chinuit toată noaptea cu burta, are ceva care-o taie. Nici n-o putut să mănânce. Să n-am încurcătură de maţe, zicea, dar parcă mă întreba, o vedeam că se teme. Ei, încurcătură de draci! Văd că rusul de sus ne-o lăsat; ori doarme, ori… Nu trebuia s-o târăsc pe căldură, dar ce să mai fac! mai târziu nu se poate intra. Am o sticlă cu apă.

— Mai poţi, mamă?

— Hai, hai…

S-o las jos o ţâră, nu mai duce mult, o urcat şi dealul. E asudată, abia suflă. Am nişte chei în buzunar, le aud cum dau în sticlă. Mă vede şi ăla de dincolo cu binoclul lui; bate la ochi, acuma, seara, se vine la tămâiat?… Poate se uită, îndrept cazmaua…

— Numai până la cacadâr, pân’ acolo şi gata! îi mai dau eu curaj.

— Da, mamă, da…

Aoleu, nici zece paşi nu mai poate!

Dar ajungem, se pune pe iarbă şi cad şi eu rupt. Bem oleacă. Ţin

sticla cu piciorul ca să n-o ieie la vale. Mama se îndoaie, săraca, se-astupă. Mă uit la mânuri cum tremură.

— Cum îi?

Nu mai zice nimic. Soldatul din turn o pus ocheanul pe noi. Sticleşte; acuma să vezi… Ce dereticat e ăsta, fără var, fără răsaduri, doar c-un hârleţ! Uite aşa grijesc eu, prăşesc, scot bureni… Ce zice el, acolo, în sinea lui? Da' nici pe-ntuneric nu poţi veni, că te bănuie rusul! Dacă vrei să treci, îţi faci de lucru şi aştepţi noaptea aici, mai am vreo trei ceasuri, astea-s cele mai grele. Nici nu mă pot apuca de nimic, până nu-şi ia ochii din sculă. Ai?… Şi-o dat seama? Dacă vine, fugim. Da' n-are cum, că aici e la ruşi, se uită şi el de urât. Zgâieşte-te, na! Eu am timp… Ce ţi-am spus? S-o întors şi se holbează acuma la ei, la români. Să ştii că n-o putut vedea bine din cauza la cacadâr… Dacă nu-i aşa, să-mi spui nu ştiu cum! Mă, da deştept sunt… m-am pus după tufă. Futu-i ceara mă-sii, ce minte am!

— N-o văzut, mamă, nimic, suntem la dos. Ne facem că ciorobotim la mormânt.

— Dă-i groapă de rus, Iliuşka… Kolţov Agrapina şi Andrei.

— Ş-apăi, nu te-ntreabă nimeni a cui-i. Am tufanul în faţă şi nu mă dau de-a fi şi de neamţ! Cum îi?

Vai de capul ei, săraca, te şi sperii! îi albă la faţă şi se uită la tine de parcă cere apă. Nici nu ştiu cum am cărat-o pe drum.

— Tot te doare?

Întreb ca prostul, dar ce să-i spun? S-o întreb dacă vrea să beie? Dacă vrea, cere singură, sticla uite-o, o ţin cu piciorul. Sau nu bei după mort?… Ar trebui să săp mai încăpător, pentru doi, şi mai într-o margine, să nu dăm de Kolţovi… Te pomini că dă telefon la ruşi şi ne trezim cu potera lor. Ce, nu poate?… Ori la Soviet: cum aţi intrat, bre, aici! Ia să vedem ce rudă sunteţi voi cu Kolţov, ăsta, Andrei?… Aprobare aveţi? Dokumenti!… Doamne, fereşte-ne! Nu-ţi cer mult, Doamne, fereşte-ne şi păzeşte-ne de omul rău! Ia să m-apuc… Mă ridic cu hârleţul.

Păgâni de-ai lor, nenorociţi… Au dărâmat toate bisericile, nici nu mai au unde se închina. La Lenin şi Stalin! Fără slujbă, aruncă mortul în groapă, nespălat, negrijit, şi cântă Internaţionala… Uite numai la

ogârjiţii ăştia doi, îi bate vântul! Dacă aţi vrut kolhoz, ce să vă fac?! Aţi vrut, nu vă plângeţi!… Vai de mama lor, goi i-au lăsat, nu mai au nici după ce bea apă! Bine-i să te uiţi de sus cu un cucăr bun!… Aha, scoate buruiana. Da cu hârleţul, Ivane? Tot mai fain e în partea asta, cu casele. Uite-l pe Ciurea de la miliţie!…

N-apuc. Pentru mine sapă. S-o apucat de săpat… Vai, cum se-aude! Pentru mine săpi tu, Iliuşka… groapa mea. Doamne, nu pot să mă ridic! N-o să pot trece, cad aici. Uite, Sava Cazimir… 48. Antohi Maria. Hulub. Reabkin Serghei… o băgat şi ruşi. Da când aşa repede?! Doamne, ce-i cu mine? Nu mai am nicio putere. M-astup. N-am aer. Doamne, de ce m-ai pedepsit aşa rău?… Trebuie să fac ceva, dacă rămân… nu mă mai scol. Ia-mi, Doamne, mă doare! Trebuie să pun mâna să lucru, altfel mor, leşin, mor…

— Mamă, zice, aruncăm hârleţul peste cap şi nu ne mai uităm înapoi. La noapte, când schimbă garda din turn, dăm buluc!

Nu pot. Nu pot, nu pot Iliuşka, n-am putere să mă ridic… Aici rămân. Pentru cine săpi, acolo? Uite-l cum sapă… I-o fost drag să sape… de când îl ştiu… Vreau să…

— Dă-mi să săp şi eu.

— Şezi cuminte. Fă-te că dai pietrele cu var, trage-te după tufă.

— Dă-mi, că mor!

S-a atârnat de coadă, ce să-i mai faci? O femeie ghemuită-n hârleţ. Nici nu se apasă în el cu călcâiul, mai mult se sprijină-n lemn să se ţină-n picioare. Stai şi vrei s-o ajuţi, dar nu poţi. Şi dacă se uită românul de dincolo? Oricum, dacă vede ceva, vede cum plivesc un mormânt, ce să vadă!

— Lasă, mamă, că-i întărit. N-o plouat… Nu vrei? Te rog eu…

Era tot făcut de pământ pe la gură. Se uita la ea, neajutorat, şi-şi ciugulea o pieliţă din palmă cu dinţii. Motia se clătina pe cazma.

— N-avem spor, mamă, nu se ia nimic. N-ai putere. Hai, dă-l încoace. Hai, că se uită…

Borşovic puturos, pune rusoaica la săpat…

Şi, tocmai în momentul când grănicerul român îşi întoarse de la ei faţa către şoseaua din Dobricani, femeia căzu în genunchi

— Mamă! Te-năbuşi, ce ai?!

Era ca o cârpă, am întins-o peste ce-am scos. Avea de-acum o privire sticlită, ziceam gata! Stătea rău peste rădăcinile de ştir şi urzică, bulgării uscaţi îi intrau în spate şi mă gândeam că se uită amândoi cu binoclul. Rusul mai puţin, că tufa de cacadâr era băgată sub o scobitură din deal. Aveam şi o cruce din ciment între noi; unde eram, eram bine. Dar celălalt putea, ne vedea ca în palmă.

— Mamă, să nu-mi faci ceva… Te rog eu. Auzi, mamă!

De unde, moale… Năduşea rece. Am destupat sticla, murea acolo în mânurile mele! Mă vedea şi soldatul; ce să fac, am mai zbârcit-o o dată. Dacă ăsta-i norocul care îl am!…

— Stai, mama mea, să-ţi dau şi pe gură.

I-am dat din sticlă, i-am dat şi pe faţă, gemea numai, dar deschidea ochii.

— Mor, Iliuşka. Mor aici.

— Cum să mori! Mă laşi aşa, cum să mori?! Trage pe nas! Trage adânc! Mamă, ţine-te! Te rog eu frumos! Doamne, nu ne lăsa!

M-am pus în genunchi, mi-am băgat mânurile sub ea şi am săltat-o ca s-o aburc. Mă vede, mă vede!… Mare lucru n-am făcut, erau numai grunji de la iarbă, c-am smuls-o.

— Aşa, mamă, bagă degetele în ţărnă şi strânge. Nu te lăsa! Sunt aici.

O făcut ce i-am spus, dar avea mânurile slabe, săraca, nu putea mult. Parcă voia să spună ceva, îmi venea să mă omor, o vedeam cum se pierde şi m-am aplecat către buzele ei. Tot atunci, o buşit-o şi sângele…

Dacă mă gândeam la ceva, mă gândeam la Naştenka; singură acolo şi fără bărbat… Mi-o scăpat cumva purcelul, şi unde l-o dus? Şi Gordei, ce om bun şi Gordei! Şi acela… Burlui… nu, Buhai! La Ilie parcă nu mă gândeam… Îl vedeam că se farmă peste mine şi plânge, dar parcă nu mă gândeam aşa tare.

Dincolo, cum se vedea de sus, plutonier-major Ciurea ieşise în drum. Era în faţa postului de miliţie şi-şi ştergea şapca pe dinăuntru, cu cotul. Avea un ceas mare; la sigur – Ural!

Ce mi-ar trebui mie, îşi spuse grănicerul, aburindu-şi lentila şi ştergând-o şi el tot de cot, ar fi unul din ăla cu cadran negru,

Sportivnoi. Antişoc, antiacvatic, antimagnetic, antifascist, tot ce vrei! Dai cu el de pământ şi n-are nimic. Toţi şoldovenii şi-o luat de pe-aici… Cu fosfor. Pân' la liberare, poate-mi cade vreun rus.

Şi se întoarse spre cimitir şi spre Hnat.

Aici îl iei ieftin, vii acasă şi cu treizeci de ceasuri. Două kile de pălincă de la noi, din Bihor – că ăştia trag, le place horinca tare – şi-mi dă şi-o minge de piele. Sportivnoi, ăla-i bun!… Ce face acolo? De ce o culcat-o?

Îşi duse binoclul la ochi şi-şi ţinu respiraţia.

Ce-i asta? i-o făcut nu ştiu ce, că-i plină de sânge… S-anunţ… S-anunţe rusul, că-i obiectivul lui, ce s-anunţ eu? Ce-i, la mine? Vreo sectă de-a lor; doar n-o adus-o ca s-o omoare, s-o fi tăiat în ceva.

— De asta te-ai temut, Motia? De când ai ştiut?… Şi la Kern ce făceai cu el?

Era plină de sânge între picioare. Muiase şi fustă şi tot, puteai s-o şi storci.

— De ce nu mi-ai spus? Ţi-o fost ruşine de mine, ori ce?

— Mor, Iluşka… Lepăd.

— Nu, nu, stai, ţine-te! Doamne! Spune-mi ce să fac.

— Trebuie să… să…

— Spune ce să fac!!

Am luat sticla să mă spăl, ştiam că trebuia să pun mâna. Dar apă era puţină, îi dădusem pe faţă, s-o dus. Vedeam că vine ceva urât, te rog să mă crezi, şi voiam să mă curăţ pe mânuri. Câtă apă o fost am turnat-o pe toată, nu ştiam ce să fac. Aşa o milă-mi era!…

— Eşti curat, copilul meu, curat-curat…

— Nu mai avem apă.

Şi iar s-o muiat, se scufunda. Răsufla iute şi rău. Sângele, mai tare, baltă între genunchi. Îmi venea să mă culc peste ea, ca pe pâine, şi să răcnesc ajutor, dar la cine? Nu eram decât eu şi grănicerii cei doi, cred că vedeau şi ce fac.

— Nu te lăsa, mamă, Motia, nu te da! Nu muri, că te scap! Doamne, eşti mare şi bun! Uită-te la crucea rusului, ia, ţine-te cu ochii de crucea lui, nu te lăsa să cazi, ţine-te tare de ea! Uită-te la păsări pe sus, uită-te tare la ce vrei tu! Deschide ochii, că-i frumos afară; apune

roşu peste noi, uite-l ia, ca un rachiu de zmeură! Uite-l, cum ne arde de vii! Altfel nu te-ntăreşti. Mă auzi? Cum să fac? Uită-te bine la mânurile mele, mă spăl cu foc, le trec prin foc, uite-aici!…

Am aprins mucul de lumânare şi, de la asta, ce hârtii mai aveam. Mi-am băgat pălmile în flacără şi m-o ajutat Dumnezeu, n-am simţit că m-o ars. Mirosea a pârlit, dar atâta. Acuma, ce fac? Doamne, dă-mi ceva rău pentru ce am făcut, dar nu mi-o lua!

Uite la el ce aprinde… Păgâni!

Eu mai ştiu cum eram? Mă gândeam ca proasta cum o să dau eu buzna în rai. Moaşa se duce întâi la iad, dar dracii se tem de ea şi o mână la rai. Dar nici Sfântul Petru n-o primeşte şi-o îndrumă ’napoi. Dracii, şi ei, să n-o vadă! Şi, tot aşa, de la o coadă la alta, în total de trei ori. A treia oară se-azvârle pe lângă Sfântul Portar şi nu mai iese de-acolo. Îi mult de umblat, trebuie să fii şi oleacă neobrăzată.

Da, uite-l, bietul de el, cum mă curăţă şi-mi ţine sângele să-l închidă în mine. Şi n-are cu ce, rupe de pe el. Să rupă şi de pe mine, că aşa mi se ia tot ce-i rău…

— Trage-mă de bluză, Ilie, stric-o, nu te uita…

— Poţi, mamă? Anină-te de ceva cu ochii şi ţine-te tare, nu fugi, stai aici! Uită-te, mamă, la cacadâri, uite că-ncep să se înroşească, îs rumeni. Nu te da! Dacă nu te sileşti să rezişti, cădem lângă rus!

— Spune-mi o rugăciune, Ilie.

— Doamne fereşte, ce să-ţi spun! Ce ştiu eu? Doamne, uite la noi! Mi-i milă de ea, Doamne, nu mi-o lua! îi iau eu cu mila mea toată greşeala, dar nu mi-o lua. Plătesc bucuros, poate să ne prindă, să ne închidă, poate să-mi facă ce-or vrea!

L-am auzit şi i-am spus:

— Nu te teme, sânok, umbli cu lucruri spurcate, eşti iertat de orice.

— Doamne, nu mă bate aşa! Iartă-mi sângele meu cu care-am făcut păcat mare, dar nici cât Iuda pe care n-ai vrut să-l demaşti Tu la masă! Am sânge pe mânuri de la pruncul meu, poate se iartă!…

Mă uit la camaradul rus din miradorul lui. Stă şi el cu cucărul pe ei, dar nu face nimic, îi lasă în necazul lor. Poate de la el se vede mai bine. Avem amândoi binocluri sovietice.

O moşesc, cum aş moşi-o pe femeia mea, ca pe femeia oricui care naşte pe câmp. O femeie beteagă şi un bărbat ne nvăţat. Nu mai ştiu ce să-i spun, când nu vorbesc cu ea atunci cade.

— Ţii minte, mamă, cum am mers noi călare pe tren? Şi am mâncat colivă de la… Era frig, cum era?

Nu mai ţine minte, dragul de el, la Vitbarcik era, în biserică… Murea Stalin, săracul.

— Hai să vorbim de ceva.

Dar despre ce, că aveam capul golit, parcă nu vieţuisem deloc…

— Mamă, mi se învălmăşeşte în minte, nu pot. Nu se poate cunoaşte nimic, Domnul are Taina Lui, încurcă urmele, căile Lui sunt nedesluşite. Dar cu oleacă de milă le treci.

— Ar fi bine să-mi dai apă din pumni, asta ajută, opreşte, nu sângeră.

— De unde, că nu-i! Să-ţi bag hârleţul cu fierul sub şale?

— Da, bagă-l.

Totdeauna oropseşti pe cine ţi-i drag şi care n-are putere pe tine. Ce-i oleacă de milă, ca să poţi să trăieşti!…

Zdrăngănitul acela hodorogit îl făcu să întoarcă privirea. Camionul venea într-o trombă de praf, dând senzaţia că-i cad obloanele, înainte de a se descleia. Zări plutonierul în ultimul moment. Înfipse o frână şi patină printre gropi şi criblură. Transporta pietriş; când frânase, îi sărise din benă. Pentru orice eventualitate, şoferul scoase capul şi rânji cumetriu spre miliţianul cu ceas. Acesta îl privi lung şi-l zori indispus, dând din mână, ca şi cum l-ar fi tulburat din serviciu.

Acuma se uită la ceapă, parie grănicerul în gând. Şi chiar aşa şi făcu… Ciurea îşi consultă Uralul sub ochii celui de la volan. Cum să-i fraieresc de-un Sportivnoi? îşi interogă din nou însuşirile minţii şi se întoarse la loc, spre cimitirul din deal.

Omul era încă îngenuncheat lângă ea. Săpase, parcă, aşa se vedea… Dacă luai cucărul, puteai să vezi şi rusoaica. Pesemne c-o acoperise nu ştiu cu ce, nu se mai vedea aşa roşu. Îi scăpase ceva între timp… Soarele se pâclise, căzuse în negru. Aici mai era luminat, dar fulgera peste de deal, nu ştiai ce-i acolo. Numai lumina, tunet nu.

Dă, Doamne, ploaia în schimbul de după. Poate i-o venit şi pachet lui Ocneanu.

Întârzia cu privirea, depărtându-şi ochii mijiţi de lentilă. Parcă… Mă, ăştia fac acolo ceva… Poate mă cred prostul lor, au de gând să treacă pe-aici.

Se imagină o secundă ud ca un şobolan, făcând reconstituirea şi-ancheta. Plouat, nedormit şi flămând, cu declaraţii, rapoarte şi o noapte în serviciul de gardă. Un asemenea gând te poate omorî. Şi ăia mănâncă pachet… Da, ce-i, treaba mea! Nu-s acolo, la ruşi? Treaba rusului, ce-am eu?!

Am crezut că pot să văd ceva din copil, că era fiul şi fratele meu, chiar dacă, de silă, nu-ţi vine. Dar mai mult sânge, un boţ, nişte zgârciuri învineţite, tremurau, nici nu puteai să te uiţi. Asta-i tot?! Mucii ăştia roşii, ca la circul Mir în borcan!…

Se uita la mâinile lui îngălate şi le vedea tremurând. Pruncul, tot, era sângele ăsta mort şi cleios; sângele fiului, pentru sângele chiftind de păcat, dinspre tată!… Ceva îi spunea că prin asta s-a şters, dar şi pierduse ceva, ceva îi lipsea… Avea ca o surpătură înăuntru. Atâta vreme te speteşti cu povara şi, când apuci ca s-o vezi în toată micimea, înţepeneşti ghemuit, te simţi pândit şi speriat. Era o minune, nu el o scăzuse, nu era chiar nebun ca să-şi spună da' ce mare lucru-i şi ăsta şi să adoarmă la loc!… Era o minune, simţea că totu-i uitat. Motia se ţinea strâns de brazdă, lui îi fugeau ochii în jur şi încerca să-şi aducă aminte dacă mai auzise de cineva că păţise la fel. Voia, nici el nu ştia ce voia, parcă voia să rămână cu vina, de prea multă vreme se obişnuise cu ea. Era liber, şi lucrarea ieşirii-l stâlcea, îl lipsea cineva de tot ce i-a fost viaţa lui pân' atunci…

Atâta de mic era în faţa Ta păcatul meu, Tată! Numai atât? Tot ce-am făcut, atât de neînsemnat!… Atâta-i doar socotit? Doamne, nu-s vrednic, dar pot să mai sufăr cât vrei, o fac bucuros. Fă cu mine ce vrei, pot cât spui, duc cât pui! Pune pe mine cât trebuie, o să fiu fericit!

— Dăm buzna pe întuneric, mamă, ca hoţii, şi te scot într-un loc care nu scârţâie, unde-i bine şi cald, o guriţă de rai; oamenii blânzi: vrei ceva şi capeţi pe loc; te gândeşti doar şi gata, scurt, vine unul şi zice – na!

Motia nu crede. Şi mintea mea, Doamne, e prea puţină ca să umble prin ea un asemenea gând şi să nu înceapă a râde prosteşte. Nu pot să-mi închipui o lume bucuroasă şi fără harţag, ar fi mai subţire ca un miros; bate vântul şi nu-i. De ce ştiu deodată că tot ce ţine pământul ăsta închegat e numai necazul şi greutatea? Cum le-ai luat, cum tot ce vezi se destramă… Fără suferinţă mâine nu mai găseşti nicio lume, numai nevoinţa noastră o ţine. Doamne, pot să mai sufăr! Pot să mai car firea asta şubredă între balamalele ei, am umerii învăţaţi, la tăvăleală mai duc.

Dă, Doamne, îşi spuse grănicerul, să mai treacă trei ore şi douăzeci şi să n-am evenimente deosebite. Nici nu vreau să-i văd, dă-i în mă-sa, nu-i obiectivul meu. Nenorociţii, tocmai în gardă la mine!… Dacă vă dă vreun gând, să vă spălaţi cu ruşii voştri pe cap! Uite şi la Ciurea, ăla… A ieşit în şosea ca să se caşte la deşteptătorul lui de la mână şi să primească onorul.

Camioanele cu balast îi încetineau dinainte, şoferii salutau îndatoritor, iar el, miliţianul, adică era prost-dispus ca să vadă. Dădea numai din cap, a plictis, şi-i elibera ministerial cu o mişcare din deget: revista de seară.

— Îţi place, futu-ţi cucurigu mă-tii!…

Dă, Doamne, s-ajungem dincolo, îşi spuse Ilie Hnat bucuros că Motia se uita după sticla cu apă. Era primul semn bun. Nu se făcuse chiar întuneric, dar lumina căzuse simţitor, de la nori. Începuse să sufle, vedea şi graba furnicilor. Rândunelele zburau jos, ca liliecii, şi tufa de lângă ei parcă o scutura cineva. Nu-i nicio plăcere să înnoptezi între cruci. Dar, asta, când nu eşti cu nimeni.

— Auzi, mamă, fă-mi loc. Mă ghemuiesc şi eu, mai la picioare, aici, în groapa lui ăsta, Kolţov. La zece vine patrula… Poate n-o să ne simtă, ne acoperim cu ţărnă şi ne vârâm în pământul ăsta rusescromânesc, pe care l-o lăsat frăţiorii fără să tragă un pârţ. Stăm aici, pitiţi ca două stafii în mormânt şi numai odată ne sculăm în puterea nopţii şi călcăm arătura! Am trecut, am scăpat!

Înălţă capul şi văzu norii bolovănindu-se. Avu senzaţia năucitoare că se trag îndărăt peste ei, nu ştiu cum, ca nişte dobitoace sâite. Se buluceau cu spatele, aşa era. Prinse înţepătura unei stele, dar

numai o clipă, căci fu scufundată cu primul tunet ce explodă deasupra, turtindu-i.

Aveau să adune carnea cleioasă a smintelii lor şi s-o îngroape chiar în locul acela, la răscruce de ţări, unde-i bine de îngropat un lucru urât. E atât de puţină, abia o mână de sânge mucos, şi nu-i bună groapa să fie prea mare că laşi loc şi pentru alte morţi ca să vină pe urmă. Dar, nu trebuie să fii aşa de prăpăstios.

— Aşa, mamă, să ne bucurăm mult.

Vin către tine, m-am pierdut oleacă, dar m-ai recunoscut de departe…

Dă, Doamne, să nu mă ude aici, îşi spuse flăcăul din foişorul de pază, trăgând de bonetă în faţă. Tabla acoperişului era plină de cuie sărite. No, asta-mi mai trebuie! Te pomeneşti că trăsneşte… Pe şosea, maşinile aprinseseră faza. Miliţianul intrase şi el la un dos.

Se întoarse neliniştit spre dealul cu cimitirul, de unde se ponora negru, ca să-şi dea seama cât mai are până la prima răpăitură. Ruşii erau tot acolo, aşteptau ceva, nu săpau. La un moment dat, avu chiar senzaţia că i se uită în ochi. Refăcu clarul şi-i căută printre cruci, până le prinse o faţă.

Da, omul e atent, încordat, atârnat de sticlele cu care se simte privit.

Grănicerul lăsă binoclul şi se întoarse cu spatele.

dec. 2000 – iun. 2001